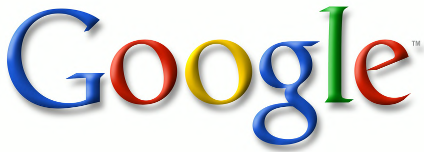
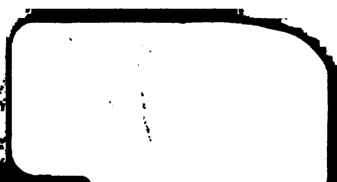

[illegible]
GAB

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

XX. DEEL.

VADERLANDSCH WOORDENBOEK;

OORSPRONKLYK VERZAMELD

DOOR

JACOBUS KOK.

TWINTIGSTE DEEL.

HAA - HOL.

MET KAARTEN, PLAATEN en POURTRAITTEN.

TE AMSTELDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCLXXXIX.

BERIGT

VAN DEN

UITGEEVER.

In mijn Berigt voor het Negentiende Deel deezes Werks gaf ik kennis van mijn voorneemen, om, ondanks het overlijden van deszelfs eersten aanlegger, mijne opgenomene taak voort te zetten. Mij verlaatende op de genoegzaame kunde en naarstigheid mijner Vrienden, die den Overleedenen zouden vervangen, durfde ik mij, met volkomene gerustheid, daar toe inlaaten. *Zedert* ben ik hier omtrent nog nader versterkt geworden, om de volgende reden. De Heer KOK hadt, voorshands, een Plan beraamd van genoegzaam het geheele Woordenboek. Hij was bezitter, behalven andere echte Stukken, tot zijne onderneeminge dienstig, van HALMA's *Tooneel der Veréénigde Nederlanden.* Met zeer veele moeite en naauwkeurigheid hadt hij dit verrijkt met een groot getal nieu-

we Artikelen en bijvoegzels. Van dit alles en andere papieren en aantekeningen uit 's Mans voortreffelijke Boekverzamelinge, heb ik mij meester gemaakt, en dien ruimen voorraad mijnen Vrienden ter hand gesteld. *Zij* arbeiden dus met de bouwstoffen; door den voorgaanden Schrijver bij een verzameld. Indien geene meerdere, althans de zelfde agting en gezag verdient dus het Werk, alsof het onmiddelijk uit des Heeren KOK's handen kwam. Geenen schroom behoeven dus de Leezers te voeden, als hadden zij, in dit opzigt, eenig nadeel geleeden bij het sterfgeval van den arbeidzaamen man. Het Deel, welk ik thans afgeeve, zal, vertrouwe ik, hier van ten overtuigende bewijze dienen. Het Eenëntwintigste Deel, insgelijks reeds ter Drukpersse gebragt, zal spoedig het licht zien, en, misschien, nog dit jaar gevolgd worden van een ander Stuk.

VADERLANDSCH WOORDENBOEK.

HAA.

HAARLEM. (*Heeren van*) Eene aanzienlijke plaats bekleedden, weleer, de Edelen van dien naam, onder den Hollandschen Adel, en hadden, volgens 't gebruik der vroegste tijden, rijklijk hun aandeel in de Oorlogen, welke door of ten behoeve van de Graaven van het Gewest gevoerd wierden. Ook wierden zij, zomtijds, gebruikt tot het sluiten of bekragtigen der Verbonden, door den Landheer aangegaan. GERARD en YSBRAND VAN HAARLEM stonden, nevens anderen, in den jaare 1167, borgen voor het nadeelig Verbond, door Graaf FLORIS DEN III aangegaan, ter bekoominge van zijne Vrijheid in *Vlaanderen*, alwaar hij thans gevangen zat. Beider naamen vindt men vermeld onder de Edelen, welke, in 't begin der dertiende Eeuwe, de zijde van den Graave VAN LOON, tegen Graaf WILLEM DEN I, koozen. De laatstgenoemde, nevens nog twee Edelen van dien naam, JAN en SIMON, stonden, als getuigen, over de bezegeling van het verdrag, bij 't welk, door Graaf DIRK DEN VII, het oudste gedeelte van *Holland*, als een Leen, aan *Braband* wierdt opgedraagen. Nog vinden wij vermeld eenen BALDRAM of BOUDEWYN VAN HAARLEM, nevens veele andere Edelen, gesneuveld, bij het Dorp *Schagen*, in den ongelukkigen togt van Graave FLORIS DEN III, tegen de *Westfriezen*. Nog een ander, naamelijk DIRK VAN HAARLEM, wierdt Slotvoogd van 't Kasteel te *Muiden*, na het deerlijk einde van Graave FLORIS DEN V.

HAARLEM. (*Oud*) Deezen naam voeren de weinige overblijfzels van een aloud Slot, in *Kennemerland*, een vierendeel uurs gaan ten Oosten van het Dorp *Heemskerk*, agter het Huis *Assumburg*. Geene andere spooren ontmoet men hier, van dit eertijts vermaard gestigt, dan twee groote steenblokken, op

eene hoogte of kleinen heuvel. De eigenaars van deezen plek gronds voeren den tijtel van *Vrijheeren van Oud Haarlem.* Voormaals waren deeze de Heeren VAN ASSENDEFLT, die zich insgelijks den tijtel van *Vrijheeren* of *Baronnen van Haarlem* lieten aanleunen. Doch dit wierdt hun verbooden, volgens besluit van 's Lands Staaten van den elfden van Bloeimaand des Jaars 1649. Naderhand is de Heerlijkheid, door verkoop, overgegaan tot een ander geslagt.

Zie BROUERIUS en VAN ZURK.

HAARLEMMERLIEDE, of *Haarlemmerleede*, een Dorp, gelegen in 't Baljuwschap *van Brederode*, aan 't *Spaarne*, tusschen *Haarlem* en 't *Haarlemmer Meir.* Het ontleent zijnen naam van 't water de *Lee* of *Liede*, 't welk van *Spaarndam*, voorbij dit Dorp, na 't gemelde Meir loopt, en waar over, aan den Trekvaart, tusschen *Haarlem* en Halfwegen *Amsterdam*, een zwaare Brug plagt te leggen, die, in de heerschende onlusten, in Herfstmaand des Jaars 1787, afgebroken, tot heden toe in voorigen staat nog niet hersteld is. Men heeft 'er alleenlijk een platten Brug, een weinig boven 't water, aangeleid. Volgens de lijsten der Quohieren behooren, onder dit Dorp, 552 Morgens en 111 Roeden Lands.

In den Jaare 1732, telde men 'er 43, of, volgens anderen, 35 Huizen en 3 Zaagmolens. De Regeering wordt 'er waargenomen door een Schout, die met een de posten van Sekretaris en Bode waarneemt, en door vijf Schepenen De twee Armmeesters, welke men 'er heeft, worden door deeze aangesteld.

HAARLEMMER MEIR. Deeze kleine binnenlandsche Zee is haare tegenwoordige uitgestrektheid verschuldigd aan het in een loopen van verscheiden kleine Meiren, welke, voormaals, afzonderlijk bestaan hebbende, door het afspoelen van het tusschenbeiden gelegen land, thans ééne eenige zeer ruime waterplas uitmaaken. Behalven het eigelijk *Haarlemmer Meir*, noemt men nog het *Leidsche Meir*, het *Oude Meir*, het *Spiering Meir*, het *Helle Meir*, en anderen. De Landmeeter van *Rijn-*

land,

land, de Heer MELCHIOR BOLSTRA, heeft de moeite genomen, om uit Oude Heemraadskaarten op te maaken de uitgestrektheid, welke ieder deezer Meiren, voortijds, besloeg, om, door eene naauwkeurige meeting, den geheelen omvang, zo als dezelve thâns bestaat, te bepaalen. Volgens deeze opgave wierdt, in den Jaare 1531, de grootte der onderscheidene Meiren aldus bevonden. Het eigenlijk *Haarlemmer Meir* besloeg 3040 Morgens Lands; het *Leidsche*, 2175; het *Spiering*, 850; het *Oude Meir*, 520 Morgens: te zamen 6585 Morgens Lands. De vier Meiren, zedert vereenigd zijnde, bedekten, in den Jaare 1591, 12375 Morgens gronds; in den Jaare 1647, 17082, die, na verloop van veertig Jaaren, in 1687, tot 18100 Morgens waren aangegroeid. Bij eene laatere meeting, op hoog bevel, in de Jaaren 1739 en 1740, door gemelden BOLSTRA gedaan, bevondt men een plek gronds, onder 't water bedolven, van 19500 Morgens. Nog vindt men, aan den Zuidoostkant van dit Meir, zeer wijde uitgeveende plasfen, slegts door smalle strooken Lands daar van afgescheiden. Indien wij deeze daar nevens voegen, bekoomt men, in alles, eene uitgebreidheid van weinig minder dan 30000 Morgens. Behalven het in een loopen der gemelde Meiren, is de vereenigde plas, merkelijk, in grootte, toegenomen, door de afspoelingen van Land, welke aan verscheiden oorden plaats hebben. Want het voorgeeven van zommigen, als of het Meir, 't geen het aan de eene zijde verliest, aan een anderen kant aanwinne, is, bij naauwkeurige waarneemingen, ongegrond bevonden. Om dit verlies van grond, zo veel mogelijk, te beletten, heeft men, van tijd tot tijd, verscheiden middelen in 't werk gesteld. Daar de losheid en zudzigheid van den grond het niet verhinderde, heeft men de meeste baate gevonden bij het inslaan van Paalwerk en het leggen van Puin. Nog laatst heeft men deeze voorzorge gebruikt, tusschen het water *de Liede* en 't Huis *te Zwaanenburg*, op Halfwegen *Amsterdam* en *Haarlem*, alwaar het Meir, jaar op jaar, genoegzaam eene Roede Lands wegnam: eene te sterke afneeming, op eene plaats, alwaar, tusschen het Meir en den Trekvaart, niet meer dan dertig Roeden Lands overig waren.

Het bezef van het nadeel, welk het *Haarlemmer Meir*, ginds en elders, veroorzaakt, en, van den anderen kant, het

nut, welk, uit een zo wijden plek gronds, konde getrokken worden, deedt, van tijd tot tijd, deezen en geenen een ontwerp ter droogmaakinge beraamen. Bij openbaar gezag geschiedde zulks in den Jaare 1742. Volgens het ontwerp, toen ingeleverd, zou, rondom het Meir, een Dijk moeten geleid worden, ter lengte van 13830 Roeden. Bij gisfing zou men dus bekoomen, eene uitgestrektheid van 19000 Morgens droogen grond, en onder dezelve, 8000 Morgens aan Landerijen. Daarenboven zou men nog behouden een verkleinden Waterboezem van 9000 Morgens, groot genoeg, meende men, om het overtollige Polder- en ander water van Rijnland, daar in te kunnen loozen. Rondom den Dijk zou een Ringvaart loopen, van bekwaame wijdte en breedte, tot een doortogt voor de Schepen, welke thans, van *Spaarndam*, over 't Meir, na de *Oude Wetering* vaaren, doch als dan hunnen weg langs den Ringvaart zouden moeten neemen. Naa het leggen van den Dijk, rekende men, tot het uitmaalen van het water, te zullen noodig hebben, in 't geheel, honderdentwaalf zwaare achtkantige Steenen Molens. Eindelijk wierdt de fomme, welke, tot deeze zwaarwigtige onderneeming, zou vereischt worden, berekend op zes Miljoenen zeshonderd en ruim eenendertigduizend Guldens. Aan dit ontwerp was verknogt eene opgave der bedenkingen, welke voor en tegen de daadelijke uitvoering van een zo kostbaar en omflagtig werk kunnen worden aangevoerd. De laatfte fchijnen 't zwaarst te hebben gewoogen. Althans zints een tijdverloop van ruim veertig Jaaren, naa de inlevering des ontwerps, is men alleen bedagt om den verderen aanwas des Meirs te voorkoomen, zonder dat van het droogmaaken iets gerept worde.

Zie LEEGWATER en anderen.

HAARSOLTE. Uit dit geflagt ontmoeten wij, in 's Lands Gefchiedenisfen, verfcheiden aanzienlijke Mannen, welke, van tijd tot tijd, tot de gewigtigfte posten van Staat en Regeeringe, gebezigd zijn. RUTGERT VAN HAARSOLTE, die, in den Jaare 1585, de waardigheid van Burgemeester van *Harderwijk*

bekleedde, was een der Gezanten, welke, in dit Jaar, na *Engeland* vertrokken, om, van Staatswegen, aan Koninginne ELIZABETH, de Opperheerschappij over de Nederlanden op te draagen.

In den Jaare 1631 wist ZWEDER VAN HAARSOLTE, in de Provincien *Utrecht* en *Overijssel*, te bewerken, dat, in die Gewesten, een Staatsbesluit wierdt genomen, tot de opdragt aan Prinse WILLEM DEN II, van het regt van opvolginge in de ampten en waardigheden van zijnen Vader, Prinse FREDERIK HENDRIK, ingevalle hij dien overleefde.

Nog een andere RUTGERT VAN HAARSOLTE heeft zich inzonderheid berugt gemaakt, geduurende de onlusten, welke, omtrent het midden der voorgaande Eeuwe, en een geruimenen tijd daar naa, in *Overijssel* plaats hadden. In April des Jaars 1654, was te *Deventer* een Landdag uitgeschreeven, om op denzelven te handelen over zaaken, het algemeen belang van den Staat betreffende. Het Drostampt van *Twente* was, een weinig vroeger, open gevallen. De gemelde RUTGERT VAM HAARSOLTE, die, tot nog toe, het Drostampt van *Lingen* hadt bekleed, en als zodanig in bijzonderen dienst was van het Huis van *Oranje*, welks grootmaakinge hij ijverig was toegedaan, stondt na dat Ampt. Om in deezen zijn doelwit te bereiken, deedt hij afstand van het Land-Rentmeesterschap van *Salland*, 't welk hij insgelijks bekleedde, ten behoeve van de Steden *Kampen* en *Zwolle*, naardien hij vreesde, dat deeze hem voornaamelijk zouden hinderen in de bereikinge van zijn oogmerk. Hier door won hij de meerderheid van stemmen. Nogthans weigerden verscheiden Edelen en de Stad *Deventer* hem voor Drost te erkennen. Dit hadt ten gevolge, eene scheuring in den Landdag, die, in stede van zich met de uitgeschreevene punten, het algemeene Staatsbelang raakende, te bemoeien, zich nu alleen bezig hieldt met dit huislijk geschil. HAARSOLTE en die 't met hem hielden, verleidden den Landdag na *Zwolle*. De overigen bleeven te *Deventer*, alwaar, volgens de orde van Regeeringe, de Landdag, in dit Jaar, moest gehouden worden. Tot zulk eene hoogte steeg, eerlang, deeze twist, dat men, van weerkanten, den trom deedt roeren, om tegen elkander Volk te werven.

Intusschen kwam dit geschil ter kennisse der Staaten van *Holland*, die, ondanks het gevoelen der overige Provincien, dat men zich met een huislijken twist, in de bijzondere Gewesten, niet hadde te bemoeien, aan de beide partijen den voorslag deeden, om de uitspraak te verblijven aan de Algemeene Staaten. De Staaten van *Deventer* waren hier toe niet ongenegen; doch HAARSOLTE met de zijnen weezen dien voorslag van de hand. Integendeel bedienden zij zich van deeze gelegenheid, om een ontwerp, 't geen men meent reeds eenigen tijd, onder de hand, hun zoeken geweest te zijn, door te zetten. Onder voorgeeven van het geschil, buiten eenen Stadhonder en Kapitein Generaal, niet gevoegelijk te kunnen bijleggen, verkoozen ze daar toe Prins WILLEM DEN III, hoewel nog geene vier jaaren oud, met toevoeging van den Stadhouder van *Friesland*, als diens plaatsbekleeder. Deeze verkiezing, zo als ligt is te denken, wierdt niet goedgekeurd bij de *Deventersche* Staaten. Een verhaal van alle de onaangenaamheden, hier uit ontstaan, behoort niet tot ons Plan. Alleenlijk tekenen wij hier aan, dat, in 't volgende Jaar, van weerkanten, eene bezending vertrok na den *Hage*, om hunne wederzijdsche belangen in te brengen bij de Staaten van *Holland* en *Westfriesland*. Onder de *Zwolsche* Afgevaardigden ontmoeten wij een anderen Heer van bovengemelde geslagt, ADRIAAN JURIAAN VAN HAARSOLTE, *tot den Oldenhove*, Luitenant Kolonel. Door de uitspraak van Hun Ed. Gr. Mogenden wierdt, eindelijk, de Zoen getroffen, onder andere, op voorwaarde, dat de aanstelling van RUTGERT VAN HAARSOLTE, tot Drost van *Twente*, zou gerekend worden als niet geschied te zijn, gelijk ook van den Stadhouder van *Friesland*, tot Luitenant-Stadhouder van 't Gewest; en dat voorts het geschil, over de verkiezing van Prinse WILLEM tot Stadhouder, zou gelaaten worden in zijne waarde en onwaarde, tot dat dezelve een bekwaamen ouderdom zou bereikt hebben.

Dit tijdstip was naauwlijks gebooren, of de Heer VAN HAARSOLTE wendde zijne poogingen aan, ten behoeve van het Huis van *Oranje*. Geduurende de herstelde rust was hij bevorderd tot het Drostampt van *Salland*. In 't laatst van 't Jaar 1667, hadt hij, te *Zwolle*, aan eenigen uit de Gezworene Gemeente

ze *Kampen*, zijne begeerte geopenbaard, om Prins WILLEM te bevorderen tot Stadhouder van *Overijssel*. Ook klaagde hij, bij die gelegenheid, over de Regeering van *Kampen*, als of dezelve zijnen broeder, den Kolonel ANTONI VAN HAARSOLTE, ongunstig was, in het bekoomen van den post van Kommissaris-Generaal der Ruiterije, na welken hij stondt. Wat laater boodt hij aan eenen dier Gemeenslieden een jaarwedde van driehonderd Guldens, indien hij de Regeering van *Kampen*, ten aanzien van zijnen Broeder, van gevoelen kon doen veranderen. Doch dit alles hadt eene strijdige uitwerking. Die van *Kampen*, door de Gemeenslieden, bij eene beëedigde Verklaaring, van 't voorgevallene verwittigd, toonden zich zeer misnoegd op den Heer VAN HAARSOLTE, en eischten van hem voldoend berigt, binnen den tijd van eene maand. Hij zondt een antwoord, doch gaf in hetzelve een geheel anderen draai aan het gebeurde, dan het aan de Heeren van *Kampen* was aangebragt.

Intusschen naderde de tijd tot het houden van den Landdag. Tot de plaatze daar van lag thans de Stad *Kampen* aan de beurt. De Heer VAN HAARSOLTE moest dien uitschrijven, en ook daar op voorzitten. Doch die van *Kampen* weigerden hierin te bewilligen. Zo hoog zelf was de verwijdering, tusschen de Stad en dien Heer, geklommen, dat hij zich aldaar niet vertrouwde, zonder Brieven van Vrijgeleide, die hem geweigerd wierden. Hier uit ontstondt, in *Overijssel*, eene nieuwe scheuring. Men beleidde afzonderlijke Staatsvergaderingen, te *Kampen* en te *Zwolle*. De Heer VAN HAARSOLTE wierdt, bij de Kampensche Staaten, vervallen verklaard van zijn Drostampt, als, huns oordeels, schuldig staande aan de misdaad van gekwetste Hoogheid; en voorts zijnen Neeve, den Heere VAN PALLAND, gehuwd met eene dogter van zijnen broeder den Kolonel, de post van Afgevaardigde ter Algemeene Staatsvergaderinge ontnomen. In deezen toestand van zaaken moest men, van nieuws, de toevlugt neemen tot de bemiddeling der Hollandsche Staaten. Deeze zonden derwaarts twee Gemagtigden, door wier bemiddeling, in den Jaare 1671, de twist wierdt bijgeleid. Onder de voorwaarden was begreepen, dat de Heer VAN HAARSOLTE niet zou voorzitten op den Landdag, tot in April des Jaars 1674, en zich, een rond Jaar, van de waarneeminge van het Drostampt van *Salland* ont-

onthouden. Ook mogt de Heer VAN PALLAND, niet dan naa verloop van drie Jaaren, ter Algemeene Vergaderinge verschijnen.

Het geslagt der HAARSOLTEN is tot heden toe in weezen. Behalven de Provincie *Overijssel*, zijn, ook in *Friesland*, verscheiden aanzienlijke ampten en waardigheden, onder andere van Grietman, door Leden van hetzelve bekleed geworden.

Zie AITZEMA, WAGENAAR en andere.

HAASJE *Klaas Dogter*, bijgenaamd *in 't Paradijs*. Overwaardig is de naam deezer *Amsterdamsche* Vrouwe, om der vergeetenheid ontrukt te worden, als moetende zij worden aangemerkt, den eersten grond geleid te hebben van het Burgerweeshuis te *Amsterdam*. Eigenaaresse zijnde van eenige huisjes in of aan de Kalverstraat, wierdt zij te raade, dezelve te doen dienen ter huisvestinge van zeven of acht arme Weeskinderen. Bij den afstand van den eigendom dier wooningen voegde zij eene somme gelds, uit welke aan dezelven onderhoud en eene bekwaame opvoeding konde gegeeven worden. Dit viel voor in den Jaare 1520.

Naa haaren dood kwam haare mildaadigheid te stade aan de Bestuurders van het Oude-Mannen- en Vrouwen-Gasthuis, welk toenmaals insgelijks in de Kalverstraat stondt. 't Bleek, naamelijk, uit HAASJE's uitersten wille, in den Jaare 1550, dat zij eene somme gelds hadt besproken, tot een Gasthuis voor elf oude Vrouwen. Dit geld gebruikten de Gasthuismeesters, onder anderen, tot den aankoop van eenige Huizen, om daar mede hunne stigting te vergrooten.

Zie COMMELIN en WAGENAAR.

HAASTRECHT, een aanzienlijk Dorp, ook bij den naam van *Stede* bekend, in de *Krimpenerwaard*. Volgens eenigen zou dit Dorp, als eene afzonderlijke Heerlijkheid, van ouds, haare eigen Heeren gehad hebben. De vrugtbaarheid van den omliggenden oord wierdt al in de vroegste tijden geroemd. In de ge-

gemeene lasten van den *Krimpenerwaard*, staat *Haastrecht* voor vijftienhonderd Morgens Lands aangeschreeven. Van honderdvierendertig Huizen, welke, in den Jaare 1632, in dit Dorp stonden, is derzelver getal, zedert, tot tweehonderdzeventachtig aangegroeid, benevens ééne Steenbakkerij; waartoe de nabijheid van de rivier *de Ysel* eene voegzaame gelegenheid aan de hand geeft: waarom men meent, dat 'er voormaals meer Steenplaatzen zullen geweest zijn. Volgens het berigt van HAD. JUNIUS, opgemaakt uit de verhaalen van zijnen tijd, zou *Haastrecht*, weleer, nog volkrijker en eene Stad geweest zijn, binnen welke twee Kloosters stonden, en die met drie zwaare Kasteelen was versterkt. Verscheiden omstandigheden bekragtigen dit verhaal. Even buiten het Dorp ziet men eene hoogte, alwaar een der Kasteelen zou gestaan hebben. Van twee plaatzen heet, nog heden, de eene het *Klooster*, de andere *de Doele*. Een Brug, welke hier eertijds over den *Ysel* lag, doch naderhand, onder den naam van *Haastrechtsche* Brug, nader aan *Gouda* is verplaatst, heeft den naam gegeeven aan de Brugstraat, dien zij nog heden voert.

Gelijk *Haastrecht* naar de wijze van eene Stad bestuurd wordt, dus heeft men 'er ook een Stadhuis, een fraai gebouw, voorzien van behoorlijke vertrekken voor de Regeeringe, en bewaarplaatzen van gevangenen. De Kerk is een Kruisgebouw, voorzien van een vierkanten Toren en diergelijken spits. In de geheele *Krimpenerwaard* heeft men, onder dit Dorp, de eenige Statie van Roomsgezinden; zij wordt bedjend door eenen Priester, uit de Orde der Minderdbroeders. Behalven den Baljuw, die tevens het Schoutampt bekleedt, bestaat 'er de Regeering uit twee Burgemeesteren en zeven Schepenen. De laatstgemelden doen uitspraak zo wel in Lijfstraffelijke als Burgerlijke regtzaaken. De Hennipteelt en handel is eene voornaame bron van het bestaan der Ingezeetenen. Van hier ook dat 'er Zeildoek gereed, en Loojerijen en Lijnbaanen worden gevonden. Zeer vermaard, door 't gantsche Land, is, eindelijk, de *Haastrechtsche Paerdemarkt*, welke, jaarlijks, op den 11 Junij wordt gehouden.

Zie GOUDHOEVEN, *Chronijk*; H. JUNII *Bat.* p. 415. *Tegenw. Staat.*

HAASTRECHT, (*Het Geslacht van*) was, reeds van ouds, zeer vermaard, en telde onder zijne Leden, verscheiden Mannen van aanzien, door geboorte en huwelijk vermaagschapt aan de doorluchtigste huizen. Dit kan blijken uit de volgende Geslagtlijst, welke wij, ter eere van 's Lands alouden Adeldom, hier wel eene plaats waardig keuren.

De eerste Heer, welken wij van dit Geslagt vermeld vinden, was

ALBRECHT VAN HAASTRECHT, Ridder, gesprooten uit den Huize van *Arkel*, reeds in den Jaare 1287 genoemd als Borg voor Heere HERMAN VAN WOERDEN, als mede in den Jaare 1293, als Borg voor den Graave van Holland. In den Jaare 1295 liet hij zijne Opene Brieven uitgaan. Wijders wordt hij vermeld in Brieven van Graave FLORIS, in welke ook gesproken wordt van het *Kasteel van Haastrecht*, 't welk Heer *Otto van Arkel* ter Leen hieldt van de Proostdij van *Oudmunster*, te *Utrecht*, in den Jaare 1291.

HERBAREN en

WILLEM VAN HAASTRECHT, Ridders, worden vermeld op het Jaar 1291.

PAULUS VAN HAASTRECHT, Ridder, Heer van *Loon op 't Zandt*, koomt voor in de Jaaren 1381 en 1395; als mede

RUDOLF VAN HAASTRECHT, in de Jaaren 1407 en 1412. — PAULUS was gehuwd met de dogter en erfgenaame van *Willem*, Heere van Drijmmelen, Ridder, in Zuidholland, uit den Huize van Strijen. Hij verwekte,

WILLEM VAN HAASTRECHT, die volgt.

Jan van Haastrecht, vermeld in de echtverbintenisse tusschen Frederik van Zeventer, Ridder, en Elizabeth Sloijers, Jakobs dogter, te Utrecht, met Willemina van Vliet, dogter van Jan van Vliet, en van Beatrix, Baastaart van Willem van Beijeren, in den Jaare 1441.

Wil-

Willemina van Haastrecht, in den Jaare 1435 getrouwd met *Hugo van Ruiven*, Zoon van Klaas van Ruiven, Schildknaap, en van N. van Rijk.

WILLEM VAN HAASTRECHT, Zoon van PAULUS, wordt genoemd op het Jaar 1446. Hij liet na

PAULUS VAN HAASTRECHT, Heer van Tilburg, Loon, Druinen en Goorle. Zijne Vrouw was *Catharina van Naaldwijk*, dogter van Albert van Naaldwijk, en van N. van Vleuten, uit het Sticht. Zijn Zoon was

Dirk van Haastrecht, Heer van Tilburg en Goorle, die ter Vrouwe nam *Wijve Heerman van Oestgeert*, bij welke hij verwekte eene dogter, *Margaretha*, Vrouwe van Tilburg en Goorle, die de echtgenoote wierdt van *Robert van Malsen*, en naliet *Arend van Malsen*, die de jongste was, en in Italie stierf, alleenlijk nalaatende eenen Bastert, *Arend van Malsen*, Kastelein op het Slot Vredenburg, te Utrecht, daar hij, in 't Jaar 1605, overleedt. Zijn oudste Zoon was *Adriaan van Malsen*, Heer van Tilburg, gehuwd met Josina van Blaasveld, bij welke hij, behalven *Otto van Malsen*, Domheer te Utrecht, verwekte *Karel van Malsen*, Heer van Tilburg, overleeden in 1587. Zijne Vrouw was *Agnes van Wijk*, Vrouwe van Honsenoort, bij Heusden, en van *Robert van Malsen*, Domheer te Utrecht; *Anna van Malsen*, welke trouwde met *Dirk van Haastrecht*, Heere van Druinen, Goeijerts Zoon, haaren Neeve, en *Hubert van Malsen*, Heere van Tilburg, welke, in 1582, in 's Hage, trouwde met *Ottelina van Hargen*, dogter en erfgenaame van Splenter van Hargen, Ridder, Heere van Oosterwijk, en van Magtelt van Wijngaarden. Hij stierf in 1614, en zij in 1615, en lieten na: 1. *N. van Malsen*, Heer van Tilburg; 2. *Splenter van Malsen*, ongehuwd; 3. *Adriaan van Malsen*, jongman in Spanje gestorven; 4. *Karel van Malsen*, jongman; 5. *Anna van Malsen*, Ambagtsvrouwe van Peursfen, bij Dordrecht, getrouwd met *Jan d'Aubremont*, van Doornik, Ridder; 6. *Maria van Malsen*, gehuwd met *Antony Schets*, Ridder, Heer

Heer van Grobbendonk, van wegen den Koning van Spanje, in den Jaare 1629, Gouverneur van 's Hertogenbosch; 7. *Charlotta*; 8. *Magdalena*; 9. *Johanna van Malsen*.

Willem van haastrecht, die volgt.

Maria van haastrecht, Vrouwe van Loon, in den Jaare 1550 getrouwd met *Robert Grevenbroek*, Heere van Loon, die, bij eene vroegere huisvrouwe, *Cornelia van der Horst*, naliet *Josina van Grevenbroek*, Vrouwe van Loon en van Bokhoven, bij Heusden, als gehuwd zijnde met *Engelbert*, Heere van Immerzeel, welken zij baarde *Dirk van Immerzeel*, getrouwd met Walraven, Heere van Haeften. Hij stierf in den Jaare 1609, en zij in 1613, zonder kinderen.

Adriaan van haastrecht, getrouwd met *Jan*, Bastaart van *Engelbrecht*, Graave van Nassau, Heere van Breda; hij verwekte bij haar *Maria van Nassau*, gehuwd met Hieronijmus van der Noot, Kanzelier van Brabant; *Cuimburg van Nassau*, gehuwd met Engelbert van Dilbeek, Heer van Attenhoven; *Paulus van Nassau*, die ter vrouwe nam Catharina van Haeften, bij welke hij Vader wierdt van drie dogters: I. *Adriana van Nassau*, gehuwd met Dirk van Asfendelf, Heere van Besoien, Kralingen, Honingen en Heinenoort; II. *Anna van Nassau*, gehuwd met Robert van Schoonhoven, Heere van Wanrode, Drossaart van Diest. Zij stierf, te Dordrecht, ten huize van haare dogter, in den Jaare 1592, het tachtigste haars ouderdoms, en liet na: 1. *Philips van Schoonhoven*, Heer van Wanroy, getrouwd met Anna van der Werve, dogter van Willem van der Werve, Heere van Schilde, Immerzeel en Vremdijk, Markgraave van Antwerpen; 2. *Anna van Schoonhoven*, getrouwd met Vincent van Lokhorst, Heere van Heemstede, laatsten Mansoir van dit geslagt, als hebbende alleen vier dogters nagelaaten; 3. *Maria van Schoonhoven*, getrouwd met Christoffel van Leefdaal, te Utrecht; zij stief, in 's Hage, in 1572, kinderen nalaatende; 4. *Catharina van Schoonhoven*, de vrouw van Kornelis Suijs, President van Holland; 5. *Adriana van Schoonhoven*, gehuwd met Pieter, Ambagtsheer van Heer-Jemdam, te Dord-

Dordrecht. Zij hadden twee dogters: *Johanna*, Ambagtsvrouw van Heer-Jandam, getrouwd met Joachim, Heere van Hardenbroek, en *Anna van Heer-Jandam*, getrouwd met Philibert van Serooskerken, Baljuw van Thoolen. III. *Catharina van Nassau*, getrouwd met Wouter van der Meer, Heere van Zevender, die verhaald wordt, te Dordrecht, als Franciskaaner Monnik, te zijn gestorven, naa alvoorens verwekt te hebben *Philips van der Meer*, Ridder, Heer van Sevender en Steenbeek. Deeze was een der Verbondene Edelen, in den Jaare 1566. Hij trouwde, eerst met Maria van der Noot, daarnaa met Gisberta van Schagen, dogter van Willem, Heere van Schagen.

WILLEM VAN HAASTRECHT, Heere van Druinen, zoon van PAULUS, was getrouwd met *Margaretha van Daveren*, bij welke hij Vader wierdt van

GOEIJERT VAN HAASTRECHT, Heere van Druinen en Gansoijen, in 1552 getrouwd met *Josina van Malsen*, dogter van *Otto van Malsen*, wiens zuster, *Maria van Malsen*, in den Jaare 1555, in den echt tradt met DIDERIK SONOY, Stadhouder van Noordholland; zij stierf te Enkhuizen, in 1584, en hij in Friesland, in 1597. GOEIJERT liet na:

Paulus van Haastrecht, jongman.

DIDERIK, die volgt.

Otto, in Italie ongehuwd gestorven.

Willem, als Kapitein, in den Jaare 1597, voor Maastricht gesneuveld.

DIDERIK VAN HAASTRECHT, Heer van Druinen, was getrouwd met *Anna van Malsen*, dogter van *Karel van Malsen*, en verwekte bij haar:

Karel van Haastrecht.

Govert.

Willem.

Josina, getrouwd met N. van Bernuy, Drossaart van Breda, beiden in 1613 gestorven.

N. van Haastrecht, gehuwd aan Arend van Ravefchot, Zoon van Jan van Ravefchot en van N. van Gent, Ambagtsvrouwe van Kapelle en Waspwijk, in Zuidholland.

Zie GOUDHOEVEN, *Kronijk*, en VAN LEEUWEN, *Batavia*.

HAAZE. (ADRIAAN DE) Toen de Smirnsche Vloot, wel anderhalve Miljoen waardig, in den Jaare 1672, op bevel van den ondankbaaren Koning KAREL DEN II, onverhoeds, wierdt aangevallen, door den schraapzieken ROBERT HOLMES, voerde DE HAAZE het opperbevel over de Nederlandsche Schepen, welke den Smirnaasvaarderen tot geleide dienden. Tot driemaalen moesten de Engelschen voor de dapperheid der Hollanderen wijken, wien 't, eindelijk, gelukte, met een verlies van slegts drie of vier Schepen, de Vaderlandsche havens te bereiken. Zwaarder dan dit verlies, als zijnde nog te herstellen, was dat van den dapperen Oppergezagvoerder DE HAAZE, welke, nevens den Kapitein JAN VAN NES *den Ouden*, in den strijd was gesneuveld.

Zie BRANDT, *Leven van de Ruiter*. bl. 645.

HAAZENPOLDER. Deezen naam voert een gedeelte van het Dorp *Petten*, als zijnde hetzelve verdeeld in *Oud-* en *Nieuw-Petten*, anders de *Haazenpolder* genaamd.

HAEFTEN, (DIRK of DIDERIK VAN) een Geldersch Edelman, van een ander geslagt, gisse ik, dan de VAN HAEFTENS, nog heden te *Utrecht* bekend, was Heer van *Gameren*, Zoon van JOHAN VAN HAEFTEN en van LUCIA VAN BREDERODE. Hij ondertekende niet slegts het Verbond der Edelen, maar hieldt zich ook veelmaalen op te *Breda*, bij Graaf LODEWYK VAN NASSAU, aan wien hij, zo wel als aan Prinse WILLEN DEN I, 's Graaven broeder, zeer nauw verknogt was. Hij moet een man van meer dan gemeen vermogen geweest zijn, alzo hij onder de weinige Edelen wordt geteld, die, nevens den Heer VAN BREDERODE, zich verbonden hadt tot het opbrengen van penningen, ter voortzettinge van den Oorlog. VAN HAEFTEN tekende honderd gouden kroonen. Om 't een en ander wierdt hij, met verbeurdverklaaring zijner goederen, door ALVA gebannen. Hij wist, egter, naderhand nog te bewerken, dat de Stad *Bommel* de zijde koos van ORANJE, die hem nu het Krijgsbewind dier Stad opdroeg, alwaar hij voorheen den post van Amptman hadt bekleed. DIRK VAN HAEFTEN hadt

in

in huwelijk gehad MARGARETA VAN DUVENVOORDE, doch liet bij haar geene kinderen na.

HAEFTEN, (FRANS, of FRANÇOIS VAN) *Heer van Haeften*, was niet alleen een der Ondertekenaaren van het Verbond der Edelen, maar ook, 't geen, bij lange, van hun allen niet kan gezegd worden, een ijverig voorstander van de Leere der Hervormden. Naa 't verval van het Bondgenootschap, floot hij, nevens de weinige overgebleevene Edelen, eene soort van verdrag met de Landvoogdesse, in den Jaare 1566. Ook hem ontging het Banvonnis van den wreeden Hertog niet. Hij overleedt, in den Jaare 1573, zonder kinderen verwekt te hebben, althans na te laaten, bij Vrouwe KATHARINA VAN DEN BOETZELAAR, *Vrouwe van Praat*.

HAEFTEN, (JAN VAN) waarschijnlijk de zelfde, welke, onder den naam van JAN OTTENSZ VAN HAEFTEN, op de Jaaren 1554—1557, voorkoomt als Raad der Stad *Utrecht*, en, in den Jaare 1560, Kameraar dier Stad was. Hij hadt in huwelijk LUCRETIA, natuurlijke Zuster van Heere HENDRIK VAN BREDERODE, en verwekte bij dezelve JAN VAN HAEFTEN, Sekretaris der Staaten 's Lands van *Utrecht*. De VAN HAEFTENS, nog heden in het Sticht bekend, zijn van deezen afkomstig. JAN VAN HAEFTEN, laatstgenoemd, hadt eene Zuster, AEFJE genoemd, gehuwd aan MAARTEN SCHOOK, te *Bommel*; deeze was de Overoudgrootmoeder van Vaders zijde van den naauwkeurigen en arbeidzaamen Historieschrijver van 't Verbond en Smeekschrift der Edelen, den Heere JONA WILLEM TE WATER.

Zie J. W. WATER.

HAGA, (KORNELIS) van geboorte een *Schiedammer*, verdient hier vermeld te worden, als de persoon, van welken de Algemeene Staaten der Veréénigde Nederlanden zich bedienden, tot het sluiten van een Verbond van vriendschap en vrijen Koophandel met den Grooten Heer; zeer wenschelijk inderdaad, naardien de Ingezeetenen dier Gewesten, tot nog toe,

toe, niet anders dan onder Franſchen of Engelſchen vlag, in het Turkſche gebied hadden mogen handel drijven. Door eenen Brief, van den Turkſchen Admiraal BASSA, aan 's Lands Staaten, tot het handelen over dusdanig een Verbond, aanleiding gekreegen hebbende, wierden ze te raade, den gemelden KORNELIS HAGA, ten dien oogmerke, derwaarts te zenden. Hij vertrok in 't laatst van 't Jaar 1611. Niet zeer gunſtig, voor zijn oogmerk, vondt hij den toeſtand van zaaken, bij zijne aankomst te *Konſtantinopole*. De Admiraal BASSA was in ongenade vervallen, en konde hem dus, bij den Grooten Heer, niet tot eene voorſpraak dienen. Door 't verſpreiden van allerlei nadeelige gerugten, met opzigt tot de Nederlanders, zogten, onder andere, de Franſche en Engelſche Gezanten aan 't Turkſche Hof, hem den voet dwars te zetten, en het bekoomen van een plegtig gehoor te beletten. HAGA's onverzaagdheid en ſchrauderheid zegepraalden, in 't einde, over alle hunne kunſtenaarijen. In de Maand Julij des Jaars 1612 ſloot hij, in naame der Algemeene Staaten, een Verbond van Vriendſchap en Koophandel met den Sultan ACHMET CHAN, waar bij den Nederlanderen de zelfde, ja nog meer voorregten wierden toegeſtaan, dan de Franſchen en Engelſchen, in de Turkſche heerſchappijen, genooten. Wijders ſtelde HAGA Konſuls aan, in de voornaamſte Havens van den Levant, ten behoeve van de Kooplieden en andere onderzaaten van de Veréénigde Provincien. Zints dien tijd hebben de Nederlanders, op *Konſtantinopole*, *Smirna* en andere Havens, in dien oord, eenen niet onvoordeeligen Koophandel gedreeven.

Zie BAUDART; *Groot-Plakaatboek*, enz.

HAGEN. (STEVEN VAN DER) Deeze vermaarde Vlootvoogd was een der eerſte grondleggeren van den Vaart der Nederlanderen op de *Oost-Indiën*. Reeds zo vroeg, als in den Jaare 1603, en dus kort naa de oprichting der Maatſchappije, zeilde hij uit *Texel*, met eene Vloot van twaalf Schepen, die, aan uitrustinge, ruim tweeëntwintig Tonnen Gouds gekost hadden. Gelukkig bereikte hij, met deeze Vloot, in 't volgende Jaar, de

rivier

rivier van *Goa*, op de Kust van *Koromandel*, en liet aldaar het anker vallen, op den afstand van eene Mijl van de plaatze, alwaar de Portugeezen een Kasteel hadden. Doch deeze waren te wel gewapend en op hunne hoede, om aldaar, met uitzigt op een gelukkigen uitslag, iets te kunnen onderneemen. Dienvolgens wendde VAN DER HAGEN den steven na *Cananor*. Doch ook hier wierdt niets uitgevoerd. De Koning van 't Gewest verboodt den Portugeezen, uit hun Kasteel, op de Hollanders te schieten, en deedt deezen waarschuwen, dat hij een vriend der eerstgenoemden was, en hun raaden, indien zij insgelijks zijne vriendschap zogten, van daar te vertrekken. Hierom zeilde hij na *Calicuta*, alwaar, door de zijnen, een Portugeesch Vaartuig veroverd wierdt. Intusschen hadt de Samorin of Keizer van *Malabar*, thans met de Portugeezen in Oorlog, de komst van eene Nederlandsche Vloot, in die vaarwateren, niet vernomen, of hij zondt eenige Afgevaardigden aan VAN DER HAGEN, met verzoek om een mondgesprek, en om over een Verbond met de Portugeezen, hunnen gemeenen vijand, in onderhandeling te mogen treeden. Zulk eene gunstige aanbieding mogt hij niet van de hand wijzen. Het voorgeslagen Verbond wierdt spoedig geslooten, tot wederzijdsch genoegen: waarna onze Vlootvloogd zijne reize na *Cochin* vervolgde. Zijns ondanks moest hij hier een vetten buit ongemoeid laaten. Hij zag verscheiden Portugeesche Schepen voor anker leggen, doch durfde niet na binnen loopen, uit vreeze voor de ondiepten, om welke aan te wijzen en te mijden, hier geen Loots was te bekoomen. Hierom keerde hij zich na de Baai van *Amboina*, of *Ambon*, en zette 'er eenig volk aan land, met oogmerk om op een Portugeesch Kasteel, welk aldaar lag, eenen kans te waagen. Op de vraage des Slotvoogds, aan VAN DER HAGEN, wat de Hollanders in den zin hadden tegen een Kasteel, welks bewaaring hem, door den Koning van Spanje, was toevertrouwd, gaf deeze tot antwoord, dat hij, in naame en op last van Prinse MAURITS VAN ORANJE, hem hetzelve kwam afhandig maaken. Deeze koenheid vervulde den Spanjaard met schrik, en deedt hem straks de sterkte overgeeven. VAN DER HAGEN nam 'er bezit van, en gaf aan zeshonderd Portugeezen vrijheid, om het Eiland te verlaaten. Zesenveertig huisgezinnen, verkiezende aldaar te

blijven, verworven daartoe verlof van den Overwinnaar, en deeden hem den Eed van getrouwheid. Aldus wierden de Nederlanders eigenaars van 't aanzienlijk Eiland *Amboina*. VAN DER HAGEN kwam, eerlang, in de Vaderlandfche Havens, binnen, met eene Vloot van rijkgelaadene Schepen.

HAGESTEIN, gemeenlijk 't *Land van Hageftein* genaamd, een Dorp en Heerlijkheid, in 't Overkwartier van *Utrecht*, ftrekt, ten Oosten en Noorden, aan de rivier de *Lek*, ten Westen aan 't Regtsgebied der Stad *Vianen*, en ten Zuiden aan 't Land van *Altena* en 't Graaffchap *Kuilenburg*, en is een der zogenaamde *Vijf Heeren Landen*. Van ouds maakte *Hageftein* een gedeelte uit van het Graaffchap *Teifterband*, en behoorde aan de Bisfchoppen van *Utrecht*. In laatere tijden wierdt de Heerlijkheid uitgegeeven aan deezen of geenen Edele, en door Heer WILLEM VAN DUIVENVOORDE, aan WILLEM DEN III, Graave van *Holland*, als Leenheer opgedraagen. Veel uitgeftrekter moet toen de Heerlijkheid geweest zijn dan tegenwoordig, alzo zij, 't eenigen tijde, door een Heer van *Kuilenburg* en een Heer van *Asperen*, gemeenfchappelijk bezeeten wierdt. Zedert kwam dezelve, voor eenigen tijd, wederom aan den Stoel van *Utrecht*, tot op de overdragt aan JAN *van Braband*, getrouwd aan Graavinne JAKOBA; die, egter, dezelve, eerlang, wederom aan het Sticht moet hebben afgeftaan, alzo zij, in den Jaare 1425, daar onder behoorde. Naderhand kwam *Hageftein* aan de beide Kapittelen van den Dom en Oud-Munfter te *Utrecht*, die 'er ruim anderhalve Eeuw bezitters van geweest zijn, en aldaar een uitgeftrekt regtsgebied oeffenden. Door verkoop is dezelve, met zeer ruime Vrijheden en Voorregten, van de eene in de andere hand overgegaan. De Heerlijkheid beflaat elfhonderd Morgens Lands; in den Jaare 1748 telde men binnen dezelve vierenzeventig huizen, die meest van Roomschgezinden bewoond worden. 't Huis *te Hageftein* is een vrij goed gebouw, leggende in eene ruime Gragt, en van veel geboomte omringd. Het Dorp van dien naam was eertijds eene Stad, en, met die van *Everdingen* vereenigd, eene aanzienlijke Parochiekerk, die door twee Priesters wierdt bediend. Van 't Kerkgebouw is thans niets meer overig dan het Koor, 't welk tot de openbaare

Gods-

Godsdienstoeffeninge wordt gebruikt; van 't overige bestaat niets behalven eenig vervallen Muurwerk. De Predikant behoort onder de Klassis van *Rhenen* en *Wijk*. De Kerkenraad bezit 'er 't regt om eenen Leeraar te beroepen, doch de Heer dat van goed- of afkeuringe. 't Laatste mag hij, egter, niet meer dan tweemaalen doen; voor de derde reize moet hij daar van reden geeven aan de Gedeputeerde Staaten.

Zie MATTHÆUS; BURMAN, *Utr. Jaarb.* BUCHEL. enz.

HAKKIUS, (PETRUS) geboortig te *Leiden*, bekleedde, in den Jaare 1584, het Leeraarsampt. Onder de Kerkelijke onlusten, welke, omtrent dien tijd, ook de Gemeente te *Medenblik* beroerden, verworf de Wethouderschap, dat dezelve, voor eenen tijd van vier Maanden, derwaarts wierdt gezonden. Een vermetel Prediker moet deeze geweest zijn, naardien van hem getuigd wordt, dat hij niet geschroomd hadt, tegen het laatste Huwelijk van Prinse WILLEM DEN I, openlijk van den Predikstoel uit te vaaren. Zo hoog zelf klom zijne laatdunkende losmondigheid, dat hij 's Prinsen ontijdig uiteinde aan de Gemeente vertoonde, als een oordeel Gods en hemelsche straffe, hem overgekoomen, van wegens den praal en staatsie, bij den plegtigen Doop van zijnen jongsten Zoone. Dus hadt hij gesproken, vóór zijne komst te *Medenblik:* reden genoeg voorwaar, naar 't oordeel des Kerkeraads en ook van SONOI, om zulk eenen twistkraaier als een voorwerp te beschouwen, gantsch ondienstig in de tegenwoordige gesteldheid van zaaken, en voor den laatstgenoemden om aan den Hopman der Bezettinge last te geeven om hem 't binnen komen te beletten. 't Een en ander belette niet, dat hij op den Predikstoel gebragt wierdt. Hier uit ontstonden zeer hoogloopende onlusten, welke niet dan door den sterken arm konden gestild worden. Op bevel van Graave MAURITS en van den Raade van Staate bragt de Stadhouder SONOI honderd knegten binnen *Medenblik*, met order om den twiststookenden Leeraar aan te pakken en ter Stad uit te leiden. Getrouwelijk kweeten zich deeze van den opgeleiden last. HAKKIUS leer-

leefde en predikte nog in den Jaare 1587. Doch hij moet niet zeer op de zijde van den *Engelschen* Landvoogd LELICESTER geweest zijn, naardien van hem wordt aangetekend, dat hij, in den hevigen twist, omtrent dien tijd, binnen *Leiden* ontstaan, geteld wierdt onder de onzuivere Leeraars, om dat hij van zich hadt durven laaten gaan, „ dat de Heeren van *Lei-* „ *den*, naa wederstand te hebben gebooden aan den Spanjaard „ en Franschman, ook wel weg zouden weeten met de En- „ gelschen."

Zie BOR en HOOFT.

HAKVOORT. Twee Huizen van dien naam ontmoet men in de Provincie *Gelderland*: het eene, zijnde een Hoogadelijk Huis, in 't Schoutampt van *Zutfen*, een zeer oud doch deftig gebouw, een groot half uur gaans ten Westen van het Dorp *Vorden*; het ander, in het Landdrostampt van *Veluwe*, bij het aanzienlijk Dorp *Barneveld*.

HAL, een *Geldersch* Dorp, in 't Regterampt van *Veluwenzoom*, legt een klein half uur gaans van het Dorp *Brummen*, en behoort onder 't Schoutampt van dien naam. Het heeft zijne eigen Kerk en Leeraar. De Huizen *Westenburg* en *Verstonde* leggen digt bij dit Dorp.

HALEWYN. Uit dit geslagt, te *Dordrecht* thuis behoorende, zijn verscheiden voornaame mannen voortgesprooten, van tijd tot tijd gebezigd in aanzienlijke posten van Staats- en Stadsregeeringe. Bekend is de opschudding, in den Jaare 1653, binnen *Enkhuizen* voorgevallen, welke openlijk uitbrak, ter gelegenheid dat een Trommelslager, in naame der Algemeene Staaten, rond sloeg om volk te werven, doch door het Graauw gedwongen wierdt om insgelijks dien des Prinsen VAN ORANJE te gebruiken. Dit deedt, binnen de Stad, het vuur van oproer uitbreeken; om 't welk te bluschen, 's Lands Staaten, op verzoek der Regeeringe, eenige Afgevaardigden derwaarts zonden. Onder deeze bevondt zich ALEWYN VAN HALEWYN, Burgemeester van *Dordrecht*. In merkelijk gevaar kwam hij, bij

bij die gelegenheid. Nevens den Heere JAKOB VAN NIEUWSTAD, Burgemeester van *Alkmaar*, eenen zijner Mede-Gemagtigden, gezeeten op eenen wagen, en tot op een kleinen afstand van de Stad genaderd, koomt een woest kaerel, houdende eenen Bierkan in zijne eene hand, met de andere den toom der paerden aangrijpen, en met een dreigend gelaat hun vraagen *waar zij heenen wilden?* Op het antwoord, dat hem zulks niet aanging, was eene tweede vraag, *of zij Prinsen- of Staatenvolk waren?* De Heer VAN HALEWYN hadt naauwlijks hier op *Staatenvolk* geantwoord, of de muiteling graauwde hem toe, *dan zult gij niet leevende van hier gaan.* Straks werpt hij den Bierkan van zich, tegen den wagen, trekt zijn Mes, en dreigt daar mede de Heeren Gemagtigden. Het aanzetten der paerden, door den Voerman, deedt hen dit gevaar ontrijden. Bij hunne komst voor de Stad, weigerde men hen binnen te laaten; naa eenige uuren toevens, moesten ze, onverrigter zaake, van daar vertrekken.

HALEWYN, (SIMON VAN) Zoon van den bovengemelden, bekleedde, in zijne geboortestad, de Burgemeesterlijke waardigheid. In den Jaare 1693, terwijl hij stil zat van dien post, kwam hij in merkelijke ongelegenheid. Naa den Veldslag bij *Steenkerken*, 's jaars te vooren gebeurd, deedt hij eene reize na *Duitschland* en *Zwitserland*, om den toestand der grenzen, in dien oord, aan de zijde van *Frankrijk* te onderzoeken, en vooral om den Heere D'AMELOT, Franschen Gezant in *Zwitserland*, over de gezindheid zijns Meesters, met opzigt tot den Vrede, te polschen. Te *Solothurn* hieldt hij een mondgesprek met dien Staatsdienaar, welke hem beloofde, des Konings gedagten te zullen mededeelen. Hoewel de Heer VAN HALEWYN naderhand betuigde, in dit alles geen ander inzigt bedoeld te hebben, dan om zich, ten beste van 't Vaderland, in zaaken van Regeeringe meer bekwaam te maaken, bekwam hem, egter, deeze reize zeer kwalijk, alzo hij dezelve, zonder kennis van Prinse WILLEM DEN III, en van de Hooge Regeeringe, ondernomen hadt.

In 't begin des volgenden Jaars 1693 bevondt zich de Heer VAN HALEWYN in 's *Hage*. Hier kwam hem zeker Franschman, DU PLESSIS genaamd, van wegen den bovengemelden D'AMELOT,

vraagen omtrent den voet, op welken 's Lands Staaten den Vrede zouden begeeren. HALEWYN gaf hier op geen ander antwoord, dan dat deeze vraag ftreedt met de affpraak, inhoudende dat hem 's Konings gedagten zouden medegedeeld worden: 't welk, volgens 't zeggen van DU PLESSIS, niet konde gefchieden, eer men vernomen hadt, hoedanig de Graaf D'AVAUX geflaagd ware in *Zweeden*, alwaar hij thans handelde. De Oud-Burgemeester was Heer van het Dorp *Abbenbroek*, in 't Land *van Voorn*, en liet, ten deezen tijde, aldaar eene nieuwe Huizing timmmeren. DU PLESSIS hem hier een bezoek geevende, en den nieuwen aanleg bezigtigende, zou den Ambagtsheere eenig geld hebben aangebooden; die, egter, naderhand, verklaarde, het aanbod te hebben van de hand geweezen. Zedert wierdt de Franschman, van wegen zijn Hof, gelastigd, hem twintigduizend Rijksdaalders te mogen toezeggen, indien hij *Dordrecht* wist te beweegen ter openlijke bewilliginge in een Ontwerp van algemeenen Vrede. Hoe veel gewigts DU PLESSIS ftelde in het gevoelen van VAN HALEWYN, bleek uit zijn fchrijven aan zijn Hof, waar in hij, onder andere, verzekerde, dat hij, nevens zijnen broeder, vooral moest gewonnen worden, als zijnde lieden van aanzien en die kennis van zaaken hadden, en dat, met hun overleg, voorflagen van Vrede, ter Algemeene Staatsvergaderinge, moesten gedaan worden. Op een anderen tijd briefde hij na *Frankrijk* over, een berigt, zo als hij zeide, hem door VAN HALEWYN medegedeeld, dat de Veréénigde Engelfche en Staatfche Vloot, met dertig Schepen, zou vermeerderd worden.

Niet lang konde, intusfchen, deeze onderhandeling bedekt blijven, en, zo als thans de zaaken in de Republiek ftonden, rugtbaar geworden zijnde, moest zij, noodwendig, den handdaadigen het misnoegen van de meeste Staatsleden op den halze haalen. Eerst DU PLESSIS, en kort daar naa de Heer VAN HALEWYN wierden gevat, en in *'s Hage*, op de Gevangenpoort, in bewaaringe gefteld. In zijn verhoor voor 't Hof, beleedt hij zijnen heimelijken handel over Vrede met *Frankrijk*, doch ontkende, 'er aan misdaan te hebben, alzo hij, daar mede, niets anders dan 's Lands welzijn hadt bedoeld, voor 't welk hij den Vrede als volftrekt noodzaaklijk befchouwde.

de. Gemerkt hebbende, zeide hij verder, de onmogelijkheid, om langs den gewoonen weg tot kennisse van den staat der algemeene zaaken te koomen, hadt hij overleid om zich in persoon te vervoegen bij Leden van 't *Engelsche* Parlement, en naar derzeiver gezindheid te onderstaan, om, ter bekoominge van een goeden Vrede, *Frankrijk* sterker aan te tasten. Met verscheiden Brieven, uit *Engeland*, konde hij dit bewijzen, onder andere met eenen van den Graave VAN PORTLAND, gesteld in eene zo wanhoopige taale, als of alles reeds verlooren was. Te *Dordrecht* hadt hij den eersten voorslag gedaan ter vermeerderinge van 's Lands Krijgsmagt, en sterker dan iemand geijverd voor het verbod van uitvoer van Graanen: een spreekend bewijs, meende hij, van zijne zucht voor 't heil van 't Vaderland. Voor de noodzaaklijkheid van den Vrede, dagt hij, hadt men geen ander betoog noodig, dan dat *Holland* alléén, in dit jaar, elf Miljoenen moest opbrengen tot de Oorlogskosten, hoewel nog niet toereikende om aan *Frankrijk* het hoofd te bieden. De Ingezeetenen van *Groot-Britannie*, zeide hij al verder, bragten niet het zesde gedeelte op van 't geen in de Veréénigde Gewesten wierdt gedraagen; 't welk ten natuurlijken gevolge moest hebben, het verleggen van den Koophandel van hier na *Engeland*, het groot doelwit der *Engelschen*, ten allen tijde, en ook nog heden, en waar tegen de tegenwoordige Koning WILLEM DE III, Neêrlands Stadhouder, zich niet aankantte, alzo dezelve niet alleen geene poogingen aanwendde, zo als men hadt doen hoopen, ter intrekkinge der berugte Akte van KROMWELL, maar zelf, nog onlangs, in het Parlement voorslagen hadt gedaan, hoogstnadeelig voor den Nederlandschen Koophandel. Wat voorts zijn oogmerk, in de Onderhandeling met DU PLESSIS, aanging, zag hij daar in niets misdaadigs, dewijl alleen zodanige Onderhandelingen met den vijand verbooden waren, die ten nadeele van den Staat strekten: hoedanig iets hem niet ten laste konde geleid worden. Nog minder, meende hij, kon hem zijn bedrijf ten kwaade geduid worden, naardien hij het voorneemen hadt gehad, zo ras hij *Frankrijks* geneigdheid tot Vrede zou vernomen hebben, daar van kennis te geeven aan de Regeeringe van *Dordrecht*, om vervolgens tot die van Hun Ed. Gr. Mogenden gebragt te worden.

Thans verlof gevraagd hebbende om vrijmoedig te mogen uiten, zo als hem op 't hart lag, betuigde hij van gevoelen te zijn, „ dat iemand, die eerlijke middelen te werk ftelde, ter bewer„ kinge van een goeden Vrede, zo weinig misdaadig was, dat, „ verre van hem als ftrafschuldig aan te merken, hem veeleer „ een Standbeeld behoorde te worden opgerigt. Zulk eene han„ deling, zeide hij, fchroomde hij niet te onderneemen, zelf „ met gevaar zijns leevens, en wilde liever fterven, dan langer „ zien, dat men de Landzaaten goed en bloed deedt ten beste „ geeven, om *dobbe dobbe dob* en *fan fare* te fpeelen voor den „ Koning van *Engeland*" Op deeze laatfte woorden deedt men den Heer VAN ALEWYN buiten ftaan. Wederom binnen geroepen, en gevraagd zijnde, of de ftraks gemelde, zo als ze uit zijnen mond waren opgefchreeven, niet zijne eigen woorden waren, gaf hij tot antwoord „ de eigenlijke bewoordingen, hem „ in den ijver zijner verdeedigingе ontvallen, zich niet te kun„ nen herinneren, maar wel zijne meening, welke deeze ge„ weest was, dat *hij liever wilde fterven*, dan zien, dat het „ bevorderen van den Vrede, door eerlijke middelen, voor „ eene misdaad wierdt aangezien."

Terwijl de Heer Oud-Burgemeester VAN HALEWYN op de Gevangenpoort zat, deeden deszelfs Huisvrouw en Dogters al wat ze konden, om zijne zaak in een gewoon Regtsgeding te doen bepleiten; doch hier in konden ze haar oogmerk niet bereiken. Het Hof deedt eerlang eene uitfpraak, bij welke de Heer VAN HALEWYN tot eene gevangenisfe voor zijn leeven veroordeeld, en zijne goederen verbeurd verklaard wierden. Prins WILLEM DE III befchouwde dit vonnis als te zagt, naar gelange van 's Mans misdaad, zonder, evenwel, op de verzwaaring fterk te dringen. In de Maand Julij des genoemden Jaars 1693 wierdt hij na 't Slot *Loeveftein* vervoerd; hier zat hij tot in den Jaare 1696, wanneer hij middel vondt om te ontfnappen, en de wijk te neemen na *Suriname*, alwaar hij zijne dagen heeft geëindigd.

Zie *Secr. Refol. Holl.* D. V. bl. 541—557.
Sentent. van den Hove over Mr. S. V. HALEWYN.

HALE-

HALEWYN, (FRANÇOIS TERESTEIN VAN) Twee Heeren ontmoeten wij, in 't geslagt der HALEWYNEN, die beiden deezen naam voerden. De eene leefde in de voorgaande Eeuwe, was Raad in den Hove van *Holland*, en wierdt, in den benaauwden toestand des Vaderlands, in den Jaare 1672, toen zelf de Raadpensionaris DE WITT bijkans raadeloos was, met andere Afgevaardigden, gezonden na *Groot-Brittannie*, om te onderzoeken, op welke voorwaarden, met KAREL DEN II, de Vrede zou kunnen getroffen worden. Uit het gewigt diens Gezantschaps mogen wij 's Mans aanzien en bekwaamheid afleiden. — De andere, naamgenoot des voorgaanden, bekleedde den post van Pensionaris van *Dordrecht*, en woonde, als zodanig, in den Jaare 1747, de Staatsvergadering bij in *'s Hage*, terwijl het Graauw, om de verheffing van Prinse WILLEM DEN IV tot het Stadhouderschap, op 't Binnenhof de uitspoorigste baldaadigheden pleegde. Merkelijk gevaar liep de Pensionaris, bij die gelegenheid, bij het scheiden der Vergaderingen. Naadat hij de dreigementen van eenigen uit het Graauw veilig was ontkoomen, greep hem een niet onbekend inwooner van den *Hage* bij de keel, en hieldt hem zijn blanke Mes voor oogen. Niet denkelijk is het, dat hij thans met den schrik zou vrij geraakt hebben, zo niet de Klerk DEDERICHS en eenige anderen waren toegeschooten, en hem vervolgens beschermd en ontzet hadden. Deeze Heer was eigenaar van de Heerlijkheid *Abbenbroek*.

HALEWYN, (KORNELIS TERESTEIN VAN) broeder van SIMON VAN HALEWYN, boven vermeld, doch tevens groot gunsteling van Prinse WILLEM DEN III, was Raadsheer in het Hof van *Holland*. Meer dan eens wierdt hij, van wegen of op verzoek van zijne Hoogheid, gebruikt tot verrigtingen, dienende om het Stadhouderlijk aanzien te handhaaven of te vermeerderen. Bij gelegenheid van het geschil te *Dordrecht*, in den Jaare 1684, over de Nominatie van Goede Luiden van Agten, waar omtrent, zo als men meende, eenige onbehoorlijkheid hadt plaats gehad, was VAN HALEWYN een der Gemagtigden, door zijne Hoogheid benoemd om zich derwaarts te begeeven. Ook wist hij, hoewel met zeer veele moeite, te bewerken dat de beslis-

fing des gefchils naar 's Prinfen genoegen uitviel. In den Jaare 1685 vertrok hij, nevens andere Gemagtigden, na *Engeland*, tot het bijleggen van oneenigheden, tusfchen de Engelfche Oost-indifche Maatfchappij en de Nederlandfche ontftaan. Als een gevolg der gunfte, in welke de Raadsheer VAN HALEWYN bij den Stadhouder ftondt, wierdt het aangemerkt, dat hij, in September des Jaars 1689, tot Schepen, van *Dordrecht* wierdt verkooren. Hij nam inderdaad bezit van dit Ampt, doch wierdt 'er ftraks wederom van ontflagen. Nogthans beweerde hij, Lid van den Oud-Raad te *Dordrecht* te kunnen blijven, 't welk hij, door zijne verkiezing tot Schepen was geworden, en tevens zijne Raadsheersplaats in den Hove van *Holland* te kunnen behouden. *Amfterdam* kantte zich daar zeer ernftig tegen, en beweerde, in een uitvoerig Vertoog, de onbeftaanbaarheid dier twee posten in een en den zelfden perfoon. Doch te *Dordrecht* waren, zints eenige jaaren, de hekken verhangen, naadat de Burgemeester AREND MUIS VAN HOLY, door de bewerking, inzonderheid, van den Heere VAN HALEWYN, buiten het bewind geraakt was. Op de bedenking van die van *Amfterdam*, de bovengemelde onbeftaanbaarheid bouwende op een zeker punt der Inftructie voor de Raaden van den Hove, befloot men te *Dordrecht* tot een onderzoek dier Inftructie. Dit hadt ten gevolge, dat de Heer VAN HALEWYN bevoegd wierdt verklaard om zijne Raadsheersplaats te behouden, en te gelijk Lid van den Oud-Raad te blijven. De weg tot hooger aanzien, na 't welk hij dong, lag nu voor hem open. Van wegen de Stad *Dordrecht* verfcheen hij, wel haast, ter Dagvaart van *Holland*, en nam vervolgens zitting ter Algemeene Staatsvergaderinge. Thans evenwel deedt hij vrijwillig afftand van zijn Ampt van Raadsheer. Hangende dit gefchil, was de Heer VAN HALEWYN een der Gemagtigden, door zijne Hoogheid na *Overijsfel* gezonden, ter bemiddelinge van een gefchil, tusfchen de Ridderfchap en Steden van dat Gewest ontftaan. 't Laatfte, welk wij aangaande den Heere VAN HALEWYN vinden aangetekend, was de onaangenaamheid, hem wedervaaren, ter gelegenheid van het gebeurde met zijnen broeder, den Oud-Burgemeester, 't welk boven verhaald is. Op vermoeden dat hij eenige kundfchap hadt van deszelfs heimelijken handel met *Frankrijk*, wierdt hij in verzekering

ring genomen, doch, naa verloop van eenige Maanden, op vrije voeten gesteld, vermids de veroordeelde VAN HALEWYN standvastig was in zijne verklaaring, aan zijnen Broeder nimmer eenige opening gedaan te hebben. Van wegen den Heere KORNELIS TERESTEIN VAN HALEWYN wordt getuigd, dat zijne Hoogheid Prins WILLEM DEN III, met niemand, behalven den Raadpensionaris FAGEL, vertrouwelijker verkeering hieldt. Voorts wordt hij beschreeven als een man van groote bekwaamheid en zeer strenge zeden.

HALLANDSBROEK; zie 'T KALF.

HALLINGK. (JOAN) Bijkans ware deeze *Dordrechtsche* Burgemeester een slagtoffer geweest van de woede van het Graauw, in den Jaare 1672, ten tijde als hetzelve, ook in die Stad, zo wel als elders, doldriftig ijverde voor de verheffing van zijne Hoogheid WILLEM DEN III, tot de Stadhouderlijke waardigheid. Want, naa dat de Regeering met geweld was gedwongen, ten dien einde, Vroedschapsvergadering te beleggen, en toen de Heer HALLINGK van agter 't Stadhuis wilde afgaan, wierdt hij, door eenen onverlaat, met een zwaaren Bijl gedreigd, indien hij, die tot nog toe tegen 's Prinsen verheffing hadt gestemd, voortging in zijne weigeringe, om aan 's Volks begeeren te voldoen. Hoewel hij dit dreigende gevaar ontsnapte, leedt hij, nogthans, kort daar naa, merkelijke schade aan zijne goederen. Want als de Heer HALLINGK, nevens de Heeren JOAN MEERMAN, Burgemeester van *Leiden*, en KORNELIS GEELVINK *van Kastrikum*, Raad en Oud-Schepen van *Amsterdam*, door 's Lands Staaten was gemagtigd, om, tegen de naderende *Fransche* Troepen, de bewooners ten platten Lande in de wapenen te brengen, haalde hij zich daar mede den haat der Landleiden dermaate op den halze, dat het gewelddaadige handen sloeg aan zijn Huis binnen *Dodrecht*, en aan zijne Buitenplaatze in *Beijerland*. De schade, door deeze plondering hem toegebragt, wierdt naderhand, door hem zelven, op twaalfduizend Guldens begroot.

Zie WAGENAAR, *Vad. Hist. Resol. Holl.*

HAL-

HALLUM, een aanzienlijk Dorp, in de Friesche Grietenij *Ferverderadeel*, in *Oostergo*. In 't begin van de dertiende Eeuwe droeg het den naam van *Hofstad*, zo veel als een voornaam Parochiedorp. Bij ouds vondt men in deszelfs nabuurschap zeer veele Adelijke Staten; 't welk de reden is, dat men nog heden, in deezen oord, zeer veele fraaie Boerderijen aantreft, in welke, door verloop van tijd, de Staten zijn veranderd. *Hallum* was de geboorteplaats van den Geleerden ABRAHAM STEINDAM, een weinig naa het midden der voorgaande Eeuwe, Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aan 's Lands Hoogeschoole te *Franeker*.

Zie *Tegenw. Staat*.

HALS, (FRANS) wierdt, in den Jaare 1584, te *Mechelen* gebooren, doch heeft zijne meesten leeftijd te *Haarlem* doorgebragt, en is ook aldaar gestorven. De vermaarde Konstenaar VAN DYK, aan 't Hof van KAREL DEN I ontbooden, wilde zich het genoegen bezorgen, vóór zijnen overtogt na *Engeland*, een Man te zien, van welken hij zo veele wonderen gehoord hadt. Hij zogt hem dan ten zijnen Huize; doch hier was hij niet te vinden, maar wel in eenen kroeg, zijn doorgaand verblijf. Met moeite van daar gelokt, op de boodschap dat een vreemdeling zich door hem wilde laaten afbeelden, zette hij zich aan 't werk, en hadt het spoedig afgedaan, terwijl de Heer VAN DYK, onder dit alles, zich onbekend hieldt. Thans boodt de laatstgemelde aan, om op zijne beurt HALS te konterfeiten. 't Ging aan. Doch naauwlijks hadt deeze zijne eigen Afbeelding bezigtigd, of hij gilde uit: „ Gij zijt VAN DYK, Mijnheer, „ want geen sterflijk mensch kan zulks naadoen, ik zegge van „ verbeteren." Voorts viel hij VAN DYK om den hals, en kuste hem. Veele moeite deedt de laatstgenoemde Kunstschilder om HALS met zich na *Engeland* te troonen; doch deeze hadt 'er geene ooren na: liever dan aan Koninklijk Hof, wilde hij in gemeene kroegen zijne dagen slijten. Want gelijk menig ander Kunstbroeder, door slordigheid van leevenswijze, de edele Schilderkunst onteerde, paste ook op hem dit verwijt. Zelden liep 'er een dag ten avond, dat hij niet van den drank bestooven, uit

uit den kroeg, na huis keerde. Zijne Leerlingen, uit hoofde zijner bekwaamheid hem hoog waardeerende, en uit vreeze, dat hem, den eenen of anderen tijd, een ongeluk zoude overkoomen, hadden de gewoonte, bij beurten op hem te passen, en zorge te draagen dat hij behouden thuis kwam. Te bedde geholpen zijnde, zo bezoopen als hij was, hadt hij, egter, de gewoonte, eene soort van gebed te doen, waar van telkens het slot was: *Lieve Heer, haal mij vroeg in uwen hoogen Hemel!* Eenigen zijner Leerlingen, verscheiden maalen dit gebed gehoord hebbende, wierden te raade, van zijnen ernst eene proeve te neemen. Boven zijne slaapplaats boorden ze vier gaten in den zolder, lieten daar door sterke touwen neder, en maakten ze vast aan de vier hoeken van zijn Bed. Als hij nu, op zekeren avond, in zijnen gewoonen staat, was thuis gekoomen, en zijne Leerlingen hem te bedde geholpen hadden, begaven ze zich na boven. Niet lang hadden ze hier gewagt, of zij hoorden zijne gewoone Avondbede. Straks haalden ze hem met Bed en al na boven; 't welk hij ontwaar wordene, hem met nog luider stemme deedt bidden: *Zo haastig niet, Lieve Heer, zo haastig niet!* Zagtjes liet men hem hier op zakken, doch hoorde hem zedert niet meer bidden om een spoedigen hemelvaart. FRANS HALS overleedt in den Jaare 1666, en liet kinderen na, die allen Schilderkunst geoeffend hebben.

Zie HOUBRAKEN.

HALS-AF, een oud Adelijk Huis, in de Heerlijkheid *Didam*, in 't Graafschap *'s Heerenberg*. Van ouds voerde het den naam van *Babbrigh*. Van de onverzaagdheid eener Dienstmaagd heeft het zijnen tegenwoordigen naam ontleend. Alleen op de Huizinge zijnde, verhaalt men, wierdt zij, bij nacht, aangevallen door eenen Struikroover, welke, als eene hoogzwangere vrouw vermomd, 's avonds te vooren bij haar nachtverblijf verzogt hadt. Listiglijk wist zij hem, onder 't een of ander, voorgeeven, te verschalken, en redde haar eigen leeven, door hem den hals af te snijden.

HALSTEREN, een Dorp en Heerlijkheid, in 't Markgraafschap van *Bergen op den Zoom*, en ongeveer een half uur gaans ten Noorden der Stad van dien naam. Zeer vermaaklijk is de legging van dit Dorp, op eene hoogte, van waar men een ruim uitzigt heeft op de ftraks genoemde Stad, voorts op *Thoolen* en *Steenbergen*, en op de Schepen, die langs de *Schelde* vaaren. Merkelijk bevordert dit den bloei en welvaart deezes Dorps, 't welk, om de vermaaklijkheid des uitzigts, door de bewooners der nabuurige Steden en Dorpen, in den zomer, dikmaals wordt bezogt. De Leeraar, welke de Hervormde Gemeente alhier bedient, neemt ook den dienst waar in de *Rovers-Schans*. Voorts heeft het Dorp zijnen bijzonderen Schout, zeven Schepens, vier Gemeensmannen en eenen Sekretaris. In de jaarlijksche Verpondingen draagt het negentienhonderd Guldens en elf Stuivers. Geen gering voorregt heeft dit Dorp, doordien het, door de omringende fterkten en fchanzen, tegen vijandelijke ftrooperijen en brandfchattingen is beveiligd.

HAM, of *in den Ham*, een Overijsfelsch Dorp, onder het Drostampt van *Salland*. Voormaals ftondt hier eene Parochiekerk, aan de Maagd MARIA gewijd, voorzien met drie Vikarijen. De tegenwoordige Kerk behoort onder de Klasfis van *Zwolle*.

HAM, een Dorp in de Groninger Ommelanden, in het Westerkwartier, wordt, met *Farmfum*, door één Leeraar bediend.

HAM (DEN) onder *Vleuten*, in het Nederkwartier van 't Sticht van *Utrecht*, leenroerig aan de Graaflijkheid van *Holland*, op den 27 October des Jaars 1536, door de Staaten van *Utrecht*, plegtiglijk, voor eene Ridderhofftad erkend. Reeds in de twaalfde Eeuwe was deeze Ridderhofftad bekend. In de volgende Eeuwe kwam zij aan eenen jonger Zoone uit het Geflegt van *Uten-Eng*, gefprooten uit het Geflagt der Heeren van *Woerden*. Naar dit Huis of Kafteel deedt, zedert, deeze Tak zich *Uten-Ham* noemen. De wederzijdsche Wapenfchilden kunnen hier van ten bewijze dienen.

Uit dit Geflagt van *Uten-Ham*, 't welk, in 't Sticht, lang gebloeid heeft, bezat PIETER UITEN-HAM het Huis *den Ham*, in

in den Jaare 1367. Van hem kwam het, omtrent den Jaare 1392, op zijnen Zoon FREDERIK; die het, op den 13 April 1442, wederom opdroeg aan den Leenheere, ten behoeve van zijnen Zoon, insgelijks FREDERIK genaamd; naa wiens dood het, omtrent het Jaar 1470, gekoomen is op zijnen Zoon, ook FREDERIK geheeten. In den twist, in den Jaare 1481, tusschen de Stad *Utrecht* aan de eene, en den Bisschop DAVID VAN BOURGONDIE en de *Hollanders*, aan de andere zijde, ontstaan, koos hij de zijde des Bisschops, wiens Maarschalk hij was. Om hem te kwellen, trokken die van *Utrecht* voor het Huis *den Ham*, maakten 'er zich meester van, en leiden het in koolen, naa 'er meer dan tien weeken bezetting gehouden te hebben. Naderhand viel FREDERIK UTEN-HAM zelve in handen der Utrechtschen, die hem na de Stad voerden, alwaar hij, door den bijstand van Soldaaten, ter naauwer nood tegen de woede van het Gemeen beschermd wierdt. Niettegenstaande hij, vervolgens, een aanzienlijk losgeld boodt, waren Schepenen, op aandrang van het Graauw, genoodzaakt, eenigen tijd daar naa, hem ten zwaarde te verwijzen. Zijn Zoon en Kleinzoon, beiden FREDERIK genaamd, wierden, van tijd tot tijd, met den Huize *den Ham* beleend. De laatste zonder kinderen overleeden zijnde, kwam het Huis op deszelfs Zuster ELIZABETH, die 'er, in den Jaare 1553, mede verlijd wierdt. Deeze tradt in huwelijk met JAN VAN WANROY, wiens naakomelingen zich, zedert, UTEN-HAM VAN WANROY hebben laaten noemen. Het Huis bleef in dit Geslagt tot in den Jaare 1687, wanneer het in een ander Geslagt is overgegaan.

HAM. (MEINARD VAN) Wanneer, in den aanvang van het Jaar 1533, tusschen *Utrecht* en *Amersfoort*, een groote hoop Voetknegten, wel ten getale van drieduizend man, was bij een getrokken, veroorzaakte dit geen kleinen schrik in *Holland*, alzo men voor eenen inval in die Provincie was bedugt: hoewel derzelver eigenlijke bestemming even onbekend was, als wie ze geworven en verzameld hadt. In *Holland* gebruikte men alle mogelijke voorzorge, om, in gevalle van den gevreesden aanval, tegenstand te kunnen bieden. Doch de schrik bleek, eerlang, ongegrond geweest te zijn, toen het

uit-

uitlekte, dat dezelve Troepen waren bij een verzameld door MEINARD VAN HAM, een *Gelderschen* Krijgsoverste, en dat ze moesten dienen om na *Oostfriesland* gevoerd te worden, ter hulpe van Jonkheer BALTHAZAR VAN EZENS, een Edelman uit dat Gewest, die met Graave ENNO geweldig over hoop lag.

Drie jaaren laater liet zich VAN HAM werkelijk geruiken, om den *Hollanderen* moeite aan te doen, in dienst van den Hertog van *Gelder*, die eenige Troepen hadt doen op de been brengen, zo 't heette, om Koning CHRISTIAAN DEN III te ondersteunen tegen den Paltsgraaf, die na de *Deensche* Kroon stondt, doch inderdaad om op *Holland* eenen kans te wagen. In de Maand Mai des Jaars 1536 sloeg VAN HAM zich neder bij *Appingadam*, en worp 'er sterke verschanzingen op. Dit bragt de *Groningers* in vreeze, dat de Hertog van *Gelder*, Heer van *Groningen*, hen thans wilde straffen over hunne weigering, om hem, tegen den Graaf van *Oostfriesland*, Volk bij te zetten. Doch dit gevoelen wilde bij zommigen niet aan den man, alzo de Overste VAN HAM *Deensche* Vaandels voerde, en voorgaf, alleen ten dienste van CHRISTIAAN DEN III te velde te zijn getrokken. In deeze onzekerheid schreeven ze aan Hertoge KAREL, om te mogen weeten, wat 'er van de zaake ware. Deeze zondt wel tot antwoord, aan VAN HAM geenen last te hebben gegeeven. Doch vermids, omtrent dien tijd, in 't Leger bij *Appingadam* Geschut kwam, gezonden, gelijk men in 't zekere onderrigt was, door den bovengemelden BALTHAZAR VAN EZENS, een vriend van den Hertog, vermeerderde zulks, bij de *Groningers*, de ongerustheid, en deedt hun vreezen, dat het op hunne volslagene onderwerping was gemunt.

Midlerwijl zogt VAN HAM de *Hollanders* in den waan te brengen, dat hij geen anderen toeleg hadt, dan 't vervoeren van Krijgsvolk na *Deenemarke* te beletten. Om dit begrip nog meer te stijven, schreef hij aan de Regeering van *Amsterdam*, dat hij de Stad en t omleggende Land te vuur en te zwaard zou komen verwoesten, indien men 'er niet afliet van de reeds ontworpene toerusting van Schepen, bestemd om Troepen na dat Rijk te vervoeren. Zulk eenen invloed hadt dit schrijven op die van *Amsterdam*, dat zij ter Dagvaart voorstelden, om kragtigen bijstand te verzoeken van de Landvoogdesse, alzo *Holland* geheel

open

open lag vóor MEINARD VAN HAM, die zich een *Geesfel Gods en Schoppen Koning* liet noemen. Hij ontleende den laatsten bijnaam van zijn opontbod aan de Groningerlanders, om met Spaden en Schoppen in 't Leger bij *Appingadam* te verschijnen, ter versterkinge van hetzelve. Niet vrugtloos was de voorslag van *Amsterdam*. JURIAAN SCHENK, Stadhouder van *Friesland*, sloeg het beleg om *Appingadam*, en nam, in September des gemelden jaars, de Plaats bij verdrag in. VAN HAM wierdt hier Krijgsgevangen gemaakt, en vervolgens na *Vilvoorden*, in *Brabant*, gevoerd; niet dan naa lang zitten bekwam hij zijne vrijheid. Zedert vinden wij, van deezen Krijgsman, niets merkwaardigs aangetekend.

Zie E. BENINGA, *Hist. van Oostfriesland.*

HAMBROEK, (ANTHONIUS) bekleedde het Leeraarampt onder de Hervormden, in dienst der *Oostindische* Maatschappiie, op het Eiland *Formosa*, ten tijde als hetzelve, door den Chineeschen Zeeroover COXINGA, onverhoeds overvallen en gedeeltelijk bemagtigd wierdt. Zo onverhoeds geschiedde deeze aanval, dat HAMBROEK, met zijne Vrouw, Zoon en Dogter, nevens nog verscheiden Christenen van goeden huize, geene gelegenheid vindende om zich binnen de Sterkte *Zeelandia* te bergen, in 's overweldigers handen viel. Intusschen deeden de onzen, uit die Sterkte, eenen uitval op de *Chineezen*, doch met zo ongelukkig gevolg, dat ze, in allerijl, derwaarts wederkeerden, met een aanmerkelijk verlies van volk. De Chinees COXINGA, voor als nog, ter veroveringe van de Vesting, geen volk willende waagen, wierdt thans te raade, den Predikant HAMBROEK derwaarts te zenden, om dezelve op te eischen. Zijn last ging verzeld van de schrikwekkendste bedreigingen. Indien de Leeraar te rug kwam met de boodschap, dat de Bevelhebber voorneemens was zich te verdeedigen, zou zulks den Bode het leeven kosten; of, keerde hij niet weder in het Chineesche Leger, binnen zekeren bepaalden tijd, zouden de Echtgenoote en Kinderen het wegblijven met een wreeden dood boeten. In hachelijker toestand kan bezwaarlijk iemand zich bevinden, dan waar in de op-

opeifching van de Vesting den Slotvoogd bragt. Deeze was FREDRIK CAJET, van den eenen kant HAMBROEKS boezemvriend, en dus tot deszelfs behoudenisse gezind; van den anderen kant, door eenen Eed verbonden aan 't belang der *Oostindische* Maatschappije, en voorzien van alle 't noodige, om het, tegen den Chineeschen geweldenaar, nog lang te kunnen uithouden. Bij 't pleiten van zijn eigen hart, ten behoeve van HAMBROEKS leeven, kwam dat van twee van 's Leeraars kinderen, die zich op dit pas binnen de Vesting bevonden. Bijkans hadde dit vereenigd pleitgeding, om den wille der vriendschap, zijnen Eed en trouwe doen schipbreuk lijden, indien niet de grootmoedige en godvrugtige HAMBROEK, als een ander REGULUS, den twist in zijn gemoed beslist hadde. In stede van 't oor te leenen aan de voorslagen van CAJET tot overgaave, of zich te laaten beweegen door de traanen en smeekingen zijner Kinderen, raadde hij den Bevelhebber en de Bezetting aan, het bieden van een kloekmoedigen wederstand des vijands en verdeediging der Sterkte. Naa een onbeschrijflijk teder afscheid van zijne kinderen en vrienden genomen te hebben, keerde hij te rug na het vijandlijke Leger, alwaar hem, in tegenwoordigheid zijner Echtgenoote en Kinderen, tot loon zijner braafheid en zucht voor 't algemeene welzijn, het hoofd voor de voeten wierdt geleid.

Zie VALENTYN en SCHOUTEN.

HAMELAND. Volgens zommigen, zou, in overoude tijden, een gedeelte van de *Veluwe*, onder den tijtel van Graafschap, deezen naam gevoerd hebben.

HAMER, (HENRIK) Zoon van ABRAHAM HAMER, Burgemeester en Raad der Stad *Hanau*, naa verscheiden Hoogeschoolen bezogt te hebben, kwam, eindelijk, te *Leiden*, en hieldt 'er, onder voorzitting van den vermaarden Hoogleeraar POLYANDER, eene Twistrede *over de Schepping*. Op den 23 November des Jaars 1620, wierdt hij, door de Walsche Sijnode, tot den Predikdienst bekwaam verklaard, en bekwam, in 't volgende jaar, het beroep te *'sGraauwendaal*, bij *Dordrecht*. In den

Jaare

Jaare 1653, te *Manheim*, beroepen zijnde, en bijkans op zijn vertrek staande, overleedt hij, in den ouderdom van 59 jaaren, nalaatende, bij zijne Huisvrouwe, ELIZABETH IN DER SCHMITTEN, van *Hanau*, negen Kinderen. Een van deeze was,

HAMER, (PETRUS), ten tijde van 't overlijden zijner ouderen, naauwlijks zeven jaaren oud. Zijn ouder broeder en zusters, iets goeds in hem bespeurende, namen hem onder hunne bescherming, en bezorgden hem een heilzaam onderwijs in de geleerde taalen en andere nutte kundigheden. Op zijn zestiende jaar vertrok hij na de Hoogeschoole te *Leiden*. Hier genoot hij het onderwijs, in 't Grieksch, van J. F. GRONOVIUS, in 't Hebreeuwsch van A. HULSIUS, in de Wiskunde en Wijsbegeerte van SCHACHT en RAEY, in de Godgeleerdheid van HOORNBEEK en HEIDANUS, doch vooral van den vermaarden JOANNES COCCEJUS. Onder deezen hieldt hij, in den Jaare 1669, eene openbaare Twistrede, *over den oorsprong van het Goede*, en wierdt, nog in het zelfde jaar, onder de Klassis van *Leiden*, tot den Predikdienst bekwaam verklaard. Genegen om ook in de Fransche taale het predikwerk te kunnen verrigten, begaf hij zich, in April des volgenden jaars, na *Frankrijk*, ter verdere beoeffeninge der Fransche taale. Eerst onthieldt hij zich, eenigen tijd, te *Nantes*, en vertrok van daar na *Parijs*, onder andere, om aldaar de Lessen der Leeraaren van de *Sorbonne* te kunnen bijwoonen. Zo diep drong hij hier, bij verscheiden dier Leeraaren, in gunste, dat hij, door hunne bewerking, den toegang kreeg tot de vermaardste Boekerijen. Vader REMY leidde hem in tot de Boekverzameling van *St. Germain*; Vader QUESNEL in die van den vermaarden Historieschrijver THUANUS; door behulp van Vader COSSART stondt de Boekschat der Jesuiten, en door voorspraak van den Leeraar CHEVILLIERS, die van de *Sorbonne* voor hem open. Zelf vondt hij gelegenheid om in de Boekverzameling der Vaders *Franciskaanen*, ten zijnen nutte, aantekeningen te maaken.

Langer hadde HAMERS verblijf in *Frankrijk* geduurd, zo niet het gerugt van aanstaanden Oorlog, tusschen dat Rijk en de Nederlanden, het hem geraaden hadt doen vinden, de wederreize aan te neemen. Niet lang naa zijne wederkomst, in No-

vember des Jaars 1672, wierdt hij beroepen te *Numansdorp*, in het Baljuwschap van *Strijen*. Met veel ijver nam hij hier zijne bediening waar, tot in het begin des Jaars 1716, wanneer hij zijn arbeidzaam leeven afleide, aan de gevolgen eens ongemaks in zijne Zijde, in den ouderdom van ruim 69 jaaren. In zijn huwelijk met HELENA VAN TIEL, Dogter van ADAM VAN TIEL, Koopman en Burgerkapitein te *Dordrecht*, hadt hij verwekt vijf Zoonen en vier Dogters. In den Jaare 1709 hadt hij zijnen oudsten Zoon bevestigd in den predikdienst in *den Nieuwenhorn*, bij *den Briel*. Drie dagen voor zijnen dood bekwam hij nog de tijding van het beroepen van zijnen derden Zoone te *Kruinigen*, in *Zuidbeveland*. Tusschen de Jaaren 1674 en 1712 heeft hij eene menigte kleiner en grooter Werken door den druk gemeen gemaakt, meestal Twistschriften, ingerigt tegen den Bisschop BOSSUET, BRINKS, BEKKER, DEURHOF en anderen, als mede nog verscheiden kleine Verhandelingen.

HAMERSVELD, eene Buurt, in de Ambagtsheerlijkheid *Leusden*, in *Eemland*. De Roomsgezinden hebben aldaar eene Kerk, tusschen *A-schat* en *Leusdenbroek*.

HAMMES, (NIKOLAAS DE) was niet alleen een der eerste Ondertekenaaren van 't Verbond der Edelen, maar de eerste ondertekening schijnt, door hem, nevens nog tien Edelen, ten zijnen huize geschied te zijn. Hij was van de zaak der Vrijheid een zo ijverig voorstander, en den Hervormden Godsdienst zo ernstig toegedaan, dat hij ten eenigen tijde zich beroemde, wel tweeduizend Edelen tot het Verbond te hebben overgehaald. DE HAMMES was zelve een persoon van aanzien, alzo hij, in de Orde der Ridderen van het Gulden Vlies, den post van Wapenkoning bekleedde. Waarschijnlijk was zijne gehegtheid aan de belangen van den Prinse VAN ORANJE de oorzaak zijns bederfs. Althans vindt men aangetekend, dat hij, in den Jaare 1568, dien Prins verzellende, ter gelegenheid van eenigen opstand in het Leger, door de muitelingen doorschooten wierdt.

Zie STRADA; LANGUETI *Epist.* TE WATER.

HANEKOP, (KORNELIS) eerst Predikant onder de Hervormden te *Sprang*, en vervolgens te *Breda*, doch, met het overgaan dier Stad in de handen der *Spanjaarden*, van zijnen dienst verlaaten, was, in de Maand Julij des Jaars 1625, te *Amsterdam* beroepen, en, op het ernstig verzoek des Kerkeraads, door de Burgemeesteren goedgekeurd. Hij was een man van zeer gematigde beginzels in het Godsdienstige, en onderscheidde zich, van veelen zijner onbezonnen ijverende Amptgenooten, door verdraagzaamheid omtrent de Remonstranten. Een bewijs hier van gaf hij, in den Jaare 1626, ter gelegenheid van het stooren eener Godsdienstige Vergaderinge van eenigen dier Gezinte, en van het plonderen van een Huis, door het woeste Graauw. Want, terwijl eenigen der *Amsterdamsche* Predikanten het woest bedrijf der woedende plonderaaren zogten te vergoelijken, hetzelve toeschrijvende aan ijver voor de waare Leere, hadt hij moeds genoeg, de muiterij en huisstooring van 't gepeupel, openlijk van den Predikstoel, te veroordeelen, en als eene Onchristelijke daad voor te draagen. Hij ging nog verder. Meer dan eens, en bij gepaste gelegenheden, toonde hij zich ongenoegd over de uitvoering van 's Lands Plakaaten tegen de Remonstranten, en over 't ontzetten dier Christenen van de Kerkelijke gemeenschap. Zelf schroomde hij niet, 'er openlijk voor uit te koomen, dat, naar zijn gevoelen, de berugte vijf Artikelen der Remonstranten geenzins zo gevaarlijke dwaalingen inhielden, dat de gronden van Zaligheid daar door ondermijnd wierden.

In eenen tijd, in welken gematigdheid voor onverschilligheid, en zomtijds nog erger wierdt aangezien, konde het niet uitblijven, of 's Mans denk- en handelwijze moest hem vijanden berokkenen. Een zijner voornaamste en meest gedugte tegenstreeveren was WARNER ERNST VAN BASSEN, Oud-Schepen en Raad der Stad. Door zijne aantijgingen wist deeze bij den Kerkeraad te bewerken, dat HANEKOP, nog in dit zelfde jaar, in zijnen Predikdienst geschorst wierdt. Ondertusschen schijnt men de reden deezer amptsverlaatinge niet bij haaren eigen naam te hebben durven noemen. Men gaf voor, tot dit besluit te zijn gekoomen, om dat HANEKOP te zwak van lichaam, of ook van harssenen was, om zijnen dienst behoorlijk te kunnen waarneemen. Dit bedrijf des Kerkeraads ging

ging om buiten de Vroedschap, die, in 't volgende jaar, daar vân kennis bekoomen hebbende, op de Burgemeesteren begeerde, dat deeze zich de zaak aantrekken, en aan de Vroedschap zouden verslag doen van bevindinge van zaaken. Zij deeden zulks, doch vonden geene reden eener zo strenge behandelinge tegen den afgezetten Leeraar; 't welk dan ook, veelligt, de reden zal geweest zijn, dat, naa verloop van twee jaaren, Heeren Burgemeesteren nog geene toestemming wilden geeven, aan den Kerkeraad, tot het beroepen van eenen Leeraar in de plaatze van HANEKOP, om dat deszelfs afzetting geschied was buiten kennis der Regeeringe. Het wederregtelijk gedrag, omtrent hem gehouden, en de genegenheid, welke veelen der aanzienlijkste Amsterdammers, ondanks zijn wedervaaren, hem toedroegen, zal, waarschijnlijk, de Regeering bewoogen hebben, om hem zijne Jaarwedde te laaten behouden, tot zijnen dood toe, welke, volgens de aantekening van zommigen, op den vijftienden Julij des Jaars 1655, binnen *Amsterdam*, voorviel. Hij hadt eenen Zoon, ARNOLDUS genaamd. Een blijk van de genegenheid der Heeren ondervondt deeze, dewijl hij, van Stadswegen, als Kweekeling, eene plaats verworf in 't Staaten-Kollegie te *Leiden*.

Ondanks zijne gemaatigdheid jegens de Remonstranten, was hij 't, egter, geenzins eens met dezelve, aangaande eenige voornaame punten in geschil, zo als, veelligt, iemand uit het verhaalde zou vermoeden. Integendeel stondt hij, tot aan zijnen dood, in de gevoelens der Contra-Remonstranten, aangaande het Leerstuk der Verkiezinge en Verwerpinge, met hetgeen daar mede onmiddelijk verknogt is. Dit blijkt uit zekeren Brief van den Hoogleeraar SIMON EPISCOPIUS, uit *Amsterdam*, geschreeven aan den *Rotterdamschen* Remonstrantschen Leeraar PETRUS CUPUS; uit welken Brief wij tevens deeze bijzonderheid, HANEKOP betreffende, verneemen, dat, in den Jaare 1643, onder de Remonstranten in beraad geleid, en werkelijk eene onderhandeling was begonnen, om HANEKOP tot Leeraar onder hunne Gezinte aan te neemen. „ Wij hebben " (dus woordelijk schreef de Remonstrantsche Hoogleeraar aan zijnen vriend) „ hier weerom eens gesproken met GALLI Caput (HA- „ NEKOP), ende bevonden, dat de goede man in meest alle

„ onse

„ onſe dingen met ons ſijmbolizeert: 't ware een gewenst „ man, indien hij, in dit ſtuck van de abſolute verkieſinge en „ volherdinge, ſo ſtijf niet en ging; alhoewel hij te kennen „ geeft, dat hijder noijt en ſoude van ſpreecken of prediken „ dan 't geene ter wederzijde wel genomen ſoude connen wor„ den, ende niet dan tot ſtichtinge en ſoude dienen. Vreesde „ ick niet," (dus vervolgt EPISCOPIUS) „ dat hij een hoop „ Contraremonſtranten met hem ſlepen ſoude, die noch al „ meenen dat hij in 't principaale met de publijcke Kerke „ hout, en die ons groote moeijte en verwerringe ſouden „ connen toebrengen, ick ſoude het voor mijn deel wel der„ ven met den man wagen. Edoch wij hebben ons ſo gedra„ gen, dat wij te kennen hebben gegeven, dat het beſwaar„ lijk ſoude vallen voor zijne E. en voor ons verder in han„ delinge met malcanderen te treden, gevende hem te bedenc„ ken, of hij 't ſo mede niet en verſtont." Hoewel, volgens dit ſchrijven, HANEKOP van den voorſlag der Remonſtranten niet afkeerig was, heeft, egter, de zaak nimmer voortgang gehad. Als Rustend Leeraar eindigde hij zijne dagen, in bovengemelden jaare en dag.

Zie CROESE, *Kerk. Reg. Onpartijdig Christelijk*; COMMELIN; VONDELS *Hekeldichten*.

HANIA, (GALE) een *Friesch* Edelman, en een der aanzienlijkste Hoofden onder den Aanhang der *Schieringers*, aan 't einde der veertiende Eeuwe. In den Jaare 1396, ter gelegenheid der geweldaadige aanſlagen van Hertog ALBRECHT *van Saxen* tegen de *Friezen*, tot *Potestaat*, zo veel als handhaaver der *Frieſche* Vrijheid, verkoozen zijnde, wees hij die aanzienlijke waardigheid van de hand, maar prees daar toe aan, DOE BOTTINGA, eenen Vetkooper, en, als zodanig, zijnen vijand; een blijk van nederigheid en gemaatigdheid, welk, egter, veel meer op rekening eener listige Staatkunde moet geſteld worden: alzo hij ligt voorzag, dat indien het den Hertoge gelukte, de *Friezen* geheel en al onder de knie te krijgen, dezelfs misnoegen, in de eerſte plaats, op het hoofd des Po-

 ſes-

testaats zoude nederdaalen. Zedert zich buitenslands begeeven hebbende, leedt hij, in zijne afweezigheid, merkelijke schade aan zijne goederen. Benevens veele andere, wierdt zijne State, of Slot, staande in het Dorp *Weidum*, een prooi van de woede der Vetkoopers. Eerlang keerde hij in het Vaderland te rug, en overleedt aldaar, in den Jaare 1409. Hij wordt beschreeven als een Edelman, die, door zijne bedrijven in *Duitschland* en *Italie*, niet alleen den roem van ongemeene Krijgsdapperheid verworven, maar ook, nevens de Edelen SYTZE DEKEMA en ODE BOTNIA, zeer veel hadt toegebragt, om het landverdervend uitbarsten van den tweedragt, tusschen de *Schieringers* en *Vetkoopers*, te voorkoomen en tegen te houden. De rampen, welke, kort daarnaa, *Friesland* teisterden, deeden de Landzaaten zijnen dood hartelijk betreuren.

De Heer TE WATER maakt gewag van eenige naakoomelingen diens Edelmans, JORRYT, OTTO en LEO HANIA, als behoord hebbende tot de Ondertekenaars van het berugte Verbondschrift der Edelen.

Zie *Tegenw. Staat van Friesland*.

HANS HANSZOON. Ondanks de liefde van de meerderheid der Landzaaten voor Prinse WILLEM DEN I, droegen, nogthans, veelen, zo binnen als buitenlands, hem een kwaad hart toe. Dit was de grond der herhaalde aanslagen, welke op zijn leeven gedaan wierden, doch die evenwel aan allen, uitgezonderd den snooden BALTHAZAR GERARDS, mislukten. Volgens de orde des tijds was de laatste van deeze HANS HANSZOON, een Burger van *Vlissingen*, en een niet onaanzienlijk inwooner dier Stad. In de Maand Maart des Jaars 1584, en dus ongeveer drie maanden vóór 's Prinsen ontijdig einde, wierdt hij, door zekeren *Fries*, AUKEMA genaamd, beschuldigd, een ontwerp beraamd te hebben om WILLEM DEN I van kant te helpen. Volgens den aanbrenger zou 's Mans voorneemen geweest zijn, zich daar toe te bedienen van Buskruid, zamen gebragt onder het Vertrek, in 't welk, te *Vlissingen*, de Prins gewoon was den maaltijd te houden, of ook wel om en bij zijn gestoelte in de Kerk; voorts dit Buskruid in brand te steeken, en alzo den Prins in de lucht te doen vliegen.

In-

Indien 't een en ander hem mislukte, zoude hij andere middelen beproefd, en, indien het niet anders konde, geene zwaarigheid gemaakt hebben, om met eigen handen hem van 't leeven te berooven. Op dit bedraagen gevat, en scherpelijk onderzogt zijnde, beleedt HANSZOON zijn Ontwerp, en met een, dat hij, over zijn voorneemen, met den *Spaanschen* Ambassadeur, in *Frankrijk*, in onderhandeling geweest was. De straffe met het zwaard was het loon van zijne voorgenomene gruweldaad.

Zie BOR en WAGENAAR.

HANZE-STEDEN. Reeds zo vroeg, als omtrent het midden der veertiende Eeuwe, was onder deezen naam een goed aantal Steden, in verschillende Gewesten, bekend. Zij ontleenden dien naam van het woord *Ansa* of *Hansa*, zo veel betekenende als eene Vergadering van persoonen, die, tot een zeker bepaald oogmerk, op gezette tijden, bij een komen. Het belang van den Koophandel, en deszelfs handhaaving en uitbreiding, de Afgevaardigden van Steden, van tijd tot tijd, gezette zamenkomsten doende houden, namen zij den naam aan van *Hanze*, zo veel als zamenverbondene Steden. Hoewel niet altoos, was, egter, de Stad *Lubek* meermaalen de Vergaderplaats. Het getal dier Steden bedroeg, 't eenigen tijde, wel zesenveertig. Zij waren verdeeld in vier Klasfen: de *Lubeksche*, *Keulsche*, *Brunswijker* en *Dantziger*. Onder de Keulsche Klasse behoorden de Nederlandsche Steden, welke deel hadden in het Hanzeatische Verbond. Deeze waren verspreid door verscheiden Provinciën. In Gelderland behoorden daaronder de Steden *Nieuwmegen*, *Arnhem*, *Zutfen*, *Harderwijk*, *Elburg*, *Venlo* en *Roermonde*; in Holland, *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amsterdam*; in Zeeland, *Middelburg*, *Zierikzee* en *Arnemuiden*; in het Sticht, de Stad *Utrecht*; in Friesland, *Stavoren* en *Bolswerd*; in Overijssel, *Deventer*, *Kampen* en *Zwol*; in de Provincie Stad en Lande, de Stad *Groningen*.

Benevens alle de overige, hielden deeze Steden, in den Jaare 1418, eene bijeenkomst te *Lubek*, op welke het *Hanze-Verbond* tot volkomen stand gebragt, en de noodige punten beraamd

 wier-

wierden, tot haar oogmerk dienende. Uit dezelve blijkt, dat, benevens het belang des Koophandels, ook het oogmerk diens vermaarden Verbonds ſtrekte ter handhaavinge van de rust en goede orde in de bijzondere Steden. 't Is wel der moeite waardig, de voornaamſte Artikelen hier neder te ſtellen.

1. „ Die in eenige Hanze-Stad oproer aanrigt, of verdagte
„ Vergaderingen houdt, wordt uit het Verbond geſlooten: zo
„ ook eene Stad, die haare Regenten geweldaadiglijk afzet.

2. „ De Raaden of Burgemeesters eener Hanze-Stad, die
„ zich ſchuldig gemaakt hebben aan onderdrukkinge van iemant
„ hunner Ingezeetenen, worden vervolgens in geene algemeene
„ Vergaderingen toegelaaten. Indien de Stad zelve het geleeden
„ ongelijk niet herſtelle, wordt zij uit het Verbond geſlooten.

3. „ Die in eene Hanze-Stad geld ſchuldig is, mag in eene
„ andere Stad niet tot Burger worden aangenomen, voor en
„ aleer hij zijne ſchulden betaald hebbe.

4. „ Ongeverſde Stoffen moeten geverſd worden in de Stad
„ zelve, alwaar zij gekogt zijn.

5. „ Allerlei bedrog omtrent de Munt, zelf het uitzoeken
„ van ligt of ſlegt geld, om het voor goed geld uit te geeven,
„ is volſtrekt verbooden.

6. „ Niemand mag Graanen koopen, terwijl ze nog te velde
„ ſtaan; ook geene Kabbeljauw, Haring of anderen zouten Visch,
„ voor dat dezelve gevangen en gepakt is, op eene boete van
„ tien Marken Zilvers.

7. „ Het Volk van een Schip, met Graanen gelaaden, moet
„ dezelve behoorlijk verſchieten, en zal daar voor van den
„ Koopman een geſchenk ontvangen.

8. „ Op lijfſtraffe mag niemand, aan Zee- of Landroovers,
„ wapenen, buskruid of andere Krijgsbehoeften verkoopen.
„ Op gelijke ſtraffe mag men, van diergelijke Roovers, geene
„ goederen koopen.

9. „ In gevalle van Schipbreuk, moet het Bootsvolk zo veel
„ van de goederen bergen, als mogelijk is, en zal, van den
„ Koopman, daar voor eene belooning genieten. Alwie zich
„ hier omtrent niet behoorlijk van zijnen pligt kwijt, zal met
„ eene gevangenisſe van veertien dagen, te water en te brood,
„ geſtraft worden.

10.

10. „ Wanneer een Schipper, door het overladen van zijn „ Schip, schade bekoomt, moet hij dezelve vergoeden. In- „ dien, door zijne onvoorzigtigheid, eenig bederf in de lading „ ontstaa, verbeurt hij zijne vragt.

11. „ Naa *St. Maarten*, of den elfden November, en vóór „ *St. Pietersstoel*, of den tweeëntwintigsten Februarij, mogen „ 'er geene Schepen in Zee loopen, behalven de Bier- en Ha- „ ringschepen; deeze hebben vrijheid om naa *St. Nikolaas*, of „ den zesden December, Zee te kiezen, en terstond naa *Maria-* „ *Lichtmis*, of den tweeden Februarij, uit de haven, in welke „ zij overwinterd hebben, de terugreize aanteneemen."

Een geruimen tijd heeft dit Verbond stand gehouden. De Hanze-Steden voerden nu eens Oorlog met deeze en geene Mogendheid, ook meer dan eens met de Hollanders, en slooten dan wederom Verbonden met dezelve.

De toeneemende uitbreiding des Koophandels, welke, eerst aan deeze Steden inzonderheid bepaald, allengskens ook in andere handen viel, was oorzaak van 't verval des *Hanzeatischen Verbonds*. Van wegen de stoornisfen des Oorlogs verscheenen de Nederlandsche Steden, daar onder behoorende, zelden op de algemeene zamenkomsten, die meestal te *Lubek* gehouden wierden. Het vermaarde Verbond bepaalde zich, ten lange laatste, alleen bij de drie Steden *Lubek*, *Bremen* en *Hamburg*. In den Jaare 1641 slooten deeze een verdrag van onderlinge bescherminge, voor den tijd van tien jaaren. Zij zijn de eenige van allen, welke, tot heden toe, den naam van *Hanze-Steden* hebben behouden.

Zie AITZEMA, D. I. II. *Corps Diplomatique*; HERM. CORNERI *Chronicon*.

HAPERT, een Dorp, in de Meierij van *'s Hertogenbosch*, omtrent vier uuren gaans ten Westen van *Eindhoven*, heeft zijne eigen Kerk en Predikant, die ook te *Bladel* en *Reusel* den Dienst waarneemt. De omleggende oord is niet onvrugtbaar, maar zeer geschikt tot Wei- en Koornlanden. Het riviertje *de Beerse* neemt zijnen loop voorbij dit Dorp, in 't welk men zesenzeventig huizen telt.

HAPS

HAPS, een Dorpje, in het Land van *Kuik*, omtrent een uur ten Zuiden van het Dorp van dien naam. Men heeft 'er wel eene Kerk, ten dienfte der Hervormden; doch, van wegen hun klein getal, wordt 'er niet in gepredikt. De Roomsgezinden, veel talrijker, hebben hier een Huis ter openbaare Godsdienstoeffeninge.

HARAEUS, (FRANCISCUS) gebooren te *Utrecht*, was een der beroemdfte Geleerden in de zestiende en zeventiende Eeuwe. Volgens 't gebruik dier tijden, bezogt hij, in zijne jeugd, verfcheiden vreemde landen, om het gebrek van Boeken, welke toen minder algemeen waren, te vergoeden, door het bijwoonen van de openbaare lesfen van mannen van beroemde kunde en geleerdheid. Behalven zijne reize na *Duitschland* en *Italie*, verzelde hij den Pauslijken Afgezant POSSEVINUS tot heel in *Muskovie*. Naa zijne wederkomst van al dit reizen en trekken, in 't welk hij, evenwel, eenen fchat van kundigheden hadt verzameld, wierdt hij Kanunnik van het Kapittel van ST. PIETER, te *'s Hertogenbosch*. Om de eene of andere reden, ons onbekend, van dien post verlaaten zijnde, leidde hij, geruimen tijd, een amptloos leeven, in zijne geboorteftad, zich eeniglijk der Letteroeffeningen toewijdende; tot dat hij met eene Kanunnikdije van het Kapittel van ST. JAKOB, te *Leuven*, wierdt begiftigd. Hier fleet hij het overfchot zijner dagen, en overleedt 'er, in hoogen ouderdom, in den Jaare 1632. Eene menigte Werken zijn door hem gefchreeven, onder andere, *Kort Begrip van de Leevens der Heiligen*; *Jaarboeken zints de Scheppinge tot op den Dood van Christus*; *Gulden Keten der vier Euangeliën*, onder den naam van THOMAS AQUINAS; *De Bijbel opgehelderd door Uitleggingen der Oudvaderen*; nevens nog eenige andere Godgeleerde Schriften. Doch het voornaamfte zijner Werken, en waar aan hij den meesten vlijt heeft te koste geleid, zijn de *Jaarboeken der Hertogen van Brabant*, en de *Nederlandfche Beroerten*, meestal zamengefteld uit de eigen woorden der Schrijveren, welke hem tot Gidzen dienden.

Zie VAL. AND. *Biblioth.*

HAR-

HARDEGARYP, een Dorp, in de Friesche Grietenij *Tietjerksteradeel*, in het Kwartier van *Oostergo*, in 't Oosten van *Leeuwaarden*. Van hier loopt een zeer vermaaklijke Rijweg na het nabuurig Dorp *Veenwouden*. Voorts ontmoet men 'er aangenaame Plantaadjen en verscheiden aanzienlijke Boerewooningen, overblijfzels van Oudadelijke Staten.

HARDENBERG, een Stedeke en Slot, of Kasteel, in de Provincie van *Overijssel*, aan de rivier de *Vegt*, tusschen *Koeverden* en *Zwolle*. JAN VAN ARKEL, Bisschop van *Utrecht*, bouwde dit Kasteel, in den Jaare 1360, met oogmerk om die van *Koeverden* en *Drente* in bedwang te houden. Een Berg van tamelijke hoogte verhinderde zijn ontwerp. Om een bekwaamen grond te bekoomen, deedt hij, boven op den top, eene menigte tonnen met aarde vullen, en voorts dezelve, in het nabuurig dal, nederwaarts rolien, tot dat het dal genoegzaam gehoogd, en de Berg gelaagd was. Op den dus gelijk en effen gemaakten grond deedt hij een Kasteel bouwen, met de noodigė vertrekken, nevens eenen Toren en eene Stalling voor 200 paerden. Tot den opbouw bediende hij zich, deels van de steenen van het oude Bisschoplijk Paleis, 't welk 'er, voor veele jaaren, plagt te staan, deels van eenen ouden Burgt te *Koeverden*, die den Bisschoppen van *Utrecht* altijd een doorn in 't vleesch geweest was. Aan den voet des geslegten Bergs lag reeds een Vlek; dit, door den Bisschop bemuurd, wierdt vervolgens het Steedje *Hardenberg*. Dien naam, wil men, ontleende het van de Westfaalsche woorden *hard am berg*, zo veel zeggende als dicht aan den Berg gelegen.

Terwijl de vermaarde J. PIKARD, te *Koeverden*, het Leeraarampt ondor de Hervormden bekleedde, wierdt hem, in den Jaare 1650, een groote Tand getoond, welken men hieldt voor dien van eenen Elefant. Hij was twaalf spannen lang, en, tusschen *Hardenberg* en *Koeverden*, uit den grond opgedolven. Volgens 's Mans gissing zouden, weleer, toen deeze strecken met bosschen bedekt waren, zich aldaar Elefanten onthouden hebben. Zeer aangenaam is de tegenwoordige legging van 't Huis *Hardenberg*, tusschen heuvelen, geboomte, Tabaks- en

Koornlanden, welke besproeid worden van eene menigte natuurlijke beekjes, die na den *Tsfel* stroomen.

Zie PIKARD, *Oudheden van Drente*; SLICHTENHORST, *Geld. Gesch.*

HARDENBROEK, eene Ambagtsheerlijkheid, in 't Overkwartier van *Utrecht*, bestaande in haaren omvang driehonderdeenenvijftig Morgens Lands, en leenroerig aan de Dompoostdije van *Utrecht*. In den Jaare 1748 telde men 'er vierentwintig huizen. De Heerlijkheid ontleent haaren naam van het *Huis* HARDENBROEK, staande aan den Krommen Rhijn, 't welk al zedert het Jaar 1280 bekend geweest is. Jonkheer JOOST VAN HARDENBROEK, Schildknaap, wegens de Ridderschap Lid der Utrechtsche Staatsvergaderinge, en tevens Grietman van *Kollummerland*, in *Friesland*, was 'er eigenaar van, in den Jaare 1536, wanneer het, ten zijnen gevalle, voor eene Ridderhofstad wierdt verklaard. Jonkheer JOHAN ADOLF VAN HARDENBROEK, Kolonel Kommandant van een Regiment Voetvolk, vijftiende Heer van *Hardenbroek*, heeft, voor niet zeer veele jaaren, het Huis opgebouwd, op de oude grondvesten, en merkelijk vergroot, doch alles in den antieken smaak, met twee torens ter wederzijden. Het aanzienlijk gebouw legt zeer vermaaklijk, in eene voordeelige landsdouwe, in ruime vijvers van leevend water beslooten. De plantaadjen zijn zeer uitgestrekt en verschaffen fraaie wandelwegen.

Zie HALMA; *Utrechtsch Plakaatboek*.

HARDERWYK, de tweede Stad, in rang, onder de *Geldersche* Steden, in het Kwartier van de *Veluwe*, ten Noorden en ten Westen aan de Zuiderzee gelegen, acht uuren gaans van de hoofdstad des Kwartiers, *Arnhem*, en omtrent zo verre van de Stad *Zutfen*. De naam der Stad, welke, in dat geval, *Hierderwijk* zou moeten gespeld worden, zou, volgens sommigen, afkomstig zijn van de buurschap *Hierden*, niet verre

van

van daar gelegen. Anderen meenen dat de grond, op welken thans de Stad legt, den *Harderen* tot eene *wijk* of verblijf zou gediend, en de tegenwoordige benaaming der Stad daar van haaren oorsprong ontleend hebben. Doch hier, gelijk het gaat omtrent den Naamsoorsprong van veele Steden, loopt alles uit op gisfen.

Al vroeg, in de dertiende Eeuwe, schijnt *Harderwijk* tot eene Stad te zijn verheven. In eenen Brief van Graave OTTO DEN III, van den Jaare 1231, wordt van de *Stad en Burgers van Harderwijk* gesproken. Vijftig jaaren laater dreeven de inwooners dier Stad sterken handel op de *Elve*. Ook tradt zij, zedert, in het Hanze-Verbond. Veel leedt de Stad, in de oorlogen, tusschen de *Gelderschen* en *Hollanders*, doch nog meer door een zwaaren brand, die haar, in den Jaare 1503, bijkans geheel in koolen leide. Eene gevaarlijke oneenigheid, in den Jaare 1518, tusschen den Raad en de Gemeente ontstaan, wierdt bijgeleid door Hertog KAREL. In den Jaare 1543 nam de Stad Keizer KAREL DEN V voor Landheer aan, doch koos, ruim veertig jaaren laater, de Staatsche zijde. De *Franschen* maakten 'er zich meester van, in den Jaare 1672, doch verlieten dezelve in het volgende jaar, naa 'er slegt te hebben huis gehouden. Ter gelegenheid van een geschil, over de verandering in de Regeering, ontstondt aldaar, in den Jaare 1704, eene zeer gevaarlijke opschudding, die van zelve dood bloedde. Aan de opschuddingen, geduurende de Staatsgeschillen, in de jongstverloopene jaaren, heeft, insgelijks, de Stad rijklijk haar aandeel gehad.

Aan den Land- of Veluwenkant der Stad lagen voormaals vijf Bolwerken. Aan de zijde der Zuiderzee ziet men nog een Blokhuis en een Rondeel, nevens twee Steenen Beeren, als eene borstweering tegen het aanspoelen van het Zeewater. Men telt 'er vijf Poorten: de Groote Poort, Luttike of Kleine Poort en Smeede Poort; deeze leggen aan de landzijde. Voor de twee overige, aan den Zeekant, leggen twee houten Bruggen. Met het leggen van de tegenwoordige Haven wierdt, in den Jaare 1650, een aanvang gemaakt.

Onder de Huizen der Stad, die op ruim achthonderd begroot worden, munten inzonderheid uit de naavolgende. Het *Stadhuis*,

huis, ſtaande op eene Markt of Plein, is, zedert het Jaar 1756, merkelijk verbeterd. Het Landſchaps *Munthuis* wordt gehouden in een gebouw, weleer het Klooster der *Graauwe Zusteren*. Men vindt 'er niet meer dan ééne Kerk, ten dienſte der Nederduitſche Hervormden, behalven de Walſchen, die ook hunne Kerk en Leeraar hebben. De eerstgemelde, de *Vrouwenkerk* genaamd, voorzien van een zwaaren ſtompen Toen zonder ſpits, wordt door drie Predikanten bediend. Ook hebben 'er de Roomschgezinden eene Statie, met een Waereldlijken Priester. 'Er is een Weeshuis, en andere geſtigten van dien aart. Het *Latijnſche School*, reeds in den Jaare 1370 geſtigt, naa den brand van den Jaare 1503 herbouwd, en honderd jaaren laater, door Prins MAURITS, met den naam van *Gijmnaſium Naſſavicum*, het *Naſſauſche School* begiftigd, wierdt, in 't begin deezer Eeuwe, in den tegenwoordigen ſtaat gebragt. Volgens een Opſchrift, 't welk men nog heden buiten aan het Gebouw leest, wierdt, in den Jaare 1441, het School bezogt van driehonderd Leerlingen, die van buiten waren ingekomen, behalven de Burgerkinderen. Bijkans zo groot was ook nog het getal, toen, in den Jaare 1503, nevens 't grootſte gedeelte der Stad, het School een prooi der vlammen wierdt. Van de *Akademie* hebben wij op het Artikel van dien naam geſproken.

In merkelijken bloei was hier eertijds de Lakenhandel. Behalven 't vertier, welk de Hoogeſchool aanbrengt, is de Visſcherij, het rooken van de alomme vermaarde *Harderwijker Bokking*, de Landbouw en de handel in Hout en Graanen, tegenwoordig, de voornaamſte bron van het beſtaan der Ingezeetenen. Bij het aanneemen van iemand tot Burger, plagt van ouds de Burgemeester te vraagen, *of hij ook iemants eigen ware?* Gaf hij *Neen* tot antwoord, was het wederwoord des Burgemeesters: *Liegt gij mij hier in, zo wil ik u weder liegen.*

De Regeering van *Harderwijk* beſtaat uit een Kollegie van twaalf Schepenen, nevens eenen Schout en twee Sekretarisſen. Ook heeft men 'er een Kollegie van twaalf Gemeenslieden, en de volgende Gilden: Smeden, Kraamers, Snijders, Mandemaakers, Visſchers, Schoenmaakers, Draagers, Linnenweevers, en Bijlhouwers, Schippers, Voerluiden en gequalificeerde Burgers.

On-

Onder de Vrijheid of het Schependom der Stad behoort de aanzienlijke Buurtschap *Hierden*, alwaar, van Stadswegen, de Jeugd dagelijks onderweezen, en des Zondags de Catechismus plagt gepredikt te worden. Om het toeneemende getal der Hervormden, is het Schoolhuis in een Kerkgebouw veranderd, en aldaar een vast Leeraar aangesteld. De Lustplaats *Essenburg*, niet verre van de Stad gelegen, is eene der fraaisten in den geheelen oord, van wegen de uitgebreidheid der Laanen, geregelden aanleg van Starrebosschen en Beemden, en streelenden loop der Wateren.

Zie SCHRASSERT, *Beschrijving van Harderwijk.*

HARDINKSVELD, een Dorp en Ambagtsheerlijkheid, in den Alblasserwaard, aan de rivier *de Merve*, die zich, ten Zuiden van dezelve, omtrent anderhalf uur gaans in de lengte uitstrekt, behoorden, weleer, onder de rijke bezittingen der Heeren VAN BREDERODE, doch zijn, uit dit oudadelijk Huis, nevens andere goederen, overgegaan in andere geslagten. Volgens de Quohieren bevat *Hardinksveld* zevenhonderdachtenveertig Morgens, en vierhonderdtweeënzeventig Roeden Lands; doch in de Dijksomslagen van den Waard betaalt het voor merkelijk minder. Het getal van vierennegentig Huizen, die, in den Jaare 1632, te *Hardinksveld* stonden, is, zedert, tot tweehonderdachtenvijftig en een Koornmolen aangegroeid. Om de uitgestrektheid langs de rivier, is het Dorp verdeeld in *Boven-* en *Beneden Hardinksveld*, ieder van welke zijne bijzondere Kerk en Leeraar heeft. De Ingezeetenen van dit vrij aanzienlijk Dorp geneeren zich met het planten, hakken en vervoeren van Grienden, het visschen in de rivier *de Merve*, en het maaken van Dijken; tot het laatste bedrijf is hier geduurige gelegenheid, vooral zedert het aanleggen van eenen Dijk, welke van den Mervedijk agter het Dorp om loopt, en door middel van welken, bij eene gedreigde Overstrooming, het rivierwater kan worden afgeleid.

Zie OUDENHOVEN, *Zuidholland.*

HAREN, ook wel *Burgharen* genaamd, is een klein Dorpje, gelegen in het Ampt *Tusschen Maas en Waal.* Hier staat eene Gereformeerde Kerk, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend, welke ook zomtijds in het nabuurig *Hermen* den dienst verrigt.

HAREN, een ander Dorp van dien naam, legt in de Provincie van *Stad en Lande*, niet verre van de Stad *Groningen.*

HAREN; (VAN) een oud en zeer aanzienlijk geslagt, waarvan reeds melding wordt gemaakt omtrent het midden der dertiende Eeuwe, in den persoon van eenen OGIER VAN HAREN, welke geleefd heeft in en naa het Jaar 1240, en twee Zoonen naaliet. Onder de vroegere leden van dit geslagt, is vooral bekend,

HAREN, (ADAM VAN) bij den naam van *Kapitein*, of *Hopman Daam* benoemd. Zijn Vader, EVERHARD genaamd, was Schepen te *Aken*, zijne Moeder AGNES VAN CORTEMBACH. Hij hadt in Huwelijk, MARGARETA VAN COENEN. Zijn Broeder, EVERHARD, was gehuwd met eene Zuster deezer Vrouwe. ADAM ondertekende het Verbondschrift der Edelen, en moest, daarom, met verbeurdverklaaring zijner goederen, zijn Vaderland verlaaten. De COENEN's, insgelijks ten Lande uitgeweeken, in *Friesland* zich hebbende neergeslagen, kan dit hem aanleiding hebben gegeeven, om zich insgelijks aldaar met derwoon te vestigen. In den Jaare 1572 holp hij de Stad *Briele* bemagtigen, en dus den grondslag van de Nederlandsche Vrijheid leggen. Met nog een ander Schip, kwam het zijne 't eerst aan 't Hoofd. Volgens de lijst der Ingezeetenen van die Stad, bevondt hij 'er zich nog in den Jaare 1573, met zijne Huisvrouwe en vier kleine kinderen. Hij overleedt te *Arnhem*, in den Jaare 1589, van waar zijn Lijk na *Leeuwaarden* wierdt gevoerd, en aldaar in de Groote Kerk begraaven. Zeer gezien was hij, zo wel bij Prins WILLEM DEN I, als bij Graaf LODEWYK VAN NASSAU, Stadhouder van *Friesland*, en Graaf JAN VAN NASSAU, Stadhouder van *Gelderland.* De laatsgenoemde aanvaardde de Voogdijschap over de vier naagebleevene

vene kinderen; drie van welke, in dienst van 't Vaderland, het leeven lieten. ADAM VAN HAREN hadt, in de Fransche taale, geschreeven, een Dagverhaal van zijne voornaamste omzwervingen, zedert ALVA's aankomst hier te Lande, en de verovering van *den Briel*, door de Geuzen. Bij erfenisse kwam dit Geschrift aan WILLEM VAN HAREN, zijnen Kleinzoon, beroemd om zijne veelvuldige Gezantschappen, in de voorgaande Eeuwe bekleed. Hij hadt het laaten binden, vóór zijne geschreevene Aantekeningen, een Werk van verscheidene Boekdeelen, wegens de geheime gebeurtenissen der twaalf Gezantschappen, door hem in 's Lands dienst waargenomen. In eenen ongelukkigen brand van den Jaare 1732 wierdt deeze onschatbaare verzameling een roof der vlammen. De *Geuzenpenning* bleef in 't geslagt bewaard, tot in den Jaare 1776. Jonkheer ONNO ZWIER VAN HAREN, wiens Betoveroudgrootvader *Hopman Daam* was, verloor toen dit zeldzaam gedenkteken, in eenen brand, die een groot deel van zijn Huis en kostbaare Boekerije, te *Wolvega*, vernielde.

HAREN, (WILLEM VAN) Grietman van '*t Bildt*, en als zodanig zitting hebbende in de hooge Vergaderingen, reeds boven, in 't voorbijgaan, gemeld, heeft zo veele, misschien meer Gezantschappen, dan immer eenig Staatsman, waargenomen. In den Jaare 1659, vertrok hij, nevens nog drie Gemagtigden, met de Vloot, over welke DE RUITER het bevel voerde, na de Oostzee, om 'er den Vrede, tusschen de oorlogvoerende Noordsche Mogendheden, te bemiddelen. Hij vertoefde aldaar tot in het volgende jaar, en hadt geen klein deel aan het gelukkig bereiken van het oogmerk des Gezantschaps. In den Jaare 1673, naa, in dien tusschentijd, binnenslands, verscheiden aanzienlijke posten bekleed te hebben, verscheen hij, onder de Afgevaardigden van deezen Staat, op de Vredehandeling te *Keulen*, en vertrok, nog in dat zelfde jaar, na *Zweeden*, om dat Rijk in de belangen deezer Gewesten over te haalen; waar in hij, egter, thans niet gelukkig slaagde. Nauwlijks was de Heer VAN HAREN van daar thuis gekoomen, of hij wierdt benoemd tot Lid van het Buitengewoon Gezantschap, 't welk, in de maand Mai des Jaars 1674, na *Engeland* wierdt gezonden. Hij hadt alzo de hand in

het fluiten van een Verdrag van Zeevaart met dat Rijk, en het treffen van eene overeenkomst, wegens den Oostindifchen handel. De kunde en ijver, welke VAN HAREN, in 't behartigen van 's Lands belangen, op de Keulfche Vredehandeling hadt betoond, was oorzaak dat hij wederom benoemd wierdt, in den Jaare 1675, tot de Bijeenkomst te *Nieuwmegen*, alwaar het gewigtig onderwerp, de bevrediging van Europa, moest verhandeld worden. Van nieuws verfcheen hij, als Gevolmagtigde der Algemeene Staaten, op de Rijswijkfche Vredehandeling, in den Jaare 1697. Het laatfte openbaar bedrijf, welk wij, van deezen doorluchtigen Staatsman, vinden aangetekend, was deszelfs Gezantfchap na *Engeland*, ter gelegenheid van het overlijden van Koning WILLIAM, om deszelfs Throonopvolgfter, ANNA, met derzelver komst tot de Kroon geluk te wenfchen, en tevens de Verbonden, welke tusfchen *Groot-Brittannie* en deezen Staat beftonden, te vernieuwen.

HAREN (WILLEM *en* ONNO ZWIER VAN) Kleinzoonen van den ftraksgemelden, de eerfte Grietman van 't *Bildt*, de andere van *Stellingwerf West-Einde*, wierden insgelijks gebruikt tot posten van groote aangelegenheid. WILLEM vertoefde een geruimen tijd aan 't Hof te *Brusfel*, als Refident van den Staat in de Oostenrijkfche Nederlanden. ONNO ZWIER bezogt, van wegen Hun Hoog Mogende, de Zwitzerfche Cantons, om met dezelve te handelen over 't aanneemen van Troepen in dienst van den Staat. De onaangenaamheden, deezen Staatsman, van de zijde zijner kinderen, overgekoomen, willen wij liever der vergeetelheid aanbeveelen, dan het ergerlijk beloop dier veel gerugt maakende zaake vernieuwen. ONNO ZWIER heeft, boven dien, eenen naam gemaakt door eenige Digtftukken, als FRISO, *de Geuzen*, enz. In *Friesland* is nog heden dit Geflagt in aanzien. Een Geflagtlijst daar van is te vinden in FERVERDA's *Wapenboek*.

HARGEN, een Polder met een gehugt van ruim twintig Huizen, in 't Baljuwfchap van *Brederode*, alleen bekend om eene foort van wit Zand, welk de nabuurfchap oplevert, en door gantsch Holland vervoerd wordt.

HARING, (JAN) geboortig van *Hoorn*, overwaardig, van wegen zijn ſtout beſtaan, bij de naakoomelingſchap gedagt te worden. Hij diende op een der Schepen, welke, in den Jaare 1573, den vermaarden Zeeſlag hielden tegen den Spanjaard BOSSU, in welken deeze, door de Staatſchen, overwonnen en gevangen wierdt genomen. Naadat het gevegt een gedeelte van eenen dag en den geheelen daar op volgenden nacht hadt geduurd, hadt HARING de koenheid, om in de morgenſchemering over te ſpringen in het Schip van BOSSU, voorts langs de touwen om hoog te klimmen, en de Admiraalsvlag van den top van den Mast te rukken. Gelukkig ſlaagde hij tot zo verre in dit bedrijf, dat hij reeds na beneden klom, om den middel bewonden met dit zegeteken, wanneer hem een vijandige kogel dermaate trof, dat hij dood nederkwam.

HARINGHUIZEN, een Dorp in Noordholland, in de zogenaamde *Schager-Kogge*, in de nabuurſchap van *Barſingerhorn* en de Stede *Schagen*. Het plaatsje, dat niet veel aanziens heeft, ſtaat aangetekend voor driehonderdeenenvijftig Morgens en negentig Roeden Lands, en bevat ruim dertig Huizen. De zeer groote vierkante Toren, van boven met een achtkantigen ſpits gedekt, heeft dit bijzonders, dat dezelve, uit den grond tot aan den top, geheel van ſteen gebouwd is.

HARINGKARSPEL, of, gelijk deeze naam, volgens zommigen, zou moeten geſpeld worden, HAREN- zo veel als HEERENKARSPEL, is eene Vrije Heerlijkheid, in Noordholland, in het Geestmerambagt, van merkelijke uitgeſtrektheid. In de Quohieren der Verpondingen ſtaat *Haringkarspel* aangeſchreeven voor vijftienhonderdagtendertig Morgens en vierhonderddrieëntachtig Roeden Lands. Volgens de jongſte Lysten telde men alhier honderdzesenzeventig Huizen en één Koornmolen. Merkelijk gronds heeft deeze Heerlijkheid gewonnen, door het droogmaaken van verſcheiden kleine Meiren; men telt 'er wel acht, die thans goed en vrugtbaar Land uitleveren.

HARINGKARSPEL, (DIRK VAN) Burger en Inwooner van *Amſterdam*, Kapitein van eene Kompagnie Mariniers of Zeeſol-

soldaaten, ontving, in den Jaare 1671, bevel, om in die hoedanigheid, op 's Lands Vloot, in Zee te steeken. Terwijl de Schepen in *Texel* lagen, op zekeren dag, aan het Dorp *het Schild*, aan Land zijnde getreeden, geraakte hij aldaar in woorden met eenen OTTO DE RUMOER, die den zelfden post bekleedde. Van dreigen kwam men tot daadelijkheden, onder welke DE RUMOER, die de eerste aanvaller was, van VAN HARINGKARSPELS deegen eene zo zwaare wonde bekwam, dat hij 'er, eenige dagen daar naa, aan overleedt. Naa zich eenigen tijd schuil te hebben gehouden, verzogt VAN HARINGKARSPEL, aan Heeren Gekommiteerde Raaden, om verlof, zich ter *Purge* of Zuiveringe te mogen stellen. Dit verzoek, ter Vergaderinge van Hun Ed. Gr. Mogende gebragt zijnde, wierdt aldaar ingewilligd, en daarentegen van de hand geweezen dat van DITLOF DE RUMOER, broeder des gesneuvelden, inhoudende dat de andere Crimineellijk mogt gedagvaard worden. DITLOF, niet voldaan dat de zaak voor eenen Krijgsraad zou gebragt worden, leverde een tweede Verzoekschrift in, dat het geval niet als eene Krijgsmans, zo als VAN HARINGKARSPEL hadt beweerd, maar als eene gemeene misdaad mogt aangemerkt en behandeld worden. Zo veel werkte dit verzoek uit bij 's Lands Staaten, dat zij hun voorgaand besluit introkken, en last gaven tot het doen der Purge, niet voor den Hove van Holland, maar voor den gewoonen en dagelijkschen Regter. Als zodanig beschouwde VAN HARINGKARSPEL de Heeren Schepenen van *Amsterdam*: weshalven hij verzogt en verkreeg, dat hem voor dezelve Dagvaarding toegestaan, en hij, intusschen, onder handtasting, uit zijne hegtenisse wierdt ontslagen. Hier tegen verzette zich 's Lands Prokureur-Generaal, op den grond, dat, in zaaken van Purge, het Hof alleen Regter was, en verkreeg een Mandement Penaal, waarbij aan Schepenen van *Amsterdam* wierdt gelast, in dreigende bewoordingen, de verleende Acte van Citatie in te trekken. Veel viel hier over te doen, alzo Burgemeesteren van *Amsterdam* oordeelden, dat, in de behandeling deezer zaake, de Privilegien der Stad verkort wierden, welker handhaaving Hun Ed. Gr. Agtb. verklaarden, niet uit de hand te zullen geeven. Tot een narigt wegens den afloop deezer zaake, als niet zo zeer den Kapitein VAN HARINGKARSPEL, als de Stad betreffende, wijzen

wij

wij den Leezer na WAGENAAR's *Beschrijving van Amsterdam*, D. I. bl. 622 enz. Alleenlijk tekenen wij hier nog aan, dat HARINGKARSPEL, eerlang, zuiver en onschuldig wierdt verklaard, wegens 't geen, waar over hij zich ter Purge hadt gesteld.

HARIUS, (JOHANNES) of VAN DER HAAR, gebooren te *Gorichem*, Kanunnik, eerst in zijne geboorteſtad, en daar naa in *'s Gravenhage*. Zijn uitgebreide leeslust, gepaard met zijne zucht, om al wat hij bezat of konde bij een brengen, tot het aankoopen van Boeken te besteeden, hadt hem eene zo rijke verzameling doen vergaderen, dat het gemeene volk, toen het, bij zijn vertrek van *Gorichem* na *'s Hage*, zijne Boeken zag te scheep brengen, van verwonderinge opgetoogen was, als hebbende voorheen naauwlijks kunnen denken, dat gantsch *Holland*, of, volgens GUICCIARDYN, de geheele waereld, zo veele Boeken bevatte. Hem hing, zedert, hierom, de bijnaam aan van *Heer* JAN *met de Boeken*. Intusschen blijkt het niet, dat hij den Boekvoorraad met eenig Werk van zijn eigen opstel vermeerderd hebbe. Bij uitersten wille, bekragtigd door zijnen dood, die in den Jaare 1532 voorviel, hadt hij Keizer KAREL DEN V, als Graaf van *Holland*, tot Erfgenaam zijner Boekerije aangesteld.

Zie GOUDHOEVEN en GUICCIARDYN.

HARINXMA, een oud adelijk geslagt in *Friesland*, waar van nog heden twee Takken bekend zijn, zich noemende, naar de plaatzen, alwaar de Voorzaaten hun verblijf hadden gevestigd, HARINXMA THOE HEEG en HARINXMA THOE SLOTEN. Reeds in den Jaare 1404 vinden wij vermeld eenen HARING HARINXMA, zo veel als *Haringszoon*; hij bekleedde, in dien tijd, de aanzienlijke en hoogste waardigheid van *Potestaat van Friesland*. Een edel Broederpaar van dit geslagt, HARING en HARTMAN, ondertekende niet slegts het Verbond der Edelen, maar gaf ook vervolgens doorluchtige proeven eener grootmoedige zucht voor 's Lands Vrijheid. In den Jaare 1572, voerden ze het bevel

over eenig Krijgsvolk, 't welk van *Enkhuizen* na *Friesland* overstak, met oogmerk om dat Gewest voor den Prins VAN ORANJE te verzekeren. 't Gelukte hun, zich meester te maaken van de Stad *Sloten*; doch zij moesten, voor de overmagt van het Volk VAN BILLY, dezelve wederom verlaaten. Als een bewijs van onverschrokkene heldhaftigheid van eenen deezer broederen vindt men aangetekend, dat wanneer hem, in de hitte des gevegts, de eene arm te morzelen was geschooten, hij, met de andere hand, het Vaandel greep, en, zonder eenig blijk van pijnlijkheid te vertoonen, zijne manschap even kloekmoedig tot den strijd aanvoerde. HARING hadt in huwelijk WYSK HOITEMA, met welke hij, in den Jaare 1581, op éénen dag, begraaven wierdt. Door de ongunst der tijden, daalden zijne twee Zoonen tot een laagen stand; uit welken, egter, zij naderhand wierden opgebeurd, door hunne bevordering tot aanzienlijke posten, zo in het Staatsbewind als in den Krijgsdienst. HARTMAN was gehuwd met KINSK OF KUNSK POPTA, die hem aanzienlijke goederen ten huwelijk bragt. Hoewel in geen groot aanzien, zijn, egter, van de HARINXMA's nog in weezen.

Zie J. W. TE WATER, *Hist. van 't Verbond*, enz.

HARKINGE, weleer een Uitgors, in het Land van *Voorn*, bij *Dirksland*. De Karthuizers van *Zeelhem*, buiten *Diest*, en de Reguliere Kanunniken van *Rugge*, buiten den *Briel*, daar van eigenaars geworden zijnde, deeden, in den Jaare 1482, dezelve bedijken. De voorwaarden, op welke dit geschiedde, te breedvoerig om hier vermeld te worden, zijn te vinden in de *Aantek. op de Oudh. van Zuidholland*. Volgens zommigen zou in *Harkinge*, ten dienste der Ingezeetenen, eene Kapel gestigt zijn, aan ST. CORNELIUS gewijd; welke Kapel, in den Jaare 1484, door den Utrechtschen Bisschop, DAVID VAN BOURGONDIE, tot eene Parochiekerk wierdt verheven. Een anderen plek gronds, zedert, *Nieuw-Harkinge* genaamd, zouden de zelfde Geestlijken, aan Heere JAKOB OOM, Ridder, Heere van *Wijngaarden*, ter bedijkinge hebben opgedraagen.

Zie de gemelde *Aantekeningen*.

HARKSTEDE, een Dorp in de *Groninger Ommelanden*, onder het Kwartier van *Fivelingo*; het heeft Kerk en Predikant, staande onder de Klasfis van *Appingadam*.

HARINGVISSCHERY, weleer eene voornaame bron van Neerlands bloei en welvaart, doch, zedert veele jaren, in merkelijk verval, verworf, uit dien hoofde, den naam van *de Groote Visscherij*, ter oorzaake van de aanzienlijker voordeelen, dan die van den Walvischvangst, *de Kleine Visscherij* genoemd, welke zij den Lande aanbragt. Niet bestendig, geduurende het gantsche jaar, maar alleen op gezette tijden, kan deeze Visscherij gedreeven worden. De reden is, om dat de Haring, tot het geslagt der Trekvisschen behoorende, zich slegts nu en dan in die oorden vertoont, welke door onze Nederlandsche Visschers gevoeglijk kunnen bezogt worden. Het Vaderland der Haringen is het verst afgelegen Noorden. In 't begin des jaars vertrekken van daar, in één Leger, onnoemelijke miljoenen dier Visschen, doch verdeelen zich wel haast in twee benden, van welke de eene zich na 't Oosten wendt, de andere, verzeld van Kabbeljaauwen en andere Visschen, welken zij tot aas dient, na het Westen. Deeze neemt haaren weg na *Hitland* en de *Orkadische* Eilanden, en wordt een prooi der Nederlandsche Visschers in die Vaarwateren. Hier, egter, scheidt zich deeze Westlijke bende van een; het eene gedeelte de kusten van *Engeland*, *Friesland*, *Zeeland*, *Brabant* en *Frankrijk*, het ander de *Iersche* kusten bezogt hebbende, vereenigen zij zich wederom in den grooten Atlantischen Oceaan; door welken zij, waarschijnlijk, na hun Vaderland te rug keeren. Dit beurtelings verschijnen en verdwijnen der Haringen is de reden, om welke de vangst aan gezette tijden bepaald is. Want, hoewel aan eenige geringe uitzonderingen en veranderingen onderhevig, is, nogthans, deeze beurthouding zo geregeld, dat gelijk nu eens de Zee van deeze Visschen krielt, men op andere tijden naauwlijks een van dezelven aantreft. De oorzaak van den jaarlijkschen Optogt der Haringen stelt de vernuftige UNZER in de zucht dier waterschepzelen, om hun geslagt voort te planten. Hun geval zou het zelfde zijnde als dat der Ojevaaren en Kievitten, welke, uit andere gewesten, jaarlijks, deeze Landen koomen

bezoeken, daartoe genoopt door eene ingefchapene Natuurdrift, hun leerende dat hier voor hun de gefchiktfte plaats is om hunne Eijeren te leggen en te broeden. Even eens bezoeken de Haringen, uit het wijdafgelegen koude Noorden, zagtere ftreeken, om voor hun kroost te dienen tot eene geboorteplaats, en, in kragten genoegzaam gevorderd zijnde, van daar na het oorfpronklijk Vaderland te worden te rug gevoerd. Opmerkelijk is het, dat, aan het hoofd der optrekkende benden, Haringen van eene grootere foort worden gevonden, die als Leidslieden dienen, en, uit dien hoofde, bij de Visfchers, *Haringkoningen* geheeten worden. Alwie eenen van deeze, 't welk, egter, zeldzaam gebeurt, in zijne Netten vangt, zou zich bezwaard vinden om dien te dooden; met de uiterfte zorgvuldigheid zet men dien wederom in 't water. Over de onverbeeldelijke talrijkheid dier Visfchen kan men eenigermaate oordeelen, uit eene aantekening van den oplettenden ZORGDRAAGER, fchrijvende dat omtrent de Noordkaap, de Zee, bij wijlen, dermaate met Haringen is opgevuld, dat hij, 't eenigen tijde, door dezelve roeiende, met lenzen 'er in fchoot, en zomtijds twee gelijk met éénen lensworp trof.

Reeds zo vroeg als omtrent het midden der twaalfde Eeuwe, fchijnen onze Voorouders, met naame de Zeeuwen, zich op deeze Visfcherij te hebben toegeleid. Doch zij wierdt van aangelegenheid, zedert de uitvinding van 't middel om den Haring te kaaken en te zouten, in den Jaare 1380; 't welk men heeft dank te weeten aan eenen WILLEM BEUKELSZOON, een Visfcher, thuis behoorende in de Vlaamfche Stad *Biervliet.* Keizer KAREL DE V, zegt men, hieldt, uit dien hoofde, 's Mans naagedagtenis in zo hooge waarde, dat hij, verzeld van zijne Zuster MARIA, Koninginne van *Hungarije*, 't eenigen dage, deszelfs Graf bezoekende, *de Ziele alle Zaligheid gewenscht heeft.* Van merkelijk belang was ook de uitvinding van het groot Haringnet, 't welk men ftelt te *Hoorn* gefchied te zijn, in den Jaare 1416. De Haringvisfcherij gefchiedt met eene foort van Vaartuigen, *Buizen* genaamd. In den Jaare 1553 wierdt het getal dier Schepen, welke alleen van *Enkhuizen* ter Neeringe voeren, begroot op honderdveertig Schepen. Weinig minder dan honderd is het getal der Buizen verminderd, welke jaarlijks in die

Stad

Stad worden uitgerust; misschien niet meer dan eene enkele reize, heeft men, zints het jaar 1763, vierenveertig Schepen van daar in Zee gezonden. Op andere plaatzen is de vermindering naar evenredigheid. Te *Vlaardingen* hooren de meeste Buizen thuis; in den Jaare 1776 staken 'er nog vierentachtig in Zee. Gelijk in veele andere opzigten, dus moet ook hier de reden dier besnoeijinge van deezen tak van handel worden toegeschreeven aan den naijver van andere volken, welke, door de voordeeligheid der zaake uitgelokt, van tijd tot tijd, hebben begonnen, zich daar mede te bemoeien.

De Visscherij geschiedt bij *Hitland*, werwaarts de Buizen zich bij tijds begeeven, om op den bepaalden tijd, zijnde *St. Jansnacht*, den vijfentwintigsten Junij, hunne Netten in Zee te kunnen werpen. Zeer groot zijn deeze Netten, doch gemaakt op eene wijze, bij 's Lands Overheid voorgeschreeven. Naadat zij, met zonnenondergang, in Zee zijn geworpen, worden zij, tusschen twee Buizen, voortgetrokken. Want de Visscherij geschiedt altoos bij nacht, onder andere, om met het licht van brandende lantaarnen den Visch te lokken. Met het opgaan der Zonne haalt men de Netten op, en heeft voorts, den geheelen dag, werks genoeg om den gevangen visch te behandelen, en de Netten klaar te maaken. De reden der boven gemelde bepaalinge van het begin der Visscherije, is, omdat de ondervinding heeft geleerd, dat de Haring alsdan op haar best is, en langst kan bewaard worden. Naar gelange van den verloop der Haringen, veranderen ook de Buizen, om dezelve te vangen, van legplaatze. *Tot Maintenue* (zo als 's Lands Staaten zich uitdrukken) *van de Hoofdneeringe, welvaart en principaalste Mijne deezer Landen*, hebben dezelve, herhaalde reizen, verscheiden binnenlandsche schikkingen beraamd, zomtijds ook de sterke hand en de hulp van Oorlogschepen geleend, om de Haringbuizen onverhinderd haar werk te doen verrigten en tegen vijandlijke aanvallen te dekken. Van hier ook dat nog in de laatste jaaren, van hooger hand, Premiën zijn uitgeloofd, om den Reederen, in het draagen der kosten, eenigermaate, te gemoete te koomen.

Zie ZORGDRAAGER; VELIUS, *Kronijk van Hoorn*; BRANDT, *Enkhuizen*; en voorál *Beschrijving der Haringvisscherij*, in 4.

HAR-

HARLINGEN, eene fraaie en welaangeleide Stad, in *Friesland*, in rang de zesde, legt aan de Zuiderzee, tegen welker aanvallen zij, door een zwaaren Muur en hoog en breed Aardwerk, gedekt wordt. In zo verre de Stad aan den Landkant legt, is zij met een aarden Wal en breede Gragt omgeeven. Men roemt den aanleg der Bolwerken. Eigenlijk telt men hier vier Landpoorten, die met Rijdtuigen kunnen gebruikt worden: de Zuiderpoort, de Kerkpoort, de Franekerpoort en de Biltpoort. Waterpoorten, voor den binnenlandschen Scheepvaart, vindt men bij de Bilt- en Kerkpoort, en vooral de zo genaamde *Franekerpijp*, die eene aanzienlijke wijdte en hoogte heeft, en zo van de Schepen, welke van *Leeuwaarden* en *Franeker* op *Amsterdam* vaaren, als van andere van die grootte kan gebruikt worden. Aan den havenkant heeft men nog twee uitgangen: de Havenspoort, en het zo genoemde Poortje. De naam der Stad is, waarschijnlijk, herkomstig van het edel Geslagt van HARLIGA, 't welk hieromstreeks een Stins of Kasteel plagt te bezitten. Anderen, beweerende dat de eigenlijke benaaming der Stad, zo als haar nog de Landlieden noemen, *Harns* is, leiden die af van een ander adelijk geslagt van dien naam, weleer ook in deezen oord gevestigd. De eerste beginzels der Stad moeten gezogt worden in het Dorp *Almenum*, 't welk eertijds op zich zelve stondt, en, hoewel ouder dan de Stad zelve, zedert, binnen haare Muuren getrokken, en daar door als verdweenen is. Van dit Dorp vindt men reeds gewaagd in den Jaare 754, wanneer Bisschop BONIFACIUS, met oogmerk om de Friezen te bekeeren, aldaar van *Utrecht* aankwam. Eerst een geruimen tijd daar naa, te weeten in den Jaare 1234, schijnt men de belendende Stinzen en Buurten vergroot en uitgebreid te hebben: zodat ze, met *Almenum*, één Dorp uitmaakten, 't welk, om de overheersching der beide genoemde geslagten, 't zij dan onder den naam van *Harlingen* of van *Harns*, zedert met Stads Privilegien wierdt begiftigd, en allengs in aanzien toenam, van wegen de gemeenschap, welke, langs doorvaarten, met *Vlieland*, *Texel* en de nabuurige Stad *Grind*, al voor lang onder de Zee bedolven, konde gehouden worden. Want, 't geen thans de Zuiderzee is, was toen nog droog en vrugtbaar land. In den Jaare 1496 wierdt

hier

hier een ſterk Kaſteel gebouwd, in 't westlijk gedeelte der Stad, om den aanhang der Vetkooperen tot eene wijkplaats te verſtrekken. Die van *Franeker* voerden toen een fellen krijg tegen de Groningers, die het Kaſteel in hadden; waar bij de Stad zeer veel leedt. Doch het Kaſteel bleef onwinbaar, tot dat de Edelen JONGEMA en HOTTINGA, de hulp van vreemde Benden hebbende ingeroepen, de belegerden tot de overgaave dwongen: waar na het Kaſteel of Blokhuis geſlegt wierdt. HENDRIK, de Zoon des Hertogs *van Saxen*, herbouwde hetzelve, om alzo ten allen tijde een gebaanden weg te hebben, langs welken hij Krijgsvolk binnen het Gewest konde brengen. Hoe nadeelig dit Kaſteel voor de vrijheid der Stad ware, ondervondt men, in den Jaare 1515, wanneer de Spanjaards, de plaats der *Saxers* hebbende ingenomen, door dit middel, de Ingezeetenen onder bedwang kreegen en langen tijd hielden. Het Kaſteel met deszelfs onderhoorigheden beſloeg toen een aanmerkelijk deel der tegenwoordige ſtad; waar van verſcheiden benaamingen nog heden getuigenis kunnen draagen. Van tijd tot tijd begon men nu, om 't toeneemende getal van bewooners, de Stad wijder uit te breiden. Ook verbeterde men de *Zijlen*, of Sluizen, om het hooge binnenwater behoorlijk te ontlasten, en tevens te dienen tot keeringe der inſtroomende hooge Zeevloeden. *Harlingen* was de eerſte Stad in *Friesland*, welke zich voor de vrijheid van Godsdienst en tegen de Spanjaards verklaarde. In den Jaare 1579 voegde zij zich bij de Steden, die de nadere vereeniging van *Utrecht* hadden aangenomen. Het Kaſteel, welk nog Spaanſche bezetting inhadt, wierdt thans ook veroverd, en de Stad, aan den Oostkant, verder uitgezet zijnde, met een Aarden Wal omgeeven, binnen welken, zedert, het Dorp *Almenum* beſlooten is. Van wegen Prinſe WILLEM DEN I, verkreeg de Edele DUCO MARTENA allereerst het hoofdbewind der Vestinge. Zeer veele vlugtelingen, inzonderheid uit *Vlaanderen*, zogten en vonden, omtrent dien tijd, hier eene veilige ſchuilplaats. Veelen dier voortvlugtigen waren der Leere van MENNO SIMONSZ toegedaan. Door hunnen Koophandel bevorderden zij den bloei der Stad. Dit is de reden, dat de Doopsgezinden hier talrijker zijn dan in eenige andere Stad der Provincie, en van het vermogen van verſcheiden fami-

familien, welke nog in weezen zijn. Op zijnen togt na *Leeuwaarden*, vereerde Prins WILLEM DE I *Harlingen* met een bezoek, en gaf 'er verscheiden Ordonnantien uit, op de Justitie, Politie en het Krijgsweezen. Bij eenen uitleg der Stad, in den Jaare 1597, aan den Zuid- en Westkant, wierdt het Kasteel binnen den Wal getrokken; men ziet 'er nog de overblijfzels van in twee zwaare schietkatten, voormaals de uithoeken van den Muur der Sterkte. Voorts wierdt een gedeelte van den grond des Kasteels gebruikt tot den aanleg van eene Kerk en Stads Weeshuis. De grond van de Zuiderpoort, in den Jaare 1598 gebouwd, zal ook tot het Blokhuis behoord hebben. Zedert dien tijd levert de Geschiedenis deezer Stad geene meldenswaardige bijzonderheden; met het geheele Land deelde zij in de algemeene lotgevallen.

Onder de openbaare gebouwen der Stad munt vooral uit het *Raadhuis*, een zeer fraai gestigt, van de hedendaagsche Bouworde, staande aan de Noorderhaven, zo wel van binnen als van buiten voorzien van 't geen daar aan een voegzaamen luister kan bijzetten. Agter het Raadhuis, en onmiddelijk daar aan verbonden heeft men de Stads *Waag*, pronkende met een hoogen fraaien Toren. Tot op de stigting van een Armehuis der Stad, plagten hier de Armebezorgers weekelijks te vergaderen. Behalven andere, vindt men 'er voegzaame vertrekken tot eene Wagtplaats van Stads Schutterije. Alle deeze gestigten zijn nog nieuw, als zijnde zedert het Jaar 1730 gebouwd, behalven den Toren, dien men alleenlijk merkelijk versterkt en verfraaid heeft. Het *Latynsche* en Stads *Nederduitsche* School, is mede een schoon gebouw, van het Jaar 1751. Tot voor niet zeer veele jaaren, hadt de Admiraliteit hier eene aanzienlijke Vergaderplaats, het *Collegie* genoemd, door een allerhevigsten brand, in 't begin des Jaars 1771, geheel verteerd. Het gebouw stondt, tegenover '*s Lands Werf*, aan de Zuiderhaven. Zedert heeft men, op den grond daar van, een *Lands Magazijn* aangeleid, alzo het voorgaande, ten gemelden tijde, mede een roof der vernielende vlamme wierdt. Het gebouw maakt, aan de ruime haven, hier eene fraaie Binnengragt, geene ongevallige vertooning. 't Huis *Leeuwenburg*, tot op den meer gemelden brand, de gewoone in-

intrek der Heeren van de Admiraliteit, verstrekt thans dezelven tot eene Vergaderplaats. Van geen ongevallig aanzien, hoewel van de aloude Friesche bouworde, is *'s Lands Gevaldige*, of Gevangenhuis, tot de Admiraliteit behoorende, en met zijne tuinen aan het Magazijn belend. Tot de openbaare Gebouwen mag ook wel gebragt worden het Logement, *Roma* genaamd, toebehoorende aan eene Societeit, welke, misschien, in de Republiek, geene weergae heeft. Zij is haaren oorsprong verschuldigd aan eene inlaag van Zeevaarenden, geduurende de Spaansche Oorlogen, van eene zekere somme gelds, om, ingevalle van Gevangenneeminge, uit de Algemeene Beurs te worden vrij gekogt. De Bewindhebbers deezer heilzaame stigtinge kogten, tot hunne gewoone Vergaderplaatze, het gemelde Logement; 't welk dus geenen bijzonderen Eigenaar heeft, maar toebehoort aan allen, die, door jaarlijkschen inleg van penningen, tot de Beurze geregtigd zijn.

De *Groote Kerk* is een nieuw en aanzienlijk Kruisgebouw, nog eerst onlangs gestigt. Men maakte daar mede eenen aanvang in de Maand Mai des Jaars 1772, en deedt 'er, op Nieuw-Jaardag van 1775, de eerste Leerrede. Volgens een Opschrift, bij eenen der Ingangen, deedt de tegenwoordige Erfstadhouder, in zijnen naame, den eersten steen leggen, door den Baron VAN PLETTENBERG, Burgemeester der Stad. De Toren is een overblijfzel van het oude gebouw. De andere Kerk der Hervormden heet de *Westerkerk*, gedeeltelijk een overblijfzel van 't aloude Kasteel, althans op den grond daa van gebouwd. Voorts hebben de *Lutherschen*, *Doopsgezinden* en *Roomskatholijken* hunne bijzondere Vergaderplaatzen. Behalven de Gemeente der Doopsgezinden, die vrij talrijk is, vindt men 'er nog eene tweede, van *Oude Vlamingen*; doch deeze bestaat uit slegts eenige weinige Leden. De *Jooden* houden hunne Godsdienstige zamenkomsten in een bovenvertrek van een Pakhuis, staande aan de Osfemarkt. Voorts hebben de Doopsgezinden zo wel als de Hervormden hunne afzonderlijke *Wees- Diakonie- Oud- Mannen-* en *Vrouwenhuizen*. Het *Stads Armehuis* en de *Katoen-* en *Hennipspinnerij* zijn, eindelijk, twee zeer voortreffelijke stigtingen, zedert de twintig jongst verloopene jaaren opgericht, om be-

hoef-

hoeftigen en gebrekkigen aan brood te helpen, en de jeugd, door het geeven van voegzaamen arbeid en onderwijs, voor losbandigheid te behoeden.

Zeer uitgebreid plagt weleer de Koophandel te zijn, welke in deeze Stad wierdt gedreeven. Behalven den fterken Scheepvaart op de Oostzee, hadt men 'er ook deel in de Haring- en Walvischvisfcherij. Van het laatfte kan ten bewijze dienen eene Traankookerij in *Spitsbergen*, nog heden de *Harlinger Kookerij* genaamd. Doch deeze laatfte takken van handel zijn al voor lang verftorven; de eerfte is nog in merkelijken bloei, gelijk ook de verzending van Graanen na *Engeland*. In merkelijk verval, en gedeeltelijk geheel verdweenen, zijn de Weeverijen van Zeildoek, Trijpen en Bombazijnen. Hoewel in minder bloei dan in vroegere dagen, is de Fabriek van zo genaamde *Harlingerbonten* nog in weezen. Voorts ontmoet men nog, zo binnen, als in het Oostlijke en Zuidlijke gedeelte buiten de Stad, eene menigte Zoutkeeten, Pan- Eftrik- Plateel- en Steenbakkerijen, Zeepziederijen en Kalkbranderijen; alle 't welk, gepaard met den geduurigen doortogt van binnenlandfche Schepen, na en uit *Holland* en andere Gewesten, oorzaak is, dat *Harlingen* nog heden onder de bloeiende en welvaarende Steden mag geteld worden. Behalven de weeklijkfche Marktdagen, op welke merkelijke handel omgaat, om de nabijheid der Eilanden *Vlieland*, *Terfchelling* en *Ameland*, welke op dezelve hunne meeste leevensbehoeften opdoen, heeft men 'er twee Jaarmarkten, de eene in de Maand Mai, de andere in Oktober.

De *Schutterij*, al lang deerlijk vervallen, doch, in den Jaare 1785, op een beter voet gebragt, beftaat uit twee Vaandels, het Witte en het Blaauwe; gezamentlijk uitmaakende tweehonderdvierentwintig Man. De Voorzittende Burgemeester, vier Kapiteinen, en even zo veele Luitenanten, Sous-Luitenanten en Vaandrigs, nevens den Sekretaris, maaken den Krijgsraad uit.

Eindelijk beftaat de Stads Regeering uit acht Burgemeesteren, even zo veele Raadslieden, voormaals *Gemeenslieden* genaamd, en veertig Vroedfchappen. De laatstgenoemden, buiten wettige redenen, welke het tegendeel raaden, bekleeden hunne waardigheid

heid voor hun leeven; de andere worden, van tijd tot tijd, verwisfeld.

Zie WINSEMIUS, SCHOTANUS, TOEKE SJOERDIZ, *Tegenw. Staat*, enz.

HARMOKAR, naar de orde des tijds de zesde Bisfchop van *Utrecht*, volgens zommigen gebooren in *Friesland*, hoewel anderen hem voor een Engelschman aanzien. Hij beklom den Bisfchoplijken Zetel in het laatfte gedeelte der achtfte Eeuwe, en heeft dien zeventien, of, gelijk anderen, hoewel, waarfchijnlijk, 't onregt meenen, zevenentwintig jaaren bezeeten. Geduurende zijn bewind omhelsde een groot getal zijner Landgenooten in *Friesland* het Christlijk Geloof. Om hun eene zigtbaare aanleiding tot wederafvalligheid te beneemen, deedt HARMOKAR zeer veele moeite, om alomme, door 't geheele Land, de Tempels, Afgodsbeelden en Altaaren om verre te werpen, en de gewijde Bosfchen te doen uitroeien. Een bevel van Keizer KAREL DEN GROOTEN, welke, omtrent deezen tijd, de beheering deezer Gewesten hadt verkreegen, ten zelfden oogmerke dienende, kwam den Bisfchop merkelijk te ftade.

Zie HEDA.

HARMONIE, (*Ontwerp van*) of *Overeenftemminge*. Deezen naam gaf men, in den Jaare 1668, aan een Plan, door de Provincie van *Holland* beraamd, om het Kapitein- en Admiraalfchap Generaal afgefcheiden te houden van de Stadhouderlijke waardigheid: zo dat beide posten, door een en den zelfden perfoon, nooit zouden kunnen bekleed worden. Veele moeite deeden die van *Holland*, om de overige Gewesten tot hun gevoelen over te haalen. *Gelderland*, *Utrecht* en *Overysfel* gaven wel haast een voorbeeld; doch de anderen waren zeer traag in het volgen. Nog twee jaaren verliepen 'er, eer zij daar toe konden worden overgehaald. Aan de bewerking van den Raadpenfionaris J. DE WITT fchreef men inzonderheid de uitvinding en voltooijing van dit Ontwerp toe. Iets diergelijks was 'er gaande, naa den dood van Prinfe WILLEM DEN

III, ter gelegenheid van de handelingen ten voordeele van Prinse JOAN WILLEM FRISO, Stadhouder over *Friesland*; doch deeze zaak kreeg toenmaals haar volle beslag niet.

Zie J. DE WITT's *Brieven*, en *Resolutien van Holland*.

HARMELEN, ook wel *Hermelen* genaamd, een Dorp en Heerlijkheid, met een Slot, in het Nederkwartier van *Utrecht*, was eertijds een vrij eigen goed, doch wierdt naderhand, aan de Abtdij van *St. Paulus*, te *Utrecht*, als een Leen, en vervolgens aan bijzondere eigenaaren, als een Agterleen, opgedraagen. In October des Jaars 1536 hebben de Staaten des Lands van *Utrecht* het Huis of de Heerlijkheid van *Harmelen* voor eene Riddermaatige Hofstad plegtiglijk erkend. Reeds in het laatst der dertiende Eeuwe zou dit Huis bekend geweest zijn, en gestigt door eenen jonger Zoon uit den Huize van *Woerden*, 't welk, zedert, den naam van *Harmelen* heeft aangenomen. Zeker schijnt het, dat dit Slot, in de volgende Eeuwe, door huwelijk van eene ALEID VAN HARMELEN met DIRK VAN ZUILEN, in het geslagt van *Zuilen* is overgegaan. Deeze, het Huis, met 43 Morgens Lands, aan HENDRIK BOECKHOUT, Abt van *St. Paulus*, te *Utrecht*, hebbende opgedraagen, wierdt zijn Zoon, ZWEDER VAN ZUILEN, met het een en ander beleend. Bij overdragt en erfenis kwam het aldus, in den Jaare 1460, aan GYSBERT VAN ZUILEN. Ten dien tijde ontstondt 'er Oorlog tusschen de Stad *Utrecht* en haaren Bisschop DAVID VAN BOURGONDIE, geholpen van de Hollanders. Eerst hieldt hij de zijde des Bisschops, doch naderhand die der Stad. Tot verzekeringe zijner trouwe, droeg hij aan deeze het Huis *te Harmelen* op, en gedoogde dat JOOST VAN LALAING, Stadhouder van *Holland*, met eene menigte Ruiters, aldaar in Bezetting kwam. Eene dogter uit het geslagt van *Zuilen* bragt dit Huis, door huwelijk, over, in den Jaare 1572, in het geslagt van VAN BAEXEN, welk het bezeeten heeft tot in het laatst der voorgaande Eeuwe, en uit hetwelk FREDERIK VAN BAEXEN, *Heer van Harmelen*, in den Jaare 1629, wegens deeze Ridderhofstad, beschreeven is geweest in het Lid der Edelen en Ridderschap des Lands van *Utrecht*.

De

De Heerlijkheid *Harmelen* beslaat eene uitgebreidheid van zeshonderdvijftig Morgens; in dezelve staan ruim zestig Huizen. Het Dorp pronkt met eene fraaie Kruiskerk, rustende, 't geen, in eene Dorpkerk, iet ongewoons is, op twee op zich zelve staande pilaaren. De spitse Toren is voorzien van eenen zijlings uitsteekenden Trans. Behalven de Hervormde Gemeente, is 'er ook eene Staatie van Roomsgezinden.

HART; (*'t Huis ter*) zie ZWAANENBURG.

HARTJESDAG. Hoewel onzeker, ten aanzien van den oorsprong deezer benaaminge, is, nogthans, zeer bekend het gebruik, welk, al van ouds, en nu nog heden, van deezen dag gemaakt wordt. 't Was, naamelijk, al van oude tijden, een voorregt der Burgeren van *Haarlem*, om 't even van waar herkomstig, éénen geheelen dag in 't jaar, in de nabuurige Duinen, de vrije Jagt te mogen oeffenen. Deeze dag, zijnde de eerste Maandag naa den Roomschen Feestdag van *Maria's Hemelvaart*, welke altoos invalt op den vijftienden van Augustus, verkreeg, door den tijd, den naam van *Hartjesdag*, om reden, gelijk zommigen, onder andere de Stadbeschrijver AMPZING, gissen, omdat, van ouds, in de nabuurschap van *Haarlem*, ook *Herten* of *Harten* gevangen wierden. Niet onaanneemelijk is deeze gissing, wanneer men in aanmerking neemt, dat 's Lands Graaven binnen *Haarlem* dikmaals hun verblijf hielden, en in de nabuurschap een Lusthuis hadden, het nog bekende *Vogelenzang*; als mede, dat het geboomte rondom de Stad nog menigvuldiger dan tegenwoordig zal geweest zijn. Alle 't welk het meer dan waarschijnelijk doet voorkoomen, dat de veelal pragtig leevende Hollandsche Graaven, in deezen oord, gelegenheid tot het Jagtvermaak zullen gehad hebben. Hoewel de vrijheid om te jaagen niet is ingetrokken, wordt, egter, daar van weinig of geen gebruik gemaakt. 't Is een dag, welke, meest door lieden van de laagste klasse, met wandelen en andere vermaaken wordt doorgebragt. Uit de nabuurige plaatzen, inzonderheid van *Amsterdam*, is de toevloed van menschen zomtijds zeer aanmerkelijk.

HARTSINK, een deftig *Amsterdamsch* geslagt, 't welk verscheiden aanzienlijke Mannen heeft uitgeleverd. Reeds langer dan eene Eeuwe geleeden, te weeten in den Jaare 1685, bekleedde KAREL HARTSINK den post van Eersten Raad en Directeur Generaal van Neerlands *Indiën*, en bewees, zo in deeze hoedanigheid, als aan het hoofd van Krijgstroepen, der Maatschappije zeer gewigtige diensten. *Tangerang*, onder andere, wierdt door hem stormenderhand ingenomen.

HARTZOEKER, (NIKOLAAS) Zoon van CHRISTIAAN HARTZOEKER, Leeraar onder de Remonstranten, en van ANNA VAN DER MEY, wierdt gebooren te *Gouda*, op den zesentwintigsten Maart des Jaars 1656. Door zijnen Vader tot het Leeraarampt verordend, wierdt dit oogmerk verijdeld, door 's Jongelings overheerschende neiging tot de Wiskunde en daar mede vermaagschapte kundigheden; deeze ging zo verre, dat hij zich de gewoone vermaaken der Jeugd ontzeide, en eenige penningen verzameld hebbende, zich daar voor in stilte deedt onderwijzen door een bekwaamen Leermeester. Om de kleinheid der bespaarde somme, verdubbelde hij zijnen vlijt, en werkte geheele nachten, terwijl men meende dat hij te bedde lag. Op zekeren tijd, al speelende, een glazen draad in de vlamme van eene kaars houdende, en dien, in het uiteinde, tot een rond bolletje ziende zamenloopen, 't welk de voorwerpen, welke hij daar door heenen zag, merkelijk vergrootte, kwam hij daar door 't eerst op het denkbeeld om kleine voorwerpen meer zigtbaar voor het oog te maaken. Hoewel de vermaarde LEEUWENHOEK 'er doorgaans voor gehouden wordt, meenen, egter, anderen dat hij de eerste ontdekking heeft gedaan van de kleine diertjes, die in het mannelijk zaad schijnen te zwemmen, en door zommigen geoordeeld worden bestemd te zijn om zich uit te storten in de Baarmoeder, en aldaar tot leevende schepzelen zich te ontwikkelen.

Op zijn achttiende jaar zondt zijn Vader, die thans van oogmerk scheen te zijn veranderd, hem na *Leiden*, om zich op de Wijsbegeerte en Ontleedkunde toe te leggen. Drie jaaren aan het Hoogeschool hebbende doorgebragt, vertrok hij na *Amsterdam*, en hervatte aldaar zijne Mikroskoopische waarneemingen, zints eenigen tijd afgebrooken. Deeze bragten hem in kennis

met

met den vermaarden CHRISTIAAN HUIGENS, die hem niet alleen bevorderlijk was in zijn oogmerk, tot het doen eener reize na *Frankrijk*, maar hem ook onder zijn gevolg nam, toen hij, in den Jaare 1678, derwaarts trok.

Naa een jaar toevens te *Parijs*, keerde HARTZOEKER te rug na 't Vaderland, doch bleef 'er weinig langer, dan noodig was om een huwelijk aan te gaan; hij nam daarop de wederreize aan na *Frankrijk*, daar zijne jonge Vrouw zo veel genoegen vondt, dat zij, eenige weinige jaaren naa hunne huwelijksvoltrekking, naamelijk in den Jaare 1684, andermaal derwaarts toogen, en te *Parijs* twaalf jaaren doorbragten. Een gedeelte diens tijdverloops besteedde hij aan het vervaardigen van Glazen voor Verrekijkers, daar toe aangemoedigd door den lof, van den vermaarden CASSINI hem gegeeven. Onder andere vervaardigde hij een Glas, 't welk zeshonderd voeten Brandpunt hadt. De bedreevenheid, welke hij hier door, meer en meer, verzamelde, bragt hem op het denkbeeld tot het schrijven van zijne *Proeve over de Doorzigtkunde*, welke hij, in den Jaare 1694, in de Fransche Taale, in 't licht gaf. Dit hielp hem aan kennis met verscheiden aanzienlijke Geleerden van dien tijd, onder andere den vermaarden Vader MALEBRANCHE en den Markgraave DE L'HOPITAL. Aan hunnen raad, nogthans, om zich op de beoeffening der verhevener Wiskunde toe te leggen, wilde hij het oor niet leenen, alzo hij zich geheel en al overgaf aan de Natuurkunde, voor welke hij dezelve minder dienstig schatte.

In den Jaare 1696 zijne *Beginzels der Natuurkunde* hebbende uitgegeeven, nam hij met de zijnen de reize aan na *Holland*, daartoe, volgens 't schrijven van den Heere BAILE, genoopt, door de duurte der leevenswijze te *Parijs*, en het gebrekkig betaalen eener Jaarwedde, welke hem aldaar was toegeleid. Hij nam zijn verblijf te *Rotterdam*, alwaar hij welhaast de tijding bekwam, dat hij tot Buitenlandsch Lid der Koninklijke Akademie was aangenomen. Diergelijk eene eer deedt hem ook de Koninklijke Societeit te *Berlijn*.

Op aanprijzing der Amsterdamsche Regeeringe onderwees vervolgens HARTZOEKER den Wijsgeer Czaar PETER DEN I, staande deszelfs verblijf in die Stad. Om zijn verblijf te *Amsterdam* aangenaam en nuttig te maaken, deeden de Heeren voor hem

 een

een klein Obſervatorium oprichten, alwaar, zo wel als ten zijnen Huize, de Landgraaf VAN HESSEN hem meer dan eens kwam bezoeken. 't Een en ander deedt hem bekend worden bij den Keurvorst van den Paltz, die, naa lang aanzoeken, hem ten zijnen Hove lokte, met den tijtel van Eerſten Mathematicus en Profesſor Honorarius aan de Univerſiteit te *Heidelberg*. Hier leefde hij, geruimen tijd, volkomen naar zijnen zin, alzo de Keurvorst niet ſlegts de Geleerden hoogſchatte, maar ook meer dan gemeene kundigheden bezat. Zelf was HARTZOEKER edelmoedig genoeg om te erkennen, dat hij, aan zommige aanmerkingen van den Keurvorst, zeer veel lichts was verſchuldigd, ter ophelderinge van zijne denkbeelden, of ter weeringe van dwaalingen, welke hij tot nog toe hadt aangekleefd. Onder andere bragt hem de Keurvorst aan 't wankelen, omtrent zijn begrip wegens het Vormvermogen, of de zogenaamde *Anima Plaſtica*, welke bij de Dieren zoude plaats hebben. De hoogagting, welke hij, door 't een en ander, voor zijne Doorluchtigheid opvatte, was oorzaak dat hij aan dezelve opdroeg zijne Verzameling van *Verhandelingen* en *Redevoeringen*, welke hij, in de Jaaren 1707 en 1708, in 't licht gaf, onder den tijtel van *Conjectures Phyſiques*, of *Natuurkundige Gisſingen.*

Op zijne reizen, welke HARTZOEKER, ter bevorderinge van kundigheden, nu en dan, door Duitschland deedt, geraakte hij in keunis met den Keurvorst van *Hanover*, naderhand Koning van *Engeland*, en deszelfs verſtandige Gemaalinne. Op verzoek van zijnen Weldoener vervaardigde onze Wijsgeer eenen Brandſpiegel van ruim drie voeten Middellijns, en zo zwaar, dat twee Mannen werks genoeg hadden om dien te draagen. Ondanks de twijfelingen, onlangs bij hem verwekt, raakende de Vormende of Plaſtiſche ziel, kwam hij, met dit gevoelen, van nieuws, ter baane, in den Jaare 1710, in zijne *Ophelderingen omtrent de Natuurkundige Gisſingen*, waar in hij dit gevoelen niet alleen ſtaande houdt, en aan Menſchen en Dieren zulk een vermogen toeſchrijft, 't welk met kennis en onderſcheiding werkt, maar ook in de Hemelſche Lichaamen iet diergelijks onderſtelt, als derzelver loop en beweegingen beſtuurende.

In den Jaare 1716 ſtorf de Keurvorst. Dit bewoog den Landgraaf VAN HESSEN om HARTZOEKER ten zijnen Hove te verzoe-

zoeken. Hij wees dit aanzoek van de hand, en bleef bij de Keurvorstinne Weduwe, tot op derzelver overlijden; waar na hij, met zijn Gezin, zich na *Utrecht* met der woon begaf. Hier gaf hij, in den Jaare 1722, in 't licht, zijne *Verzameling van verscheiden Stukken de Natuurkunde betreffende*; waar in hij, tot elks verwondering, het stelzel van den grooten NEWTON aantastte; als mede van den vermaarden DE MAIRAN. Ook hieldt hij, zedert, eenen pennestrijd met de Heeren HUIGENS, BERNOUILLI en LEIBNITZ. Geduurende zijn verblijf te *Utrecht* vervaardigde hij een vollediger Zamenstelzel van Natuurkunde, dan zijne overige Werken bevatteden. Eindelijk storf hij, onder het vervaardigen van eene Verdeediging wegens zijne te strenge behandeling, welke sommigen hem te laste leiden, van de Koninklijke Akademie der Weetenschappen. Zijn dood viel voor op den tienden December des Jaars 1725, in het zeventigste jaar zijns ouderdoms.

HASKERDYK, of *Haskerdijken*, ook wel *Hasscherdijk*, een Dorp, in de *Friesche* Grietenij *Haskerland*, onder het Kwartier de *Zevenwouden*, hebbende Kerk en Predikant. Volgens een aloud verhaal, zou, ter plaatze, alwaar thans dit Dorp legt, weleer een Kluizenaar, DODE of DOEDE genaamd, een Kluis gestigt hebben, de *Hasscher-Kluis* geheeten, naderhand in een Konvent veranderd, en een Klooster van Reguliere Kannunniken geworden. Volgens DE LA TORRE was de vroegste benaaming diens Konvents *S. Maria's Roozendaal te Haske*. Dit Klooster, naderhand aan den Bisschop van *Leeuwarden* toegeweezen, wierdt, in den Oorlog met *Spanje*, door RENNENBERG in bezit genomen, en kwam, vervolgens, aan de Staaten van *Friesland*, die het hebben doen slegten.

Zie WINSEMIUS; *Oudheden van Friesland*.

HASKERHORNE, een klein Dorp, in de bovengenoemde Grietenij.

HASKERLAND, eene Grietenij in *Friesland*, in het Kwartier

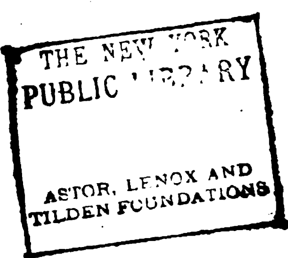
van *Zevenwouden*, en de vierde in rang ter Staatsvergaderinge. In hetzelve leggen zeven Dorpen: *Westermeer*, *Snikzwaag*, *Haskerdijken*, *Nijehaske*, *Oudehaske*, *Haskerhorne* en *de Jouwer*; waar bij nog koomt een gedeelte van het *Heerenveen*. Men vindt in deeze Grietenij bouw- weid- en veenlanden. De tegenwoordige Grietman daar van is Jr. SCHELTE HESSEL ROORDA VAN EYSINGA, die, in 't vermaaklijk en welvaarend Dorp *de Jouwer*, eene zeer fraaie en aanzienlijke wooning heeft, vooral wegens den bijzonderen aanleg der Tuinen.

HASSELAAR, (KENAU SIMONS) dogter van SIMON HASSELAAR, en Weduwe van NANNING BORST: een fpreekend voorbeeld van heldenmoed, in de zwakkere kunne, en van oprechte liefde tot het Vaderland, kan den Nederlanderen niet te dikmaals in 't geheugen herinnerd worden. Jammer is 't alleen, dat van deeze dappere Vrouwe geene meerder bijzonderheden, in 's Lands Gefchiedenisfen, ftaan aangetekend. Alleenlijk weet men, dat zij uit een der aanzienlijkfte Huizen te *Haarlem* gefprooten, van een deugdzaam en onbefproken gedrag en Weduwe was, ten tijde als zij haare heldhaftigheid, ten algemeenen beste, vertoonde, geduurende het gedugt beleg der gemelde Stad, 't welk in den Jaare 1573 voorviel. Aanleiding daar toe gaf het onder den voet fchieten van de *St. Janspoort*, door de *Spanjaarden*, en 't gevaar, welk hier door der Stad dreigde, om ftormenderhand te zullen bemagtigd worden. Om dit te voorkoomen, tijde men gelijkerhand te werk. Groot en klein, jong en oud, rijk en arm, elk vertoonde zich aan den Wal, voorzien van fchup en fpade, om tegen den naderenden vijand een Bolwerk op te werpen en eene Gragt te delven. Dit ontvonkte den Patriotfchen ijver van KENAU HASSELAAR, die, om 't werk te fpoediger voort te zetten, haar ontwerp, om mede deel te neemen aan den arbeid en voorts aan de verdeediginge der Stad, aan andere Vrouwen mededeelde. Dikmaals ontmoet men menfchen, die, door befluiteloosheid of gebrek aan aanleidinge, uit zich zelve niets van gewigt onderneemen; doch, bij 't verfchijnen van gepaste aanleidinge, of door anderen gewakkerd, zomtijds uitmunten in heilzaame be-

X. Dl. pl.

naar een Origineel Familie Schildery.

drijven. Zo ging het ook te *Haarlem*. KENAU hadt geene kennis gegeeven van haar beſluit, aan eenige haarer meest bekende Vriendinnen, of 't verſpreidde zich, even als een loopend vuur, door de Stad. Onder haare Baniere verzamelden zich eerlang driehonderd Vrouwen, over welke, als zo veele Amazonen, zij het opperbewind voerde. Niet alleen tot den opgemelden arbeid booden zij de hand, maar, in haar gewoon Vrouwengewaat uitgedoscht, en met Spies en Vuurroer gewapend, verſcheenen zij ook op de Wallen, om van daar den dreigenden gedugten vijand alle mogelijke afbreuk te doen. KENAU, hoewel haare kloekmoedige onverzaagdheid het verlies der Stad niet konde verhoeden, genoot, egter, in haar eigen gemoed het loon haarer trouwe dienſten, en, in 't volgende jaar, dat der Heeren Staten van *Holland* en *Zeeland*, begiftigende deeze dappere Vrouwe met het Waagmeesterſchap, als mede het Ontvang van den nieuwen Impost op de Turf, te *Arnemuiden*.

Zie HOOFT; WAGENAAR; *Reſolut. Holl.* 2 Sept. 1574, bl. 72.

HASSELAAR. (*Geſlagt van*) Behalven de ſtraks gemelde KENAU, van *Haarlem*, ontmoeten wij verſcheiden aanzienlijke Mannen van dien naam. Volgens de orde des tijds, in welke zij geleefd hebben, zullen wij 'er een verſlag van geeven.

HASSELAAR, (PIETER DIRKSZOON) vermaagſchapt aan KENAU, naardien zijn Vader, DIRK SIMONSZOON HASSELAAR, de Broeder dier Heldinne was, gaf insgelijks blijk van zijnen ijver, voor 't algemeene best, geduurende het Beleg van *Haarlem*. Hij moet in of omtrent het Jaar 1555 gebooren zijn, naardien wij vinden aangetekend, dat hij, ten tijde des Belegs, den ouderdom van bijkans achttien jaaren hadt bereikt. Zijne Moeder was AEGJE HOOS, dogter van PIETER HOOS; eene Vrouwe van godsdienſtigen inborst, en der Hervormde Leere, al vroeg naa de eerſte verkondiging, toegedaan. Ten blijke hier van dient, dat zij zekeren Leeraar, die nu en dan heimelijk predikte, ten haaren huize ſchuilplaats verleende, en mildelijk onthaalde. De

Vader, DIRK SIMONSZOON HASSELAAR, hadt het ongeluk, geduurende het Beleg, door eene boosaartige vijandelijke hand te sneuvelen, naardien hem, schrijft de Ridder HOOFT, in zeker Gedicht, *ongewapent zijnd' een Spaansch Lansier doorstiet.* PIETER DIRKSZOON HASSELAAR bekleedde den post van Vaandrig der Burgerije, en nam, in die hoedanigheid, en als een eerlijk Vaderlander, deel aan menig veel gewaagd Krijgsbedrijf. Hij wordt beschreeven, als zeer bedreeven in 't behandelen van allerlei Krijgsgeweer; doch bovenal muntte hij uit in de Weetenschap, om met het Vuurroer zijn doel zeer juist te kunnen treffen. Zo greetig snelde hij na de Stads Wallen, om van daar den vijand afbreuke te doen, dat hij 'er bijkans woonde. Zeer dikmaals deedt hij aldaar zijnen maaltijd, met de spijze, die hem, in eigen persoon, wierdt aangebragt door zijne trouwhartige Moeder, die hem insgelijks, van tijd tot tijd, van Kruid en Lood voorzag. Hij hadt eenen broeder, NIKOLAAS genaamd, die 't insgelijks wel meende met de Stad en het Vaderland. Een uitsteekend bewijs van Heldenmoed vertoonde het lofwaardig Broederpaar, in het plan om zekeren toeleg van den Spaanschen Graave VAN BOSSU te verijdelen. Op den negenentwintigsten Maart des Jaars 1573 hadt deeze den Spaarendammer Dijk, bij 't Huis ter Hart, of Zwaanenburg, op halfwegen tusschen *Haarlem* en *Amsterdam*, doen doorgraaven, en door de opening eene Vloot van *Amsterdamsche* Schepen, uit het Ye, in het Haarlemmer Meir gevoerd. Dit verrigt zijnde, ondernam hij het Gat te sluiten, en tot dekkinge der Vloote eenen Schans op te werpen. Het nadeel, welk hier door der Stad *Haarlem* dreigde, wekte den ijver van PIETER DIRKSZOON HASSELAAR, om dien toeleg te hinderen. Hij deelt zijn ontwerp mede aan zijnen broeder NIKOLAAS, en nog eenige *Haarlemsche* Jongelingen. Gezamentlijk bemannen ze eene Galei, en roeien na den Schans. Tot op eenen kleinen afstand genaderd zijnde, vinden ze, tot hun leedweezen, 't werk te verre gevorderd, om eenen spaak in 't wiel te kunnen steeken. Intusschen was het wederkeeren na *Haarlem* hun afgesneeden: weshalven zij zich begaven na *de Kaag*, alwaar de Staatsche Vloot wierdt bij een verzameld. Van hier begaf zich PIETER DIRKSZOON HASSELAAR na *Leiden.* Weinig duurs hadt hij in deeze Stad. Hoewel met

het

het lichaam afweezig, was hij, egter, met het hart tegenwoordig bij zijne Bloedverwanten en Vrienden, in de deerlijk benaauwde Vaderstad. Zijn teergeld liep op het einde; en bij den boven gemelden Predikant, die thans zich te *Leiden* onthieldt, ondanks de genegenheid, hem door zijne Moeder betoond, vondt hij luttel troosts en bijstands. Reden 't over om gelegenheid te zoeken tot wederkeeren na 't geprangde *Haarlem*. 'Er moesten thans Brieven van groot gewigt na de gemelde Stad verzonden worden. Om deeze over te brengen, boodt hij, uit eigen beweeginge, zijnen dienst aan. Men nam zijne aanbieding aan, doch deedt hem, eer hij vertrok, zich bij plegtigen Eede verbinden, dat hij, vermids hij, in 's vyands handen vallende, tog zou moeten sterven, ingevalle dit mogt gebeuren, de Brieven, welke men in een looden koker hadt gestoken, in het water werpen, en liever zich zelven van 't leeven zoude berooven, dan door pijn zich uit den halze laaten wringen de plaats, alwaar hij de gewigtige papieren in 't water hadt geworpen. Doch hem overkwam de verzoeking niet van dien hachelijken tweestrijd. Deels te voet, deels zwemmende, geraakte hij, gelukkiglijk, tusschen de vijandlijke Wagten door, en bragt de Brieven behouden over. De Ridder HOOFT, welke, in zijne Historie, dit voorval uit 's Mans eigen mond verhaald heeft, voegt 'er nevens, hem met een te hebben hooren zeggen, „ dat hij niet wist, hoedanig hij, in 't nijpen van den nood, te „ moede zou geweest zijn; doch dat hij dagt, dat hij eerder „ zijnen Eed gehouden, dan dien verbroken zoude hebben." Bij 't overgaan der Stad, viel HASSELAAR, nevens veele anderen, in 's vijands handen. De Spanjaards, naamelijk, wel weetende dat hij de Stad niet was ontweeken, zogten hem ten huize zijner Moeder, zo als hij, met zijne bloedverwanten, over tafel zat. Bij verzinning tastten zij zijnen Broeder NIKOLAAS aan. De onverzaagde Held, te groot van ziel om eenen anderen zijne plaats in den Kerker, misschien op 't Schavot, te doen bekleeden, en van mededogen getroffen met eenen Broeder, wien, door ontsteltenis, de traanen ten oogen uit schooten, ontdekte thans zich zelven, met het onverschrokken zeggen: *Zo gij den Vaandrig zoekt, laat deezen los: Ik ben het.* Straks grijpt men hem, en voert hem na de Gevangenis; daar hij, evenwel, niet lang

zat,

zat. Nog in 't zelfde Jaar 1573, wierdt hij, met eenigen zijner Stadgenooten, uitgewisfeld, tegen eenige Spanjaarden, welke, onlangs, op de Zuiderzee, in Staatfche handen waren gevallen. Zints dien tijd, of niet lang daar naa, fchijnt HASSELAAR zich met der woon na *Amfterdam* te hebben begeeven, alwaar hij zich op den Koophandel toeleide. In den Jaare 1595 ontmoeten wij zijnen naam op de lijst der Kooplieden, welke den eerften togt van KORNELIS HOUTMAN na de *Oostindiën* bekostigden. De ongelukkige uitflag diens togts fchrikte hem, zo min als de overige, af, om andermaal eenen kans te waagen. Drie jaaren laater nam hij deel in de uitrusting van eene Vloot van acht Schepen, welke, onder 't opperbevel van JAKOB CORNELISZOON VAN NEK, wierden uitgezonden, en eerlang, uit het Oosten, met eene rijke laading, in deeze Landen wederkeerden. PIETER DIRKSZOON HASSELAAR moet dus worden aangezien voor eenen der eerfte Medeoprigters der Oostindifche Maatfchappije, en alzo den grond geleid te hebben tot de aanzienlijke voordeelen, welke dezelve, vooral in vroegere dagen, den Gemeenen Lande heeft aangebragt. In den Jaare 1594 wierdt hij tot Raad der Stad verkoozen, en nam, 't jaar daar aan volgende, zitting in Schepensbank. Die zelfde waardigheid bekleedde hij in de jaaren 1597, 1602, 1604, 1606, 1608, 1609, 1611, 1612 en 1615. In 't laatstgemelde jaar fchijnt hij overleeden te zijn. Wij giffen dit, omdat, daar hij, in 't volgende jaar, aan de beurt was, om de waardigheid van Voorzittenden Schepen te bekleeden, zijn naam, vervolgens, op de Regeeringslijst niet meer vermeld wordt. De Drosfaart P. C. HOOFT fchreef eene *Lijkklagt* op zijnen dood, in welke hij 's Mans naagedagtenis met uitvoerigen lof vereert. Uit deeze Lijkklagt blijkt, onder andere bijzonderheden van zijn Leeven, dat HASSELAAR eenen Oom hadt gehad, insgelijks een eerlijk Burger van *Haarlem*, die, in 't openbaar, met ongemeene ftrengheid, was gegeezeld, enkel omdat hij, ten tijde als Prins WILLEM DE I, in den Jaare 1568, met een Leger over de Maaze was getrokken, deeze weinig geloof vindende gebeurtenis hadt verzekerd:

„ Uw wel manhaftigh' arm heeft ieder haast doen weten, enz.
„ Dat u fteekt in de krop het bitter flaan met roeden,

„ En

„ En smaadt, doods meerder, aan uw Oom gedaan (helaas!)
„ Omdat hij zeid': ('t was waar) de Prins is over Maas."

Zie HOOFT en BOR.

HASSELAAR, (NIKOLAAS) was de Zoon van den edelen PIETER DIRKSZOON, zo aanstonds geschetst, en is doorgaans bekend bij den naam van *de Majoor* HASSELAAR, alzo hij, onder de Bezetting van *Amsterdam*, dien post bekleedde. Meer dan eens vertoonde hij blijk, dat men, in hem tot dien post te verheffen, het oog op geen onwaardig voorwerp hadt laaten vallen, in tijden vol van onrust, die menigmaalen een moedigen Voorganger vorderden, om de oproerigheid in bedwang te houden, of in haare woede te beteugelen. Toen, in den Jaare 1626, het Graauw eene Remonstrantsche Vergadering gestoord, en het huis, waar in dezelve was gehouden, uitgeplonderd hadt, zondt de Wethouderschap, zo ras zij 'er van verwittigd was, den Majoor HASSELAAR derwaarts, met eenige Stads Soldaaten. Bij zijne aankomst was het Graauw bezig met afbrecken van het Dak. In 't eerst zogt hij, met woorden en dreigementen, een einde te maaken aan het pleegen van 't geweld. Doch, in stede van hier aan gehoor te geeven, worpen de moeitemaakers met steenen op de Soldaaten. Thans gaf de Majoor bevel om onder den woesten hoop te schieten. Twee Belhamels lieten 'er 't leeven. Twee jaaren laater betoonde hij gelijken ijver, bij gelegenheid dat een huis op de Lastaadje, alwaar de Remonstranten eene godsdienstige bijeenkomst zouden houden, met plondering gedreigd wierdt. Door middel der Stads Soldaaten, welke hij, in allen spoed, opriep, voorkwam hij het uitbersten van dien doldriftigen ijver. Grootlijks kwam, eindelijk, 's Mans onverschrokkenheid te stade, ter gelegenheid dat de Matroozen eenen aanval dreigden op 't Westindisch Huis, waar in de Buit, door den vermaarden PIET HEIN veroverd, bewaard wierdt. De Wagtmeester JAKOB WYTS en de Majoor NIKOLAAS HASSELAAR, door de Regeering, derwaarts gezonden, bragten, alleen door hunne tegenwoordigheid, zulk eenen schrik onder den plonderzuchtigen hoop,

hoop, dat zij dien deeden verstuiven, zonder dat hunne manschap daar onder hadt behoeven te schieten.

HASSELAAR, (PIETER PIETERSZOON) in den Jaare 1626, tot Raad in de Vroedschap der Stad *Amsterdam* verkoozen, bekleedde, in den Jaare 1638, de Burgemeesterlijke waardigheid, ten tijde als MARIA DE MEDICIS, Koninginne-Moeder van *Frankrijk*, de Stad met haare tegenwoordigheid vereerde. Nevens zijne Amptgenooten verzelde hij haare Majesteit door de Stad, en was tegenwoordig bij de eerbewijzen en vermaaken, welke der Koninginne wierden aangedaan. Niet zo aangenaam als deeze, was de taak, die hem, in den Jaare 1650, wierdt opgeleid. Prins WILLEM DE II, ter gelegenheid van eenig geschil onder de Staatsleden, besloten hebbende, ter vereffeninge van dien twist, zich te stellen aan 't hoofd eener plegtige Bezendinge aan de Hollandsche Steden, hadt ook de Stad *Amsterdam*, op haare beurt, een bezoek te verwagten. Ongaarne, egter, ontving men hier dusdanig een ongewoon bezoek. Om hetzelve te voorkoomen, wierdt de Burgemeester HASSELAAR, nevens zijnen Amptgenoot ANTONY OETGENS VAN WAVEREN, gelastigd, om den Prinse te gemoet te trekken, en van Stads wegen aan te dienen, „ dat men zijnen Vorstlijken persoon, noch de andere Heeren, welke dien verzelden, als geene andere hoedanigheid in deeze „ bekleedende, dan dien van Afgevaardigden der Algemeene „ Staaten, niet ten gehoor noch zelf in de Stad zoude kunnen „ toelaaten." De Heeren HASSELAAR en VAN WAVEREN troffen den Prins aan te *Gorinchem*. Naa hunnen last volvoerd te hebben, scheen zijne Hoogheid de Afgevaardigden in diervoege te hebben begreepen, als of de Regeering van *Amsterdam* hem, zelf in de hoedanigheid van Stadhouder, niet zou willen ontvangen. Doch zij verzekerden, dat het Westen niet verder was van het Oosten, dan zulk eene meening van den *Amsterdamschen* Raad, welke, altoos, genegen was, zijner Hoogheid, als Stadhouder, alle schuldige eere te bewijzen, doch tevens ongaarne zich, 't eenigen dage, in de noodzaaklijkheid zou bevinden om maatregels te beraamen, welke den schijn zouden vertoonen, van daar tegen aan te loopen.

Alle

Alle de hooge waardigheden in de Stad heeft onze HASSELAAR bekleed. In den Jaare 1626 wierdt hij tot Raad, en tevens tot Schepen aangesteld; welken post hij, andermaal, in den Jaare 1633 bekleedde. Achtmaalen is hij Burgemeester geweest, en heeft, geduurende de Jaaren 1646, 1647 en 1648 het Schoutsampt waargenomen. Hij liet eenen Zoon na, genaamd

HASSELAAR, (GERARD) onzer dankzeggende naagedagtenisse waardig, om zijn bedrijf in den Zeeslag, bij *Soulsbaai*, onder den Admiraal DE RUITER, tegen de Vereenigde *Fransche* en *Engelsche* Vloot. Den Vaderlande dreigde thans de jongste nood; zou het behouden blijven, moest elk, naar vermogen, toeschieten. Kragtdaadig werkte dit bezef op onzen GERARD HASSELAAR. Als Vrijwillige nam hij dienst op 's Lands Vloot. Zijn voorbeeld wierdt gevolgd door den Heer KOENRAAD VAN HEEMSKERK, Zoon van den Raadsheer JOAN VAN HEEMSKERK, en JOAN BERG, Regtsgeleerde, *Naardenaar* van geboorte en goeden huize, doch thans Vaandrig onder de *Amsterdamsche* Schutterij. Behalven den dienst, welken zij, in eigen persoon, aan 't Vaderland beweezen, 's Lands Kas, zo veel hunne vermogens toereikten, van uitgaven willende verligten, hadden ze, voor eigen rekening, een zeker getal Matroozen aangenomen, welke onmiddelijk onder hun stonden. HASSELAAR hadt 'er veertig, HEEMSKERK vijftig en BERG acht Man geworven. Die des eersten waren uitgestreeken met *Engelsche* Mutzen met rood, de tweede met diergelijke Mutzen met blaauw fluweel gevoerd. Van die der acht overigen was de voering groen of graauw fluweel. Zij bevonden zich op onderscheidene Schepen. HASSELAAR hadt *de Beschermer* gekoozen, gevoerd bij den Kapitein DAVID SWEERTS of SUERIUS. Duidelijk toonden ze, door hun gedrag, dat ze, met hunnen toestel, iets meer dan praalvertooning op het oog hadden. Als mannen, die 't wel meenden met het Vaderland, vogten zij manmoedig, aan 't hoofd hunner manschappen. Duur, egter, kwam deeze onverzaagde Vaderlandsliefde onzen Held te staan. Een vijandelijke Kogel, in 't heetste van 't gevegt, op hem geschooten, trof hem dermaate, dat hij zieltoogende nederstortte, en spoedig den jongsten adem uitblies. De twee overi-

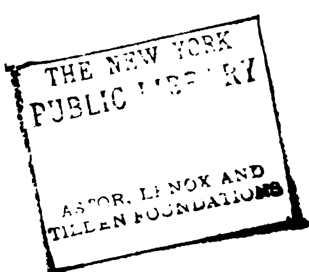
overigen drogen 'er onbezeerd het leeven af. Hij liet twee Ouderlooze Dogtertjes na, welke hij gewonnen hadt bij wijlen zijne Echtgenoote, N. N. Dogter van . . . .

. . . .

HASSELAAR, (GERARD) Burgemeester en Raad van *Amsterdam*, als mede, drie agter een volgende jaaren, Hoofdofficier der Stad, en eindelijk, wegens dezelve, afgevaardigd in het Kollegie van Gekommitteerde Raaden. In de laatstgenoemde hoedanigheid, wierdt hem een last opgedraagen, die hem op merkelijke moeite te staan kwam. Gekommitteerde Raaden, naamelijk, geraaden vindende, onder andere, de Stad *Naarden* te versterken, benoemden, behalven den Heer JOAN ELEMAN, die wegens *Leiden* in hunne Vergadering zat, den Oud-Burgemeester HASSELAAR, om daar van een Ontwerp te maaken. De keuze viel op deeze Heeren, omdat zij, boven alle de andere Leden der Vergaderinge, daar toe meest bekwaam geoordeeld wierden. Van hunne bedreevenheid in Krijgszaaken, welke hier merkelijk te pas kwam, hadden ze onlangs eene proeve gegeeven, in 't voorzien van 's Lands Vloot van Geschut, Buskruid en andere behoeften; met zo veel ijvers en beleids hadden zij zich van dien post gekweeten, en tevens daar in zo veel eerlijkheids en spaarzaamheids vertoond, dat van den goeden uitslag des *Engelschen* Oorlogs, aan hun, voor een groot gedeelte, de eere gegeeven wierdt. Spoedig waren zij met hun Plan van *Naarden* gereed; 't welk, vervolgens, door Gekommitteerde Raaden zijnde goedgekeurd, door den Heer HASSELAAR aan Burgemeesteren van *Amsterdam* wierdt open gelcid, om daar op hunne aanmerkingen mede te deelen. Op hunne bewilliging volgde de bepaaling van eenen dag, op welken het Werk openlijk zoude worden aanbesteed. De Heer HASSELAAR hadt een Lusthuis bij *Weesp*, *Landskroon* genaamd; derwaarts begaf hij zich tegen dien tijd, en ontving 'er, als zijnen Gast en Amptgenoot, den Heer ELEMAN. Gantsch onverwagt veranderde op dit pas van besluit de Magistraat van *Amsterdam*, zendende den Heer HOP, haaren Pensionaris, na *'s Hage*, om 'er de opschorting der aanbesteedinge te bewerken. De reden, wil men, deezer spoedige veranderinge, was, het verzoek van den Luitenant Admiraal WILLEM JOSEF, *Baron van*

Gent,

M: GERARD HASSELAAR,
Burgemeester en Raad
der Stad Amfteldam.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

Gent, aan eenen der Burgemeesteren, om tot Bevelhebber van het versterkte *Naarden* benoemd te worden. Dit hadt de Heeren wakker gemaakt, en 't gevaar doen bemerken van 't bewind dier Stad te zien vallen aan eenen persoon, wiens Vader thans Gouverneur was van den Prinse VAN ORANJE, van welken de Stad thans wijd en breed in denkbeelden verschilde. Veel was 'er te doen over de aanbesteeding. De Gekommitteerde Raaden zonden, ten deezen tijde, den Heer HASSELAAR, met de Heeren ELEMAN en PLESSER, na *Amsterdam*, om de Regeering ter bewilliginge over te haalen. In een gehoor, welk zij in de Vroedschap hadden, voerden zij, ten dien einde, verscheiden redenen aan, welke, naderhand, door Burgemeesteren, in een Vertoog aan de Vroedschap, wederleid wierden. Zo veel vermogten deeze bedenkingen bij den Raad, als mede eene bedreiging, dat, ingevalle de aanbesteeding voortgang hadt, men van Stadswegen daar tegen zou protesteeren, dat de Heer HASSELAAR en de andere Heeren, onverrigter zaake, na '*s Hage* wederkeerden, en aan de versterkinge van *Naarden*, in eenigen tijd, niet meer gedagt wierdt.

Den tijd der zittinge in de Vergaderinge van Gekommitteerde Raaden verloopen zijnde, nam de Heer HASSELAAR, van nieuws, zijn gewoon verblijf te *Amsterdam*, en wierdt 'er, in den Jaare 1669, tot Hoofdschout der Stad aangesteld. Al voor lang hadt de Waterstaat dier Stad op middelen doen bedagt zijn, ter weeringe van verscheiden ongemakken, aan welke men, bij mangel aan genoegzaame ververschinge, gestadig onderhevig was. In den Jaare 1670 wierdt, ten dien einde, het plan ontworpen van het leggen van twee Sluizen in den Binnen-Amstel, om door middel van dezelve het Y-water uit den Buiten-Amstel te houden, en, naa dat men het de Stad hadt rond geleid, wederóm in het Y te brengen. De groote Amstelsluis, welke nóg heden de verwondering van opmerkende Inwooners en Vreemdelingen wekt, was de vrugt van dit overleg, en 't vernuft van den Heere HASSELAAR voornaamlijk de werkmeester, waar aan de uitvinding en voltooijing diens kostbaaren gestigts moet worden toegeschreeven.

Zo wel als elders, was ook te *Amsterdam*, in den Jaare 1672, zeer ongerust de gemoedsgesteltenis van veele Burgers en Ingezeetenen. Men hadt de Franschen over de hand, en, gelijk zommigen meenden, zelf een aanval op de Stad te vreezen. Inzonderheid klom dit gerugt in 't einde van de Maand Junij. Zo hoog liep deeze ongerustheid, dat in den nacht tusschen den acht- en negenentwintigsten dier Maand, eenige Burgers zich vervoegden ten Huize van den Heere HASSELAAR, die reeds te bedde lag, met het schrikwekkende gerugt, dat de Franschen, met eenige Vaartuigen, in het Ye tot aan het Blaauw-Hoofd, in het Westelijkste gedeelte der Stad, waren doorgedrongen, met oogmerk, gelijk men vermoedde, om de Stad bij verrasfing in te neemen. De Heer HASSELAAR, 't zij om de Burgers gerust te stellen, of omdat hij eenig geloof sloeg aan de tijdinge, rijst hier op ten bedde uit, en begeeft zich, in 't holste van den nacht, na de aangeweezene plaats, om te verneemen, wat'er van de zaake ware. Aan 't Blaauw-Hoofd gekoomen, verneemt hij inderdaad eenige kleine Vaartuigen; maar die ze bemanden, waren geene Vijanden, maar Vrienden, Boeren naamelijk uit Zuid- en Noordholland, die te *Deventer* en elders Krijgsgevangen geweest, doch nu onlangs waren vrijgekogt.

De Heer HASSELAAR, wijl hij tog op den been was, krijgt thans den inval, eer hij na huis keerde, de Ronde te doen langs de Wallen en Poorten, om te verneemen, of elk zijnen pligt behoorlijk waarnam. Bijkans hadt hij zijn werk verrigt, en was reeds aan den laatsten Post genaderd, wanneer hij zijne zorgvuldigheid zeer duur betaalde. Hier, door den Burger, die op Schildwagt stondt, na 't *Woord* gevraagd zijnde, hernam hij, eenigzins gramstoorig, *of hij zijne order niet beter verstondt, en of hij zelve het Woord wel hadde?* Hoewel hij *Neen* moest antwoorden, hieldt hij, evenwel, den Heer HASSELAAR, die zijnen weg meende te vervorderen, tegen, en, onder het aanhouden om het *Woord* te moeten weeten, hem den Tromp van zijnen Snaphaan voor den borst. Zeer euvel nam de Hoofdschout dit dringen en dreigen, en, na den Schildwagt getreeden zijnde, sloeg hij, met den Rotting, welken hij in zijne hand droeg, het Geweer nederwaarts. Doodelijk liep dit voor den Heere HASSELAAR af. Vermids de Haan was overgehaald,

D. LXXVII. Tegen over bladz. 274.

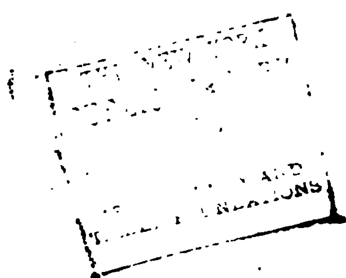

Snoode daad van Catilina. Bladz. 274.

LXXVIII.

Dapper besluit van Spartacus. Bladz. 281.

haald, ging het Geweer, door den ftoot met den Rotting, los, en vloog daar uit een Kogel, welke den Heere Hoofdofficier dermaate in de dije kwetste, dat hij, na bijkans een jaar zukkelens aan zijne wonde, op den elfden Junij des volgenden jaars, daar aan overleedt.

HASSELAAR. (GERARD ARNOUD) Beter bekend, dan eenige andere van dit aanzienlijk geflagt, zo omdat hij onzen tijd beleefd heeft, als om zijne veelvuldige bemoeijingen met 's Lands zaaken, is deeze voortreffelijke Staatsman. In zijne jeugd hadt hij zich vlijtig toegeleid op het verzamelen van zulke kundigheden, als hem, in 't vervolg, zouden van dienst zijn, in de gewigtige posten, tot welke hij, uit hoofde zijner afkomfte, eerlang zou geroepen worden. In den Jaare 1739 wierdt hij tot Raad verkoozen, en bekleedde, in de Jaaren 1745 en 1746, de waardigheid van Schepen. Toen, in den Jaare 1748, tusfchen de Oorlogvoerende Mogendheden, eene Bijeenkomst was beleid, om de loopende gefchillen bij te leggen, viel, onder andere, op den Heere HASSELAAR de keuze, om, van wegen de Provincie *Holland*, en als Afgevaardigde van dat Gewest, te verfchijnen op de Vredehandeling te *Aken*. Zo veel als eenige andere der Staatfche Gemagtigden, hadt hij deel aan 't geen hier geraadpleegd wierdt. Zelf wil men, dat de Heer HASSELAAR zwaarigheid zou gemaakt hebben, terwijl de overigen daar toe gezind waren, in het tekenen van de voorafgaande punten, omdat hij dezelve als nadeeliger befchouwde, dan het Ontwerp, te *Breda*, voorheen op het papier gebragt. Het gezigt van de nadeelen, welke zijne aanhoudende weigering zou medevoeren, haalde hem ten langen laatfte over. Geduurende zijn verblijf te *Aken*, gebeurde de buitengewoone verandering der Regeeringe, in zijne geboorteftad, door zijne Hoogheid, en wierdt de Heer HASSELAAR, bij die gelegenheid, tot Burgemeester aangefteld. Men heeft opgemerkt, dat terwijl hier van kennis wierdt gegeeven aan de Gemeente, bij het noemen van de naamen der drie overige Burgemeesteren, een algemeen *Hoezee* opging, doch dat de menigte zweeg, op het hooren afleezen van den naam van HASSELAAR; 't zij omdat deeze minder aangenaam was bij het Volk, of, misfchien, omdat hij ge-

geoordeeld wierdt, den Heere Erfſtadhouder niet genoeg te zijn toegedaan. Zedert benoemde hem zijne Hoogheid Prins WILLEN DE IV tot zijnen Repreſentant in de Admiraliteits-Kollegien in *Holland*; in welke hoedanigheid de Heer HASSELAAR insgelijks 's Prinſen perſoon, als Admiraal-Generaal, vertegenwoordigde, bij de plegtige Begraafeniſſe van den Heere HENRIK GRAVE, Luitenant Admiraal van *Holland*. In pragtig gewaat gedoscht, en gezeeten in eene Koets, met zes paerden beſpannen, volgde hij onmiddelijk agter het Lijk. Verſcheiden maalen heeft, zedert, de Heer HASSELAAR de Burgemeesterlijke waardigheid bekleed, als in de Jaaren 1751, 1752, 1755, 1756, 1758, 1759, 1761, 1762, 1764 en 1765. Hij overleedt zonder kinderen. — Terwijl ik dit ſchrijve, bekleedt één Lid van dit Geſlagt de waardigheid van Burgemeester, en een ander den post van Sekretaris deezer Stad.

HASSELT, eene Stad van weinig aanzien en vermogen, in de Provincie *Overijsſel*, aan het zo genaamde *Zwarte Water*. Het meeste vertier heeft men in dit Stedeke, in het Voorjaar, in den Naazomer en in het begin van den Herfst, ter gelegenheid van den doortogt van het aanzienlijk getal arbeidslieden, welke, jaar op jaar, uit het Munſterſche en daaromſtreeks, zich na *Holland* begeeven, om de Graslanden te maaien, in de Veenderijen te baggeren en te delven, of ander ſoortgelijk zwaar werk te verrigten; voor 't welk zij, jaarlijks, eene aanzienlijke ſomme gelds ten Lande uit voeren. Op hunne heen- en wederreize, neemen deeze luiden, veelal, hunnen weg over *Hasſelt*.

HATTEM, eene Stad in *Gelderland*, van weinig aanziens, en jongstleeden haaren onvermaardheid ontrukt, door het voorgevallene aldaar, om en in de Maand September des Jaars 1786. Het Steedtje legt digt aan den *Yſel*, tegenover de Stad *Zwolle*, digt bij de grensſcheiding tusſchen *Overijsſel* en *Gelderland*. Van het aloude zwaare Kaſteel, welk de Stad plagt te dekken, vertoonen zich nog eenige overblijfzels. Hoewel 't ongelooflijk zou kunnen ſchijnen, verzekert men, nogthans, dat de Muuren

de

de vervaarlijke dikte van vijfentwintig Voeten zouden gehad hebben. Hertog Karel van *Gelderland*, die het Slot, door Hertog REINOUT DEN *I*, in 't begin der vijftiende Eeuwe gestigt, ruim honderd jaaren laater merkelijk versterkte en verbeterde, deedt binnen hetzelve een Yzeren Kooi of Kevie plaatzen, in welke misdaadigen wierden opgeslooten. Naar goedvinden kon dezelve om hoog getrokken of nedergelaaten worden. Nog heden vertoont men hier de zwaare Kram, aan welke, volgens de Overlevering, de schrikwekkende Kooi eertijds zou gehangen hebben. Meer dan eens heeft de Stad gevoel gehad van de rampen des Oorlogs, zo in de tijden der Hertogen van *Gelderland*, als gedaurende de Spaansche Beroerten. In den Jaare 1672 wierdt 'er de Bisschop van *Munster* meester van, met een verlies van zevenhonderd Man. Een uitvoerig verhaal van 't voorgevallene, gedaurende het Jaar 1786, 't welk eindelijk uitliep op de bemagtiging der Stad, door Troepen van den Staat, behoort niet tot ons Plan. Die lust heeft, kan deswegen te regt geraaken in de fraaie en leezenswaardige Verzameling, getijteld *Het Beroerd Nederland*. Het getal der Huizen binnen *Hattem* wordt op nog geen driehonderd geschat. Het Raadhuis, een zeer oud gestigt, heeft eenig aanzien verkreegen, zints de verbeteringen, voor ruim vijftig jaaren, daar aan gemaakt. De Hervormde Kerk, insgelijks een oud gestigt, wordt door twee Predikanten bedieud. De Regeering bestaat 'er uit eenen Hoofdschout, en tien Burgemeesters, Schepens en Raaden, met eenen Sekretaris. Het hoofdbedrijf der Ingezeetenen is de Landbouw, nevens het planten en spinnen van Tabak. Langs den *Ysel* legt eene Weide, *Homoet* genaamd, een eigendom der Stad, en, naar men wil, door Hertogin ELEONORA aan haar geschonken.

Zie SCHRASSERT, *Beschr. van Gelderland*; *Tegenw. Staat*, Deel III.

HATTEMISTEN, een godsdienstige Aanhang, in de Nederlanden, dus genaamd naar eenen PONTIAAN VAN HATTEM, Leeraar onder de Hervormden, op *Philipsland*, in *Zeeland*. De

dwaalingen, welke deezen Man en zijnen naavolgeren worden te laste geleid, schijnen haaren oorsprong verschuldigd te zijn aan de verknogtheid aan eenige leerstellingen van den vermaarden BENEDICTUS DE SPINOSA; als mede aan het dringen op de gevolgen, welke, volgens zommigen, uit de Leere der Hervormden, aangaande Gods Eeuwige en Onveranderlijke Besluiten, kunnen worden afgeleid. Dit schijnt hen vervoerd te hebben tot het drijven van een Onverbiddelijk Noodlot en volstrekte Noodzaaklijkheid aller dingen. Volgens deeze gronden, zouden ze niet slegts de Verdorvenheid der Menschelijke Natuure, en het weezenlijk onderscheid tusschen Zedelijk Goed en Kwaad ontkend, maar ook beweerd hebben, dat de Menschen onder geene verpligting leggen, om hun hart te zuiveren, of werkdaadige pogingen aan te wenden, om hunnen wil en neigingen te buigen tot vlijtige gehoorzaamheid aan Gods Geboden. De Godsdienst zou, volgens hen, niet bestaan in *doen*, maar in *lijden*, en de geheele Wet van CHRISTUS tot dit eene Gebod kunnen gebragt worden, dat wij met eene geduldige gelijkmoedigheid alles moeten verdraagen, 't geen ons van Gods wegen overkoomt, en onze nooit aflaatende pooging daar heenen strekken, om onder allerlei lotgevallen, eene onveranderlijke bedaardheid des gemoeds te behouden. Daarenboven zou VAN HATTEM, en, naa hem, zijn Aanhang, beweerd hebben, dat CHRISTUS aan de Godlijke Regtvaardigheid niet voldaan, noch door zijn lijden en sterven Verzoening voor de Zonden der Menschen te wege gebragt, maar door zijn Middelaarschap ons alleen zou aangekondigd en geboodschapt hebben, dat 'er niets in ons was, 't geen den Allerhoogsten mishaagde, en dat CHRISTUS alleen door de bovengemelde aankondiging zijne Dienstknegten regtvaardigde, en van schuld en straffe bevrijdde, voor den Regterstoel des Heeren. Hoe zeer deeze en soortgelijke begrippen eenen gebaanden weg tot allerhande ondeugden openden, blijkt het, egter, niet, dat dezelve onder de *Hattemisten* die uitwerking hadden. De steller van dit Artikel heeft 'er onder hen gekend, die, in geregeldheid van gedrag, voor andersdenkende Christenen niet behoefden te wijken. Want, ondanks het bovenstaande, erkenden zij eene strafoeffening Gods over de daaden der menschen. Zij beweerden naamelijk, om zich zelve

eeni-

eenigermaate gelijk te blijven, dat hoewel God de Menschen niet strafte *om*, hij het, egter, deedt *door* hunne zonden. Het gevoelen deezer luiden zou dus eenige gelijkheid hebben met dat dier hedendaagschen, welke, met afkeuringe van alle stellige straffen, van Gods wegen, over de zonden, het kwaad en nadeel daar van alleenlijk zoeken en stellen in de natuurlijke schadelijke gevolgen, welke zij, uit den aart der zaak zelve, voortbrengen. — Om zijne dwaalleeringen wierdt VAN HATTEM de Predikstoel ontzeid, doch begeerde evenwel als een Voorstander van 't Leerstelzel der Hervormden te worden aangemerkt. Hij heeft geschreeven eene Verhandeling over den *Heidelbergschen Katechismus*. Hier en daar, vooral in de Provincie *Zeeland*, ontmoet men nog eenige Voorstanders van 's Mans bijzondere gevoelens; doch den naam van *Hattemisten* hoort men zelden noemen.

Zie THEOD. HASÆI *Dissertatio*; WILLEM GOEREE, *Kerkelijke en Wereldlijke Historie*.

HAUTAIN, (PHILIPS DE ZOETE, *Heer van*) een der eerste Ondertekenaaren van 't Verbondschrift der Edelen, in den Jaare 1565, aan de Hertoginne VAN PARMA, Landvoogdesse der Nederlanden, ter hand gesteld, verdient, daarenboven, bij de naakomelingschap, in 't geheugen bewaard te worden, uit hoofde van zijnen stouten en gelukkig geslaagden toeleg op het Slot van *Antwerpen*. De Prins VAN ORANJE, naamelijk, de lucht gekreegen hebbende van het oogmerk der Staaten omtrent die Vesting, hadt, reeds eenigen tijd geleeden, Volk verzameld in 't Land van *Thoolen*, onder den Heere VAN HAUTAIN; 't welk thans, op schrijven van de zulken binnen de Stad, met welke zijne Hoogheid verstand hieldt, derwaarts moest gezonden worden. Maar het aantal Schepen, met welke men dien togt zou moeten onderneemen, en die men nu bij de hand hadt, was zeer gering, en zou door die van binnen ligt kunnen geweerd worden. Zonder 't gebruik maaken van eenen Krijgslist, begreep HAUTAIN, zou hij, in zijn oogmerk, bezwaarlijk slaagen. Hierom beleidde hij het stuk in

diervoege, dat hij, met uitwendigen opſchik, door het ophaalen van eene menigte Vlaggen en Wimpels, de Schepen een voorkoomen van meerdere grootte en zwaarte deedt hebben, dan zij met 'er daad bezaten. Om 't ſtuk nog beter te beleggen, maakte hij, tegen 't vallen van den avond de Stad te naderen, om alzo, onder begunſtiging van het ſchemerlicht, de oogen te beter te misleiden. Dit alles hadt de bedoelde uitwerking. Naauwlijks hadt HAUTAIN de Stad onder 't bereik van zijn Geſchut gekreegen, of hij loste 'er eenige ſchooten op, die zo wel troffen, dat ze eenigen der Hoogduitſche Soldaaten kwetſten. Dit voltooide den ſchrik, die reeds de gemoederen hadt bevangen. Algemeen was, wel haast, het geroep: *de Geuzen! de Geuzen! daar koomen ze!* Algemeen wierdt hierop het vlugten onder de Hoogduitſche Knegten, in zulk eene verbijſtering en vreeze, dat veelen zelf hunne wapenen agterlieten. Onder dit alles was de Heer VAN HAUTAIN aan land getreeden. Met ongemeene eerbetooningen en een luisterrijken toeſtel wierdt hij, als de Verlosſer der Stad, ſtaatelijk ingehaald, en vervolgens, tot loon zijner onverſchrokkenheid en gelukkig geſlaagden list, door de Wethouderſchap met een gouden Keten begiftigd. Zints dien tijd ſchijnt de Heer HAUTAIN eenig Krijgsbewind gevoerd te hebben binnen *Antwerpen*. Althans ontmoeten wij hem aldaar, in den Jaare 1585, ten tijde als de Hertog VAN PARMA, door een zwaar beleg, de Stad benaauwde, 't welk aan HAUTAIN het leeven kostte. Op den Kouwenſteinſchen Dijk hadt PARMA zich ſterk verſchanst, en bragt daar door de Stad in merkelijke engte. Meer dan éénen toeleg deeden de Staatſchen om hem van daar te verdrijven. Bij eenen dier aanvallen, in den nacht van den vijfentwintigſten Mai des genoemden Jaars, was HAUTAIN tegenwoordig. Zeer dapper wierdt hier gevogten. De tegenwoordigheid van PARMA zelven blies den zijnen zo veel moeds in, dat ze HAUTAIN met zijn Volk tot wijken noodzaakten. In dit wijken vondt onze Held zijn einde. Want vermids de Staatſche Schepen, welke hem met zijn Volk aan den genoemden Dijk hadden aan land gezet, om niet aan den grond te raaken, zedert van land waren geſtoken, vondt hij hier geene wijkplaats. Om evenwel niet in 's vijands handen te vallen, beſtondt hij het, in volle Wapenrusting, boven van den Dijk te

ſprin-

-springen, doch met dien rampzaligen uitslag, dat hij vast raakte in den modder, en daar in ongelukkiglijk versmoorde. Nevens hem kwamen 'er bijkans veertienhonderd man om.

Zie BOR.

HAUTAIN, (WILLEM DE ZOETE, *gezegd*) bekleedde, geduurende 't heetste van den Spaanschen Oorlog, de waardigheid van Luitenant Admiraal van *Zeeland*. Het vertrouwen, welk 's Lands Staaten in hem stelden, bleek, onder andere, in den Jaare 1605. Ten dien tijde vernomen hebbende, dat twaalfhonderd man Spaansche Troepen, te *Lissabon* ingescheept, ter Zee na de Nederlanden zouden gezonden worden, gaven ze aan HAUTAIN last, met een goed aantal Schepen, koers te zetten na het Kanaal, met oogmerk om de Spaansche Vloot te ontmoeten, en het Volk, welk hij gevangen kreeg, in Zee te werpen. Op de hoogte van *Douvres* ontdekte hij de vijandlijke Vloot, en maakte 'er zich meester van met kleine moeite; die, inderdaad, naauwlijks noemenswaardig zou geweest zijn, hadden de Engelschen hier geenen blijk gegeeven van hunnen nijd op de Nederlanders. Niet alleen vertoonden zij hunne Spaansgezindheid, in het bergen dier Spanjaarden, welke, over boord gesprongen, door zwemmen, de handen van HAUTAINS Volk zogten te ontkoomen, maar zij schooten ook, uit *Douvres*, op de Hollandsche Schepen, onder voorwendzel dat deeze, te digt aan de Engelsche Kusten, vijandelijkheden gepleegd, en dus dien bodem geschonden hadden. In gevolge van zijnen last, hadt HAUTAIN de Spaansche Knegten, welke hem in handen vielen, rug aan rug gebonden, in Zee doen werpen. Bijkans zeshonderd man kwamen dus deerlijk aan hun einde. De overigen wierden, door de Engelschen, in hun land aan den wal gebragt.

De voordeelige uitslag, voor den Staat, van deezen togt, vermeerderde zijn aanzien, en deedt hem als een bevoegd voorwerp voorkoomen, tot nog gewigtiger onderneemingen, tegen den Vijand. Eene wreede behandeling hadden, in 't bovengenoemde jaar, eenige weerelooze Staatsche Koopvaardijschepen ondergaan

van den Spaansche Admiraal, DON LOUIS DE FASCIARDO; hij hadt het Volk daar van opgehangen, over boord geworpen of verbrand. Om hier van wraake te neemen, zonden 's Lands Staaten onzen Luitenant-Admiraal, in 't begin des Jaars 1606, na *Spanje*, met eene Vloot van vierentwintig Schepen. Zijn last hieldt in, de thuiskoomende Spaansche Westindische Vloot te onderscheppen, en daarentegen het uitloopen te beletten aan de Schepen, welke, in Portugal, tot hun vertrek na de *Oostindiën*, gereed lagen. Hoewel zijne uitreize, door tegenwind en stormen, zeer langwijlig viel, slaagde hij, nogthans, gelukkig in 't laatstgemelde oogmerk van zijnen togt. De Oostindische Vloot hieldt hij zo lang binnen de havens opgeslooten, tot dat het jaargetij, om uit te loopen, verstreeken was; tot merkelijk nadeel van den vijand, alzo de laadingen wederom aan land moesten opgeslagen worden. Minder afbreuke deedt hij den Spanjaarden, in het stooren van 't binnenloopen hunner thuiskoomende Westindievaarders. Hier toe floeg nog een ander ongeluk, aan de zijde van HAUTAIN. Vermids de Schepen, met leevensmiddelen, welke hij uit het Vaderland verwagtte, door tegenwinden verhinderd, niet kwamen opdaagen, moest hij, door gebrek genoopt, vroeger dan hij zelve gewenscht, en men hier te Lande verwagt hadt, reeds in den Voorzomer thuiswaarts keeren. Nog vóór 't einde des jaars wierdt HAUTAIN, andermaal, op gelijken togt uitgezonden, doch nu bepaaldelijk ook om op de Spaansche thuiskoomende Oostindische Schepen te passen. Doch deeze togt viel ten eenemaale ongelukkig uit. Op de hoogte van Kaap *St. Vincent* ontmoet van acht zwaare Galjoenen, wisten deeze aan HAUTAIN en de zijnen zo veel werks te geeven, dat de thuiskoomende Oost- en Westindievaarders, veelal, in behouden haven binnen liepen. Dit alles, egter, was niet aangegaan, zonder dat men, van weerkanten, dapper hadt gevogten. Men roemt, bij deeze gelegenheid, de onverzaagdheid en 't schrikwekkende bestaan van REINIER KLAASZOON, Onder-Admiraal van *Zeeland*. Twee dagen hadt hij den Vijand werk verschaft. Alle zijne Masten waren over boord geschooten, zijn schip allerwegen lek, zijn meeste Volk gesneuveld, en voor hem geen uitzigt op ontzet. Nog verkoos hij liever den hardsten dood te sterven, dan leevende in 's vijands handen te vallen. Aan de zestig man,

wel-

welke hij nog overig hadt, deedt hij den ijsselijken voorslag, om de lont in 't *Kruid te steeken*, en het Schip, met Volk en al, te doen in de lucht springen. Men bewilligt 'er eenpaarig in, en naa God, op de knieën, gesmeekt te hebben, dat het schroomlijk bedrijf hun niet ten kwaade of nadeele mogt geduid worden, volvoert men het besluit. Twee man, van de zestig rampzaligen, die, bijkans halfverbrand, door de Spanjaards wierden opgevischt, verhaalden dit aan hunne verbaasde redders.

Geduurende de drie volgende jaaren, naa dien ongelukkigen togt, en het Bestand, welk daarop volgde, zat HAUTAIN meestal stil. Dit was niet ten einde geloopen, of 's Lands Staaten stelden hem, van nieuws, in 't bewind. Met eenige Schepen zeilde hij na de Middelandsche Zee, om op den Vijand te kruizen. In dit bedrijf volhardde hij vier jaaren agter een, wanneer hij tot eene zaak van meer gewigts gebezigd wierdt. Te weeten; in 't begin des Jaars 1625 lag HAUTAIN gereed, met eene Vloot van twintig Schepen, om daar mede in Zee te steeken, wanneer de Fransche Koning het verzoek liet doen aan de Staaten, onder andere, dat zestien Schepen dier Vloote mogten gebruikt worden tot het beleg van *Rochelle*. Dit verzoek wierdt toegestaan, en het bewind diens togts aan onzen Luitenant-Admiraal opgedraagen. In 't begin der Maand Junij raakte hij slaags met de Vloot der Hugenooten, onder den Heer DE SOUBISE, en wierdt genoodzaakt, met verlies van eenige Schepen, na *Nantes* te wijken. Naa zich hier herstelt te hebben, liep hij wederom uit, met oogmerk om de vijandlijke Vloot te ontmoeten. Zo gelukkig slaagde hij hier in, en in 't gevegt, welk hij, zedert, met de Schepen onder den zelfden SOUBISE hieldt, dat hij, eerlang, ruim baan maakte, om mede te kunnen helpen tot het slaan van het beleg voor de Stad *Rochelle*. Hier vertoofde hij tot in het volgende jaar, wanneer 's Lands Staaten, onder andere, genoopt door de bemoeizucht der Predikanten met zaaken, het gemeene Land betreffende, te raade wierden, hem met zijne Vloot thuis te ontbieden. De Stad *Rochelle*, naamelijk, zo als wij reeds eenigzins hebben te kennen gegeeven, was thans in handen der Hugenooten, of Fransche Gereformeerden. Ten tijde als 't bovengemelde verzoek des Franschen Konings, door de Algemeene Staaten, was ingewilligd, hadden veele Predikanten het

ver-

verleenen van bijstand, aan eenen Roomschgezinden Vorst, tegen eigen Geloofsgenooten, van den Predikstoel vinnig doorgestreeken; ja zelf de stoutheid gehad, om de inzameling van penningen, welke, ten behoeve van die van *Rochelle*, hier te Lande, heimelijk geschiedde, openlijk te prijzen en aan te moedigen. Zedert het vertrek der Vloote lieten de Predikanten niet af van deeze bemoeijingen, maar breidden dezelve nog verder uit. In de maand November des Jaars 1625 zat het Sijnode in de Provincie *Overijssel*. De Vergadering, oordeelende, de zaak zich te moeten aantrekken, was stout genoeg, uit het midden haarer, eenige Gemagtigden af te vaardigen aan 's Lands Staaten, en van dezelve te verzoeken, niet slegts dat de Luitenant-Admiraal HAUTAIN, met zijne Vloot, opontbooden, maar ook, daarenboven, dat nu voortaan eenige hulp mogt betoond worden aan de belegerde *Rochellenaars*, welke men dus lang hadt helpen drukken. 't Antwoord, ter Vergaderinge van *Holland* beraamd, om aan de Predikanten gegeeven te worden, hieldt in, onder andere, „ dat de Leeraars aan de Staaten moesten overlaaten, „ en toevertrouwen, het doen van al wat mogelijk was, ter „ herroepinge van den Luitenant Admiraal HAUTAIN, en ten „ voordeele van die van de Religie", dat is, de Hervormden. Of dit verzoek van eenigen invloed ware; of dat andere redenen 's Lands Staaten daar toe overhaalden: zeker is 't, dat aan HAUTAIN, eerlang, uitdrukkelijk bevel wierdt toegezonden, om het beleg op te breeken, en met de Vloot na 't Vaderland te rug te keeren. Hoe veel hier over tusschen den Franschen Koning en de Algemeene Staaten te doen viel, en welke heillooze gevolgen daar door den Lande dreigden, valt niet in ons plan om daar van verslag te doen. HAUTAIN schijnt, niet lang daar naa, te zijn overleeden. Althans vinden wij, zedert, zijnen naam niet meer vermeld.

Zie VAN METEREN; AITZEMA; *Resolutien van Holland*, enz.

HAUWERT, een Dorp, in de zogenaamde *Vier-Noorder-Koggen*, in *Noordholland*, van niet veel aanziens. Met verschei-

ſcheiden tusſchenruimten, zijn de Huizen in een langen ſtreek gebouwd, en konden, in den Jaare 1749, volgens de Verpondingslijsten, nog geene zestig haalen. Honderd jaaren vroeger was het getal grooter. De Kerk is klein, hebbende een vierkanten Toren, met een agthoekigen ſpits gedekt.

HAZARSWOUDE, een Dorp en Heerlijkheid, in *Rijnland*, waar van het Dorp ongeveer anderhalf uur gaans te Zuidoosten van *Leiden*, en omtrent even verre ten Noordwesten van *Gouda* legt. De Heerlijkheid, naar men wil, de grootſte, en, zekerlijk, eene der besten in gantsch *Rijnland*, bezit drieduizendtweehonderdeenenzeventig Morgens en honderdvijftig Roeden gronds, van zevenhonderd Roeden het Morgen, deels Veendeels vette Weilanden, meestal kleigrond. Men rekent dat een derde gedeelte hier van verveend is, en de twee overige deelen geheel Land zijn gebleeven. Zelden ontmoet men, ten platten Lande, fraaier en netter bebouwde Dorpen, en die meer 't aanzien van den welvaart der bewooneren hebben, dan *Hazarswoude*, niettegenſtaande het, zedert tachtig jaaren, in bloei en welvaart, merkelijk is afgenomen. Volgens eene overlevering der Dorpelingen, zou, in 't begin van deeze, of aan 't einde der voorgaande Eeuwe, de Kermis of Jaarmarkt aldaar zo bloeiende geweest zijn, dat men 'er, uit hoofde van het getal der inwooneren, en den toeloop van buiten, bij die gelegenheid, vijftig Koebeesten plagt te ſlagten, behalven nog een goed getal Kalveren en Schaapen. Nog heden ziet men 'er verſcheiden deftige wooningen, die blijken draagen van den welvaart haarer eigenaaren. Over 't geheel wordt het getal der Huizen op vierhonderdenvijfentwintig begroot, en één Koormolen. De Kerk der Gereformeerden, een groot en luchtig gebouw, pronkt met een fraaien Toren. De Remonſtranten, hoewel ginds en elders merkelijk aan 't dunnen, hebben 'er eene vrij aanzienlijke Gemeente. Doch die der Doopsgezinden, de eenige ten platten Lande van *Rijnland*, is, zints de laatſte jaaren, merkelijk geminderd in Ledemaaten. Hoewel niet in 't Dorp zelve, hebben, egter, in 't Regtsgebied der Heerlijkheid, de Roomschgezinden twee Kerken, de eene merkelijk grooter dan de andere; zij worden door den zelfden Priester bediend. De Veenerij, Landbouw,

zaamheid was hij alle zijne bedrevenheid verschuldigd. Ten blijke van den prijs, op welken zijne Kunstſtukken, ook onder de Landgenooten, gewaardeerd wierden, dient, onder andere, dat de vermaarde Kunstminnaar, de Heer JOHAN VAN DER MEER, voor een groot Stuk, met eenen krans van allerlei fruiten en bloemen omgeeven, hem tweeduizend guldens telde. Bij verscheiden buitenlandsche Hoven wierden zijne voortbrengzels gretig gezogt, en zo hoog gewaardeerd, dat hij, door een derzelven, met het Teken van Ridderschap vereerd wierdt. Eene bijzondere bedrevenheid bezat DE HEEM, om het goud en zilver zo natuurlijk te kunnen naabootzen, dat ligtelijk iemand, op het gezigt, daar door konde misleid worden. Opmerkelijk is het, dat hij op zijn zeventigſte jaar het penceel nog zo ſiks en vlug behandelde, dat zijne ſtukken, in dien hoogen ouderdom gemaakt, voor de beste en fraaiste gehouden worden. De tijd zijns ſtervens is onbekend. Dit weet men, dat hij, in den Jaare 1660, zo wel als zijn Vader, nog leefde.

Zie HOUBRAKEN.

HEEMSKERK, van ouds *Hemezenkireca* genaamd, is een oud Dorp, gelegen in *Kennemerland*, een half uur gaans ten Noorden der Stede *Beverwijk*. Het heeft weinig aanziens, behalven eenige Overblijfzels, welke de kenmerken draagen van deszelfs vroeger beter toeſtand. Naast de vervallene muuren der Kerke ſtaat eene Kapel, in welke men nog verscheiden oude Grafſteden aantreft. In een Kerkglas ziet men de beeltenis van den vermaarden Schilder MAARTEN VAN HEEMSKERK, of VAN VEEN, van wien men, op het Kerkhof, een blaauwen Arduinſteenen Grafmaald ziet, door hem, ter gedagtenisse van zijnen Vader JAKOB WILLEMSZ VAN VEEN, opgericht. Ook ziet men 'er nog het Steenwerk van 't aloude Hooge Altaar. De Ban van *Heemskerk* ſtrekt zich uit vier uuren gaans in 't rond. Eene overoude, doch nu elders zeldzaame gewoonte, heeft hier plaats, de *Banding* genaamd. Op een Gemeene Werf worden, jaarlijks, op een gezetten dag, alle Burgers bij een geroepen, om op den Dingſtal te verschijnen. Die afweezig blijft, of geene Gemagtigden zendt,

zendt, verbeurt tweeënveertig Kennemer Schellingen. Men ſpant hier dus, onder den Blaauwen Hemel, den Vierſchaar, op welken, naa het leezen der naamen door den Sekretaris, de Schout vraagt, of iemand tegen eenen anderen iets hebbe in te brengen? Zo 'er eenige klagte koome, die geen nader onderzoek vordert, wordt 'er ſtraks vonnis geveld, en op heeter daad uitgevoerd.

Zie LAMS, *Handv. van Kennemerland.*

HEEMSKERK. (*Heeren van*) Het geſlagt van dien naam, aan 't welk het Huis *te Heemskerk*, thans *Marquette* genaamd, in eigendom behoorde, was reeds bekend, eer dit geſtigt in weezen was. De eerſte Heer van dien naam, in 's Lands Geſchiedenisſen vermeld, was,

HENRIK VAN HEEMSKERK; hij leefde in het Jaar 1220.

N. van Heemskerk, getrouwd met Barthaut van Asſendelft, ſtierf te *Haarlem*, in den Jaare 1265.

N. VAN HEEMSKERK, de Vrouw van *Hendrik van Kronenburg*, Zoone van Willem van Kronenburg, bastaart van Graave Willem van Holland. Hij was Maarſchalk van het Nederſticht, wierdt Ridder geſlagen door Vrouwe JACOBA, in den Strijd bij Alfen, in den Jaare 1426. In den Jaare 1396 hadt hij, met Hertog Albrecht, den togt tegen de Friezen bijgewoond. Van hem zijn kinderen naagebleeven.

WERMBOUT VAN HEEMSKERK, getrouwd met *N. van Zijl*, bij Leiden, verwekte bij haar *Hadewig van Heemskerk*, in den Jaare 1450.

N. van Heemskerk, in den Jaare 1390, getrouwd met *Steven van Zuilen van Nijveld*, wien zij kinderen baarde.

N. van Heemskerk, huisvrouw van *Jakob van Backeneſſe*, te Haarlem, alwaar ze, in den Jaare 1455, overleedt, kinderen nalaatende.

GERRIT VAN HEEMSKERK, Ridder, woonde en ſtierf te Hoorn, in den Jaare 1398.

PHILIPS VAN HEEMSKERK, nam in huwelijk *Catharina van Accoli*, en verwekte, bij haar, twee Dogters: *Dirksken van*

Heemskerk, die, in den Jaare 1434, de Vrouw wierdt van Frederik Uitenham, en kinderen ter waereld bragt; en *Otteline van Heemskerk*, getrouwd met Sweder van Kuilenburg, op 't Huis te Maurik, in de Betuwe.

GERRIT VAN HEEMSKERK, Ridder en Bailjuw van Kennemerland. De Roomsch Koning WILLEM, als Graaf van Holland, deedt deezen het Huis te Heemskerk bezetten, om het verloopen der Westfriezen te beletten, in den Jaare 1246. Hij liet na,

AREND VAN HEEMSKERK, Ridder, in den Jaare 1250 vermeld, en in 1290 gestorven. Hij hadt een Zoon,

GERRIT VAN HEEMSKERK, die volgt.

WILLEM VAN HEEMSKERK, wiens Zoon, van dien zelfden naam, in den Jaare 1335, ongehuwd, overleedt.

GERRIT VAN HEEMSKERK, *Arendszoon*, Ridder, in zekeren Brief van den Jaare 1317 vermeld, stierf in den Jaare 1332. Bij zijne Vrouw, *Beatrix van Haarlem*, Willems dogter, liet hij na twee Zoonen:

GERRIT VAN HEEMSKERK, die volgt.

HENRIK VAN HEEMSKERK, welke eenen Zoon naliet, die Vader wierdt van eene dogter, *Beatrix van Heemskerk* genaamd.

GERRIT VAN HEEMSKERK, *Gerritszoon*, Ridder. In het Gevegt, tusschen Margaretha van Beijeren en deszelfs Zoon Hertog Willem, in den Jaare 1351, koos hij de zijde des laatstgemelden. Tien jaaren laater deedt hij, gesterkt met Wouter van Egmond, grooten overlast aan de Abtdije van Egmond. Hij overleedt in den Jaare 1365, nalaatende

WOUTER VAN HEEMSKERK, Ridder. Hij wordt beschuldigd van oproerigheid tegen Hertog Albrecht van Beijeren, en schuilplaats verleend te hebben, op zijn Slot, aan zekeren persoon, die eenen toeleg hadt gemaakt op het leeven van Heere Reinout van Brederode, Bailjuw van Kennemerland. Hierom deedt de Hertog, door Dirk van Polanen, het beleg slaan om het Huis te Heemskerk, die 'er elf weeken voor lag; waar naa het, op genade en ongenade, aan hem overging, en Heer WOUTER in zijne handen viel. Naa eenigen tijd zittens, maakte hij zijnen zoen met den Hertog, en bekwam zijne goederen te rug. Hij stierf in den Jaare 1380, zonder kinderen. Het Huis te Heemskerk kwam toen aan de Graaflijkheid. Doch vermids 'er nog

van

van zijn geslagt overig waren, wierdt het aan hun te rug gegeeven, en kort daar naa de eigendom van

GERRIT VAN HEEMSKERK, Ridder, overleeden in den Jaare 1403. Met Hertog ALBRECHT, in den Jaare 1399, den togt tegen de Friezen bijwoonende, raakte hij in geschil met Floris van Alkemade, en ontving van hem eene wonde in een lijfgevegt. Hij hadt in huwelijk *Margaretha van Cralingen*, dogter van Willem van Cralingen en Christina van Zuidwijk, Vrouwe van Rodenrijs. Bij deeze verwekte hij, behalven eenen Zoon, die jong stierf, eene dogter, *Clementia van Heemskerk*, welke de echtgenoote wierdt van Gijsbert van Vianen, Heere van Noordeloos, Zoone van Jan van Vianen, Ridder, en van Sophia van Herlaar, Vrouwe van Noordeloos. Bij haaren Man wierdt *Clementia* Moeder van *Maria van Vianen*, Erfgenaame van Noordeloos en Heemskerk; die in den echt tradt met Arend van Strijen, Heere van Zevenbergen, Zoone van Gerrit van Strijen en van Johanna van Boesselaar. Hier door kwam het Huis te Heemskerk aan het Geslagt van Zevenbergen, waar uit het, vervolgens, bij verkoop, overging aan *Daniel de Hartaing*, Heere van Marquette, welke het gemelde Huis *Marquette* heeft vernoemd.

Zie *Oude Holl. Kronijk*; VAN LEEUWEN, *Bat. Holl.*

HEEMSKERK; (*'t Huis te*) zie MARQUETTE.

HEEMSKERK. (JAKOB VAN) Zeer oud, gelijk uit het voorgaande blijkt, is het geslagt, welk deezen naam voerde. Reeds vroeg ontmoeten wij het, in onze Vaderlandsche Gedenkschriften, in de persoonen van Mannen, die een meer of min aanzienlijken rang bekleedden. De persoon, welken wij thans tragten te doen kennen, zal, waarschijnlijk, tot dat zelfde Geslagt behoord hebben. Al vroeg betoonde hij eene ongemeene zucht om zich te oeffenen in de Aardrijkskennisse. Vernomen hebbende, dat van wegen den Staat onderzoek zou gedaan worden, ter ontdekkinge van eenen doortogt na *China*, wenschte hij niets vuuriger dan deel te nee-

 men

Schepen, en bemand met veertigduizend Koppen. Spoedig raakten ze aan elkander. Doch reeds de tweede schoot kostte onzen moedigen Held het leeven; een Kogel nam zijn slinker been weg, heel tot bij het bovenlijf. Nog sprak hij den zijnen moed in, doch gaf wel haast den geest, in zijne volle Wapenrusting. Voorzigtig hielden de Hoofdbevelhebbers dit zwaar verlies verborgen, en gingen wijders de hunnen zo dapper voor, dat ze eene aanzienlijke overwinning bevogten. Het lijk des Admiraals wierdt na *Amsterdam*, zijne geboorteplaats, gevoerd, en aldaar staatelijk bijgezet, in de Oude Kerk, ten Noorden van het Choor, onder eene pragtige Grafstede, op welke men, behalven eene reeks van Latijnsche Opschriften, in 't Nederduitsch de twee volgende regels van den Ridder PIETER CORNELISZOON HOOFT leest,

> HEEMSKERK, *die dwers door 't Ys en 't Yzer dorste streeven,*
> *Liet d'eer aan 't land, hier 't lijf, voor Gibraltar het leven.*

Zie WAGENAAR, *Vad. Historie*, en *Beschrijving van Amsterdam*.

HEEMSKERK, (KOENRAAD VAN) Zoon van den Raadsheer in den Hoogen Raad, JOAN VAN HEEMSKERK, was de zelfde, dien wij, op het Art. GERARD HASSELAAR, Zoone van PIETER HASSELAAR, hebben doen kennen, als Vrijwilliger op 's Lands Vloot, onder den Heer M. DE RUITER, in den Jaare 1672. 't Zij tot loon voor betoonde Vaderlandsliefde, of uit eenigen anderen hoofde, hij wierdt, nog in het zelfde jaar, tot Sekretaris, en in 't begin des volgenden jaars tot Pensionaris van *Amsterdam* aangesteld. Zedert tot Raad der Stad bevorderd, hadt hij, in den Jaare 1679, van wegen dezelve, zitting in de Vergadering van Gekommitteerde Raaden. Als zodanig gaf hij de Regeering kennis van den voorslag van Prinse WILLEM DEN III, tot het doen versterken van *Naarden:* een Ontwerp, gelijk wij, op 't Art. van den Burgemeester GERARD HASSELAAR, verhaald heb-

hebben, voor etlijke jaaren geopperd, doch toen verschooven, thans, door zijne Hoogheid, van nieuws, op het tapijt gebragt, en ernstig aangedrongen. Slegts gedeeltelijk gaf de Stad *Amsterdam* hier aan de toestemming. HEEMSKERK wedervoer, ter deezer gelegenheid, eenige onaangenaamheid. Hem wierdt naagegeeven, zich eenige uitdrukkingen te hebben laaten ontvallen, die te kennen gaven eenige bevreesdheid onder de Amsterdammers, als of de aandrang van zijne Hoogheid, op de versterking van *Naarden*, ter beveiliginge van het Land, slegts een voorwendzel, doch het waare oogmerk ware, om dus *Amsterdam* te kunnen in bedwang houden, en zich, langs dien weg, meer magt over den geheelen Staat aan te matigen. Onder andere zou hij gezegd hebben, dat hoewel de versterking van *Naarden* drie Tonnen Gouds zoude kosten, de tijd wel eens konde koomen, dat *Amsterdam* wel drie Miljoenen zou willen geeven, dat *Naarden* nooit versterkt was. Men nam dit zeggen in dien zin, als of HEEMSKERK ten oogmerke hadt, kwaad zaad te strooien, en wantrouwen tusschen zijne Hoogheid en de Stad te verwekken. Hem, onder andere, hadt de Ridderschap op 't oog, wanneer zij, ter Vergaderinge van *Holland*, beweerde, dat de veroorzaakers van zulk een wantrouwen voor verstoorders der openbaare rust moesten verklaard worden. Tegen deeze aantijging zogt de Regeering haaren Afgevaardigde te verdeedigen, door aan te merken, dat de Heer VAN HEEMSKERK niet noodzaaklijk moest gehouden worden, met zijn zeggen, op zijne Hoogheid gedoeld, maar even goed kon gezien hebben op het nadeel, welk der Stad *Amsterdam* dreigde, in gevalle *Naarden*, 't eenigen dage, in uitheemsche vijandlijke handen viel. Nog in dit zelfde, of in 't volgende jaar, vertrok de Heer VAN HEEMSKERK, als Gezant der Algemeene Staaten, na het Spaansche Hof. Hij vertoefde aldaar, in die hoedanigheid, tot aan het einde des Jaars 1691, wanneer hij wierdt afgelost door den Heer VAN CITTERS, om vervolgens gebruikt te worden in den gewigtigen post, het bemiddelen van den Vrede tusschen den Keizer van het Duitsche Rijk en de Ottomannische Porte. Zints zijn vertrek van *Madrid*, onthieldt hij zich, tot in de maand September des Jaars 1692, aan 't *Weener* Hof, wanneer hij, van de Algemeene

Staaten, last ontving, zich na Turkijen te begeeven. Reeds in de volgende Maand deedt hij eene openbaare intreede binnen de Stad *Belgrado*, alwaar thans de Vizier zich bevondt, en reisde van daar voort na *Adrianopole*, daar het Turksche Hof thans zijn verblijf hieldt. Eenige heimelijke inzigten, wil men, waren oorzaak, dat deeze bemiddeling geene baate deedt. Naa zijne wederkomst uit Turkijen, wierdt den Heere VAN HEEMSKERK het Gezantschap aan het Fransche Hof opgedraagen. Hij bevondt 'er zich nog in de Jaare 1700; naa welken tijd wij, hem aangaande, geene verdere melding aantreffen.

Zie WAGENAAR, *Vad. Hist.*

HEEMSKERK, (MARTEN VAN) een vermaard Hollandsch Schilder, dus genoemd naar zijne geboorteplaats, het Dorp *Heemskerk*, in *Kennemerland*. Eerst genoot hij, hier te lande, het onderwijs van de beroemde Meesters JAN LUCAS en VAN SCHOREL. Om zich in de edele kunst verder te oeffenen, en het fraaie der Aloudheid af te zien, deedt hij eene reize na *Rome*, alwaar hij drie jaaren vertoefde. Bij zijne wederkomst in 't Vaderland, zette hij zich neder te *Haarlem*, en woonde 'er tot zijnen dood toe, die voorviel in den Jaare 1574, het zesenzeventigste zijns ouderdoms. Hij liet aanzienlijke goederen naa, door de beoeffening van zijne kunst gewonnen. Indien 't waar zij, 't geen wegens hem verhaald wordt, moet hij, met zijne bedrevenheid in 't behandelen van het penzeel, zeer vreemde luimen gevoed hebben. Men wil, naamelijk, dat hij, bij uiterften wille, eene zekere somme gelds hadt vastgemaakt, op zijne geboorteplaats, om de jaarlijksche Rente daar van uit te keeren tot het uithuwen van eene jonge dogter, in dat Dorp gebooren: onder deeze voorwaarde, dat de jonggetrouwden, nevens alle de Gasten, op den Bruiloftsdag, moesten koomen danzen op zijnen Grafzerk, die van blaauwen Arduinsteen was gemaakt.

Zie DE PILES, *Vies de Peintres*; ZOETEBOOM, *Zaanlandsche Arcadia*.

HEEM-

HEEMSTEDE, een Dorp en aanzienlijke Ambagtsheerlijkheid, ten Noorden paalende aan de Vrijheid der Stad *Haarlem*, over een groot gedeelte van welker *Hout*, 't welk iet opmerkelijks is, zij haar regtsgebied uitſtrekt, is van zeer vroege herkomst, en, van tijd tot tijd, uit het Huis der Heeren VAN HEEMSTEDE gekoomen in andere geſlagten. Al zints lang wordt dezelve bezeeten door het geſlagt der Heeren PAUW, *gebooren* HOEUFT, waar van verſcheiden Leden, in de Stad *Haarlem*, gewigtige Regeeringsposten bekleed hebben. Bij de jongſte Omwenteling wierdt de tegenwoordige eigenaar, onder andere, van zijn bewind verlaaten. Naa dat het voorg ande Huis, aan 't einde der veertiende, en gedunrende een goed gedeelte der vijftiende Eeuwe, verſcheiden maalen, vijandelijk beſtreeden, en eindelijk genoegzaam vernield was, wierdt het tegenwoordige Slot gebouwd, in den Jaare 1460, door Heer JAN VAN HEEMSTEDE. Het is, in zijne ſoort, een overdeftig en zeer aanzienlijk vierkantig gebouw, pronkende met een vierkantigen en een ronden Toren, en legt in een ruimen Vijver beſlooten. Over denzelven koomt men, door middel van een fraaien Steenen Brug van zes Boogen, op het Voorhof, op 't welk eene reeks aloude Beelden ſtaat, nevens verſcheiden Opſchriften. Binnen in 't Gebouw munt inzonderheid uit de Groote Zaal, die met veelerhande oude Handwapenen behangen is. Bij het Slot ontmoet men eene ſchoone Plantaadje. Volgens de jongſte Verpondingslijsten, bevatte de Heerlijkheid *Heemſtede*, het Dorp daar onder begreepen, tweehonderdzeventig Huizen, waar onder zesenvijftig Huizen met Bleeken, en één Koornmolen. De tegenwoordige Kerk wierdt gebouwd in den Jaare 1623. De Heeren van *Heemſtede* hebben binnen dezelve eene deftige marmeren Grafſtede.

Zie AMPSING, *Beſchr. van Haarlem*; *Tegenw. Staat*, enz.

HEEMSTEDE, eene andere Ambagtsheerlijkheid van dien naam, legt in 't Overkwartier van 't Sticht van *Utrecht*, ten Oosten van *Jutfaas*, Zij beſlaat in haaren omtrek honderdendertig

Morgens; in den Jaare 1748 ſtonden 'er negen huizen. 't *Huis te Heemſtede* is een aanzienlijk gebouw, hoewel het, zedert ruim zestig jaaren, veel van zijnen luister heeft verlooren. De Heer DIDERIK VAN VELDHUIZEN, Heer van *Heemſtede*, Prefident der Staaten van *Utrecht*, hadt dit Gebouw verſierd met aangenaame Wandeldreeven, Starreboſſchen en Waterſprongen, Wildbaan, Oranjerij en beplantingen: zodat het de bewondering van alle opmerkende Vreemdelingen tot zich trok. Gelijk het een en ander werk verſchafte aan het penceel van den Kunstſchilder MOUCHERON, zo deedt het den dichtader van den geestigen ROTGANS vloeien. Hoewel het Gebouw, zints het Jaar 1720, veel van zijnen voorgaanden luister heeft verlooren, heeft het, evenwel, nog merkelijk aanziens, als ſtaande in een ruime Graft, en pronkende, op elken hoek, met een ſpits Torentje, en een hoog opgaand Dak in het midden.

Zie Tegenw. Staat.

HEEMSTEDE, een aloud adelijk Geſlagt in *Holland*, 't welk, aan het bovengemelde Slot bij *Haarlem*, zijnen naam gegeeven, of dien daar van ontleend heeft. Uit dit Geſlagt ontmoeten wij, in 's Lands Geſchiedenisſen, de volgende perſoonen.

AREND VAN HEEMSTEDE, Ridder, vermeld op het Jaar 1330.

REINIER VAN HEEMSTEDE, op het Jaar 1320 vermeld, hadt eene dogter, *Machteld van Heemſtede*, in den Jaare 1332 getrouwd met *Willem Cuſer*, Bastaart des Graaven van Henegouwen en Holland, en Bailjuw van Kennemerland. Hij verwekte bij haar *Koenraad Cuſer van Oosterwijk* (naderhand *Foreest* genoemd) Ridder, in den Jaare 1397 Houtvester van Holland, en in 1400 Kastelein op 't Huis Teilingen. In den Jaare 1349 was hij, in het Gevegt bij Schoonhoven, door de Stichtſchen gevangen genomen, en beleefde een zeer hoogen ouderdom. Bij zijne huisvrouw *Clementia* verwekte hij twee kinderen: 1. *Willem Cuſer van Oosterwijk*. Hofmeester van Hertoge Albrecht van Beijeren. Deeze verzelde de befaamde ALYD VAN POELGEEST, Bijzit van dien Hertog, en zogt haar te beſchermen, toen zij, in den Jaare 1392, door eenige Edelen, bij nacht,

nacht, op het Buitenhof in 's Hage aangevallen en vermoord wierdt. Hij hadt geene kinderen, en dus tot erfgenaame zijne Zuster, 2. *Ida Cufer van Oosterwijk*, gehuwd met *Jan van Foreest*, Ridder, Heere van Foreest, te Middelburg.

GERRIT VAN HEEMSTEDE, vermeld onder de Ridders van de *Gulden Spoor*, in de Brieven van Overdragt van Holland en Zeeland, door Vrouwe Margaretha op haaren Zoon Hertog Willem. Zijne echtgenoote was MARIA VAN POLANEN, dogter van Heere Jan van Polanen, en van Catharina, dogter van Heere Dirk van Brederode. Uit dit huwelijk bleeven na:

JAN VAN HEEMSTEDE, die volgt.

N. van Heemstede, getrouwd met Gijsbert van Ysselstein, Heere van den Bosch. Zij hadden kinderen.

N. van Heemstede, gehuwd met Dirk van Hodenpijl, Ridder, en bij haar Vader van kinderen.

N. van Heemstede, getrouwd met eene dogter uit den Huize van Brederode, en bij dezelve Vader van *Maria van Heemstede*, die de huisvrouw wierdt van Jan van Treslong, bastaart van den Graave van Blois, wiens Moeder was Sophia van Daalem, uit den Huize van Arkel. Zij hadden verscheiden kinderen.

JAN VAN HEEMSTEDE, Ridder, boven genoemd, was Heer van Heemstede en Benthuizen, in den Jaare 1409 als Raad van Hertoge Willem van Beijeren vermeld. Hij behoorde tot den Aanhang der Hoeksgezinden. Tweemaalen is hij gehuwd geweest. Bij zijne eerste Vrouw, *Hadewij van Borselen*, Heere Dirks dogter van der Veere, verwekte hij:

Jan van Heemstede, op het Jaar 1408, als Ridder binnen Dordrecht vermeld, en in de wandeling *de jonge Heer Jan van Heemstede* genoemd. Vóór zijnen Vader stierf hij kinderloos.

GERRIT VAN HEEMSTEDE, die volgt.

Bij zijne tweede Vrouw, gesprooten uit het Land van Kleeve, verwekte Heer JAN:

Jan van Heemstede, in den Jaare 1464 Baljuw van Kennemerland, getrouwd met Adriana van der Woude, dogter van Jan van der Woude en Warmond. In den Jaare 1454 was hij tegenwoordig in den Oorlog tegen de Gentenaars.

GER-

GERRIT VAN HEEMSTEDE, boven genoemd, was Heer van Heemstede en Benthuizen, en getrouwd met Dirkje Zouf van Kettervliets dogter, bij welke hij verwekte

JAN VAN HEEMSTEDE *en Benthuizen*, Ridder, gehuwd met *Beatrix van Alkemade van der Woude*, dogter van Floris van Alkemade van der Woude. Bij deeze hadt hij eene eenige dogter, *Hadewij van Heemstede*, Vrouwe van Benthuizen, die de huisvrouw wierdt van *Roeland le Fevre*, Ridder, Heere van Teemst bij Antwerpen, en van Liesveld in Holland. Daarenboven bezat hij de goederen van Aarlanderveen en Zijlhof bij Leiden, en was, in den Jaare 1492, Thesaurier van Vlaanderen, toen hij, door de muitende Duitsche Soldaaten, uit Brugge gevanklijk wierdt weggevoerd. Zijne kinderen, welke den naam van HEEMSTEDE hebben aangenomen, waren de vijf volgende:

1. JAN LE FEVRE, gezegd HEEMSTEDE, die volgt:

2. *François van Heemstede*, dus genoemd in 't Jaar 1418, was Ridder, Heer van Teemst, Aarlanderveen en Outshoorn, Kolonel over een Regiment Duitsche Knegten. Bij ruiling wierdt hij Heer van Liesveld, en stierf, zonder kinderen, in den Jaare 1450.

3. *Engelbrecht van Heemstede*, Proost te Maastricht.

4. *Philippa van Heemstede*, gehuwd aan Jan van Zwieten, Heere van Opmeer, van Moeders wegen Kleinzoon van Willem van Egmond, stierf zonder kinderen.

5. *Florentina van Heemstede*, gehuwd met *Charles de Barnemicourt*, Heere van Latilloij, in Artois, kogt van haaren Neeve *Roeland van Heemstede*, Janszoon, de goederen van Arlanderveen, Vrijhoef en Outshoorn., en moest vervolgens hem nog onderhouden. Bij haar overlijden, 't welk voorviel in den Jaare 1564, liet zij na de volgende kinderen: I. *Robert de Barnemicourt*, Heer van Otteland, bij Gorichem, ongehuwd gestorven. II. *Anna de Barnemicourt*, gehuwd aan Don Ferdinand de la Cerda, Zoone van den Spaanschen Hertog van Medina Celi; zij hadt kinderen. III. *Philips de Barnemicourt*, Heer van Latilloij; deeze nam ter Vrouwe Louise de Chantilieve, Erfdogter van Douvrijn, die hem baarde: 1. *Robert de Barnemicourt*, Heer van Otteland, gehuwd met Agnes Schets, dogter van Gaspar Schets, Baron van Wesemaal, Thesau-

ſaurier Generaal van de Nederlanden. 2. *Jan de Barnewicourt*, Heer van Tilloij.

JAN VAN HEEMSTEDE, boven genoemd, Baanderheer van Liesveldt, Heemſtede en Zijlhof, Ridder, hadt in huwelijk *Hadewij*, dogter van Klaas Corf van Boshuizen, te Alkmaar. Bij zijnen dood, in 1552, liet hij naa:

ROELAND VAN HEEMSTEDE, die volgt.

Joſyne van Heemſtede, hadt geene kinderen, bij Jozef Beemst, uit Vlaanderen, Heere van Melisſant, in Holland.

Cornelia van Heemſtede, wierdt de echtgenoote van Floris van Gribouaal, Heere van Berquin, in Vlaanderen, en Raad te Mechelen. In den Jaare 1542 ſtierf zij te Gent, oud 22 jaaren, nalaatende *Adolf van Gribouaal*, Heer van Berquin, welke ter Vrouwe nam Joſina Sasbout, dogter van den Preſident Arent van Sasbout, Heere van Spaland, gebooren te Delft. Uit dit huwelijk kwamen voort: 1. *Antonij van Gribouaal*, Heer van Plesſis en Berquin; 2. *Beatrix van Gribouaal*, die in den echt tradt met den Heere de Chevrij, Provoost te Bergen in Henegouwen; 3. *Catharina van Gribouaal*, in den Jaare 1613 getrouwd met den Heere van Jumelles; 4. *Louiſe van Gribouaal*; 5. *Florentina van Gribouaal*; 6. *Adriaan van Gribouaal*; 7 *Juliana van Gribouaal*.

ROELAND VAN HEEMSTEDE, Zoon van *Jan van Heemſtede*, boven genoemd, Heer van Liesveld en Zijlhof, trouwde, in den Jaare 1541, met *Joanna Schoofs*, Dogter van Philips Schoofs, Ridder te Mechelen. Om de zwaare ſchulden, in welke hij zich ſtak, maakte zij met hem eene echtſcheiding. De Heerlijkheid Liesveld verruilde hij aan zijnen Oom, *François van Heemſtede*, tegen de goederen van Aarlanderveen, Outshoorn en Vrijehof; welke goederen, gelijk wij boven zeiden, hij naderhand verkogt aan zijne Moei; behalven Zijlhof, 't welk Jakob van Duivenvoorde, Heer van Opdam, van hem kogt, doch door Mr. Willem Pijnsſen genaderd wierdt. Vermids de groote ſchulden, in welke Heer ROELAND zich hadt geſtoken, wierdt de Heerlijkheid *Heemſtede*, bij Decreet en Executie van den Hove van Holland, in den Jaare 1552, verkogt, en kooper daar van *Vincent van Lockhorst*, Ridder, voor 18000 Guldens. Heer ROELAND leefde, tot in den

Jaare

Jaare 1560, op de Baanderije van *Liesveld*, waar van, in den Jaare 1564, door koop, eigenaar wierdt Hertog *Erik van Brunswijk*.

Met den dood van Heere ROELAND, was dus het aloude Geslagt der *Heeren van Heemstede*, in het manlijk oir, uitgestorven.

Zie VAN LEEUWEN, *Batavia Illustrata*.

HEENVLIET, eene Heerlijkheid en Stede, in het Land van *Voorn*, ten Noorden van de Maaze, bevattende, volgens de laatste Verpondingslijsten, ruim tweeëntwintighonderd en tweeënvijftig Gemeten Lands, en honderdenzeven huizen. De Regeering der Stede oeffent, binnen de Heerlijkheid, Burgerlijk en Lijfstraffelijk Regtsgebied. De Bailjuw, die tevens Dijkgraaf van de Bedijkinge der Heerlijkheid is, zit, ten aanzien van het Heemraadschap, met de Schepenen van *Heenvliet* als Heemraaden. De Stede *Heenvliet* is gebouwd in de gedaante van een halfrond, in welks midden een ruim Marktveld legt. De Oude Rivier de *Bormise* verstrekt haar tot eene haven, die haaren uitloop in de Maaze heeft. Hoewel eene opene Plaats, bezit, nogthans, *Heenvliet* Stads Geregtigheden, haar eerst geschonken door Heer ADRIAAN VAN KRUININGEN, en naderhand bevestigd door Keizer KAREL DEN V. De Kerk, hoewel oud, is nog een fraai en groot Gebouw. De beroemde ENGEL MERULA bekleedde hier weleer het Priesterampt. Het Stadhuis staat op het Marktveld, gelijk ook het *Heerenhuis*, een fraai en ruim Gebouw, van agteren voorzien van aangenaame plantaadjen, in welker midden men nog heden, rondom in het water beslooten, de Overblijfzels ziet van 't *Slot Ravestein*; de Kelders daar van dienen thans tot eene Gevangenisse. De Regeering, welke geheel door den Heer wordt aangesteld, bestaat uit een Bailjuw, die tevens Schout is, twee Burgemeesters, zeven Schepenen en eenen Sekretaris. Aan den Heere staat insgelijks de aanstelling van den Predikant.

HEENVLIET. (*Het Geslagt van*) hoewel reeds voor lang uitgestorven, verdient, nogthans, van wegens deszelfs alouden

luis-

luister en aanzien, hier vermeld te worden. Aan het hoofd van hetzelve vinden wij genoemd

• HUGO. Hij was een jonger broeder van *Hendrik van Voorne*, Burggraave van Zeeland, en wierdt Heer van *Heenvliet*, tusschen de Jaaren 1253 en 1272, in welke jaaren wij zijnen naam, in 's Lands Geschiedenissen, aantreffen. Bij zijne huisvrouw *Justina van Haze*, Reijers dogter, verwekte hij

N. VAN HEENVLIET, genoemd op het Jaar 1330. Hij liet eenen Zoon naa,

HUGO VAN HEENVLIET, Ridder, in den Jaare 1396, gehuwd met *Elizabeth van Polanen*, dogter van Philips van Polanen en van der Lekke, en gestorven in den Jaare 1404. Hij was de stigter van de Priorij te Ruggen, en Vader van

I. *Adriaan van Heenvliet*, Ridder, die, in den Jaare 1396, den togt tegen de Friezen bijwoonde, en in den Jaare 1402, kinderloos, stierf. Zijne huisvrouw was geweest Hadewij van Borselen, dogter van Klaas van Borselen, Heere van Brigdam.

II. JAN VAN HEENVLIET *en van Capelle*, in den Jaare 1392 getrouwd met *Helwig van Borselen*, Rasens dogter. Bij zijn overlijden, 't welk voorviel in den Jaare 1417, liet hij naa:

1. *Frank van Heenvliet*, zonder kinderen gestorven.
2. *Elizabeth van Heenvliet*, Nonne te Diepenveen.

III. *Elizabeth van Heenvliet*, gehuwd met *Adriaan*, Heere van Cruningen, in Zeeland, aan welken zij de Heerlijkheid van Heenvliet in huwelijk bragt

IV. *Catharina van Heenvliet*, in den Jaare 1405 getrouwd met Henrik van Naaldwijk, Maarschalk van Holland, Zoone van Willem van Naaldwijk, Ridder, en van Sophia, dogter van Heere Dirk van Teilingen. Bij haaren dood, voorgevallen in 1421, liet zij vijf kinderen naa:

JAN VAN HEENVLIET, die volgt.

Albert van Heenvliet.

Gillis van Heenvliet.

Dirk van Heenvliet.

Jutte van Heenvliet, getrouwd met Jan van der Maalstede, in Vlaanderen.

JAN VAN HEENVLIET, op Blijestein, Ridder was getrouwd met *Alid van Borsselen*, Wolferts dogter van der Veere, en bij haar Vader van

JAN VAN HEENVLIET, die volgt.

Elizabeth van Heenvliet, getrouwd met *Laurens van Cats*, bijgenaamd *de Rijke*, Zoone van Liewe van Cats en van Ermgarde van der Maalstede.

Sweer van Heenvliet, in den Jaare 1389, gehuwd met Margaretha van Groeneveld, verkogt, in den Jaare 1418, de Heerlijkheid Blijenstein aan haaren Neeve Jan van Heenvliet van Capelle, voor eene Lijfrente. Hij hadt eene dogter, die in den echt tradt met Jan van Groeneveld.

JAN VAN HEENVLIET *van Kattendijke en Stavenisse*, boven genoemd, stierf in 't Jaar 1410. In zijn huwelijk met eene dogter van *van der Coulster*, wiens moeder uit het geslagt van Hemert, bij Woerden, was, verwekte hij:

Albrecht van Heenvliet, Ridder, Heer van Stavenisse, omtrent het Jaar 1419 dood geslagen.

WILLEM VAN HEENVLIET, die volgt.

Jan van Heenvliet.

Agnes van Heenvliet, getrouwd met Jan van Egmond, Heere van Soetermeer, Zoone van Willem van Egmond en van Machtelt van Hemert, was Schout van Delft, alwaar hij, in 1427, door eenige oproerige Maaslanders, wierdt doodgeslagen. — Omtrent dien tijd wordt nog vermeld eene *Maria van Heenvliet*, getrouwd met Boudewijn Willemse van Drenkwaart.

WILLEM VAN HEENVLIET, Heer van Kattendijke en Stavenisse, boven genoemd, ontlastte, in den Jaare 1419, bij zeker Handvest, zijnen Oom Arend van Cruiningen en zijnen Neef Jan van Cruiningen, van den doodslag, begaan aan zijnen Broeder *Albrecht van Heenvliet.* Heer WILLEM leefde nog in den Jaare 1436, hebbende in huwelijk *Margaretha van Romerswaal*, dogter van Niklaas van Romerswaal, Heere van Lodijk; bij welke hij verwekte:

Sweer van Heenvliet, Heer van Kattendijke en Stavenisse, gehuwd met Margaretha Pots, Wouters dogter, te Antwerpen, zuster van Maria Pots, die getrouwd was met Henrik van Zevenbergen. Haar Oom, Jakob Pots Pietersse, was, in den Jaare 1457, Schout van Dordrecht. *Sweer van Heenvliet* stierf, in den Jaare 1486, zonder kinderen, en wierdt, in de Parochiekerk te Goes, begraaven, onder eenen Zark, op welken zijne acht Kwartieren staan uitgehouwen.

JAN

Jan van Heenvliet, die volgt.

N. van Heenvliet, zonder kinderen gestorven.

Geertruid van Heenvliet, eerst getrouwd met N. van den Dode; en daarnaa met Jan van Ostende, Ridder in Zeeland; zonder kinderen gestorven, in 1505.

N. van Heenvliet, Nonne te Rhijnburg.

Jan van Heenvliet, boven genoemd, liet alleenlijk na eenen Bastaart, *Alexander van Heenvliet*, stierf te Brussel, in den Jaare 1500, en met hem het laatste Mansoir van dit adellijk geslagt.

Zie van leeuwen, *Bat. Illust.*

's Heer-abtskerke, bij verkorting *Schrabbekerk*; een Dorp en Heerlijkheid, in *Zuidbeveland*; in *Zeeland*, ten Oosten van *Stijnoutskerke*, waarschijnlijk dus genaamd naar eenen Abt, die 'er voormaals Heer van was. Tegenwoordig is deeze Heerlijkheid onder verscheiden eigenaars verdeeld. Het Dorp heeft eene deftige Kerk, met een hoogen dikken Toren. Weleer was zij aan *Joannes den Dooper* gewijd. Thans wordt de Hervormde Gemeente, met die van *Stijnoutskerke*, door éénen Leeraar bediend.

Zie smallegange, *Kronijk van Zeeland*; *Oudheden van Zeeland*.

's Heer-arentskerke, een Dorp en Heerlijkheid van merkelijk aanzien, in de Provincie *Zeeland*, op 't Eiland *Zuidbeveland*. Bij de Gereformeerde Kerk, een lugtig gebouw, die eenen eigen Leeraar heeft, staat een zeer zwaare Toren. Voortijds plagt, pas buiten het Dorp, te staan een zeer zwaar en welgebouwd Kasteel, naar des Stigters naam, 't *Huis Schengen* genaamd. Zedert eenen reeks van jaaren heeft men het afgebroken, en de steenen der zeer zwaare fondamenten aan de Zeeweeringen gebruikt. Behalven eenige Polders, welke zedert zijn aangedijkt, bevatte, bij de laatste meeting, de Heerlijkheid driehonderdnegenenveertig Gemeten en tweehonderddertien en eene halve Roede. In den Jaare 1747 telde men 'er, in alles, honderdtweeënzeventig Huizen, met eenen Koornmolen.

Heerde, een Dorp in *Gelderland*, in 't Landdrostampt van *Veluwe*, van een deftig aanzien, en zeer vermaaklijk om zijne ligging, midden in Geboomte en vrugtbaare Koornlanden, omtrent twee uuren gaans in 't Zuiden van de Stad *Hattem*. 't Geen, in dien oord, eenigzins zeldzaam is, vindt men hier verscheiden zeer goede steenen Huizen, met pannen gedekt. Gelijk op meer plaatzen in *Gelderland*, ontmoet men ook in dit Dorp een groot steenen Kruis, weleer opgerigt ter plaatze, alwaar een moord zou gepleegd zijn aan eenen ongelukkige, voor welks Ziele de Voorbijgangers, in een Opschrift, aan het Kruis gesteld, vermaand worden te bidden. Tot de Gereformeerde Kerk, die door haaren eigen Predikant bediend wordt, zouden, volgens zommigen, wel achthonderd Ledemaaten behooren. Bij het Dorp leggen eenige Papiermolens.

's Heerenberg, een Graafschap en Steedje, in *Gelderland*, tusschen *Kleefsland* en *Doesburg* gelegen. Reeds op het Jaar 1125 wordt daar van melding gemaakt, in den persoon van Henrik, eerste Heer daar van, of, zo als de naakoomelingen zich doorgaans noemden, van den Berg. De beroemde Willem van den Berg, vermaard in den aanvang der Spaansche beroerten, die, eerst der Staatsche zijde toegedaan, naderhand van partij wisselde, was Heer deezer Heerlijkheid. Het Steedtje *'s Heerenberg* legt aan den voet eens bergs, omtrent een uur gaans ten Noorden van *Emmerik*. 't Geen 'er, voormaals, bovenal de aandagt wekte, was het Graaflijk Slot, in de gedaante van een Rondeel gebouwd, uitloopende in een zwaaren vierkantigen Toren; van vooren hadt het een grooten Voorburg, en van agteren een hoogen aarden Wal. Voorts lag het Huis midden in diepe en wijde Gragten. In de Maand October des Jaars 1735 wierdt dit Gebouw, meerendeels, een prooi der vlammen, doch is zedert eenigzins herbouwd. Het Stedeke heeft eene Gereformeerde Kerk, die door éénen Leeraar wordt bediend, als mede eene Statie voor de Roomschgezinden; voorts een Raadhuis, Gasthuis en Stads School. Het Kollegie ter Admiraliteit te *Amsterdam* houdt hier eenen Ontvanger der Licenten, Kontrarolleur en twee Kommizen ter Recherche. Onder het Graafschap behooren de Ampten en Heerlijkheden *Gendringen*, *Etten*,

Zed-

Zeddam, *Netterden*, *Didam* en *Westervoort*. Zie van deeze op de bijzondere Artikelen.

Zie *Tegenw. Staat.*

'S HEERENDYK, ('t *Huis*) staande aan de rivier de Ysfel, niet verre van *IJsselstein*. Het wierdt gebouwd door de Gezinte der *Hernhutters*, en diende, in den beginne, tot eene wooninge voor vijftien of zestien persoonen van die lieden, welke naderhand tot ruim veertig zijn aangegroeid. Zints den tijd, dat het verblijf te *Zeist* opgang heeft gemaakt, zijn de meeste bewooners derwaarts vertrokken, en is dit Gebouw in minagtinge geraakt.

'S HEEREN-HENRIKS-KINDEREN-KERK, bij verkorting *Heer-Heins-Kinderen-Kerk*, een *Zeeuwsch* Dorp en Heerlijkheid, in *Zuidbeveland*, omtrent een half uur van de Stad *Goes*. Het voert dien naam, naar de *Kinderen* van zekeren Ridder HENRIK, die het Kasteel, door den Vader begonnen, hebben doen voltooien. Het Kasteel, met zeer zwaar Muurwerk, van binnen voorzien met een vierkanten Voorhof, en uit het water rondom opgebouwd, bezit verscheiden Vrijdommen en Geregtigheden. Voor deezen was de Heerlijkheid de eigendom der Heeren VAN MAALSTEDE, eertijds een magtig Geslagt in *Zeeland*. Heer WOLFART VAN MAALSTEDE verkogt, in den Jaare 1440, deeze Ridderlijke wooning, met de landerijen, daar onder behoorende, aan Heere JAN RUIGROK VAN DER WERVE, wiens Wapen, nog in 't einde der jongstverloopene Eeuwe, aan den ingang, boven de Poort gezien wierdt. Naderhand zijn daar van eigenaars geweest de Heeren VAN WATERVLIET. In den Jaare 1685 kwam dezelve aan den Heere PERPONCHER ZEDLENITSKI, een Poolsch Edelman, welks naakomelingen nog heden, in de Stad *Utrecht*, in weezen en bewind zijn. Het Dorp heeft een tamelijk groote Kerk, met een staalen Toren. De Predikant van *Wissekerke* neemt hier ook den Dienst waar.

HEERENVEEN, een groot, welvaarend en fraai betimmerd Dorp of Vlek, in *Friesland*, in het Kwartier der *Zevenwouden*, gelegen op de grensscheidingen van drie Grietenijen, *Haskerland*, *Schoterland* en *Æ*n*gewirden*, tot ieder van welke een gedeelte der Plaatze behoort. Het Vlek ontleent zijnen naam van een uitgebreid *Veen*, in de nabuurschap gelegen. Volgens SCHOTANUS zou dit, weleer, een groote Moeras geweest zijn, doch vervolgens, droog gemaakt zijnde, veel Turf hebben uitgeleverd, zo als het nog doet. De Heer PIETER VAN DEKAMA, Ridder en Raadsheer in het Hof van *Friesland*, nevens de Heeren KUYK en FOITS, kogten, naderhand, deeze Veenlanden van de eigenaars of droogmaakers. De koopbrief, gedagtekend den 24 Junij des Jaars 1551, is nog voorhanden. Om deeze koopgemeenschap wierden de koopers de *Heeren Kompagnons*, en hun eigendom het *Heerenveen*, zo veel als het *Veen der Heeren* genaamd. Ter bekoominge van eene voegzaame gelegenheid om de Turf, te water, te verzenden, wierdt men te raade, eenen Vaart te graaven, aan den Oostkant van het Veen, omtrent het Dorp *Oldehorne*, tot in de *Kuinder*, om alzo, langs dit riviertje, een vrijen uittogt te hebben in de Zuiderzee, en aldus, na *Holland* en elders, de Turf te kunnen verzenden. Doch vermids dit riviertje te ondiep wierdt bevonden, veranderde men van plan. Van 't *Hasscher Konvent* af groef men eenen Vaart, dwars door dit Vlek, tot aan de Veenen. Vijf jaaren besteedde men aan het graaven van deezen Vaart, zedert, naar de Heeren Kompagnons, de *Heerensloot* genoemd. Deeze Vaart, bijkans vier uuren gaans lang, is, van de *Brandsterschans*, eene Buurt, omtrent een vierendeel uurs van *Heerenveen* gelegen, tot aan dit Vlek, en verder Oostwaarts, na de Veenen, meer dan een uur gaans, in de lengte, aan beide zijden bebouwd met Burgerhuizen, en deftige Boerenwooningen. De länge streek huizen, boven het *Heerenveen*, hoewel onder de algemeene benaaming van *de Knijpe* bekend, voert, egter, hier en daar, onderscheidene naamen, van *'t Meir*, de eigenlijke *Knijpe*, *Nieuw-Brongerga* en *Nieuw-Katlijk*. Wegens het getal en tot gemak der bewooneren, wierdt, in dien streek, in den Jaare 1661, eene Kerk gestigt, en met een eigen Predikant voorzien. Ook heeft men, in

den Jaare 1715, in den *Bandsterschans*, eene Kerk gebouwd.

De eerste stigting van het Vlek *Heerenveen* moet gesteld worden op het begin der voorgaande Eeuwe. Zedert het Jaar 1613 hadt de Hervormde Gemeente aldaar een eigen Leeraar, doch die, in een gemeenen Schuur, den predikdienst verrigtte, tot in het Jaar 1633, wanneer men 'er eene Kerk timmerde. Vermids deeze Kerk stondt op de grensscheiding, tusschen de Grietenijen *Schoterland* en *Ængewirden*, gaf zulks aanleiding tot oneenigheden tusschen de wederzijdsche Grietmannen. Slegts een korten tijd wierdt hierom dit gebouw tot den predikdienst gebruikt. In den Jaare 1637 deedt de Grietman van *Schoterland*, in zijne eigen Grietenij, eene fraaie Kruiskerk bouwen; de Ridderlijke Duitsche Orde, ter Balije van *Utrecht*, hadt daartoe den grond geschonken. Van het eerstgemelde Kerkgebouw wordt thans de eene helft tot eene Waag, de andere tot eene School gebruikt. De *Doopsgezinden*, welke hier vrij talrijk zijn, en voorheen onderscheidene Vergaderplaatzen hadden, verzamelen 'er, zints eenigen tijd, in één Predikhuis. Wijders is hier ook eene Statie van Roomsgezinden.

Het *Heerenveen*, 't welk, in getal van inwooners, meenige Stad overtreft, is niet alleen digt bebouwd met een aanzienlijk getal fraai Burgerhuizen, maar pronkt, daarenboven, met eenige fraaie Heerenhuizen, uit twee van welke fraaie Torens ten dake uitsteeken. Een aanschouwer, staande in 't Zuidwesten der Plaatze, hebbende de *Knijpe* ter regter, en den *Heerenwal* nevens *Bandsterschans* ter slinkerzijde, verbeeldt zich, eene wijduitgestrekte Stad te zien, pronkende, in 't midden, met drie fraaie Torens. Misschien moet, in den bloei, welvaart en 't aanzien deezes Vleks, de reden gezogt worden, waarom, met voorbijgaan der Stad *Slooten*, in het zelfde Kwartier gelegen, de Maandlijksche Klassikaale Vergadering van *Zevenwouden*, en om ieder zevende jaar de Sijnodaale Vergadering der geheele Provincie, hier gehouden wordt.

Zeer koop- en neeringrijk is voorts dit Vlek. Men vindt aldaar Scheepstimmerwerven, Kalkovens, verscheiden Molens, Brouwerijen, een groot getal aanzienlijke Winkels van ver-

 schil-

schillenden aart, eene Boekdrukkerij, en vooral eene groote menigte Horologiemaakers. De zo genoemde *Friesche Klokken*, of Uurwerken, worden hier en in het nabuurige Vlek *de Jouwer*, meestal gemaakt. De Weekmarkt, vooral in den Herfst, is zeer bloeiende; meer dan driehonderd Wagens, met Rogge of Boekweit belaaden, ziet men 'er alsdan zomtijds aankoomen.

In den Jaare 1672, toen de *Franschen* een goed deel van Nederland bemagtigd hadden, en *Friesland* insgelijks gedreigd wierdt, leide men, rondom dit Vlek, om het Gewest te dekken, een Aarden Wal, van eene dubbele Gragt omringd. De Bezetting, bestaande deels uit Burger-Kompagniën, getrokken uit de Steden *Leeuwarden* en *Franeker*, deels uit Staatsche Knegten, stondt onder het bevel van Prinse MAURITS VAN NASSAU en HENRIK KAZIMIR VAN NASSAU, Erfstadhouder van *Friesland*, nevens de Generaals VAN RABENHAUPT en Jr. HANS WILLEM VAN AILVA. In den nacht tusschen den achttienden en negentienden Augustus diens jaars, deeden de *Munsterschen*, tot driemaalen toe, eenen geweldigen aanval op deeze Plaats, doch wierden telkens van daar, en vervolgens uit het geheele Gewest, verdreeven. Veel vroeger, te weeten in den Jaaren 1622, hadt eene Spaansche Keurbende, van achthonderd Knegten en zeventig Ruiters, eenen aanval op *Heerenveen* gedaan, met oogmerk om langs dien weg zich tot in 't hart der Provincie eenen weg te baanen. Doch de moed der Burgeren deedt hun, wel haast, den hertred neemen. Diergelijk eene bejegening ontmoette ook den Spanjaarden, voor de Ronduit, op den weg na het Dorp *Oldeschoot* gelegen, en die in allerijl versterkt was.

Zie SCHOTANUS, *Beschr. van Friesland*; *'t Ontroerd Nederland*; AITZEMA.

's HEERENZANDVAART, eene kleine Buurt, niet verre van *Haarlem*, behoorende onder de Heerlijkheid van *Heemstede*, meest bewoond van Kleerebleekers.

HEER-JANS-DAM, eene Ambagtsheerlijkheid en Dorp, in *Holland*, in den *Zwijndrechtschen* Waard, paalende ten Zuidwesten

westen aan de *Merve*, en ten Noordwesten aan de *Waal*. Weleer plagt hier een Dam te leggen, in plaats van welken, in den Jaare 1741, eene aanzienlijke Sluis gemaakt is, die ruim dertigduizend Guldens heeft gekost. De Heer JAN VAN ROOZENDAAL, Bedijker van dit Ambagt, heeft daar aan zijnen naam gegeeven. Het bevat tweehonderdtweeënzeventig Morgens en tweehonderd Roeden Lands. In het Dorp, 't welk vrij net, in de lengte, is gebouwd, stonden nog onlangs vijfenzeventig Huizen. Men heeft hier een Veer, 't welk tot een doortogt na het *Strijensche Sas* en den *Moerdijk* verstrekt.

's HEER-JANSLAND, of SIR JANSLAND, ook wel *Nieuw-Dreischor* genaamd, door den Vloed van den Jaare 1288, van 't Land van *Dreischor* afgescheurd, legt in *Zeeland*, op 't Eiland *Duiveland*. Als iet merkwaardigs vindt men aangetekend, dat de Tienden in *'s Heer-Jansland* verpagt worden voor Ponden Sterlings, welke men hier berekent tegen tien Hollandsche Guldens. Geen genoegzaamen grond, evenwel, heeft het gevoelen der zulken, die, om deeze reden, als mede om dat het Ambagt, bij wijlen, *Sir Jansland* wordt genoemd, een Engelschman voor den eersten Bedijker houden. De Polder bevat na genoeg, in alles, dertienhonderd Gemeten Lands. Het Dorp, hoewel niet groot, is zeer aangenaam geleegen, en niet onbevallig in een ronden kring gebouwd. Het is zindelijk bestraat, en wordt wel onderhouden. In 't midden staat het Kerkje, eertijds eene Kapél, een net gebouw, en in deeze Eeuwe, in plaats van den voorgaanden, met een fierlijk Torentje, op gemeene kosten, versierd. De Landbouw en Visscherij zijn de voornaamste bronnen van 't bestaan der ingezeetenen.

HEERMAALE, (FLORIS VAN) was de persoon, van welken Prins WILLEM DE I, in den Jaare 1579, zich bediende, om de Unie, of nadere Vereeniging van *Utrecht*, te bewerken. Toen hij, bij de verandering der Regeeringe, in den Jaare 1586, die Stad moest verlaaten, namen de Staaten van *Holland* hem, nevens eenige anderen, onder hunne bijzondere bescherminge.

Heesbeen, een Dorp, Slot en Ambagtsheerlijkheid, onder het Regtsgebied van *Heusden*, en aan den Oostkant van die Stad gelegen. In vroegere tijden behoorde het Dorp aan de Heeren van heesbeen, die aldaar een voortreffelijk Slot of Kasteel bezaten, aan de *Oude Maaze*; doch 't welk, naar men verhaalt, in den Jaare 1589, door die van *Heusden*, is afgebroken. *Heesbeen* wordt met *Aalborg* door den zelfden Predikant bediend, die onder de Klasfis van *Gorichem* staat.

Zie oudenhoven en van leeuwen.

Hegius (alexander) gebooren in het Dorp *Gein*, in 't *Munsterſche* gelegen, in den Jaare 1433, was een fieraad der Eeuwe, in welke hij leefde, hoewel zijne vroege jeugd en 't beste gedeelte van zijnen leeftijd niet veel goeds beloofden. Want verſlingerd op de Schoolſche zotternijen of zo genaamde diepzinnigheden, verſleet hij, in 't beoeffenen van dezelve, de eerſte veertig jaaren zijns leevens, en wierdt, tot loon zijner ſchraale verdienſten, met het Meeſterſchap bekroond. Door eigen vernuft, of door vreemde opleiding, zag hij, eindelijk, de ijdelheid dier beuzelingen, en ſchudde het ſchoolſtof af, vooral zints hij, ter goeder uure, bekend wierdt met den geleerden rudolphus agricola. Van dien tijd af leide hij zich toe op de Griekſche en Latijnſche Taalgeleerdheid, en op weezenlijke kundigheden. In weerwil zijner gevorderdheid in jaaren, maakte hij hier in merkelijken opgang, en verworf zo veel roems, dat het Ampt van *Rector*, in de vermaarde Schoole te *Deventer*, hem wierdt opgedraagen. Veele geleerde Mannen zijn uit zijne Schoole voortgeſprooten. Genoeg zij het, eener uit allen genoemd te hebben, onzen geleerden Landgenoot desiderius erasmus. Met veel lofs ſpreekt deeze, op verſcheiden plaatzen in zijne Brieven, van hegius, en van het onderwijs, in zijne vroegſte jeugd, van hem genooten. Men verhaalt dat gemelde agricola, op zekeren tijd, de School van hegius bezoekende, een Latijnſche Thema van erasmus in handen kreeg, en daar uit toen reeds voorſpelde, dat de Jongeling het zeer verre zou brengen. Hegius leefde met agricola in eene ge-

gemeenzaame vriendschap, pleegde hem dikmaals raad, en zondt, telkens, aan dien kundigen Letterheld, zijne schriften, ter leezinge en beoordeelinge, voor en aleer hij dezelve door den druk gemeen maakte. Zijn schrijfstijl, op den leest der Ouden geschoeid, muntte uit boven dien van de meesten zijner tijdgenooten. Zijne vorderingen in het Grieksch waren niet gering, en in de Latijnsche Dichtkunde hadt hij bijkans zijns gelijken niet. Zo hoog liep hierom de beroemde DAVID CHYTRÆUS met onzen HEGIUS, dat hij hem en RUDOLF LANGIUS, Kanunnik te *Munster*, de eerste herstellers der Letterkunde noemde, welke der Jeugd de rechte manier van studeeren hadden aangeweezen. HEGIUS wierdt, in 't laatst van zijn leeven, nog Predikant te *Deventer*. De juiste tijd zijns overlijdens is niet bekend. Van hem gaan in druk uit, *Dialogi*, *Epistolæ*, *Carmina* en *Epigrammata*.

Zie ADAMI *Vitæ Philosophorum*.

HEIDANUS, (KASPAR) een vermaard Godgeleerde der Zestiende Eeuwe, was gebooren te *Mechelen*, en door zijnen Vader bestemd tot den Geestlijken staat in de Roomsche Kerk. Tegen 't oogmerk, was dit de weg, die hem tot den Hervormden Godsdienst leidde. Zijn vlijtig onderzoek, in zijne jonge jaaren, bragt hem in kennis met de gevoelens der Nieuwe Leere, die hem derwijze aanneemelijk voorkwam, dat hij, onmagtig om 't geen hij voor waarheid hieldt, in zijn gemoed te smooren, 't geen in zijne Ziel omging zijnen Ouderen mededeelde. Zij zonden hem daar op van de hand, uit vreeze voor zwaarigheden, welke, in die gevaarlijke tijden, veelligt, hunnen eenigen Zoon mogten treffen. Te *Antwerpen*, daar hij aankwam, liep hij eenige dagen rond om een bestaan te zoeken. Hij vondt het bij eenen Schoenmaaker, welken hij, als Leerjongen, zijnen dienst aanboodt. Zijne arbeidzaamheid en geschiktheid deeden hem spoedig 's Meesters gunst en agting winnen, en den Jongeling in zijn huis neemen. Terwijl zijne medgezellen zich elders verlustigden, bleef hij thuis, en fleet den tijd, welken hij niet op

den Drieftal doorbragt, in letterarbeid, vooral ook, doch zeer heimelijk, met het leezen der Schriftuure. Op zekeren Zondag hem betrapte zijn Meester in deeze godvrugtige bezigheid. Aan fchelden en raazen was hier op geen gebrek aan de zijde des Schoenmaakers, die hem voor eenen Ketter uitmaakte, en onder 't oog bragt, het gevaar, waar aan hij zich zelven en 't huis zijns Weldoeners bloot ftelde, in gevalle zijn veroordeeld bedrijf rugtbaar wierdt. HEIDANUS liet zich hier door niet affchrikken, maar toonde zich gereed tot het doorftaan van de uiterfte folteringen. Op deeze verzekeringen ontdekte zich de Schoenmaaker, en dat hij van de Gezuiverde Leere niet afkeerig was. Gelukkiger voorval konde HEIDANUS niet wedervaaren; hij mogt nu zijn hart vrij uit fpreeken, en kreeg gelegenheid om met lieden van zijne denkwijze te verkeeren; welke hij, daarenboven, verlichtte, in de kennisfe der Schriftuure, door zijne bedrevenheid in de gewijde Taalen. Zelf aanvaardde hij wel haast het Leeraarampt, in de plaats van eenen, die op 't Moordfchavot was omgekoomen.

Naa eenigen tijd hier de Gemeente bediend te hebben, welke hij niet verliet, dan om, nu en dan, de Hervormden in *Holland* te ftigten, geraakte hij in merkelijk gevaar. Ter gelegenheid van een nieuw bevel tot het uitvoeren van de Bloedplakaaten, wierdt hij gezogt en opgefpoord door eenen Onderfchout. HEIDANUS, voor hem vlugtende, nam de wijk op een heimelijk gemak, daar hij, ter naauwer nood, de handen zijns naazetters ontkwam. Thans in de Nederlanden zich niet meer veilig agtende, toog hij na de *Paltz*, de wijkplaats van veele Nederlandfche Hervormden. Het Klooster *Frankendaal*, hun door den Keurvorst gefchonken, en naderhand tot eene Stad vergroot, verfchafte hun aldaar eene veilige woonplaats. De berugte PETRUS DATHENUS was aldaar de eerfte Nederduitfche Leeraar, en onze KASPAR HEIDANUS diens opvolger. Niet alleen won hij de gunst zijner Gemeente, maar ook van den Keurvorst, welks Zoon hij, als Hofprediker, verzelde op zijnen ongelukkigen togt na de Nederlanden. Naa 't fneuvelen van den jongen Vorst, op de *Mookerheide*, fteeg HEIDANUS te paerd, en vlugtte daar mede na *Holland*, van waar hij eerlang overftak na *Zeeland*; in welk Gewest hij, te *Middelburg*, de

Ge-

Gemeente eenigen tijd bediende. Naa de Gendsche Bevrediging keerde hij weder na *Antwerpen*, en vervolgens in de *Paltz*, daar hij, als Opziener te *Bacherach* zijne dagen eindigde. Zeer veel dienst hadt HEIDANUS aan de Gemeente der Hervormden gedaan. De Nederduitsche Vertaaling van den *Heidelbergschen Katechismus*, met de aantekening der Schriftuurtexten op den kant, nog heden bij de Nederlandsche Kerk in gebruik, is de vrugt van zijnen arbeidzaamen vlijt. De Liturgie, of Kerkdienst, agter den Katechismus, is ook door hem daar nevens gevoegd. — HEIDANUS liet eenen Zoon naa, insgelijks KASPAR genaamd; deeze stierf, in den Jaare 1626, te *Amsterdam*, alwaar hij, zedert het Jaar 1608, het Leeraarampt hadt waargenomen. Behalven ABRAHAM, van welken wij straks zullen spreeken, verwekte deeze, bij CLARA VAN DEN BORNE, eenen Zoon, JOHANNES, eerst Leeraar te *Naarden*, vervolgens te *Rotterdam*, en eindelijk te *Amsterdam*. KASPAR COMMELIN, de beroemde Stads Historieschrijver, was van deezen afkomstig, en dus ook de COMMELINS, nog heden te *Amsterdam* in weezen.

Zie WITTICHII *Oratio Funebris*.

HEIDANUS, (ABRAHAM) de Zoon van den *Amsterdamschen* Leeraar, straks genoemd, en Kleinzoon van den eerstgemelden, wierdt gebooren te *Frankendaal*, in den Jaare 1597; hij kwam, met zijnen Vader, te *Amsterdam*, in 't Jaar 1608. Hier leide hij de gronden van Taalkennisse, en vertrok eerlang na *Leiden*, daar hij 't onderwijs genoot van den gemaatigden Hoogleeraar DANIEL COLONIUS, welke niet naliet, hem zijne beginzels in te scherpen. Met eene vlijtige beoeffening der Godgeleerdheid en andere vermaagschapte kundigheden, paarde hij die der Wijsbegeerte van ARISTOTELES. Kort naa zijne bevordering tot Proponent in de Walsche Gemeente, deedt hij eene reize door *Duitschland*, *Zwitzerland*, en, naa eenig toevens te *Geneve*, door *Frankrijk*. Hier wisselde hij zijne Wijsgeerte van ARISTOTELES tegen die van RAMUS, en hieldt 'er gemeenzaamen omgang met de geleerdsten van dat Rijk, onder andere den vermaarden PALÆUS, naar wiens prediktrant hij vervolgens den zijnen schik-

fchikte, en die, zedert, veel opgangs maakte in de Nederlandfche Kerk.

Kort naa zijne uitlandigheid, die twee jaaren duurde, verkoos hem de Walfche Gemeente te *Naarden* tot haaren Leeraar. Hij predikte aldaar tot in den Jaare 1628, wanneer hij 't Leeraarampt in de Nederduitfche Gemeente te *Leiden* bekwam, en zich tevens in den echt begaf met Mejuffrouwe LOTEN, de dochter van een aanzienlijk Koopman te *Amfterdam*.

Niet lang hadt hij te *Leiden* den predikdienst waargenomen, of hem wedervoeren eenige onaangenaamheden. HEIDANUS, naamelijk, hoewel zuiver rechtzinnig in de Leere, was het niet eens met zommige heethoofdige ijveraars van zijnen tijd, in zijne behandeling omtrent de Remonftranten. Hij was van oordeel, dat gelijk deeze hunne gevoelens met bewijzen bekleedden, dezelve niet met hardheid, maar met gelijke wapens moesten worden te keer gegaan. Men vatte hierom tegen hem eenige vermoedens op, van 't welk hij zich willende zuiveren, eene *Wederlegging van den Remonftrantfchen Catechismus* fchreef, en vervolgens, ter wederlegging van een Gefchrift, welk EPISCOPIUS daar tegen in de waereld zondt, een boek onder den tijtel *Caufa Dei contra homines*, „ de „ zaak Gods tegen de menfchen." De naam, welken deeze Twistfchriften in de waereld maakten, bewoog de Bezorgers der *Gelderfche* Akademie, hem het Hoogleeraarampt te *Harderwijk* aan te bieden. Die van *Leiden*, hem niet gaarne willende misfen, bewoogen hem, daar van af te zien, door het opdraagen van dien post aan hunne Hoogefchoole. Gaarne hadde de Keurvorst van de *Paltz* hem na *Heidelberg* gelokt; doch hij bedankte voor de eere der aanbiedinge.

De komst van den vermaarden RENATUS CARTESIUS in de Nederlanden bragt onzen Hoogleeraar in kennisfe met deszelfs Wijsgeerige grondftellingen. Zo veel fmaaks vondt hij in dezelve, dat hij ze greetig aannam, en niet weinig toebragt tot het verfpreiden van dezelve. Groot moet het aanzien en de invloed van HEIDANUS, ter deezen tijde, geweest zijn, naardien, inzonderheid op zijne voorfpraak en aanprijzing, de Heeren HOORNBEEK, COCCEJUS, WITTICHIUS en DE VOLDER tot Hoogleeraars te *Leiden* beroepen wierden.

't

't Geen meermaalen is aangemerkt, dat hoe hooger iemand gezeeten zij, hij dies te nader aan zijnen val is, goldt ook omtrent HEIDANUS. Zijne boezemvriendschap met den Godgeleerde COCCEJUS en zijne begunstiging van de leere van den Wijsgeer CARTESIUS berokkenden zijn verderf. Bekend is de Waereldlijke toestand des Lands, om en in den Jaare 1672. De verdeeldheden, welke den Staat verscheurden, floegen over tot de Kerk. Men hadt in dezelve twee Aanhangen: *Voetiaanen* en *Coccejaanen*. De eersten wierden gemeenlijk aangezien voor ijverige Voorstanders van 't Huis van ORANJE; de andere hadden 't oor der toenmaalige Regeeringe, en bekleedden doorgaans de beste Kerkberoepen. Den *Voetiaanen* ging de naam naa, dat zij, onder den schijn van beschuldiginge met gevaarlijke leerstellingen, hunne tegenstreevers den voet zogten te ligten, en derzelver aanzien ondermijnen. In 't begin des Jaars 1676 wierden, door de Bezorgers der Hoogeschoole, aan HEIDANUS en andere zijner verdagte Amptgenooten, eenige Leerstellingen voorgeleid, ontleend uit de Godgeleerdheid van COCCEJUS en de Wijsbegeerte van CARTESIUS, met uitdrukkelijk verbod om voortaan dezelve hunnen Leerlingen in te prenten. Zeer onverwagt trof deeze slag onzen bijkans tachtigjaarigen Grijszaart. Nogthans vatte hij de pen op, en toonde, in een Geschrift, welk hij *Consideratien* noemde, eene menigte tegenstrijdigheden aan, in het Bevelschrift der *Leidsche* Curatoren. Dit hadt eene niet ongewoone uitwerking. HEIDANUS wierdt van zijn Hoogleeraarampt verlaaten, met behoud, egter, van zijn gewoon Leeraarampt, welk hij dus lang ook bekleed hadt. Hij overleedt in den Jaare 1678, het eenentachtigste zijns ouderdoms. Benevens eenen Zoon, KAREL genaamd, naderhand Sekretaris te *Leiden*, liet hij twee dochters na, van welke de eene, in een tweede huwelijk, tot Man gehad heeft den vermaarden FRANCISCUS BURMANNUS. Zijn *Corpus Theologiæ* is 't voornaamste en meest bekende zijner Werken.

Zie WITTICHIUS, *Orat. Funebris.*

HEIDEL-

HEIDELBERGSCHE KATECHISMUS, eene alomme bekende Geloofsbelijdenis, of liever Leiddraad eens ontwerps van uitvoeriger zamenstelzel van Godgeleerdheid; voerende dien naam naar de plaats, alwaar het opgesteld wierdt, en eerst aan 't licht kwam, te weeten de Stad *Heidelberg*, in het Keurvorstendom de *Paltz*. De eerste beleider deezes opstels was de Keurvorst FREDERIK, die daar toe bevel gaf, deels omdat de Hervormde Kerken onder zijn gebied, door verschillende Leusboeken van dien aart, eenigermaate ontrust, en onder dezelve verschillende begrippen gestrooid wierden; deels, om de Leerstellingen des Geloofs, vooral de zulke, die tusschen de *Lutherschen* en *Calvinisten* in geschil stonden, duidelijk te doen ontvouwen en bepaalen, en aldus eene eenpaarige Leere ter Christen Kerke in te voeren. Tot dit Werk gebruikte de Keurvorst twee Godgeleerden: KASPER OLIVIANUS en ZACHARIAS URSINUS, den eersten Hoogleeraar, den anderen Opziener van het Kollegie der Wijsheid te *Heidelberg*, beiden nog jong, immers niet onder den zeventwintig jaaren, of daaromtrent. Zij schreeven ieder afzonderlijk een Kort Begrip der Leere. OLIVIANUS vervaardigde eene eenvoudige en naar de gemeene vatbaarheden ingerigte schetze van 't Verbond der Genade; URSINUS schreef tweederlei Katechismus: eenen *Grooten*, ten dienste van meer gevorderden, en eenen *Kleinen*, voor de eerstbeginnenden; beide Opstellen wierden goedgekeurd; doch het laatste wierdt aangenomen om te dienen tot eene regelmaat der Leere, en, zedert, onder den naam van *Heidelbergschen Katechismus* ingevoerd. Het kwam in 't licht, in den Jaare 1563, in de Latijnsche en Hoogduitsche Taale, met eene aanprijzende Voorrede van Keurvorst FREDERIK. Vooraf, egter, was het ter beoordeelinge en goedkeuringe gezonden aan de Godgeleerde Fakulteit, de Superintendenten, Opzieners en voornaamste Leeraars van het geheele Keurvorstendom. Alle deezen hongen daar aan hun Zegel. Opmerkelijk is het, dat in de eerste uitgave niet gevonden wordt de *tachtigste Vraage*, raakende het onderscheid tusschen 's Heeren Avondmaal en de Paapsche Misse. Op 's Keurvorsten bevel wierdt zij ingelascht in de tweede uitgave, hoewel in eenigzins andere bewoordingen. *De Misse* wordt aldaar gezeid, in den grond niets anders te zijn, dan

eene afgodische Verlochening der eenige Offerande, en des lijdens van Jezus Christus. De tijd der invoeringe van de tegenwoordige leezinge blijkt niet zeker; dit wel, dat dezelve gevonden wordt in de eerste Nederduitsche Uitgave, in den Jaare 1567. De Heidelbergsche Katechismus, naadat dezelve reeds eenigen tijd, door zommige Leeraars, doch op eigen gezag, der Gemeente voorgedraagen en voor dezelve verklaard was, wierdt, eindelijk, op hoog gezag, ten algemeenen gebruike, ter Nederlandsche Kerke ingevoerd, door een Sijnode, te *Dordrecht* vergaderd, in den Jaare 1574. Veele bestrijders vondt, zedert, dit Opstel, onder andere ook den vermaarden KOORNHERT, tusschen welken en den Hoogleeraar SARAVIA, in '*s Hage*, eene Onderhandeling wierdt aangeleid, in den Jaare 1583, over eenige veranderingen, welke, naar 't gevoelen des eerstgenoemden, daar in behoorden gemaakt te worden. Doch, om verscheiden redenen, was deeze zaak van geen gevolg, en is het Geschrift, tot heden toe, in kragt en waarde gebleeven.

Zie H. VENEMA, *Hist. Ecclef. Christianæ*, *Tom.* VII.

HEILIGE-STEDE, de aloude benaaming eener Hervormde Kerke te *Amsterdam*, thans de Nieuwe-Zijds-Kapel genaamd, staande in de Kalverstraat. Een Wonderwerk, op de plaats, alwaar thans het Kerkgebouw staat, voorgevallen, zou de reden dier benaaminge zijn, en tot het bouwen der Kerke aanleiding gegeeven hebben. Bij den Heer J. WAGENAAR en anderen kan men een verhaal vinden van het Wonderwerk, en tevens verscheiden bedenkingen, welke het verhaal twijfelagtig maaken, indien niet als een louter verdigtzel doen voorkoomen.

Zie WAGENAAR, *Beschr. van Amsterdam.*

HEILOO, met OVERDOM, een Dorp en Heerlijkheid, in *Kennemerland*, in de nabuurschap van de Stad *Alkmaar*, bestaande

de ruim achttienhonderd Morgens Lands. Voor omtrent veertig jaaren stonden in het Dorp honderdvijftien huizen. Het moet reeds vermaard geweest zijn in de zevende Eeuwe, indien 't waarheid zij, dat de H. WILLEBRORD aldaar eene Kerk gestigt heeft. Bij de tegenwoordige inwooners wordt de naam diens Heilige nog in gedagtenisse bewaard, in eenen kleinen Put, aan den Ringmuur des Kerkhofs, ten Westen van de Kerk, *Willebrords-Put* geheeten; naar inhoud der Overleveringe zou dezelve, op 's Predikers gebed, aldaar ontsprongen zijn. Nog heden betoonen de Roomschgezinden, die hier zeer talrijk zijn, daar aan hun eerbewijs; doch nog meer aan den, zo genaamden, *Kruisberg*, op welken, eertijds, de *Kapelle te Runksputte*, of *van Onze Lieve Vrouwe ter Nood* stondt. Volgens 't verhaal zou hier, in eenen nacht, in den Jaare 1713, eene Bron zijn ontsprongen, die Water opgaf, van eene onfeilbaare kragt tegen de ziekte, welke toen onder 't Rundvee heerschte. De bijgeloovige eerbetooningen van veele Roomschgezinden, aan dien plek gronds, wierden, zedert, op hoog gezag verbooden.

HEIM, (VAN DER) een bekend Hollandsch geslagt, 't welk, onder andere, heeft uitgeleverd den voortreffelijken Raadpensionaris ANTHONY VAN DER HEIM, welke den post van Thesaurier Generaal der Unie met die waardigheid verwisselde, in den Jaare 1737. Hij bezat een volkomen vertrouwen, zo buiten als binnenlands. Een bewijs hier van is, onder andere, dat wanneer de Koning van *Frankrijk*, in den Jaare 1743, door zijnen Gezant in *'s Hage*, deedt verklaaren, aan geene Mogendheid eenige opening van een Vredesontwerp te hebben laaten doen, dan alleen aan den Staat der Veréénigde Nederlanden, de Heer VAN DER HEIM, met nog eenige weinigen, hier van kennis hadt gekreegen. Naa het overlijden van den Griffier der Algemeene Staaten, den Heere FRANÇOIS FAGEL, hielden zes Provincien zeer sterk en nadruklijk bij hem aan, om dien post te aanvaarden; waar toe hij niet geheel ongenegen scheen. Doch de Staaten van *Holland*, een zo bekwaamen Staatsdienaar ongaarne verliezende, bewoogen hem om in zijne bediening te volharden. Zijne veelvuldige zwaarwigtige bezigheden, en de ijver, met welken

hij

hij dezelve waarnam, hadden, eerlang, een nadeeligen invloed op zijne gezondheid. Lang zukkelde hij aan eene zeer lastige Hartkloppinge; tegen welke hem het gebruik der Wateren te *Spaa*, als een dienstig middel, wierdt aangepreezen. Op zijne reize derwaarts, in de Maand Julij des Jaars 1746, overleedt hij te '*s Hertogenbosch*, in den ouderdom van drieënvijftig jaaren.

Zie WAGENAAR, *Vad. Hist.*

HEIN, (PIETER PIETERSZOON) even als de meesten onzer Zeehelden, welke den Vaderlande de grootste en heilzaamste diensten hebben beweezen, van geringe beginzelen groot geworden, wierdt gebooren te *Delfshaven*, in den Jaare 1578, van eerlijke, hoewel min aanzienlijke Ouderen. Al vroeg blonk in hem uit, eene edele zucht tot roemwaardige bedrijven. Zijn aanhoudend zwerven op Zee, en zijn deelneemen aan meenig een hachelijk bedrijf, vermeerderde zijne kennis in Zeezaaken, en sleep te gelijk zijnen moed. Van hier dat hij, in eenen tijd, toen persoonlijke verdienste op prijs wierdt geschat en haar loon wegdroeg, wel haast in 't bewind gesteld wierdt. De Westindische Maatschappij, in den Jaare 1623, eene Vloot van drieëntwintig groote Schepen en drie Jagten hebbende doen uitrusten, droeg het bewind over dezelve op aan JAKOB WILLEKENS, als Admiraal, en aan onzen PIETER PIETERSZOON, of, zo als hij gemeenlijk wierdt genoemd, PIET HEIN, als Onder-Admiraal, om daar mede na *Brazil* te stevenen. Hun last hieldt in, koers te zetten na Allerheiligen-Baai, en dezelve, wäre 't mogelijk, te bemagtigen. Naa een hevig gevegt slaagden zij gelukkig in deeze onderneeminge. Het meerendeel der vijandlijke Schepen wierdt verbrand, en de onzen meester van twaalfhonderd kisten Suiker, zeer veel Tabak, Katoen, Huiden, Verfhout, en vervolgens nog van een goed aantal Schepen, met soortgelijke goederen belaaden, die, in hunne onkunde van 't geen 'er in de Baai was voorgevallen, hun als van zelve waren in den mond geloopen. Om 't voordeel, welk hij, met deezen togt, den Lande hadt aangebragt, oordeelden hem 's Lands Staaten waardig het be-

kleedden van aanzienlijker Zeebewind. Thans behaalde hij den vetsten buit, die, veelligt, ooit door eenigen Bevelhebber, te Water of te Lande, veroverd wierdt. Te weeten, in den Jaare 1628 rustte de Westindische Maatschappij eene Vloot uit van eenendertig Schepen, en stelde dezelve onder 't oppergezag van PIET HEIN, met last om op de Spaansche Zilvervloot te passen, en op dezelve eenen kans ter veroveringe te waagen. In de Maand Augustus des gemelden Jaars, op de hoogte van *de Havana* genaderd, alwaar de Vloot moest binnen loopen, vernam hij dat dezelve nog niet was opgedaagd. Eerlang kreeg de Admiraal haar in 't oog, en maakte 'er jagt op; waar op zij in de Baai van *Matanza* week. De meeste Spaansche Schepen raakten hier aan den grond, en wierden dus, door de onzen, met kleine moeite bemagtigd. Met den vetten buit kwam de Admiraal, in den Jaare 1629, behouden aan in 't Vaderland; alwaar dezelve, voor 't grootste gedeelte, te *Amsterdam* opgeslagen, en eerlang begroot wierdt op ruim elf en een halve Miljoen Hollandsche Guldens. Men hieldt, over deeze bemagtiging, een plegtigen Dankdag, brandde vreugdevuuren en vertoonde nog andere blijken van openbaare blijdschap. De Admiraal wierdt met algemeene toejuichingen ontvangen; waar over hij, eenigermaate, zijn misnoegen betoonde, zeggende „ dat het hem wonder deedt, dat hem, om „ den vetten brok, welken hij hadt thuis gebragt, nu deeze on„ gemeene eere betoond wierdt; daar men hem, van andere, zeer „ gevaarlijke togten, thuis gekoomen, met eene soort van on„ verschilligheid hadt aangezien." 's Lands Staaten vereerden hem nu met den rang en tijtel van Luitenant-Admiraal van *Holland*. Kort naa deeze bemagtiging wierdt hij, met eene Vloot, gezonden na de Vlaamsche Kusten, alwaar hij met den vijand in gevegt geraakte, en dermaate van eenen Kogel wierdt getroffen, dat hij 't bestorf, op den twintigsten van Junij des Jaars 1629, in den ouderdom van eenenvijftig jaaren en bijkans zeven Maanden. Zijn Lijk wierdt na *Holland* gevoerd, en te *Delft*, staatelijk, op 's Lands kosten begraaven. Nog heden beschouwt men met eerbied en bewondering de fraaie Grafstede, ter zijner eere aldaar opgericht. Gelijk zijne dapperheid, dus roemt men ook 's Mans Christelijken inborst. Nooit zeilde hij uit op eenen

togt,

togt, of hij hadt zich alvoorens ter dood bereid, even als of hij na een zeker einde zijns leevens uitging. Een uitmuntend voorbeeld ter naavolginge in zijn beroep, 't welk door losheid van zeden te dikmaals gekenmerkt wordt.

Zie DE LAAT, *Verhaal van Westindiën*.

HEINSIUS, (DANIEL) gebooren te *Gend*, in *Vlaanderen*, in den Jaare 1582. Van wegen de ongunst der tijden, in welke hij ter waereld kwam, moest hij, naauwlijks drie jaaren oud, zijn Vaderland verlaaten. Zijne Moeder vertrok met hem na *Zeeland*, en van daar, doch nu ook in gezelschap van zijnen Vader, na *Engeland*. Van wegen verscheiden onaangenaamheden, welke hun in dit Rijk wedervoeren, besloten de Ouders van onzen HEINSIUS ook van hier te vertrekken, en over te steeken na *Holland*. In dat Gewest namen zij tot woonplaats het Dorp *Rijswijk*, in de nabuurschap van *'s Graavenhage*. Dit gaf den jongeling eene voegzaame gelegenheid, om zich te oeffenen in de gronden der Taalkennisse, tot welke men in hem eene ongemeene zucht bespeurde. Naa dat hij hier in genoegzaame vorderingen hadt gemaakt, om hooger onderwijs te kunnen genieten, begaf hij zich na de Hoogeschoole te *Franeker*, en vervolgens na die van *Leiden*. De beoeffening der Grieksche en der Latijnsche Taale, nevens de Regtsgeleerdheid, was het, daar hij zich voornaamelijk op toeleide. Door zijne ongemeene naarstigheid en vorderingen won hij, aan de laatstgenoemde Akademie, de gunst en vriendschap, onder andere, van SCALIGER en DOUZA. Op voorspraak van deeze verworf hij, eerlang, verlof van de Bezorgers der Hoogeschoole, om de jeugd in de Grieksche Taale en Oudheden te mogen onderwijzen. In den Jaare 1605 wierdt hij aangesteld tot Hoogleeraar in de Grieksche Taale, Staatkunde en Geschiedenissen. Nog eenige jaaren verliepen 'er, eer hij den trap van gewoonen Hoogleeraar beklom. Ten tijde van het uitbreeken der geschillen, tusschen de Remonstranten en Contra-Remonstranten, nam hij, hoewel amptshalven daar toe niet geroepen, deel in dezelve, en verklaarde zich met zo

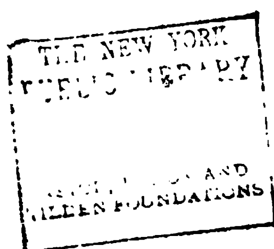
veel ijvers voor de laatstgemelden, dat 's Lands Staaten hem benoemden tot hunnen Sekretaris, op de Sijnode te *Dordrecht* in de Jaaren 1618 en 1619. Volgens sommigen zou hij de opsteller zijn der Voorrede van de Handelingen dier Kerkvergaderinge. Zijn aanhoudend letterblokken deedt hem, in 't einde zijns leevens, zijn geheugen geheel en al verliezen. Hij overleedt, in den Jaare 1655, in den ouderdom van drieënzeventig jaaren; nalaatende, bij eene Zuster van den geleerden JANUS RUTGERSIUS, eenen Zoon NIKOLAAS, van wien straks nader, en eene Dochter, die de huisvrouw wierdt van den vermaarden GUILIELMUS GOESIUS. Behalven zijne Gedigten, welke, om hunne fraaiheid, in eens ieders handen zijn, heeft hij in 't licht gegeeven verscheiden Latijnsche en Grieksche Schrijvers, met zijne Aantekeningen verrijkt; en nog andere Werken van eigen opstel. Door zijne Geleerdheid hadt hij een zo wijdklinkenden naam verworven, dat de Zweedsche Koning GUSTAVUS DE II hem tot zijnen Raad en Historieschrijver benoemde, de Raad van *Venetie* met de Ridderorde van ST. MARKUS vereerde, en Paus URBANUS DE VIII, door den Kardinaal BARBARINI, door de uitlokkendste aanbiedingen, na *Rome* deedt nodigen.

Zie *Vita Prof. Leidens.* SOERMONT, *Akad. Register.*

HEINSIUS, (NIKOLAAS) de Zoon van DANIEL, wierdt gebooren te *Leiden*, in den Jaare 1620. Naa, in zijn Vaderland, den gewoonen loop van Letteroeffeningen volbragt te hebben, deedt hij eene reize door *Frankrijk* en *Italie*; hier hieldt hij zich inzonderheid bezig met het vergelijken van de gedrukte Uitgaven van verscheiden Latijnsche Dichters tegen aloude Handschriften. Met eenen waardigen letterschat van Aanmerkingen keerde hij weder in 't Vaderland, en zette zich neder in zijne Geboortestad, zonder eenig bewind of bestuur, zijne dagen toewijdende aan zijne geliefde oeffeningen. Intusschen bereikte de vermaardheid zijns naams, vooral door middel zijner fraaie gedigten, de ooren der Zweedsche Koninginne CHRISTINA. Zij vondt zo veel behaagens in dezelve, vooral ook in een Lofgedigt ter haarer eere, dat zij

NICOLAAS HEINSIUS,
Dan. Fil.

THE NEW YORK
AND
FOUNDATIONS

zij HEINSIUS na *Stokholm* lokte. In 't eerst wierdt hij aldaar met eere en gunst bejegend, doch naderhand, zo min als van andere Geleerden, van hem weinig werks gemaakt. Zedert stelden hem de Algemeene Staaten aan tot hunnen Resident aan 't Hof van *Zweden*. Eenige jaaren dien post hebbende waargenomen, bekroop hem de lust om weder te keeren na zijn Vaderland; hij verkoos nu tot zijn verblijf de Stad *Vianen*, alwaar hij, in den Jaare 1681, het eenenzestigste zijns Ouderdoms, zijne dagen eindigde. Behalven zijne Gedigten, heeft hij geschreeven Aantekeningen op de Latijnsche Digters OVIDIUS, CLAUDIANUS, VALERIUS FLACCUS en VELLEJUS PATERCULUS.

HEINSIUS, (ANTONI) waarschijnlijk de Zoon des straks vermelden, bekleedde, in den Jaare 1685, den post van Pensionaris der Stad *Delft*, wanneer hij, nevens andere aanzienlijke Staatsleden, na *Engeland* wierdt gezonden, ter vereffeninge van eenige geschillen, tusschen de Nederlandsche Oostindische Maatschappij en die van dat Rijk ontstaan. Vijf jaaren laater bekwam hij, op aanprijzing van Koning WILLEM DEN III, de aanzienlijke waardigheid van Raadpensionaris van *Holland*, en kort daar naa, door die zelfde veel vermogende voorspraak, het Groot-Zegelbewaarderschap, nevens het Stadhouderschap der Leenen van *Holland*. Niet vreemd was het, derhalven, dat, in het berugte geschil, over het zenden der Nominatie van Schepenen van *Amsterdam* aan zijne Majesteit, terwijl dezelve uitlandig was, in den Jaare 1690 voorgevallen, de Heer HEINSIUS de zijde van den Stadhouder hieldt. Naa dat hij, in dat zelfde jaar, als een van de Gemagtigden der Staaten, in de Haagsche Bijeenkomst was verscheenen, wedervoer hem, eenigen tijd daar naa, in den Jaare 1693, eenige onaangenaamheid, ter gelegenheid dat de Dordrechtsche Oud-Burgemeester, SIMON VAN HALEWYN, gelijk wij op zijn Artikel verhaald hebben, verdagt van ongeoorlofde verstandhoudinge met *Frankrijk*, den Raadpensionaris beschuldigde, aan sommigen kennis te hebben gegeeven, hoe het Fransche Hof, zints het overgaan van *Bergen* in *Henegouwen*, in '*s Graavenhage* aanzoek tot vrede hadt laaten doen; en alzo zich insgelijks aan verbodene gemeenschap met dat Hof bezoedeld te hebben. De Heer HEINSIUS, door de Heeren van 't Hof, hier over ondervraagd,

 deedt

deedt deswegen wel geene bekentenis; doch zijne ontkenning was ook zeer flaauw. Naderhand kwam hij openlijk voor de zaak uit, in de Vergadering van *Holland*; doch voegde 'er nevens, dan niemand door hem in 't geheim was toegelaaten, dan Koning WILLIAM, in de hoedanigheid van Stadhouder. Nog eene andere ongeoorlofde geheimhouding leide de Heer HALEWYN den Heere Raadpensionaris te laste, tevens ten kenmerke dienende van deszelfs gehegtheid aan den Prinse van Oranje; zij bestondt hier in, dat wanneer ter Staatsvergaderinge was gehandeld, over de vermeerdering van 's Lands Zeemagt, met dertig Schepen, de Heer HEINSIUS, 't geen hij toen reeds wist, en behoorde geopenbaard te hebben, hadt verzweegen, dat *Engeland*, in deeze vermeerdering, zijn aandeel niet wilde draagen. De Burgemeester noemde dit een *blindhokken van Holland*. In den Jaare 1697 verscheen de Raadpensionaris, onder de Staatsche Afgevaardigden, op de Rijkswijksche Vredehandeling. Van tijd tot tijd hadt hij, vervolgens, deel in de gewigtigste Staatsbelangen, en was zijn invloed van zo veel belangs, dat hij voor de oorzaak wierdt aangezien, die verhinderde dat het Vereenigde Leger met het Fransche niet handgemeen wierdt, in den Jaare 1702, en, twee jaaren laater, het regelen van den Veldtogt met den Hertog VAN MARLBOROUGH aan hem was toevertrouwd. Toen, in den Jaare 1706, het Fransche Hof eenige heimelijke voorslagen van Vrede deedt, nam men den Raadpensionaris, zo wel als de Regeering van *Amsterdam*, in den arm. De zoon van den beroemden Geneesheer HELVETIUS, van *Parijs*, alwaar hij thans woonde, herwaarts gekoomen, in den schijn van een bezoek aan zijnen Vader, hieldt verscheiden gesprekken, over dit onderwerp, met den Heer HEINSIUS, en stelde hem brieven en boodschappen ter hand van den President ROUILLÉ; gelijk hij ook, vervolgens, een Ontwerp, door de *Amsterdamsche* Burgemeesteren goedgekeurd, den Engelsche Staatsdienaaren toezondt. De punten, daar in vervat, werkte hij vervolgens uit, en bragt ze, ten getale van veertig, op 't papier. Men weet dat deeze onderhandelingen den Vrede niet ten gevolge hadden. HEINSIUS ontving hier over, van de Fransche Staatsdienaars, eenen Brief, opgevuld met bittere klagten over 't gedrag van de Afgevaardig-

den tot die onderhandeling. Van deeze en ontelbaare andere Staatsbezigheden afgesloofd, overleedt de Raadpensionaris, op den derden Augustus des Jaars 1720, naa dat hij, in zeer onrustige tijden, ruim dertig jaaren dat gewigtig Ampt bekleed hadt, en dus, naast JOAN VAN OLDENBARNEVELD, langer dan ooit eenige Raadpensionaris, die, tot heden vóór of naa hem heeft geleefd. Men heeft aangemerkt, dat hij, geduurende 't leeven van Prinse WILLEM DEN III, diens belangen ijverig zijnde toegedaan, zedert van maatregelen was veranderd, zonder daarom evenwel tot de Franschgezinde zijde over te hellen.

Zie WAGENAAR, *Vaderl. Historie.*

HEIRVAART. Dus noemde men, van ouds, eene zekere hulpbetooning, welke, geduurende de Graaflijke Regeering, de Nederlanders hunnen Graaven moesten toebrengen. Zij bestondt in het leveren van een zeker getal Manschap, welke, bij gelegenheid van het ontstaan van eenen Oorlog, moest worden opgebragt. De gewoonte is afkomstig van de tijden, in welke de Graaven, hier te Lande, aan het gebied der Frankische Koningen nog onderworpen waren. Volgens de uitstaande Wetten moesten, in het genoemde geval, de Graaven des Koning Leenmannen, in hun Graafschap woonende, als mede de Ridders, oproepen tot het leveren van gewapende Mannen; dit noemde men *ter Heirvaart beschrijven.* Zelf waren de Onëdelen, of Gemeenen, tot deeze leveringe verpligt; die zich ook, vervolgens, tot de Steden uitstrekte. Zints de Graaven, van hunne afhankelijkheid van uitheemsche Vorsten, ontslagen waren, bleef deeze gewoonte stand houden, hoewel de grond niet meer bestondt, op welken dezelve was ingevoerd. Zo veel voordeels vonden de Graaven, dikmaals in Oorlogen met nabuurige of wijd afgelegene Mogendheden ingewikkeld, bij deeze gewoonte, dat zij de buigzaame en geleidelijke Nederlanders, aan dit juk gewoon, gereedelijk overhaalden ter bewilliginge in eenige schikkingen, welke daar op gemaakt wierden. Dus bepaalde men, bij beschreevene Handvesten, het getal der Manschappen, welke, onder andere, de Steden tot eenen Krijg moesten opbrengen.

Volgens de vroegste bescheiden, deswegen voorhanden, moest *Haarlem* vierenzestig, doch *Leiden* slegts vijfentwintig man te velde brengen. Geduurende den *Arkelschen Oorlog*, in 't begin der Vijftiende Eeuwe, wierden van *Amsterdam* honderdtwintig, van *Haarlem* tweehonderdvijftig, en van *Leiden* tweehonderd gewapenden gevorderd. Uit welke vermeerdering van hulpbenden wij mogen afleiden, de inkruiping der Graaven op de regten der Landzaaten; 't en zij men onderstelle, dat met het toeneemend getal der Ingezeetenen, de hulpe, met hunne eigen bewilliging, is vergroot geworden. Doch, waarschijnlijk, zal hier omtrent, allengskens, het zelfde misbruik zijn ingesloopen, als met opzigt tot den tijd, geduurende welken de Landzaaten gehouden waren, den Graaven ten dienste te staan. Deeze verpligting bepaalde zich, in den beginne, tot het land hunner inwooninge, en duurde slegts éénen dag, in gevolge der gewoonte, om 's morgens uit te trekken, en 's avonds wederom thuis te zijn. Volgens de Friesche Wetten, vorderde het Regt, dat de Vrije Friezen op geenen Heirvaart uittrokken, dan met de Ebbe uit, en met den Vloed wederom thuis. *It is riucht*, leezen wij bij SCHOTANUS, *dat dij frie Fresa oen nen Heerferd thoer forfara dan mitta Ebba wt, ende mitta floed op.* Ook bepaalden de zelfde Wetten de uitgestrektheid des togts *Oostwaarts tot aan den Wezer, en Westwaarts tot aan het Vlie.* Doch, uit inschikkelijkheid van aart, en om den Landheeren te believen, wierden deeze paalen al vroeg en zeer dikmaals overschreeden. Voorts was de Graaf gehouden, de kosten deezer Heirvaarten te draagen; alleenlijk met deeze uitzondering, dat de uitgetrokkene Manschappen of uit eigen beurs, of van der Steden wegen van 't noodige verzorgd wierden, tot op derzelver aankomst op de algemeene Verzamelplaatze. Tot besluit merken wij hier nog aan, dat wanneer de Graaven 's Lands Wetten en oude Gewoonten volgden, in 't uitschrijven van eenen Heirvaart, zij alsdan gezegd wierden *rechte Herevaird* te gebieden; in onderscheiding van een *onrechten*, of *onwettigen*, waar toe zij zeer dikmaals overhelden.

Zie MIERIS, *Charterboek*; *Handv. van Kennemerland*; SCHOTANUS, *Beschr. van Friesl.* enz.

HEKE-

HEKERENS en BRONKHORSTEN; zie BRONKHORSTEN.

HELDER, (DE) een Dorp, op den Noordlijkften uithoek van *Holland*, grenzende aan het vermaarde Zeegat *Texel*, dus genaamd naar het Eiland, 't welk, tegen over dit Dorp, aan de overzijde des Vaarwaters legt. Zints de verwijding der Zeegaten, en de meerdere flijting van den vasten Wal, door het aanfpoelende Zeewater, heeft dit Dorp, van tijd tot tijd, verfcheiden veranderingen ondergaan, en in zijne uitgeftrektheid merkelijk nadeel geleeden. In den Jaare 1679 moest de Kerk meer binnenwaarts gezet worden, alzo de naderende ftroomen haar met inftorting dreigden. Van wegen de aangelegenheid deezes uithoeks, voor een aanmerkelijk gedeelte van Noordholland, en op dat het Zeegat, door verdere verwijding, bij elken vloed, niet meer Waters zou binnen laaten, en alzo den boezem der Zuiderzee nog hooger, dan nu dikmaals gebeurt, doen zwellen, hebben 's Lands Staaten, van tijd tot tijd, te deezer plaatze aanmerkelijke Zeeweeringen aangeleid; beftaande in het leggen van zwaare Wierdijken, het inflaan van Paalwerk, en het vullen der tusfchenruimten met Ballast of Kreblingfteenen, welke voormaals, bij geheele Scheepsladingen, in groote menigte, uit *Noorweegen*, herwaarts plagten te worden aangevoerd. Daarenboven heeft men, hier en daar, Hoofden van lange en zwaare Paalen geflagen, welke lijnrecht of met eenen bogt van den vasten Wal in Zee uitfteeken, om daar mede de kragt van den voorbijfnellenden ftroom te breeken, en alzo het uitdiepen bij, en affpoelen van den Wal te beletten. Nog onlangs heeft men hier eenige fchikkingen ingevoerd, van welke men, voor 't Gemeene Land en den Scheepvaart, heilzaame uitwerkzels verwagt. In het Dorp ontmoet men een Gebouw, weleer door de Westindifche Maatfchappije, bij derzelver eerfte oprichting, geftigt; doch 't welk nu, zedert veele jaaren, tot eenen Herberg wordt gebruikt. De menigte van Zeevaarenden, welke, terwijl hunne Schepen op de Ree leggen, hier dikmaals aan Land koomen, veroorzaakt merkelijk vertier in dit Dorp, alwaar men bij de driehonderd Huizen telt; veele van welke bewoond worden van Straatsdavidfche en Groenlandfche Kommandeurs, of van

derzelver Stuurlieden en mindere Bevelhebbers. De *Helder* wordt met *Huisduinen*, een weinig van daar ten Westen gelegen, door éénen Leeraar bediend. Dit is ook het geval der Doopsgezinden, welke 'er eene Gemeente, als mede der Roomschgezinden, van den Aanhang der *Jansenisten*, die 'er eene Statie hebben.

Uit medegedeelde Berigten. Zie ook *Tegenw. Staat*, Deel VIII.

HELIUM. Dus noemden onze aloude Schrijvers den wijden en breeden Mond, met welken de vereenigde rivieren *Maas* en *Waal*, op de hoogte van 't Eiland *Walcheren*, weleer plagten in Zee te vallen. Of *Holland*, zo veel als *Heelland*, daar van zijnen naam ontleend hebbe, laaten wij over voor de zulken, die smaak vinden in dus gedwongene Naamsafleidingen.

HELLEVOETSLUIS, dus genaamd naar het nabij gelegen Dorp *Nieuw-Hellevoet*, in *Holland*, in 't Land van *Voorn*, is een zeer bekende Haven en Fort, van eene langwerpige gedaante, van buiten van eene Graft en Hoofdwal omringd, en van binnen voorzien van een Dok, tot eene bekwaame legplaats voor Oorlog- en andere Schepen. Van een klein gehugt, bij de uitwaterende Sluizen van deezen oord opgeslagen, is de Plaats tot haare tegenwoordige gedaante aangegroeid. Veel zal hier toe geholpen hebben, deels haare geschiktheid om dit gedeelte der Provincie tegen een vijandlijken aanval van den Zeekant te beveiligen; deels de bekwaame gelegenheid tot een spoedigen overtogt van daar na *Engeland*; deels, eindelijk, haare voegzaame ligging voor 's Lands Zeemagt, om aldaar te kunnen binnen loopen. Zeker is het althans, dat het aanleggen van een Dok, ter deezer plaatze, reeds in den Jaare 1636, bij 's Lands Staaten in overleg wierdt genomen. *Hellevoetsluis* heeft drie Poorten: éene Landpoort, de *Brielsche* genaamd, en twee Waterpoorten; ter wederzijde van deeze leggen Batterijen, voorzien van zevenendertig Stukken metaalen Geschut, van twaalf tot zesendertigponders. Aan de Havenhoofden ziet men Paalen

van

van honderdtien voeten lang en ruim twee voeten over 't kruis dik. De overſnelle ſtroom, die hier met eene ſchroomlijke ſnelheid langs de Oevers ſchuurt, vordert zo zwaare en kostbaare Borstweering. De Schutſluis, aan 't einde der Haven, in het Fort, achtenveertig voeten wijd, heeft twee ongemeen groote Vloed- en even zo veele Ebdeuren. De kunſtige Brug, welke daar over legt, wordt, met veele moeite, door middel van Raderwerk en Rollen, geopend en geſlooten. 's Lands Magazijn en Timmerwerf, de Logementen van de Heeren der Admiraliteit en der Gekommitteerde Raaden, en andere huizen, daar toe behoorende, ſtaan ter wederzijde van 's Lands Dok. 't Zijn meestal zeer ruime en fraaie Gebouwen, en dienen ten bewijze van 's Lands bloei en welvaart, in den tijd, toen zij geſtigt wierden. Men rekent dat op de Werf, zomtijds, wel zestienhonderd, zo Metaalen als Yzeren ſtukken Geſchut leggen. Van de Kerk, die redelijk fraai is, en door een eigen Leeraar wordt bediend, wierdt de eerſte ſteen geleid in den Jaare 1661, doch het gebouw niet voor het Jaar 1685 voltooid. De ongunst diens tusſchentijds kan de oorzaak geweest zijn dier zammelinge. Voorts wordt het getal der huizen op ongeveer honderdenvijftig begroot. De Regeering beſtaat 'er uit een Schout, vijf Schepenen en eenen Sekretaris. Behalven den omſlag, welken 's Lands Gebouwen medebrengen, veroorzaakt hier merkelijk vertier het geduurig af en aan vaaren der Engelſche Paketbooten na en van *Harwich*. Woensdag en Saturdag zijn haare gewoone zeildagen.

Zie *Tegenw. Staat.*

HELLING, (HERMAN) vermaard om zijnen veel gewaagden aanſlag op *Amſterdam*, in den Jaare 1577, ten tijde als de Stad het nog met den Koning van *Spanje* hieldt. Het belang, welk 's Lands Staaten ſtelden, in 't winnen van eene vermogende Stad, hadt hun, reeds eenigen tijd, doen bedagt zijn op middelen, om haar van partij te doen wisſelen, en nog onlangs zeer naauw inſluiten. Doch vermids openbaar geweld geene uitwerking deedt, namen ze het beſluit, den list te baate te neemen. Het hoofdbewind des toelegs vertrouwden

ze

ze aan HELLING, Kolonel over 't Voetvolk, nevens den vermaarden NIKOLAAS RUIKHAVER, den zelfden, welke *den Briel* hadt helpen bemagtigen, en van geboorte een *Amsterdammer*, doch, om zijne Staatsgezindheid, ter Stad was uit geweeken. Te zamen hadden ze onder zich tien Vaandels Knegten. Volgens 't plan moesten vier Vaandels zich te schepe, heimelijk, na de Stad begeeven, en de zes overige maaken, in den vroegen morgen van den drieëntwintigsten November, voor de Haarlemmerpoort te zijn. Dewijl het oogmerk alleen inhieldt, *Amsterdam* voor de Staaten te winnen, en geenzins om buit te maaken, deedt HELLING, vooraf, de zijnen zich schriftelijk verbinden, ingevalle zij der Stad meester wierden, geene plondering te zullen aanrigten. 's Daags vóór den bestemden toeleg zondt HELLING zijnen Luitenant CIRCOURT, met nog acht kloeke gezellen, na *Amsterdam*, alwaar zij, mids hun geweer aan de Poort afleggende, wierden binnen gelaaten. Om geenen argwaan te verwekken, bragten ze den nacht in vrolijkheid door, met drinken, zingen en danzen. Met het aanbreeken van den dag begaven ze zich na de Haarlemmerpoort, vraagden hun geweer te rug, en gingen voorts na buiten. Hier ontmoetten ze eenige Knegten, behoorende tot de vier boven gemelde Vaandelen, in den nacht voor de Stad genaderd, en die nu, op of omtrent Droogbak, 't welk toen nog buiten de Stad lag, waren aan Land gestapt. Men hieldt zich over en weder vreemd, kwam in gesprek, en eindelijk in woorden, die zo hoog liepen, dat de degens uit de scheden raakten. De Wagt van de Poort hier op toeschietende, om hen te scheiden, ligtten ze het masker af. Men valt gelijkerhand op de Amsterdammers aan, doodt of verjaagt ze, streeft na de Poort, en straks na binnen, onder een schrikwekkend geroep van *Victorie! Victorie! Val aan, val aan! De Stad is ons!* Alle het Volk in de Schepen tradt nu aan land, en voegde zich bij de overige Vaandels. Op elk, die tegenstand boodt, wierdt geschooten, doch alle de anderen ongemoeid gelaaten. Onder het juichen van *Oranje! Oranje! de Stad is ons!* liepen de meeste Troepen na den Dam, terwijl eenigen stal hielden bij het Koornmeetershuisje op de Kolk, welk zij voor 't Stadhuis aanzagen. Op den Dam ontmoetten de Staatschen merkelijken tegenstand van de Burgers en Soldaaten, die aldaar de wagt hielden. In-

Intusschen deedt HELLING niet weinig wonder het agterblijven der zes overige Vaandelen, tot dat hij vernam, dat ze, bij misverstand van den naam *Haarlemmerpoort*, voor welke zij bescheiden waren, zich vervoegd hadden voor de Poort te *Haarlem*. Onder den kloeken weerstand, dien hij binnen *Amsterdam* vondt, zondt hij, in allerijl, iemand na *Haarlem*, om zijn Volk te doen aanrukken. Doch, van wegen de overmagt, met welke hij te doen hadt, was hij niet in staat om post te houden. Langs den Nieuwendijk deinsde hij af, tot op de hoogte van de Oude-Haarlemmersluis, daar hij zich, zo goed hij konde, verschanste, in afwagting der zes Vaandelen. Ook zondt hij iemand na *Zaandam*, aan den Hopman VAN VLIET, die aldaar lag, om versterking; doch deeze kon niet besluiten, op eene mondelinge boodschap, dezelve toe te zenden. Om de Amsterdammers tot staan te brengen, deedt hij wijders eenige briefjes strooien, inhoudende dat het oogmerk zijner komste alleenlijk diende, om hen te herstellen in den ouden welvaart, over welks verval thans algemeen geklaagd wierdt; en indien elk zich stil hieldt, niemand eenig leed zou wedervaaren: daar, integendeel, ingevalle van wederstand, de Stad, aan plonderinge en vlamme, ten beste zou gegeeven worden. Kleine baate, egter, deedt dit alles aan HELLING en de zijnen. Het agterblijven van hulpe deedt den moed der Stedelingen rijzen; zij speelden nu op de Staatschen uit twee stukjes geschut, en troffen, met een derzelven, den Hopman HELLING derwijze, dat hij dood nederviel. Dit bragt zulk eenen schrik onder zijn Volk, dat het, met verhaasten optogt, ter opene Poorte uit, na buiten vlugtte. RUIKHAVER, die in een huis eene wijkplaats hadt gezogt, wierdt aldaar ontdekt, door iemand, welke hem kende en een doodlijken haat toedroeg, en vervolgens in koelen bloede doorstoken. De veel gewaagde aanslag op *Amsterdam* liep hier mede geheel te leur.

Zie J. WAGENAAR, *Beschr. van Amsterdam*, Boek IX, en agter hetzelve, Bijlage Lr. B.

HEL-

HELMOND, een open Steedtje, in de Meierij van *'s Hertogenbosch*, ongeveer zeven uuren gaans ten Zuidoosten van de Stad van dien naam, aan 't Riviertje de Aa, gelegen. Geduurende de Spaansche Beroerten heeft het gedeeld in de rampen des Oorlogs, en zijne voornaamste sterkte verlooren. Hier en daar ziet men nog de overblijfzels van Stads Poorten. De Grafien zijn smal, en hebben geen ander water, dan 't geen, uit het gemelde Riviertje, in dezelve loopt. Het getal der huizen wordt op ongeveer driehonderdtachtig begroot. Het Kasteel, bij mangel aan onderhoud, is in een deerlijk verval. Het Klooster, eertijds het verblijf van adelijke Jonkvrouwen, wordt thans van bijzondere eigenaars bewoond. De Kerk der Hervormden, staande aan de Markt, is een ruim en fraai Kruisgebouw, niet ontbloot van uitwendige en inwendige sieraaden. De Predikant, welke de Gemeente bedient, predikt ook in het nabuurig Dorp *Rixtel*. Gemeenlijk eenmaal 's jaars houdt de Klassis van *Peelland* hier eene zitting. De Linnenhandel en Weeverij is de hoofdbron van het bestaan der Ingezeetenen. De Admiraliteit van de Maaze heeft hier eenen Ontvanger der Licenten, nevens eenen Kontrarolleur.

Zie *Tegenw. Staat.*

HELMPOOTING, dus genaamd naar het pooten of planten van eene soort van lies of gras, *Helm* genaamd, 't welk aan den Zeekant, in verscheiden oorden onzes Vaderlands, met Duinen bezet, jaarlijks, met veel voordeel wordt te werk gesteld, om alzo eene zekere vastigheid te geeven aan 't gulle Land, en hetzelve tegen overstuiven te behoeden. Door dit middel behoudt men, ginds en elders, een vasten voormuur tegen de aanspoelende Zee; welke, op andere plaatzen, alwaar men deeze voorzorge niet gebruikt heeft, een aanmerkelijke gedeelte gronds heeft verslonden. Zie het Art. DUINEN.

HELSDINGEN, (HENRIK VAN) nevens eenen DIRK KANTER, beide *Utrechtenaars*, wisten, in den Jaare 1610, eene buitengewoone Regeeringsverandering in hunne geboortestad te bewerken, in schijn van herstellinge van Stads Privilegien, doch, in-

der-

derdaad, meent men, om herstelling te bekoomen in hunne eigen waardigheden, welke zij voormaals bekleed hadden, doch van welke zij nu, zints geruimen tijd, waren uitgesloten. Na merkelijke beweeging onder de Gemeente verwekt, en dezelve de wapens te hebben doen opvatten, streefde VAN HELSDINGEN, met nog andere Gemagtigden, na het Stadhuis, en noodzaakte de Regeering tot het doen van afstand, en om andere Leden in haare plaatze te verkiezen. Beiden wierden straks tot Burgemeesters aangesteld. Niet lang bleeven ze in 't bewind. De Raad van Staate verliet hen, nog in het zelfde jaar, van hunne waardigheid; om welke te rug te bekoomen, zij met anderen eene zamenzweering aangingen, om der nieuwe Regeeringe den voet te ligten. Doch vermids het ontwerp met geene genoegzaame geheimhouding was behandeld, kwam het ter ooren der Wethouderschap. VAN HELSDINGEN en KANTER wierden hier op gestraft met ballingschap, en daarenboven de eerste met verbeurdverklaaring van de helft, en de andere van alle zijne goederen. Zij begaven zich met 'er woon na *Amsterdam*, alwaar zij hunne dagen eindigden.

Zie WAGENAAR, *Vad. Historie.*

HELST, (BARTHOLOMEUS VAN DER) een vermaard Schilder der voorgaande Eeuwe. Onder de Stukken, welke, op het Stadhuis van *Amsterdam*, van hem voorhanden zijn, munt inzonderheid uit, het overheerlijk tafereel op de Groote Krijgsraadskamer. Het verbeeldt een Korporaalschap teerende Burgers, uit de Kompagnie van den Kapitein KORNELIS JAN WITSEN, ter gelegenheid van het sluiten van den Vrede met den Koning van *Spanje*, in den Jaare 1648. Naast het spreekend beeld des Kapiteins ziet men dat zijns Luitenants JOHAN VAN WAVEREN, in de houding van gelukwenschinge met die blijde gebeurtenis. Volgens 't verhaal van sommigen, zouden, voor afzonderlijke gedeelten van dit Schilderstuk, 't welk nooit zonder verwondering, met verbaasdheid gemengd, kan beschouwd worden, meermaalen zeer aanzienlijke sommen gebooden zijn. Wijders hangt nog, van den zelfden Meester, een uitvoerig Stuk voor den Schoor-

steen

ſteen, in de Groote Zaal van de Handboogsdoele, thans den Herberg de Doele, op den Singel op de Garnaalemarkt. Des Schilders broeder was hier Kastelein: waarom dezelve veelal de Doele van VAN DER HELST genoemd wierdt.

Zie HOUBRAKEN en WAGENAAR, *Beſchr. van Amſterdam.*

HEM, een Dorp in 't Noorderkwertier van *Holland*, in *Dregterland*, voert, te gader met *Venhuizen*, wier Bannen aan elkander paalen, den naam van *Stede*, volgens gifte van Hertog WILLEM VAN BEYEREN van den Jaare 1414, en geniet, als zodanig, eenige Voorregten. Van de drieëndertig Vroedſchappen der Stede woonen zeventien te *Hem*, en zestien te *Venhuizen*. Ieder Plaats heeft twee Burgemeesters. Van de zeven Schepenen worden, jaar om jaar, uit de Dorpen vier en drie verkoozen, nu uit het een, dan uit het ander. Het Dorp *Hem* legt in de Korte Streek, in eene rije van zeshonderd Roeden, aan weerkanten met Huizen bebouwd. Voor veertig jaaren wierdt het getal van deeze op honderdnegenëndertig begroot.

HEMELAAR, (JAN) gebooren in *'s Graavenhage*, en naderhand Kanunnik te *Antwerpen*. Al vroeg toonde hij zijne verhevenheid boven den kwaaden ſmaak zijner Eeuwe, alzo hij zich meer toeleide op de beoeffening der beſchaafde Letterkunde, dan op de Schoolſche twisten en diepzinnigheden, welke toen nog bij veelen geagt wierden het karakter van een geleerd Man te vormen. Hoewel de juiste tijd zijner geboorte niet bekend is, moet dezelve zijn voorgevallen een goed ſtuk vóór het einde der Zestiende Eeuwe; alzo hij, in den Jaare 1600, eene reize na *Rome* ondernam. Hij was de vriend en leerling van den vermaarden JUSTUS LIPSIUS, die, in zijne *Brieven*, met lof van hem gewaagt, en zijner geleerdheid en goeden ſmaak een heerlijk getuigenis geeft. In laateren tijd was hij een vriend van HUGO DE GROOT, wien hij, in een Latijnsch Vaers, met deszelfs ontkooming uit de Loeveſteinſche gevangenisſe, geluk wenschte. Zes jaaren vertoefde hij te *Rome*, hebbende zijnen om-

intrek in het paleis van den Kardinaal CESI. Gedurende zijn verblijf aldaar hieldt hij eene Lofrede op Paus CLEMENS DEN VIII. Zo veel genoegen gaf dezelve, ook ten Pauslijken Hove, dat hem, tot loon daar van, de keuze wierdt gegeeven, tusschen het Opzienersampt over de Vatikaansche Boekerij en eene voordeelige Kerkelijke bediening. Hij verkoos het laatste, doch vergenoegde zich met eene Kanunnikdij in de Bisschoplijke Kerk te *Antwerpen*.

HEMELAAR was de Moederlijke Oom van den beroemden JAKOB GOLIUS, eertijds Hoogleeraar in de Oostersche Taalen te *Leiden*, en bekend genoeg door zijn *Arabisch Woordenboek*. Veele moeite deedt hij om zijnen Neef over te haalen tot de Gemeenschap der Roomsche Kerke, zo als hem gelukt was omtrent diens broeder PIETER GOLIUS, welke, zints zijn achtste jaar, ten zijnen huize was opgevoed. Kleine moeite kostte hem hierom deeze verandering van Godsdienst.

't Is bekend dat de Hoogleeraar JAKOB GOLIUS, om zich in de kennis der Oostersche Taalen verder te oeffenen, eene reize door het Oosten hadt gedaan. De zelfde zucht beheerschte ook zijnen broeder PIETER, en deedt hem gelijken togt onderneemen. Naa den naam van CELESTINUS VAN ST. LEDUINO aangenomen, en een goed getal jaaren zijn verblijf op den Berg *Libanon* te hebben gehouden, begaf hij zich na *Rome*, alwaar hij tot Hoogleeraar in de Oostersche Taalen wierdt aangesteld. Hier bragt hij het boekje van THOMAS A KEMPIS in de Arabische Taale over. Op den ouderdom van vierenzeventig jaaren bekroop hem de zucht om Geloofsbekeerlingen te maaken, en ondernam hij, ten dien einde, eene reize na de Kust van *Malabar*. Ondanks het verschil van Godsdienst, schijnen de broeders GOLIUS in goede vriendschap geleefd te hebben. 'Er is nog een Brief voorhanden, door PIETER GOLIUS aan zijnen broeder JAKOB geschreeven, op zijne Reize door het Oosten, waar in hij hem zijnen dank betuigt, voor het goed onthaal, welk zijne Brieven van Voorschrijvinge hem in *Asie* bezorgd hadden.

Zie BAYLE, *Dict. Crit.*

HEMELUM, een oud Dorp, in *Friesland*, in de Grietenij *Hemelummer-Oldevaart*, in 't Kwartier van *Westergo*. Weleer stondt hier een aloud adelijk Slot of Stins, van het geslagt der HOPPERS, waar uit de vermaarde JOACHIM HOPPERUS afkomstig was. Ook hadt men hier, in overoude tijden, een beroemd Benediktijner Klooster, van *Stavoren* derwaarts overgebragt, naa dat, ter deezer Stede, het *St. Odulphus-Klooster* door de Zee was ingezwolgen. Van hier dat de Abten zich schreeven *door Gods bermhartigheid Abt van* Stavoren *te* Hemelum. Volgens UBBO EMMIUS behoorde dit onder de rijkste Kloosters van *Friesland*. Zints de verandering van Godsdienst, heeft men de goederen en inkomsten deezes Kloosters, gedeeltelijk, gebruikt tot den opbouw van 's Lands Hoogeschoole te *Franeker*.

Zie WINSEMIUS en SCHOTANUS.

HEMELUMMER-OLDEVAART, met *Noordwolle*, eene Grietenij in *Friesland*, in het Kwartier van *Westergo*, de achtste en op één na de laatste in rang. Behalven de drie Steden, *Stavoren*, *Workum* en *Hindelopen*, leggen in deeze Grietenij de volgende negen Dorpen: *Hemelum*, *Koudum*, *Warns*, *Scharl*, *Molquern*, *Oldega*, *Nijega*, *Elahuizen* en *Koldevolde*. Zeer waterrijk is deeze Grietenij, tot merkelijk voordeel van den binnenlandschen Scheepvaart, en van den verschen Vischvangst, vooral van zeer smaakelijke *Baars*. Nog verscheidene andere Wateren of Meirtjes plagt men 'er voor deezen te ontmoeten, die zedert droog gemaakt, en in uitmuntende Wei- en Bouwlanden zijn veranderd. Eenige groote Stinzen, welke men 'er, in oude tijd, vondt, zijn meest geslegt, en alleen in het vermaaklijk Dorp *Koudum* daar van eenige overblijfzels te vinden.

Zie WINSEMIUS, *Kronijk van Friesland*.

HEMERT, (NEDER-) in onderscheiding van *Op-Hemert*, is een Dorp en Heerlijkheid, leggende aan de Maaze, op een Eilandtje, *de Hemertsche Waard* genaamd, en vermaard om de

neder-

nederlaage, welke, in den Jaare 1061, aan Graave FLORIS DEN I, nabij hetzelve, door de Keizerlijken, die hem in den flaap overvielen, wierdt toegebragt. Voor deezen behoorde de Heerlijkheid aan den Ridder FREDERIK TURK, Zoone van den Ridder LUBBERT TURK, die, in den Jaare 1586, te *Utrecht*, wierdt verflagen. Van wegen de gelegenheid der plaatze heeft men aldaar eenige Vestingwerken opgeworpen, waar binnen eene kleine Bezetting legt. Midden in het Dorp ftaat een oud zwaar Kafteel met verfcheiden Torens.

HEMERT, (OP-) een Dorp en Heerlijkheid, in den *Bommelerwaard*, aan den Waaldijk, hebbende, zo wel als *Neder-Hemert*, zijnen eigen Leeraar.

HEMERT, (JOHAN VAN) Burgemeester van *Deventer*, en van wegen die Stad Afgevaardigde ter Algemeene Staatsvergaderinge, was een der vierentwintig Regters van de Heeren JOHAN VAN OLDENBARNEVELT, ROMBOUT HOGERBEETS en HUGO DE GROOT.

HEMMIUS, (FRANCISCUS) Advokaat, en Lid der zamenverbondene Edelen, moest, om zijne liefde voor de Vrijheid, het Vaderland verlaaten, bij vonnis van den Vrijheidhaatenden ALVA. Hij hadt in huwelijk eene Friefche Adelijke Jonkvrouw, HIELK OORTZEMA, die, naa 's Mans overlijden, hertrouwde, met WYBE GROUSTENS, Grietman van *Menaldumadeel*.

Zie J. TE WATER.

HEMPENS, een Dorp, in *Friesland*, in het Kwartier van *Oostergo*, en meer bepaaldelijk in het Zuidlijk gedeelte der Grietenije van *Leeuwaarderadeel*. Volgens SCHOTANUS wierdt de tegenwoordige Kerk der Hervormden, weleer, gefligt, door twee Zusters, uit het Geflagt van HIDDEMA, en voorts aan ST. MARTEN gewijd. Een nabuurig Meirtje, het *Hempenser-Meir* genaamd, is, naa vooraf bekoomen Oktrooi van 's Lands Staaten, voor weinige jaaren, op kosten van een

vierral Burgers en Kooplieden van het Friesche Vlek *Makkum*, droog gemaakt, en in goede Wei- en Bouwlanden veranderd.

HENDENESSE, *Hedenesse*, of hoedanig men ook deezen naam verkieze te schrijven (want men ontmoet daar in eene groote verscheidenheid, zo als te zien is bij den Heer J. WAGENAAR) was, van ouds, hoogstwaarschijnlijk, de scheiding tusschen *Zeeland* en *Vlaanderen*, heden ten dage bekend bij den korter naam van *de Hont*, misschien bij verkorting van *Hontenisse*, zo als men, eertijds, ook dit woord schijnt gespeld te hebben. Zie dit alles breedvoeriger bij

J. WAGENAAR, *Vad. Hist.* D. III. bl. 251. in de *Aant.*

HENDRIK-IDO-AMBAGT, met een Dorp van dien naam, gelegen in den *Zwijndregtschen Waard*, in Zuidholland; dus genaamd naar eenen HENDRIK IDO, die, in den Jaare 1331, deeze Landstreeke in Dijk gebragt heeft. Meer dan eene Eeuw, zints dien tijd, is het geslagt van dien naam vermaard geweest te *Dordrecht*, doch schijnt in de vijftiende Eeuwe te zijn uitgestorven. Volgens de beste opgaaven zou het Ambagt bevatten driehonderdzesenveertig Morgens en vierhonderd Roeden Lands, honderdvijfenzeventig Huizen, nevens eenen Koorn- en eenen Cement- of Trasmolen. Daarenboven vindt men hier verscheiden Zoutkeeten. De Gemeente wordt 'er door eenen eigen Leeraar bediend. Op het *Huis Boucquet*, of liever op den grond, daar het tegenwoordige Heerenhuis staat, zou de eerste Bedijker deezer Heerlijkheid gewoond hebben.

HENGEL, een Dorp in *Gelderland*, onder het Landdrostampt en het Graafschap van *Zutphen*, met Kerk en Predikant, staande onder de Klasis van *Zutphen*.

HENGELO, een Dorp, in *Twenthe*, onder het Geregt van *Delden*, hebbende eigen Kerk en Predikant, welke onder de Klasis van *Deventer* behooren. Men vindt hier ook eene Gemeen-

meente van Doopsgezinden. Een oud adelijk Huis, welk in dit Dorp ſtaat, plagt, voormaals, meer aanziens te hebben, dan het tegenwoordig vertoont.

. . . .

HENGIST en HORSA, broeders, twee vermaarde opperhoofden der *Saxers*, de eerſte van welke den tijtel van Koning voerde, die, omtrent het midden der Vijfde Eeuwe, een goed deel hunner onderzaaten, nevens eene menigte *Friezen*, na *Britannie* overvoerden, en aldaar zeer aanzienlijke veroveringen maakten. Veelen dier beide Volken vestigden zich, zedert, in dat Rijk. Niet onwaarſchijnlijk is de gisſing van zommigen, dat, in deeze Landverovering, de reden en oorſprong moet gezogt worden der merkwaardige overeenkomst tusſchen de Engelſche en de alonde Frieſche Taale.

HENNAARD, een Dorp in *Friesland*, in het Kwartier van *Westergo*, met Kerk en Predikant. Het heeft zijnen naam gegeeven aan de

HENNAARDERADEEL, (*Grietenije*) eene heerlijke landſtreek, wegens de vrugtbaarheid van uitmuntende Bouw- en Weilanden. In het Kwartier van *Westergo* bekleedt deeze Grietenij, in rang, de vijfde plaats, en bevat de volgende twaalf Dorpen: *Hennaard*, *Tiens*, *Lutkewirum*, *Oosterend*, *Waaxens*, *Kubaard*, *Wommels*, *Hijdaard*, *Welsrijp*, *Bajum*, *Spannum* en *Edens*. De tegenwoordige Grietman is de Hooggeboorene Heer Jr. BINNERT PHILIPS ÆBINGA VAN HUMALDA.

HENRIK; een naam, dien verſcheiden Keizers en Koningen gevoerd hebben. Wij zouden buiten ons Beſtek treeden, indien wij alle hunne verrigtingen verhaalden. Ons Plan brengt mede, deeze Vorſten te doen kennen, in zo verre dezelve tot ons Vaderland eenige betrekking gehad hebben; ten einde om alzo onze Leezers te doen opmerken, het groot belang, welk, al vroeg, de magtigſte Mogendheden van Europa geſteld hebben in de thans Veréénigde Gewesten, of althans in eenige van dezelve: om, langs dien weg, de oorſpronklijke waarde en aangelegenheid der Landzaaten te doen kennen. Op de Lijst der Vorſten,

ften, welke wij bedoelen, koomt, in de eerste plaats, in aanmerking.

HENRIK DE II. (*Keizer*) Hij kwam aan die hooge waardigheid in den Jaare 1005, ten tijde als de moedige *Friezen* hunne vrijheid en onafhanklijkheid zogten te handhaaven tegen DIRK DEN III, *Graaf van Holland*, die toen nog minderjaarig was. Om hem, of liever zijne Moeder LUTGARD, in het plan ter overheeringe de hand te bieden, deedt de Keizer eene Vloot uitrusten; hij besloot daar toe, uit hoofde zijner naauwe betrekkinge tot den jongen Graave, van wiens Moeder hij eene Zuster in huwelijk hadt. Hij dwong hen, inderdaad, tot onderwerpinge, doch niet langer, dan geduurende het leeven van LUTGARD. In weerwil deezer bloedverwantschap verklaarde naderhand de Keizer den Oorlog aan zijnen Neeve, ter gelegenheid als deeze geoordeeld wierdt, te *Dordrecht*, door het heffen van Tollen, zijne magt misbruikt te hebben. Van zijn gezag over een gedeelte deezer Gewesten vertoonde hij een blijk, in zijn gunstbewijs aan BOUDEWYN DEN IV, *Graave van Vlaanderen*, aan wien hij het Eiland *Walcheren*, en, volgens zommigen, nog andere Zeeuwsche Eilanden, als een Rijksleen, opdroeg. Hij overleedt in den Jaare 1026.

HENRIK DE III, (*Keizer*) Kleinzoon van den voorgemelden, en opvolger van zijnen Vader KOENRAAD DEN II, bevondt zich te *Utrecht*, ter vieringe van het Pinxterfeest, nevens zijnen Vader, ten tijde als deeze aldaar zijne dagen eindigde. 's Vorsten ingewanden wierden ter aarde besteld in de *St. Martens-Kerk*: waarom dezelve, door HENRIK DEN III, begiftigd wierdt met verscheiden landerijen, gelegen in den omtrek van de tegenwoordige Stad *Groningen*; welke, in den Keizerlijken Giftbrief, den naam van *Dorp* of *Steedje* draagt. Tot zo verre, derhalven, als mede tot eenige plaatzen in *Drente*, mede in de Gift begreepen, moet 's Keizers gebied zich toen hebben uitgestrekt. In den Jaare 1046 bevondt zich de Keizer, van nieuws, te *Utrecht*, om 'er het Paaschfeest te vieren. Geduurende zijn verblijf aldaar, deedt hij, aan de rivier de *Maaze*, eene aanzienlijke Vloot uitrusten, om te dienen tegen den Hollandschen

Graaf

Dood van Koning Henrik de Tweede.

CLXIV.

Auto da Fé van Philips de Tweede. Bladz. 77.

Graaf DIRK DEN IV, met wien hij thans in Oorlog was. De Vloot, voor *Dordrecht* genaderd zijnde, maakte zich meester van die Stad, welke, op Keizerlijk bevel, van Krijgsbezettinge wierdt voorzien. Vervolgens zakte de Vloot af na *Vlaardingen*, alwaar de Graaf zich thans bevondt. Ook deeze Plaats moest voor 's Keizers overmagt bukken. Na het bemagtigen van deezen Oord van *Holland*, verliet de Keizer deeze Landen, en begaf zich na *Spiers*. Hier ontving hij, in den Jaare 1047, berigt van nieuwe vijandlijkheden van Graave DIRK: weshalven hij, andermaal, eene Vloot na *Vlaardingen* deedt afzakken, aan boord van welke de Keizer zich in eigen persoon bevondt. Ongelukkig flaagde deeze togt. Van wegen het verre gevorderde Jaargetij, konden de Troepen, te lande, weinig uitvoeren. Daarenboven waren de Schepen van noodwendigheden zeer flegt voorzien. Een gemaklijke prooi wierden deeze van Graave DIRK. Om den fchrik, hier door onder de gelande Troepen ontftaan, was de Keizer genoodzaakt, met verhaasten optogt, de wijk te neemen na *Utrecht*, daar hij ter nauwer nood, en niet zonder een aanmerkelijk verlies, binnen kwam. *Dordrecht*, en bijkans alle 't overige, welk de Keizer den Graave afhandig hadt gemaakt, wierdt thans door deezen, met kleine moeite, vermeesterd. 's Keizers overlijden viel voor in den Jaare 1056.

HENRIK DE IV, (*Keizer*) was de Zoon en opvolger des voorgaanden, in den ouderdom van naauwlijks vijf jaaren. Al vroeg, egter, kwam hij aan 't bewind, ter gelegenheid dat de Keizerinne-Moeder, die de Voogdijfchap bekleedde, op vermoeden van onbetaamelijke gemeenzaamheid met den Bisfchop van *Augsburg*, van de Regeeringe was afgezet. Op 't voorbeeld zijner Voorvaderen vierde hij, van tijd tot tijd, het Paaschfeest te *Utrecht*; daar hem, door listige en fchraapzieke Hovelingen, misbruik maakende van 's Keizers jeugd en onervarenheid, veele gunstbewijzen wierden afgetroond. Ook wist de Bisfchop van *Utrecht* zich deeze zelfde gelegenheid ten nutte te maaken, om aan zijne Kerke, door den jongen Keizer, verfcheiden Landerijen te doen afftaan, welke, zo als hij voorgaf, door eenige Hollandfche Graaven, der *Utrecht-*

sche Kerke onregtvaardig ontweldig waren. Daarenboven bevestigde de Keizer BOUDEWYN DEN V in het Regt op de Zeeuwsche Eilanden, aan zijnen Vader, door Keizer HENRIK DEN II, opgedraagen. Zijne mildheid, in 't wegschenken van landerijen, deedt hem, eindelijk, aan HENRIK DEN DIKKEN, Graave van *Saxen*, het Markgraafschap van *Friesland*, bij wijze van Leengoed, afstaan. Zijne flapheid in 't bewind, of de weinige prijs, dien hij stelde op de handhaaving zijner heerschappije, kan de reden geweest zijn, dat hem het ongeval bejegende, de Opstand zijns Zoons tegen hem, in 't laatste gedeelte zijns leevens, welk afliep in den Jaare 1106.

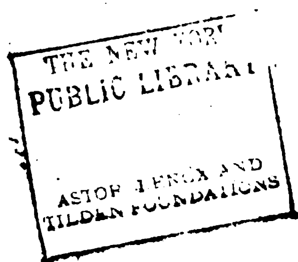
HENRIK DE V. (*Keizer*) Kort naa zijne verheffing op den Keizerlijken troon, flooт hij een Verbond met den Hollandschen Graave FLORIS DEN II, raakende het Graafschap *Vlaanderen*, het Eiland *Walcheren* en de Eilanden *Bewester-Schelde*. Op *Vlaanderen* meende de Keizer eenig regt te hebben, gelijk de Hollanders op de gemelde Eilanden. In of omtrent het Jaar 1108 wierdt dit Verbond getroffen; doch, of en welke Krijgsverrigtingen daar van het gevolg waren, vinden wij niet aangetekend. Van geen langen duur was deeze verbintenis, tusschen den Keizer en de Hollanders. Naa het overlijden van Graave FLORIS, kwam, voor eenen tijd, het bewind aan deszelfs Weduwe PETRONELLA. Deeze, eene Vrouw van mannelijken moed, was de Zuster en stondt in de belangen van LOTHARIUS, Hertog van *Saxen*, met welken de Keizer, bij aanhoudenheid, overhoop lag. Dit hadt ten gevolge, dat HENRIK DE V, een Leger hebbende op de been gebragt, daar mede, in den Jaare 1124, eenen inval in *Holland* deedt, en, hoewel niet dan ten koste van merkelijke moeite, de moedige Voogdesse des minderjaarigen Graafs noodzaakte, haare afhanklijkheid van 't Keizerrijk te erkennen. De Keizer storf, in 't volgende jaar, te *Utrecht*, en hadt tot opvolger den zelfden LOTHARIUS, met welken hij gestadig in oumin geleefd, en wiens Zuster en Neef hij vijandig hadt aangetast.

HENRIK DE III, *Koning van Frankrijk*. Naa dat onze kloeke Voorouders den stap gewaagd hadden, om het Spaansche juk van

HENRICUS DE II,
by der Gratien Gods, Koning van
VRANKRYK.
GESTORVEN NA ENE XII JARIGE REGEERING
IN DĒ OUDERDOM VAN 40 JAREN
DEN 10 AUGUSTI M D LVIIII.

G. F. Fritsch fecit.

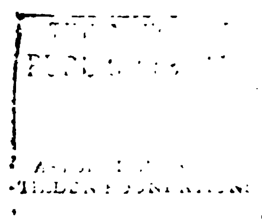

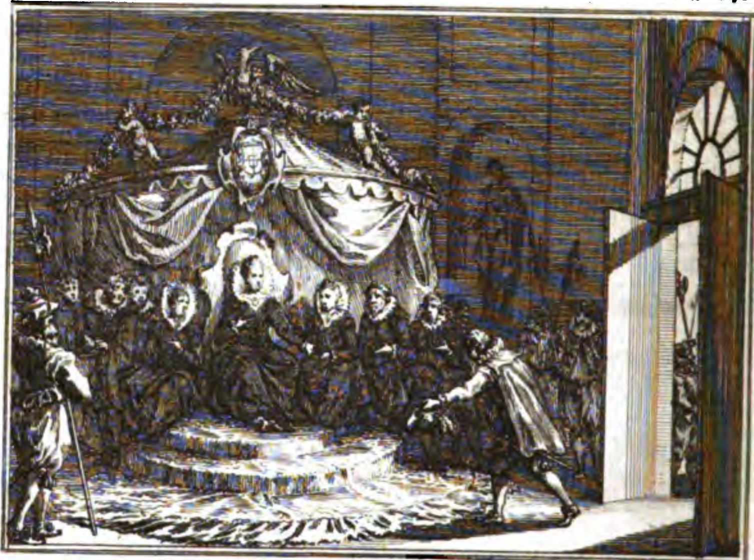

HENRIK DE III. *Koning van Vrankryk en Polen.*

GESTORVEN DEN 2 AUGUSTUS MDLXXXIX.

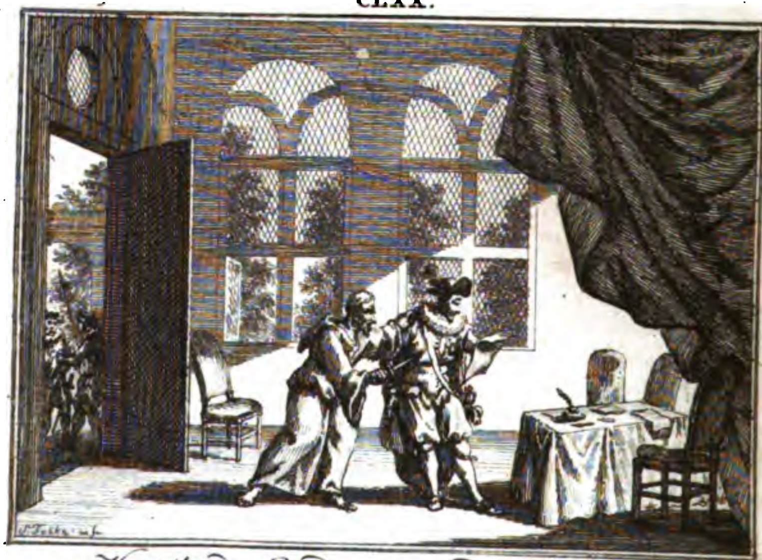
J. Punt fecit.

Gehoor van Fenelon.

CLXX.

Henrik de Derde vermoord. Bladz. 170.

van den halze te schudden, vorderde hun belang, uit te zien na onderstand, om hun daarin de behulpzaame hand te bieden. Natuurlijk viel, onder de Europische Mogendheden, in de eerste plaats, het oog op *Engeland*, hoewel 't hier niet ontbrak aan dezulken, wien 't hart, ten dien einde, na *Frankrijk* helde. De ongelukkige uitslag des aanzoeks, in het eerstgenoemde Rijk, deedt 's Lands Staaten zich tot Koning HENRIK DEN III wenden. Gereedelijk besloot men hier toe, zints Prins WILLEM DE I berigtte, van dien Vorst verstaan te hebben, dat de aanzoek ten zijnen Hove beter dan in *Engeland* zou zijn uitgevallen. Van toen af aan, ('t was in den Jaare 1576) tradt men met den Koning in onderhandelinge; die, evenwel, nu geenen voortgang hadt, maar, in den Jaare 1581, hervat wierdt met 's Konings Broeder, den Hertog VAN ANJOU, met wien men een Verdrag sloot, bij 't welk, onder andere, bedongen was, aan de zijde der Staaten, dat de Hertog zijnen Broeder zou beweegen om den Staaten bij te staan, in het voeren van Oorlog tegen *Spanje* en alle andere vijanden. Met eene algemeene belofte des Konings, van hulp te zullen verleenen, zo dra de gesteldheid zijns Koninkrijks het zou gedoogen, moest men thans, hoewel met tegenzin, hier te Lande, zich vergenoegen. Naa 's Hertogs overlijden, in den Jaare 1584, vervoegden zich, andermaal, de Algemeene Staaten aan Koning HENRIK, om aan hem de Opperheerschappij deezer Landen op te draagen; waar bij gevoegd wierdt een verzoek, naa 't ontijdig einde van Prinse WILLEM DEN I, om een agtbaar persoon herwaarts te zenden, welke 's Prinsen plaats bekleeden konde. Doch geene andere uitwerking hadt thans het Gezantschap, welk deeze aanbieding deedt, dan 's Konings antwoord, eer hij zich verder verkoos in te laaten, vooraf den toestand der Nederlanden naauwkeuriger te zullen doen onderzoeken, door iemand, welken hij, met de Nederlandsche Gezanten, herwaarts deedt vertrekken. De Fransche Gezant PRUNEAUX, naa gehoor gehad te hebben bij de Algemeene Staaten, sprak vervolgens met die van *Holland* en *Zeeland*, aan welke hij, van zijnen Meester, afzonderlijken last hadt. Hier herhaalde hij des Konings gezindheid, om de Nederlanden in 't algemeen te willen beschermen; doch voegde 'er nevens, hoe dezelve de beide Gewesten zou willen aanvaarden,

niet in de hoedanigheid van Beschermheer, maar dit van Oppervorst. Hard klonk deeze voorslag den meeste Landzaaten in de ooren. Veelen dagten, niet 't onregt, dat dezelve van 's Koning wege wierdt gedaan, niet zo zeer in de verwagting dat dezelve zou aanvaard worden, als om te beletten, dat de twee aanzienlijke Provincien zich in de armen van *Engeland* worpen. Niet vreemd kan het dan schijnen, dat de Handel, met Koning HENRIK, traagelijk wierdt voortgezet. Zommigen verklaarden zich uitdrukkelijk daar tegen, onder andere *Amsterdam*, *Munnikendam* en inzonderheid de Stad *Gouda*; welke, ten dien einde, een uitvoerig Vertoog ter Staatsvergaderinge inleverde. Ook verzette zich daartegen Graaf, naderhand Prins MAURITS, niet zonder inzigt, meent men, op hem zelven. Althans verzuimde hij niet, in de Vergadering der Staaten, zijnen dienst den Lande aan te bieden, en omstandiglijk te ontvouwen, hoe verre men reeds gevorderd was, in het ontwerp van Opdragt der Graaflijke waardigheid aan zijnen Vader Prinse WILLEM, toen deeze ontijdig uit het leeven wierdt weggerukt. Dit niettegenstaande wierdt, eerlang, bij de meerderheid, tot de Opdragt besflooten: om, naamelijk, den Koning van *Frankrijk* voor Prins en Heer te ontvangen, op zulke voorwaarden, als vervolgens zouden beraamd worden. Veel moeite kostte het ontwerpen deezer voorwaarden. Als eene bijzonderheid vindt men aangetekend, dat de kleine Hollandsche Steden, *Woerden*, *Oudewater*, *Heusden*, *Geertruidenberg*, *Naarden*, *Weesp* en *Muiden*, hoewel anderzins geene stem in Staat hebbende, bij deeze gelegenheid mede ter Dagvaart beschreeven wierden. Uit de gezamentlijke Gewesten vertrok hierop een zeer aanzienlijk Gezantschap, van achttien Staatsleden, na *Frankrijk*, onder 't geleide van eene Vloot van veertien Oorlogschepen. Door tegenwind liepen ze te *Boulogne* binnen, van waar ze over land de reize na *Parijs* voortzetteden; wordende overal, op 's Konings kosten, deftig onthaald. Op den dertienden Februarij des Jaars 1585 hadden ze gehoor, in 't welk de Geldersche Kanzelier ELBERT LEONINUS het woord voerde. Vervolgens traden de Gezanten, met den Franschen Staatsdienaar PRUNEAUX, in onderhandeling over de Voorwaarden; naa veel invoegens, weglaatens en beschaavens, wierden dezelve, eerlang, in zulk

eenen

eenen staat gebragt, dat men niet meer twijfelde aan een gewenschten uitslag, wanneer de zaaken, onverwagt, eenen keer namen, zints de bemagtiging van *Brussel*, door den Hertog VAN PARMA. Dit deedt den Koning agteruit loopen, en, door zijne Staatsdienaars, aan de Nederlandsche Gezanten verklaaren, dat hij zich niet in staat bevindende om spoedig genoeg een Leger op de been te brengen, tegen de magt der Spanjaarden, door de jongste verovering merkelijk versterkt, opgewassen, het ongeraaden vondt, zijne agtbaarheid, in een onzekeren kans, in de waagschaal te stellen. De waare reden, egter, schijnt geweest te zijn, de inwendige verdeeldheid des Rijks, door den Koning van *Spanje* thans van nieuws gestookt; welke Koning HENRIK zou beletten, zich met uitheemsche zaaken te bemoeien. Naa de eerste weigering, herhaalden de Nederlandsche Gezanten, eens en andermaal, hun aanzoek ten Hove, doch wierden telkens afgeweezen. Hun langer vertoeven in *Frankrijk* als nutteloos aanziende, namen ze, naa de eere van een openbaar afscheidsgehoor genooten te hebben, in de Maand Maart, de wederreize aan, en deeden, eerlang, in *'s Hage*, verslag van hunne Bezendinge; welke, indien zij volgens 't oogmerk geslaagd ware, waarschijnlijk, ten gevolge zou gehad hebben, 't verlies der Nederlanden van hunne Onafhanklijkheid, en eene altoosduurende onderwerping aan de Fransche heerschappije. Bekend is het ontijdig einde van Koning HENRIK DEN III, hem toegebragt door eenen Dominikaaner Monnik, JAKOB KLEMENT genaamd, die hem, met een Mes, in den onderbuik, dermaate griefde, dat hij, 's daags naa de bekoomene wonde, overleedt, op den tweeden Augustus des Jaars 1589.

HENRIK DE IV, eerst Koning van *Navarre*, naderhand van *Frankrijk*, om welks troon te beklimmen hij afstand deedt van den Hervormden Godsdienst, en den Roomsch-Kattolijken openlijk omhelsde; eene vlek in 't karakter van deezen anderzins goeden en beminnelijken Vorst. De eerste blijk zijner bemoeijinge met de Nederlandsche Gewesten bespeurde men, ten tijde der onderhandelinge van 's Lands Staaten, over de Opdragt der heerschappije aan zijnen Voorzaat op den Franschen troon, Koning HENRIK DEN III. Nog bij 't leeven van WILLEM DEN I, en

en voor dat het staatelijk Gezantschap, boven vermeld, na *Frankrijk* reisde, hadt hij den Prinse tien of des noods twintig Vaandels Knegten aangebooden; welke aanbieding, egter, beleefdelijk wierdt van de hand geweezen. In 't vervolg, toen de Handel, met Koning HENRIK DEN III, vrugteloos was afgeloopen, zouden de Staatschen gaarne eenige hulptroepen van hem hebben overgenomen; doch de toestand zijner zaaken liet thans niet toe, door hulpbetooning aan anderen, zijne eigen magt te verzwakken. Eenen gunstigen keer namen, zedert, de zaaken der Vereénigde Gewesten. Koning HENRIK deedt, eerlang, aanzoek bij de Staaten om geld en manschap. Beiden wierden hem bezorgd. Reeds in den Jaare 1591 maakten zij honderdduizend Guldens aan hem over, en zonden, in 't volgende jaar, twintig Vaandels Knegten. Telkens wierdt deeze hulpbetooning herhaald, in de Jaaren 1593, 1595 en 1596. 's Konings omhelzing van den Roomschen Godsdienst was, inderdaad, den Algemeene Staaten tegen den borst; doch, ter voorkoominge van nadeelige verwijderinge, droegen dezelve zorge, dat de Leeraars, hier te Lande, van deeze Godsdienstveranderinge, op den predikstoel, geene aanstootelijke melding maakten. En, zeker, moet het misnoegen, in de Nederlanden, over deezen stap opgevat, geene zeer diepe wortels geschooten hebben, naardien zij, ter gelegenheid van een Verbond, door Koning HENRIK met *Engeland* gesloten, niet alleen daar aan deel namen, maar zelf een afzonderlijk Verbond met hem aangingen, waar bij de Koning zich tot onderstand verpligtte, zo ras zijne zaaken zulks zouden toelaaten. 't Was ingevolge deezer nauwe verbintenisse, dat wanneer HENRIK DEN IV, door den Koning van *Spanje*, met welken hij in Oorlog was, de Vrede wierdt aangebooden, hij daar van kennis gaf aan de Staaten, met betuiging, in de onderhandeling, hunne belangen niet te zullen uit het oog verliezen. Doch de Staaten toonden hier over klein genoegen. Uit vreeze, dat indien *Frankrijk* met *Spanje* sloot, zij zelve alle het geweld des Oorlogs zouden op den halze hebben, deeden ze al wat zij konden, om HENRIK in Oorlog te houden; hem, ten dien einde, vermeerdering van hulpe, zo in Volk als Schepen, aanbiedende, door een Gezantschap, 't welk bekleed wierdt door JUSTINUS VAN NASSAU en JOHAN VAN OLDENBARNEVELT.

De

HENDRIK DE VIERDE
Koning van Vrankryk en Navarre
GESTORVEN DEN 14 MEY MDCX
J. Punt fecit.

XI. D. CLXXV. Bladz. 29[illegible]

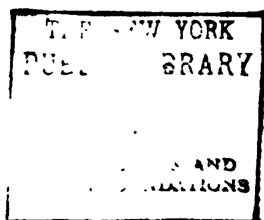

Moord van Henrik de Vierde.

CLXXVI.

Jacob de Eerste scheurt de Registers. Bladz. 356.

De laatste voerde 't woord, in 't gehoor, welk zij bij den Koning hadden. Met een verstandig overleg zogt hij zijner Majesteit te beduiden, de grootheid des roems, dien dezelve thans zoude kunnen behaalen, door 't vernederen der Spaansche grootshartigheid. HENRIK gaf hier op tot antwoord, dat de nood hem drong tot Vrede; doch verzekerde tevens, niet te zullen afwijken van 't geslootene Verbond, maar veeleer volharden in de aangegaane vriendschap. Hij voegde 'er nevens, ten blijke van de opregtheid zijner betuigingen, de Staaten te willen onderesteunen met twee Miljoenen en negenhonderdduizend Guldens, te schieten in den tijd van vier jaaren, onder schijn van te zullen dienen ter aflosfinge van opgeschootene penningen, zonder evenwel ooit de teruggave deezer penningen te zullen vorderen. Nog een stap verder ging de edelmoedige Vorst. Hij gaf den Gezanten, of liever afzonderlijk aan den Heere VAN OLDENBARNEVELT, last, zijnen Meesteren te verklaaren, dat dezelve, ten allen tijde, van 's Konings beste Volk van Oorlog in dienst zouden mogen neemen. Met deeze gerustsstellende verzekeringe vertrokken de Gezanten uit *Frankrijk*, zonder zich verder te verzetten tegen den Vrede met *Spanje*, die, tusschen de beide Koninkrijken, omtrent deezen tijd geslooten wierdt.

Niet lang hieldt het aan, of Koning HENRIK vertoonde de spreekende blijken van de opregtheid zijner betuigingen. In den Jaare 1599 gaf hij verlof aan de Staaten, om in zijn Rijk te mogen werven, eene bende van tweeduizend Voetknegten en eenige Ruiters; ondersteunende hen nog daarenboven met eene somme van vijfhonderdduizend Guldens, welke men thans, hier te Lande, ten uiterste benoodigd was. Waar bij nog kwam, dat hij, om den Spanjaarden, buiten openbaaren Oorlog, afbreuk te doen, zijnen Onderdaanen den Koophandel op *Spanje* genoegzaam verboodt. Om de banden van onderlinge gemeenschap nog vaster toe te haalen, gaf hij den Staaten verlof, ten zijnen Hove, eenen gewoonlijken Agent te mogen houden. FRANÇOIS AARSSENS, Zoon van den Griffier KORNELIS AARSSENS, was de eerste, welke deezen post waarnam.

Van merkelijken duur, en van geene kleine nuttigheid voor den Staat der Veréénigde Gewesten, was deeze naauwe verbintenis

tenis met *Frankrijk.* Eenige verkoeling van vriendschap ontstondt 'er, aan de zijde des Konings, in de Jaaren 1606 en 1607. Zonder medeweeten van HENRIK DEN IV, hadden de Staaten eene onderhandeling begonnen met *Spanje*, over Vrede of Bestand. Tusschen het laatstgemelde Koninkrijk en *Engeland* was thans iets gaande, waardoor de heerschappij over de Nederlanden, ligtelijk, aan dat Rijk konde koomen. Koning HENRIK, hier van de lucht gekreegen hebbende, en om dit oogmerk te verijdelen, liet, door den Gezant AARSSENS, bij gelegenheid als deeze eenen keer na den *Hage* zoude doen, aan de Staaten vraagen, of zij, met behulp hunner nabuuren, zich in hunnen tegenwoordigen staat konden handhaaven? Voorts, of zij eenige hoop en uitzigt hadden op Vrede, en, om dien te bekoomen, 's Konings hulp zouden noodig hebben? En eindelijk, welke voordeelen zij den Koning dagten toe te staan, ingevalle hij aan *Spanje* den Oorlog verklaarde; en of zij, zich werpende in de armen zijner Majesteit, de vrije oeffening van den Roomschen Godsdienst zouden willen gedoogen? Dat Koning HENRIK thans niet afkeerig was van de heerschappij over de Nederlanden, wordt, door veelen, uit deeze vraagen niet 't onregt afgeleid. AARSSENS keerde te rug, zonder antwoord op deeze vraagen, welke hij zeide niet te hebben durven voorstellen. Integendeel deeden de Staaten zijne Majesteit verzoeken, den jaarlijkschen onderstand van één Miljoen, welken zij dus lang genooten hadden, tot drie Miljoenen te willen verhoogen. Koning HENRIK sloeg dit niet af, maar gaf tot antwoord, dat de vermeerdering van hulpe aan de Staaten, van hunne zijde, moest gevolgd worden van meerdere believinge van den Koning. Veelligt ontstondt deeze voorwaardelijke toezegging uit de berigten, welke, intusschen, tot den Koning kwamen, aangaande de onderhandeling der Staaten met *Spanje*, zonder zijn medeweeten. Thans sloeg AARSSENS voor, eenen keer na den *Hage* te willen doen, om te bewerken, dat, buiten 's Konings weeten, niets besllooten wierdt; als mede, de voorheen gemelde vraagen thans te willen voorstellen. In 't een en ander bewilligde zijne Majesteit, en schonk, op dien grond, eenen onderstand van zeshonderd duizend Guldens, mids de Staaten met *Spanje* geenerlei Verdrag aangingen, buiten,

zijne

zijne kennis. Nogthans slooten de Staaten eenen stilstand van Wapenen, en gaven, eerst naa het tekenen van 't Verdrag, daar van kennis aan Koning HENRIK. Dit leide den grond tot eenige verkoelinge aan den kant van zijne Majesteit, die nog toenam, zints in de Nederlanden wierdt verspreid, dat de Koning van *Frankrijk* een voorneemen hadt om de Regeering deezer Gewesten te veranderen, en, door het inhouden van den Jaarlijkschen onderstand, de Staaten, uit verlegenheid, te noodzaaken om de Opperheerschappij aan hem op te draagen. Ten uiterste gebelgd toonde zich de Koning over dit gerugt; 't welk, evenwel, om verscheiden redenen, niet van allen grond schijnt ontbloot te zijn geweest; onder andere, om zeker zeggen van 's Lands Advokaat VAN OLDENBARNEVELD aan den Gezant van zijne Majesteit, inhoudende, dat indien men besloot, de Regeering te veranderen, en van een onafhanklijken Staat een Vorstendom te maaken, de Koning van *Frankrijk*, boven alle anderen, tot Oppervorst zou verkooren worden. Voor welk zeggen, inderdaad, geene reden was, indien, in 't hart van Koning HENRIK, niets van 't gemelde Ontwerp ware omgegaan.

Ondanks des Konings misnoegen op de Staaten, zondt hij, eerlang, na de Nederlanden, een plegtig Gezantschap, aan welks hoofd de vermaarde President JEANNIN gesteld wierdt. In zijne aanspraak, ter Algemeene Staatsvergaderinge, betuigde hij des Konings misnoegen, over den handel met *Spanje*, buiten kennis van zijne Majesteit, en in weerwil der goede diensten, door den Koning beweezen; 't welk, zeide hij, van ondankbaarheid niet kon worden vrijgesproken. Nogthans voegde hij 'er nevens, dat de Koning zijn Meester geen oogmerk hadt, de vriendschap te breeken, maar 't zij de Staaten den Oorlog wilden voortzetten, of Vrede zogten, hun zijne hulp betoonen, of de hand zou leenen tot het bezorgen van een eerlijken Vrede. Onder de hand hadden de Fransche Gezanten last, om te werken op de bevestiging van 't gezag van Prinse MAURITS, met OLDENBARNEVELD en den Griffier AARSENS in goed verstand te leeven, en te maaken dat 'er geen verder Verdrag wierdt aangegaan met *Spanje*, buiten 's Konings medeweeten. Voorts moesten zij meer dringen op het

het maaken van Vrede dan het voortzetten van den Oorlog, doch van 't fluiten van een Beftand zich afkeerig houden. De reden deezer afkeerigheid was, des Konings doelwit om de Spaanfche magt te vernederen, waar toe, zijns oordeels, Vrede of Oorlog beter kans gaf, dan een Beftand, geduurende 't welk *Spanje* zich zou kunnen in ftaat ftellen, om, naa 't afloopen van hetzelve, den Oorlog met meerder wakkerheid door te zetten. Koning HENRIK, egter, bewilligde 'er in, zints de ftaat van Oorlog hem was voorgeleid; in welken men, voorbedagtelijk, op eene looze wijze, de kosten van den Krijg zeer hoog gefteld hadt; om hem alzo te overtuigen van de onmogelijkheid, in de tegenwoordige fchaarsheid van 's Lands Kas, zelf geholpen door 's Konings onderftand, om den Oorlog gelukkig voort te zetten.

Intusfchen ftelde HENRIK DE IV zijn Ontwerp niet ter zijden, om, naa dat 'er een Beftand, tusfchen *Spanje* en de Algemeene Staaten, zou gefllooten zijn, zich in de Nederlanden een hoog gezag te doen opdraagen. Om dit oogmerk te bereiken, vondt hij geraaden, door middel van Jaargelden en Gefchenken, zich hier te Lande eenen aanhang te winnen. Hij kende den invloed van Prinfe MAURITS, en van den Advokaat VAN OLDENBARNEVELT. Hierom gaf hij zijnen Gezant JEANNIN last, den laatstgenoemden, op ftaanden voet, een gefchenk aan te bieden van twintigduizend Guldens, en naa dat 'er Vrede of een veeljaarig Beftand zou getroffen zijn, een Jaargeld van vierduizend Guldens. Aan Prinfe MAURITS moest hij, in dit geval, een Jaargeld van tienduizend Guldens toezeggen. Naar bevinding van zaaken mogt de Gezant ook aan andere perfoonen gefchenken doen en Jaargelden uitlooven. Graaf WILLEM VAN NASSAU wierdt, onder andere, bij naame genoemd. Om het Beftand voort te zetten, deedt de Prefident JEANNIN, op 's Konings last, eene aanfpraak ter Algemeene Vergaderinge, in welke hij hetzelve ernftig aanraadde. Ook liet de Koning, uit *Frankrijk*, eenen afzonderlijken Brief afgaan aan Prinfe MAURITS, om hem te doen afzien van zijnen weerzin tegen het Beftand, 't welk hij, 't zij uit eigen belang, of door anderen daar tegen opgezet, uit alle zijne magt zogt tegen te houden. Merkelijk leniger wierdt die Prins, zedert het ontvangen van deezen Brief. Dit, als

mede

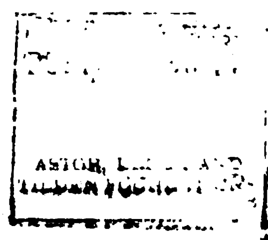

Mondgesprek van Henrik de Vierde en Catrina de Medicis.

CLXXIV.

Onderwerping van den Hertog van Mayenne. Bladz. 244.

mede de gelukkig slaagende pooging van den President JEANNIN, om Prins MAURITS met den Advokaat te verzoenen, bragt te wege, dat het Bestand eerlang getroffen wierdt. Nevens den Engelschen Koning, verklaarde zich HENRIK DE IV als Borg voor de onderhouding van 't Bestand, welks duuring, gelijk bekend is, op twaalf jaaren wierdt bepaald. Met opzigt tot de Nederlanden was dit het laatste bedrijf van Koning HENRIK DEN IV. Hij ging voort in het ondersteunen van de Staaten, met volk en geld. De Vorst maakte zich gereed om zich te stellen aan 't hoofd zijns Legers, bestemd, naar men wil, om eenen inval te doen in de Spaansche Nederlanden, en alzo ten voordeele der Staaten. Ook hadt hij aan derzelver Gezanten verklaard, niet ongezind te zijn, tot het sluiten van eene nadere Verbintenisse met de Staaten, welke hij *zijne beste vrienden* noemde. Eer hij te velde trok, hadt hij begeerte, om de Koningin, MARIA DE MEDICIS, die, geduurende zijn afweezen, het Rijksbewind zou oeffenen, openlijk te doen kroonen en staatelijk binnen *Parijs* in te haalen. Op den veertienden Mai des jaars 1610 reedt hij uit, om de toebereidzels, welke, ten dien einde, gemaakt wierden, te bezigtigen. Onder 't rijden, door eene enge Straat, wierdt de Koets, in haaren voortgang, verhinderd door eene menigte rijtuigen. Dit bewoog 's Konings meeste gevolg, zich derwaarts te begeeven, om plaats te maaken. Van deeze gelegenheid bediende zich de snoodaart FRANÇOIS RAVILLAC. Op een der Koetswielen getreeden, dreef bij den Koning een lang tweesnijdend Mes door 't hart: zodat hij, niets anders voortbrengende, dan *ik ben gekwetst*, straks dood nederzeeg.

HENRIK VAN NASSAU, *Heer van Breda*, Zoon van ENGELBERT, bekleedde, in den aanvang der Zestiende Eeuwe, de Stadhouderlijke waardigheid in *Gelderland*, en maakte zich vermaard, zo door zijne heldhaftige Krijgsbedrijven, als door zijn huwelijk met CLAUDE, eenige Zuster en Erfgenaame van PHILIBERT VAN CHALON, Prinse van *Oranje*; waar door hij het Prinsdom *Oranje* in het Huis van *Nassau* heeft gebragt. Naderhand bekleedde hij de waardigheid van Stadhouder van *Holland*, en vervolgens die van Kapitein-Generaal. Hij overleedt

leedt in de Maand September des Jaars 1538, nalaatende eenen Zoon, RENÉ VAN CHALONS, *Prins van Oranje*, welks erfgenaam vervolgens Prins WILLEM DE I wierdt. De Vader van deezen, Graaf WILLEM VAN NASSAU-DILLENBURG, was de Broeder van Graave HENRID VAN NASSAU.

HENRIK KASIMIR, *Graaf van Nassau*, was de Zoon van den dapperen Krijgsheld, Graave ERNST KASIMIR VAN NASSAU, Stadhouder van *Friesland*, *Groningen* en *Drente*, en van ANNA SOPHIA, Dogter van HENRIK JULIUS, Hertog van *Brunswijk*. Naa dat, in den Jaare 1631, Prins FREDRIK HENRIK hadt weeten te bewerken, dat het regt van Opvolginge, in de Stadhouderlijke waardigheid, aan zijnen Zoone, Prinse WILLEM, een kind van vijf jaaren, wierdt opgedraagen, nam, niet lang daar naa, de Provincie *Friesland* diergelijk een besluit, ten behoeve van Graave HENRIK. De Provincie van *Stad en Lande*, hier omtrent niet gekend zijnde door de Friesche Staaten, nam dit zo euvel, dat zij, daar omtrent, voor als nog, tot geen besluit kwam. Zedert, gelijk ook te vooren, verzelde de jonge Graaf zijnen Vader te velde, en woonde het beleg van *Roermonde* bij, in den Jaare 1632. 't Is bekend, dat Graaf ERNST, het beleg om deeze Stad geslagen hebbende, terwijl hij de Loopgraaven bezigtigde, met eenen Musketkogel dermaate wierdt getroffen, dat hij 't, kort daar naa, bestorf. Nevens zijns Vaders Regiment, wierdt hem, terstond hierop, door de Staaten van *Friesland*, het daadelijk bezit van het Stadhouderschap hunner Provincie opgedraagen. Die van *Stad en Lande* kwamen nu ook tot andere gedagten, en erkenden hem voor hunnen Stadhouder. Zedert stelden de beide Gewesten één gemeen Berigtschrift, op 't welk hij in den Eed genomen, en waar in, onder andere, bedongen wierdt, dat hij voor niemand het regt van Opvolginge in zijne Ampten en Waardigheden zou mogen verzoeken. Want 'er verliep nog eenige tijd, eer het Stadhouderschap, in zijn geslagt, voor erflijk wierdt verklaard. Een yveraar schijnt hij geweest te zijn voor de Friesche Vrijheid. Althans vindt men aangetekend, dat wanneer, in den Jaare 1634, ter gelegenheid van geweldige beweegingen in dit Gewest, de Algemeene

Staa-

Staaten eenige Troepen derwaarts zonden, in schijn om de rust te herstellen, doch inderdaad om verandering in de Regeering te wege te brengen, Graaf HENRIK zo veel uitwerkte, dat de Troepen, volgens haare bestemming, niet na *Leeuwaarden* trokken, maar, in het Vlek *Makkum*, aan land stapten, en voorts in eenige Steden verdeeld wierden. Den meesten tijd zijns leevens sleet Graaf HENRIK KASIMIR te velde, en woonde, onder Prins FREDRIK HENRIK, de belegeringen van verscheiden Steden bij. In die van *Brugge*, in den Jaare 1640, hieldt hij, tegen den vijand, eens en andermaal, een scherp gevegt. Op den zesden Julij diens jaars, bezig zijnde met het bestormen van een Fort, ontving hij, van een Pistoolschoot, in het agterhoofd, eene wonde, aan welke hij, acht dagen daar naa, overleedt. Zijn Broeder en opvolger, WILLEM FREDRIK, voerde het Lijk na *Leeuwaarden*, alwaar het staatelijk wierdt bijgezet.

HENRIK KASIMIR DE II, Zoon van WILLEM FREDRIK, Stadhouder van *Friesland* en *Groningen*, en van ALBERTINA AGNES, Prinsesse van *Oranje en Nassau*, Dochter van Prinse FREDERIK HENRIK, wierdt gebooren in *'s Graavenhage*, op den achttienden Januarij des Jaars 1657. Bekend is het ongelukkig voorval, welk zijnen Vader, onverhoeds, uit het leeven rukte: te weeten, het onverwagt losgaan van een Pistool, 't welk, van hem beproefd wordende, hem dermaate in het hoofd trof, dat hij 't eerlang bestorf. Dit viel voor in den Jaare 1664. Reeds in den Jaare 1659 hadt dezelve toezegging ontvangen, voor zijnen Zoone, omtrent de opvolging in de Stadhouderlijke waardigheid, zo dra hem iet menschelijks zoude wedervaaren. Naa het treurig voorval, wierdt deeze toezegging bekragtigd, door de Staaten van *Friesland*, aan den jongen Vorst, door het verleenen van een Lastbrief en Berigtschrift, op welke hij, in hun Gewest, het Stadhouderlijk bewind zou aanvaarden, zo dra hij den meerderjaarigen ouderdom zou bereikt hebben. Tot dien tijd toe zou hij staan onder voogdijschap van zijne Moeder. In dienst der Staaten van *Holland* hadt Graaf WILLEM FREDRIK eenige Krijgsampten bediend. De opvolging in dezelve hadt hij, niet lang vóór zijn overlijden, voor zijnen Zoone verzogt. Naa zijnen dood herhaalden de Friesche Staa-

ten dit verzoek. Doch hier op kwam thans een weigerend antwoord, uit kragt eens Besluits, bij die van *Holland* genomen, volgens 't welk, voortaan, van 't bezit van Krijgsampten zouden worden uitgesloten, alle de zodanigen, welke ze niet in eigen persoon konden bedienen. Geduurende de minderjaarigheid van HENRIK KASIMIR hieldt deszelfs Moeder, eens en andermaal, een mondgesprek met den Franschen Gezant, Graave D'ESTRADES, over een Ontwerp, door deezen uitgedagt, om de Provincien *Friesland* en *Groningen* voor den Koning van *Frankrijk* te verzekeren; in zo verre, dat dezelve zich altoos naar de begeerte zijner Majesteit zouden moeten schikken, en alzo, ter Algemeene Staatsvergaderinge, derzelver belangen in de hand werken. Niet anders, ondertusschen, dan eene listige Staatkunde, aan de zijde der Prinsesse Weduwe, was deeze onderhandeling. Zij hadt, naamelijk, van de Fransche Kroon te vorderen, eene uitstaande schuld van honderdduizend Guldens. Om aan deeze penningen te geraaken, geliet zij zich, als of de uitzigten van *Frankrijk* haar ter harte gingen. Doch zo ras begreep zij niet, dat hier toe voor haar geen kans was, of zij veranderde van maatregelen, en verklaarde zich tegen *Frankrijk.*

Op den ouderdom van vijftien jaaren leide HENRIK KASIMIR, in handen der Staaten van *Friesland*, den Eed af, in de hoedanigheid van hunnen toekoomenden Stadhouder; welke waardigheid, drie jaaren laater, in 1675, door de zelfde Staaten, gelijk ook door die van *Stad en Lande* en van het Landschap *Drente*, in zijn Huis voor erflijk wierdt verklaard. In dit zelfde jaar tradt hij in 't huwelijk, met AMELIA, Vorstinne *van Anhalt*, op den zestienden van November. Van wegen het hoog gezag, welk zich zijne Vrouw Moeder hadt weeten aan te matigen, of uit eenige andere oorzaake, ons onbekend, niet vroeger, althans, dan toen hij reeds den ouderdom van tweeëntwintig jaaren hadt bereikt, kreeg hij het Stadhouderlijk bewind volkomen in handen. Tot zo lang hadt de Prinsesse Weduw daar aan eenig deel gehad. Thans zich van alle bewind ontdoende, begaf zij zich, in den Jaare 1679, met der woon na *Duitschland.*

Geduurende den tijd, welken Graaf HENRIK KASIMIR, 't zij alleen, of te gader met zijne Vrouw Moeder het bewind voerde, ontstonden, van tijd tot tijd, oneenigheden, tusschen hem en Prins WILLEM

DEN

DEN III. De eerste aanleiding daar toe was het bevel van den Prinse VAN ORANJE, in den Jaare 1677, aan eenige Troepen, welke in de Provincien *Friesland* en *Groningen* in bezetting lagen, om die Gewesten te verlaaten, en zich bij het Staatsche Leger te voegen, buiten kennis van de Staaten en den Stadhouder der beide Landschappen; die, met reden, dit eigendunkelijk bevel zeer kwalijk namen, en daarom weigerden, het Krijgsvolk te laaten uittrekken. Eene andere oorzaak van misverstand, was het afdanken van eenig Krijgsvolk, door Prins WILLEM DEN III, en, onder hetzelve, van eenige Troepen, welke ter betaalinge van *Friesland* en *Stad en Lande* stonden. De Staaten van die Gewesten namen dit zeer euvel, als van oordeel zijnde, dat zulks behoorde te geschieden door hunnen Stadhouder, die nu ook den rang van Kapitein-Generaal bekleedde. De zonderlinge verwijdering duurde tot in den Jaare 1685. Aanleiding tot bijlegging gaf het uitzigt van Prinse WILLEM op de Kroon van *Engeland*, welke hij niet zonder merkelijken bijstand zich kon doen op het hoofd zetten. De hulp der twee genoemde Gewesten konde, onder andere, daar toe van dienst zijn. Doch op deeze hadt hij kleinen kans, zo lang hij met den Stadhouder overhoop lag. De eensgezindheid wierdt hersteld, door bemiddeling van JOANNES VAN DER WAAYEN, in den Jaare 1677, door Prins WILLEM zelven, uit *Zeeland* gezet, doch, zedert, in *Friesland* tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aangesteld, en door den Stadhouder HENRIK KASIMIR tot zijnen Raad verkoozen. Niet onbeloond liet Prins WILLEM deezen dienst. Op zijne voorspraak, naadat hij den Engelschen throon hadt beklommen, droegen hem de Algemeene Staaten, in den Jaare 1684, den aanzienlijken post op van Veldmaarschalk over de Legers van den Staat. In eigen persoon hadt hij, kort te vooren, eenen keer na *Londen* gedaan, om zich der Koninklijke gunste aan te beveelen. In deeze hoedanigheid woonde hij verscheiden Veldtogten bij; doch zijne zwakke lichaamsgesteldheid maakte hem onbekwaam tot de vermoeijenissen van het Veldleeven. Hij zukkelde aan eene Borstkwaale, welke hem, in zijne eigen wooning, te *Leeuwaarden*, uit het leeven wegrukte, in den Jaare 1696, op den vijfentwintigsten Maart, in den ouderdom van

negenendertig jaaren en bijkans drie maanden; nalaatende eene zwangere Gemaalinne, welke, op den negenentwintigsten Augustus, eene Dogter ter waereld bragt, naa alvoorens reeds Moeder geweest te zijn van twee Zoonen en zes Dogteren. Een der Zoonen, JOHAN WILLEM FRISO, volgde den Vader op, in zijne ampten en waardigheden.

Zie J. WAGENAAR, *Vad. Historie.*

HENRIK DIRKSZOON, (*Mr.*) een Man van groot aanzien te *Amsterdam*, in en om het midden der Zestiende Eeuwe. In den Jaare 1525 wierdt hij verkoozen tot Lid in den Agtbaaren Raad, zat vervolgens, in de Jaaren 1526, 1528, 1533, 1535 en 1537 in Schepensbank, en bekleedde, van den Jaare 1539 tot 1564, veertienmaalen de Burgemeesterlijke waardigheid. Ondanks dit aanzien, staan van hem eenige bijzonderheden aangetekend, welke zijnen naame eenen onuitwischbaaren vlek hebben aangewreeven. In den Jaare 1545 heerschte, hier te Lande, eene groote duurte in het Koorn. In 't vermoeden dat de kleine voorraad hier van de oorzaak ware, en met voorneemen om den uitvoer te verbieden, zondt de Landvoogdesse iemand van haarentwege na *Amsterdam*, om op te neemen, hoe veel 'er nog voorhanden ware. Toen wist Burgemeester HENRIK DIRKSZOON te bewerken, dat de Koornhandelaars twee Lasten voor één opgaven; waar door de Uitvoer openbleef: tot voordeel van eenige Kooplieden, doch tot eenen drukkenden last voor de schamele Gemeente. Eenigen tijd daar naa, in den Jaare 1553, wierdt hem ten laste geleid, dat hij, ter gelegenheid van het vorderen van den Tienden Penning van *Holland*, van de waarde der huizen en vaste goederen, van de dertienduizend Guldens, welke *Amsterdam* daar toe moest opbrengen, meer dan vierduizend Guldens hadt agter gehouden. Doch, 't geen zijnen naame, bij tijdgenooten en naakoomelingen, vooral eenen kladde heeft aangewreeven, was zijn bedrijf omtrent den Schout WILLEM DIRKSZOON BARDEZ, 't welk zich in deezervoege heeft toegedraagen.

Het

Het Schoutsampt der Stad, in den Jaare 1542, open gevallen zijnde, was hetzelve, op aanprijzing van Burgemeester HENRIK DIRKSZOON, opgedraagen aan den gemelden WILLEM DIRKSZOON BARDES, een man van fraaie zeden, doch niet geheel onverdagt van overhellinge tot het Lutherdom. Maar hier aan bekreunde zich de Burgemeester niet, zeggende dat men hem altoos konde afzetten, indien hij niet naar de hand wilde gaan, dat is, naar de pijpen der Burgemeesteren danzen. Nogthans hadden deeze, geduurende de acht eerste jaaren zijner bedieninge, geene redenen tot klaagen. Alleenlijk wil men, dat, hoewel hij, in 't algemeen, de hand hieldt aan de uitvoering der Plakaaten, nogthans, wanneer 'er eene scherpe huiszoeking na Onroomschen op handen was, dezelve plagt te waarschuwen, door de volgende woorden, welke hij zorge droeg, van oor tot oor te doen vliegen door de Stad: „ Jozef nam de Moeder en het Kind, en is daar mede in Egijpte gevlugt"; als mede, dat hij, naa 't overdrijven der Wolk, dit tot eene leuze stelde: „ Zij zijn dood, die 't Kind naar 't leeven stonden." Onder dit alles behieldt de Schout de gunst van Burgemeesteren.

Eenen anderen keer, nogthans, namen de zaaken, zints BARDES, ten Hove, wist te bewerken, dat hij Schout van 's Keizers wegen wierdt, en dus minder afhanklijk van de Regeeringe der Stad. Burgemeester HENRIK DIRKSZOON, die, inderdaad, BARDES meest bevorderd hadt, nam dit zeer euvel op. Van dien tijd af stelde hij alles te werk, om zijn verderf te berokkenen. Geen korter weg was 'er, ten dien einde, dan om hem verdagt te maaken van ketterije, vooral van heimelijke genegenheid voor de Herdoopers: eene Gezinte, welke, zints het voorgevallene met de Naaktloopers, in den Jaare 1535, hier ter Stede voornaamelijk in de haat was. Om dit oogmerk te bereiken, spande de Burgemeester zamen met FLORIS EGBERTSZOON, Onder-Inquisiteur en Pastoor der Oude-Kerke. Een zeker armelijk Vrouwspersoon, Verspiedster der Onroomschen, in de wandeling GEELE FY genaamd; voorts nog een ander wijf, VOLKJE WILLEMS, nevens den Notaris KORNELIS MAARTSZOON en eenen ADRIAAN JANSZOON, wierden door hen aangezogt, tot het doen van Verklaaringen, in-

houdende dat BARDES en zijne huisvrouw herdoopt waren, en de Vergaderingen der Wederdoopers zomtijds bijwoonden. Naa dit alles wierdt de beschuldiging overgebriefd aan den Opper-Inquisiteur te *Leuven*. Intusschen kreeg Schout BARDES de lucht van 't geen ten zijnen verderve gaande was; die zich daar op bij de Landvoogdesse te *Brussel* vervoegde, en te wege bragt, dat, tot nader onderzoek van zaaken, Gemagtigden na *Amsterdam* gezonden wierden; welke, naa een weinig onderzoek gedaan te hebben, wel haast ontwaar wierden, dat iet anders dan ijver voor de Leere hier onder verholen was. De Verklaaring, in 't bijzonder, welke FY en VOLKJE in den *Hage* deeden, werwaarts zij gevoerd waren, vertoonde hier van een duidelijk bewijs. Zij verklaarden, naamelijk „ dat zij, staande op een „ bankje, door de glazen van zeker Speel- of Tuinhuis, aan 't „ *Reguliershof*, even buiten de Poort, door den Schout, ze- „ dert eenige jaaren, in huur gebruikt, met hunne eigen oogen „ gezien hadden, dat hij en zijne Huisvrouw herdoopt waren." Deeze Verklaaring bragt het onregt aan den dag. Want eenige Gemagtigden, na het Speelhuis gezonden, om deszelfs gelegenheid te verkondschappen, klom een derzelven op het bankje, en vondt de glazen te hoog, om die zelf met zijnen arm te kunnen bereiken; waar uit hij de onwaarheid van 't getuigenis der Vrouwlieden afleidende, den Schout, daar bij tegenwoordig, met blijdschap te gemoete voerde: *Heb goeden moed, Heer Schout, uwe zaaken zijn behouden.* Toen wierden de Burgemeester DIRKSZOON en de Pastoor gevat, en gevankelijk na *'s Hage* gevoerd; alwaar het eerlang bleek, dat de beschuldigers, door hun aandrijven, genoopt waren tot het geeven van valsche getuigenissen. De Pastoor wierdt gebannen, de Notaris afgezet, en ADRIAAN JANSZOON gegeesseld. GEELE FY wierdt de tong ten halze uitgehaald, en zij vervolgens geworgd, geblakerd en na 't Galgeveld gesleept. Zo lang zij spreeken konde, hieldt ze staande, dat Burgemeester HENRIK DIRKSZOON haar hadt omgekogt. Veele weeken zat deeze op de Gevangenpoort, en kreeg naderhand *den Hage* tot eene gevangenis, op een borgtogt van twintigduizend Guldens, indien hij de Plaats verliet, en niet op 't eerste ontbod zich voor den Hove stelde. Een jaar verliep 'er, eer hem 't wederkeeren na *Amsterdam* vergund

wierdt,

wierdt, en toen nog niet dan onder verdubbeling des Borgtogts, en zedert nog vier jaaren, voor dat de zaak volkomen was afgedaan. Zedert wist hij zijn aanzien, van nieuws, tot zo verre te herstellen, dat hij, geduurende de Jaaren 1563 en 1564, de Burgemeesterlijke waardgheid bekleedde. Naderhand, egter, schijnt hij in minagting te zijn vervallen, en ontmoeten wij hem niet, dan in den Jaare 1578, onder de dienende en Oud-Regenten, welke, bij de merkwaardige verandering van Regeeringe, ter Stad wierden uitgevoerd. Een zonderling gedrag hieldt hij bij die gelegenheid. Nevens anderen in een Vaartuig ingescheept, om daar mede Ywaarts gevoerd te worden, zondt hem zijne Huisvrouw twee hembden naa. Doch hij, geene andere gedagten hebbende, of men zoude hem buiten den Boom in den grond booren, gaf ze aan de brengster te rug, zeggende *dat hij ze niet zou noodig hebben*. Tegen verwagting, wierdt hij, met anderen, even buiten de Stad, aan den *St. Antonijsdijk*, aan land gezet, van waar hij zich na *Haarlem* begaf. Hier scheen hem de hoop op eene gelukkige omwenteling niet begeeven te hebben. Althans gevraagd zijnde naar zijne gedagten, over de verandering in de Regeering, plagt hij te antwoorden, met eene laage uitdrukking: *Huimetuit, hoedt u voor de weerstuit:* betekenende dat zij, die nu op 't kussen zaten, op hunne beurt wel eens het onderspit konden delven. Doch hij beleefde die omwenteling niet. Hij overleedt eerlang, te *Haarlem*, bij eenen ieder veragt, vooral bij den gemeenen Man, die zulk eenen haat tegen hem hadt opgevat, dat bij zijne begraafenisse wierdt verspreid, dat het Lijk van Mr. HENRIK DIRKSZOON op eene wonderdaadige wijze was weggevoerd, en een Spookzel de ledige plaats in de kist hadt ingenomen.

Zie J. WAGENAAR, *Vaderl. Historie* en *Beschrijving van Amsterdam*.

HENRIK NIKLAAS, een ijlhoofdig en dolzinnig Dweeper, in de Zestiende Eeuwe, te *Munster*, in *Westfalen*, gebooren, doch die een aanmerkelijk gedeelte zijns leevens te *Amsterdam* gesleeten heeft. Ook vertoefde hij, een geruimen tijd, te *Emb-*

den, daar hij Vader was van 't *Huis der Liefde*, 't welk, schrijft BRANDT, *wegens liefde, die te lichaamelijk, en geestdrijverij, die te vleeschelijk was*, verdagt wierdt gehouden. Omtrent den Jaare 1540 kwam hij 't eerst met zijne dweeperijen ter baane; hij verhefte zich zelven boven 't menschelijke, en noemde zich den vergooden mensch. Hij was, meende hij, meer dan MOZES en CHRISTUS, omdat, zo als hij voorwendde, MOZES den menschen *de Hoop* hadt geleerd, CHRISTUS *het Geloof*, maar hij zelve *de Liefde* leerde, die meer was dan die beiden, en hij zelve, diensvolgens, grooter Leeraar dan de even genoemden. MOZES, zeide hij, was in 't Voorhof des Heiligdoms geweest; CHRISTUS hadt de bediening des Geloofs in 't Heilige gehad: hij, daarentegen, schreef hij, in zijnen *Spiegel der Geregtigheid*, hadt zijne bediening der Liefde in 't Allerheiligste. Daarenboven sprak deeze Geestlijke Dolleman van zijne Menschheid en van 't weezen zijner Godheid; ook van 't Koninkrijk Israëls, dat het, onder zijnen dienst, opgeright of bevestigd zoude worden. Sommigen zijner kinderen, (dus noemde hij zijne Leerlingen) waardeerden zijne Schriften boven de Heilige Schriftuure. Doch lieden van kunde en oordeel, onder andere de vermaarde DIRK VOLKERTSZOON KOORNHERT, getuigden, nimmer iets te hebben geleezen, waarin men mindere blijken van gezond verstand, duchtige bewijzen en wettige besluiten vondt. De zo even genoemde KOORNHERT raakte met HENRIK NIKLAAS in kennisse, ter gelegenheid als deeze, op eene reize van *Embdem* na *Brabant*, zijnen weg neemende over *Amsterdam*, eenigen tijd bij hem huisvestte. In dien tusschentijd gaf hij zijnen Waard te leezen zijnen *Spiegel der Geregtigheid*, toen nog niet gedrukt. Meer dan eens bragt KOORNHERT hem tot zwijgen, door kragt van redenen. Om in zulk een geval zich uit verlegenheid te redden, gaf hij voor, dat de Geest hem het zwijgen opleide; ook plagt hij te zeggen, dat *de Wijsheid van haare kinderen moest geoordeeld worden*.

Gelijk het veelal gaat, dat de Leerlingen de wanbegrippen hunns Meesters tot nog verdere uiterften trekken, zo ging het ook met die van HENRIK NIKLAAS. Zij beweerden, dat zij alleen uitverkoorenen, en alle anderen verworpelingen waren.

Eeni-

Eenigen onder hen floegen voort tot de uitzinnigheid van te beweeren, dat zij God waren. 't Lust ons, van deeze uitzinnigheid, een voorbeeld te melden, in een gesprek, welk de bovengenoemde D. V. KOORNHERT, in den Jaare 1577, met een dier luiden hieldt, en verhaalt ten zijnen eigen huize te zijn voorgevallen, 't welk, schrijft hij, uit louter hooren zeggen, hij bezwaarlijk zou geloofd hebben.

Om het uitzinnige flegthoofd, 't welk zich aanmatigde God te zijn, van zijne spoorbijsterheid te overtuigen, vraagde hem KOORNHERT, of hij geloofde dat *God eeuwig, zonder begin en van eeuwigheid zalig was?* Op een toestemmend antwoord ging hij voort: *Kan iemand zalig weezen, zonder blijde te zijn?* *Neen*, was hierop het zeggen, en vervolgens dat van KOORNHERT: *Niemand is blijde, of hij weet waarom; hij weet ook dat hij blijde is?* *Recht zo*, was hierop het wederwoord van den *Henrik-Niklasiet*: *want zaligheid is niet zonder blijdschap.* — *Gij antwoordt wèl*, voegde hem hierop de andere te gemoete; *maar zeg eens, hoe oud zijt gij?* — *Omtrent vijfenveertig jaaren*, ontving hij hierop tot bescheid. *Zeg nu*, sprak hierop de Vraager, *wist gij voor tachtig jaaren met blijdschap dat gij zalig waart?* — *Voor tachtig jaaren*, was 't antwoord, *was ik nog niet gebooren: hoe mogt ik blijde zijn, of mijne zaligheid weeten? Mij dunkt dat gij met mij spot.* — *Neen*, vervolgde daarop KOORNHERT, *mij dunkt dat gij, tijdelijke mensch, mij bespot, die u zelven tegen de waarheid roemt God te weezen. Dit blijkt nu uit uwen eigen mond, dewijl God eeuwig is, zalig en blijde, en gij zulks niet zijt.* Doch al genoeg van zulke uitzinnigheden, welke wij alleenlijk melden, om, bij vergelijking, de waarde van gezond verstand en redelijke bevattingen wegens God, Godsdienst en de menschelijke Natuure, te in 't oog loopender te doen opmerken.

Zie BRANDT, *Hist. der Reformatie*, Deel I.

HENSBROEK, een Dorp en Heerlijkheid, in *Noordholland*, in de zo genaamde *Vier-Noorderkoggen*; bestaande de laatste eene uit

uitgeſtrektheid van bijkans driehonderdvierentachtig Morgens Lands. In het Dorp is het getal der Huizen, in het tijdverloop van honderd jaaren, twintig verminderd. In den Jaare 1749 telde men aldaar honderdzeven Huizen en één Molen. De Plaats, die, gelijk veelal hier te Lande, in de lengte gebouwd is, heeft Stedelijke Voorregten, een Raadhuis, een Burgemeester en vijf Schepenen, die, jaarlijks, door den Heer verkooren worden.

HERAUGIERE, (KAREL VAN) een moedig Krijgsman, ten tijde van Prinſe MAURITS, vermaard om 't gelukkig volvoeren van den ſchranderen liſt, uitgedagt ter veroveringe van het Kaſteel van *Breda*, door middel van een Turfſchip. Hij onderleide en volbragt het ſtuk op de volgende wijze. In het einde van Februarij des Jaars 1590, nam hij tot zich ongeveer zeventig uitgeleezene Soldaaten, gekoozen uit onderſcheidene Kompagniën, om allen argwaan te vermijden, en tradt daar mede, zonder van iemand gezien te worden, bij nacht, te *Zevenbergen*, aan boord van het Schip van eenen ADRIAAN JANSZOON VAN BERGEN, Turfſchipper, gewoon om in het Kaſteel Turf te leveren. In het Ruim lag het volk, en op eene Zoldering van Planken een Bovenlast van Turven. Naa een moeilijken togt, op welken het Volk veel ongemaks leedt, door deszelfs langduurigheid, veroorzaakt, zo door de belemmeringen van tegenwind en Ys, als door honger en koude, kwam men eindelijk binnen het Kaſteel. Hier wierdt het Turfſchip bezigtigd door eenen Korporaal, doch zo onnaauwkeurig, dat hij geenen onraad vernam; iets, 't welk ligtelijk zou hebben kunnen gebeuren, alzo het verſchoolen Krijgsvolk met den hoest merkelijk gekweld was. Onderling hadden de Soldaaten zich verbonden, dat, indien iemand een hoest overviel, welke den toeleg zou kunnen doen uitlekken, deeze van zijne medgezellen ſtraks zou gedood worden. Het gebrek, welk de Bezetting in het Kaſteel aan brandinge leedt, was oorzaak dat het Turfſchip, met ijver en blijmoedigheid, door het Ys na binnen wierdt gehaald. Straks ging men aan 't losſen, en haalde ſpoedig een goed gedeelte van den Bovenlast aan land. Gaarne wilden de Soldaaten den arbeid verder voortzetten; doch de Schipper en zijne Knegts, weetende wat 'er agter ſchuilde, hielden zich, als of ze vermoeid waren, en ſtel-

ftelden 't overige uit tot den volgenden dag. Intusfchen was het verftopte Krijgsvolk vol angst, voor verder losfen, alzo het, door de reeten der Zolderinge, reeds het daglicht konde omwaar worden. Ook wierdt het onverduldig, over de langduurige opfluitinge in het Ruim, in 't welk, door de fnijding van het Ys, een lek ontftaan was, en geftadig water binnen liep. Ten middernacht hier aan volgende, bij een helderen Maanefchijn, deedt HERAUGIERE de opgeflootene Knegten, uit hunnen Kerker, ten voorfchijn treeden; terwijl VAN BERGEN en zijne Knegts geduurig pompten, onder fchijn van het lek in het Schip, doch inderdaad om het onvermijdelijk gedruis der Soldaaten te verdooven. De Buitenwagt wierdt ftraks overrompeld en afgemaakt, gelijk ook eene bende, welke kort daarop eenen uitval deedt. Thans drong HERAUGIERE door tot in het Kafteel, zonder dat de Burgers, die uit de Stad op hem dreigden in te vallen, iets daar tegen vermogten. Tot loon zijner welgeflaagde onderneeminge, wierdt hij, zedert, door Prins MAURITS, tot Bevelhebber der Stad aangefteld. De Soldaaten, gelijk ook de Turffchipper en deszelfs Knegts, ontvongen fraaie belooningen.

De gelukkige uitflag van deezen veel gewaagden togt bewoog Prins MAURITS, in den Jaare 1595, hem de volvoering van eenen anderen verrasfenden aanflag toe te betrouwen. Deeze betrof de Stad *Huij*, in Luikerland, zeer gevoegelijk gelegen om eenen weg over de *Maaze*, na *Luxemburg*, te openen. In 't begin van Februarij des gemelden jaars begaf HERAUGIERE zich na *Diepenbeek*, met twaalfhonderd Soldaaten en zeshonderd Ruiters. Hier vatte hij post met het gros der Bende, doch zondt dertig kloeke mannen af na het huis, daar HERAUGIERE heimelijk verftand hieldt, ftaande in 't hangen van eenen heuvel, op welken 't Kafteel van *Huij* lag. In 't holfte van den nacht beftonden deeze waaghalzen 't Kafteel te beklimmen; 't welk hun gereedelijk gelukte, en van de Bezettinge en voorts van de Sterkte deedt meester worden. HERAUGIERE, daar op toe gekoomen, trok fpoedig derwaarts, en nam vervolgens ook de Stad in 't bezit. Doch vermids de Spanjaards den weereloozen ftaat van *Huij* zich ten nutte maakten, door het fpoedig zenden derwaarts van eene talrijke bende, moest hij, na verloop van eene Maand, de Stad wederom overgeeven, doch

niet

niet dan op zeer eerlijke voorwaarden. De verovering van *Lier* is het laatste bedrijf, welk wij van deezen onverzaagden Krijgsman vinden aangetekend. De baldaadigheid en plonderzucht zijner Soldaaten was oorzaak, dat ook deeze verovering, door de Spaansche overmagt, hem spoedig wederom ontweldigd wierdt.

Zie BOR, Boek XXXII.

HERBAJUM, een Dorp in *Friesland*, in de Grietenij van *Franekeradeel*, aan den rijdweg tusschen *Harlingen* en *Franeker*, omtrent een half uur gaans van de laatstgemelde Stad, niet onvermaaklijk, gelegen. Het Dorp, schoon van weinig aanziens, is der meldinge overwaardig, als hebbende, op eene aloude State, *Sikkema* genaamd, waar van men nog heden, in dit Dorp, in eene deftige Poort en wijde Gragten, de overblijfzels ziet, de voortreffelijke Staatsman, Jr. SIKKO VAN GOSLINGA, het eerste leevenslicht aanschouwd.

Zie *Tegenw. Staat van Friesland.*

HERBERT, *Bisschop van Utrecht*, was een dier moedige Kerkvoogden, welke zo wel het zwaard des tijdlijken arms als dat des Geests wisten te voeren. Zints zijne verheffing op den Bisschoppelijken Stoel, hadt hij, op 't voorbeeld zijner Voorzaaten, zich merkelijk gezag aangemaatigd in *Groningen* en *Drente*. Zeer euvel namen dit de Landzaaten, en tevens het besluit, het onnatuurlijk tijdlijk juk eens Geestlijken Herders af te schudden, bij de eerste gelegenheid. Deeze meenden zij gevonden te hebben in eene reize, welke de Bisschop, in den Jaare 1138, kort naa zijne verheffing, na *Rome* deedt. Zij versterkten de *St. Walburgs Kerk*, met oogmerk om zich daar uit tegen de Bisschoplijke magt te verdeedigen. HERBERT, hier van de weet ontvangen hebbende, trok met een Leger op *Groningen*, en zo hevig tegen de versterkte Kerk aan, dat de Groningers genoodzaakt wierden, zich over te geeven. Tot zo verre bragt hen toen de Bisschop onder de knie, dat zij hem, als hun-

hunnen Heere, moesten hulde doen, en plegtiglijk zweeren, de Stad, zonder zijne uitdruklijke bewilliging, nooit met Muuren, Poorten of Torens te zullen versterken. Hoewel de arm, de moed der Groningers was daarom nog niet ontwapend. Van die gezindheid meende DIRK DE VI, Graaf van *Holland*, zich te bedienen, om den Bisschop afbreuke te doen. Eene bende Krijgsvolk verzameld hebbende, was hij van zin om hem, onverhoeds, daar mede op het lijf te vallen. Doch HERBERT, bijkans zo vaardig in 't uitvoeren als in 't beraamen van hulpmiddelen, verzamelde insgelijks zo veel volks, als hij in der haast konde bijeen brengen. Spoedig raakten de beide Legers aan elkander, tot merkelijk nadeel van Graave DIRK, wiens benden deels sneuvelden, deels verstrooid wierden; wordende, daarenboven, zijn Zwager OTTO, die 'er 't bevel over voerde, gevangen genomen en na *Utrecht* gevoerd. Zo euvel nam dit Graaf DIRK, dat hij den Bisschop HERBERT, in zijne Stad *Utrecht*, belegerde en zeer naauw opsloot. Hij ging nog verder. Stout op zijne overmagt, en aan de verdeedigingе bespeurende, dat de Stad, indien hij ernstig doortastte, de zijne ware, deedt hij alles tot eenen Storm gereed maaken. Nog ontzonk den Bisschop de moed niet. Zo vrugtbaar in 't uitvinden van hulpmiddelen, wanneer de nood drong, als kloekhartig en onversaagd, wierdt hij nu te raade, terwijl de tijdlijke arm te kort schoot, den waereldlijken te baate te neemen. Uitgedoscht in zijn Kerkelijk pleggewaat, omringd en gevolgd van eenen stoet van Geestelijken, trekt hij ter Poorte uit, houdende in de eene hand zijnen Bisschoplijken herdersstaf, in de andere een Boek, waaruit hij den Graave het banvonnis wilde voorleezen, ingevalle hij het beleg niet op staanden voet opbrak. In meer verlichte tijden ware deeze toestel niets anders geweest, dan een schim om kinders te vervaaren. Nu dagt men geheel anders. Krijgshelden, die een hagelbui van pijlen manmoedig durfden te gemoete streeven, waren bang voor den Kerkelijken banblixem. Graaf DIRK kreeg den Krijgshaftigen Kerkvoogd niet in 't oog, of straks ontviel hem de moed. Met ongedekten hoofde en blootsvoets treedt hij toe tot den Bisschop, valt voor hem op de knieën en smeekt om vergiffenis van zijn heiligschendend ontwerp, in 't bestormen der Bisschoplijke Stad. HERBERT, reeds bijkans overwon-

wonnen, gedraagt zich nu als Overwinnaar; hij verwaardigt den vernederden Graaf met eenen kus des Vredes, en sluit met hem een Verbond van vriendschap, 't welk niet dan met het leeven eindigde. Bisschop HERBERT overleedt, in den Jaare 1150.

Zie BEKA, *in Heriberto*; HEDA.

HERBERTS, (HERMAN) gebooren te *Grol*, in 't Graafschap *Zutfen*, in April des Jaars 1540, was een dier Godgeleerden, welke, om hunne gemaatigde denkwijze en schroomvalligheid in 't vastftellen van zaaken, welke niet duidelijk geopenbaard zijn, door de vervolg- en heerschzucht van onbezonnene ijveraaren, in veele moeilijkheden wierdt ingewikkeld. Naa den loop zijner Letteroeffeningen volbragt te hebben, wierdt hij beroepen te *Wezel*. Van hier deedt hij, nu en dan, eenen keer na *Antwerpen*, om, bij wijze van leeninge, zo als toen dikmaals gebruikelijk was, onder de Hervormden in die Stad den dienst waar te neemen. In den Jaare 1577 beriep hem de Gemeente te *Dordrecht* tot haaren Leeraar, en genoot zijnen dienst, tot in den Jaare 1582; wanneer hij na *Gouda* wierdt verplaatst. Geduurende zijn verblijf te *Dordrecht* leiden zijne Amptgenooten, op hem misnoegd, om eenige onzuiverheid in de Leere, met welke hij betigt wierdt, hem te laste, dat hij getragt hadt, het *Wonderboek* van den berugten DAVID JORIS te doen drukken. Volgens 't zeggen der Kerkelijken, zou hij, in 't bijzijn van Gemagtigden der Regeeringe van *Dordrecht*, bekend hebben, tot dit drukken verlof gegeeven, doch zedert daar voor vergiffenis verzogt, en zelf het doen van schuldbekentenisse op den predikstoel hebben aangebooden. HERBERTS ontkende dit alles in openbaaren druk, en beriep zich, ten dien einde, op de Gemagtigden, zijnde de Heeren WILLEM JANSZOON DE WIT, WILLEM DE JONGE, Jonker VAN DER MYLE en HENDRIK VAN NISPEN. HERBERTS voegt 'er nevens, hoe de Drukker JAN KANIN bij hem aanzoek hadt gedaan om het gemelde Boek te mogen drukken; als ook, dat die van de Klassis, voor welke hij gedagvaard was, geen bewijs hebbende voor de beschuldiging, tegen hem ingebragt, nogthans beweerden dat hij schuldig

was,

was, en evenwel zo hard bij hem aandrongen op schuldbekentenisse, dat de Heer VAN NISPEN, een der Gemagtigden uit de Wethouderschap, hun, eindelijk, te gemoete voerde: „ Ik heb „ de Spaansche Inquisitie geleezen; maar nooit ben ik op eene „ plaats geweest, daar ik dezelve zo leevendig zag in 't werk „ stellen als hier."

Het vertrek van HERBERTS na *Gouda* maakte een einde aan deezen twist. Doch ook hier volgde hem de onmin met de Kerkelijken. Volgens 't geen hem te laste wierdt geleid, was hij niet zuiver in de leere, aangaande *de Volkomenheid der Christenen, de Regtvaardigmaaking* en *Voorbeschikking*. In een Sijnode, door den Graaf VAN LEICESTER, die, schrijft BRANDT, *soo seer tochtte na den naem van Voedsterheer der Kerke*, op eigen gezag, buiten kennis der Staaten, in den Jaare 1586, in *'s Hage* beroepen, wierden deeze geschilpunten, onder andere, verhandeld. Hier liet het zich aanzien, dat het geschil in der minne zou vereffend worden, op zekere verklaaringe, door HERBERTS gedaan. Onder andere betuigde hij te gelooven „ dat de „ geenen, die verlooren gaan, verlooren gaan omdat ze GODS „ en CHRISTUS genade en alle zijne weldaaden, door hunne eigen „ schuld en boozen wil, niet ontvangen." De Belijdenis der zevenendertig Artikelen, zedert de *Nederlandsche Confessie* genaamd, wilde hij aanneemen voor schriftmaatig, en dezelve ondertekenen, onder voorwaarde dat in het zestiende Artikel, handelende over de Predestinatie, verstaan wierdt, *God geene oorzaak te zijn van de zonde.* Den Heidelbergschen Katechismus nam hij aan, mids het Antwoord op de honderdveertiende vraage, raakende de geringe vorderingen der allerheiligsten, verstaan wierdt betrekkelyk te zijn op de allervolmaaktste heiligheid in het eeuwige leeven. Eindelijk nam hij aan, over eenige duisterheden, voorkoomende in een Boek, door hem geschreeven, onder den tijtel van *Korte Verklaaring*, zich nader te zullen verklaaren, met overleg van den Hoogleeraar SARAVIA en anderen. Deeze laatste belofte, in stede van nut te doen, worp alles om verre. SARAVIA was niet in een zeer aangenaamen reuk. 't Melden van 's Mans naam deedt het geschil herleeven, en duurde nog zeven jaaren, eer het volkomen wierdt bijgeleid. Geduurende dien tijd hieldt hem de Regeering van *Gouda* de

hand boven 't hoofd, als zijnde dezelve van oordeel, dat [illegible] Man, op wiens gedrag niets te zeggen viel, daar hij, door [illegible] lijke aanbiedingen, den Kerkelijken geen genoegen hadt [illegible] geeven, door haar gezag behoorde gehandhaafd te wo[illegible] Diensvolgens verbooden hem de Heeren van *Gouda*, zich [illegible] eenige gesprekken of onderhandelinge met Sijnodaale Gem[illegible] den in te laaten, en deeden, boven dien, de belofte, hem [illegible] allen Ban of schorzing in zijnen dienst te zullen behoeden, [illegible] voor zijne Jaarwedde te zorgen. Gaarne zouden zijne [illegible] streevers de zaak dien keer hebben willen doen neemen. [illegible] wendden zij reeds eenige pogingen aan, om hem van zijnen [illegible] te doen verlaaten. Doch de Staaten van *Holland* weerden [illegible] slag. Eindelijk wierdt de vrede getroffen, door bemiddeling [illegible] JOANNES UITENBOGAART en FRANCISCUS LANSBERGEN, door 's L[illegible] Staaten daar toe gemagtigd. Men liet hem bij zijn gem[illegible] en verzagtend gevoelen, aangaande de Godlijke Voorbeschikki[illegible] waar in hij volhardde tot aan zijn overlijden, 't welk voorviel op den drieëntwintigsten Februarij des Jaars 1607. Hij daalde ten grave met den roem van een welspreekend Leeraar, van eenen vroomen leevenswandel.

Zie UITENBOGAART, BOR en BRANDT's *Hist. der Reformatie.*

HERDOOPERS; zie WEDERDOOPERS.

HEREMA of HERAMA, (OTTO) gesprooten uit een oudadelijk geslagt in *Friesland*, en een der Ondertekenaaren van het Verbond der Edelen, was, in den Jaare 1578, Grietman van *Rauwerderhem*. In het Dorp *Rauwerd* hieldt hy zijn verblijf op *Hemsta-State*, en vertoonde, bij onderscheidene gelegenheden, blijken zijner liefde voor de Vaderlandsche Vrijheid.

Zie J. TE WATER, *Verbond der Edelen.*

Hi-

LXXIX. Tegen over bladz. 338.

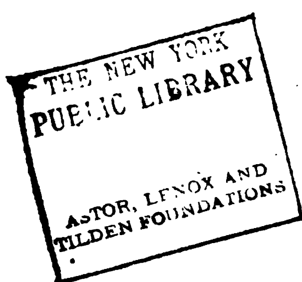

Zelfmoord van Cato. Bladz. 338.

LXXX.

Het lyk van Caesar aan het volk vertoond. Bladz. 340.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

HERINGA, een aloud en adelijk Friesch Geslagt. Volgens 't *Wapenboek* van FERWERDA zou het, weleer, den naam van CAMSTRA gevoerd hebben. Volgens 't geen den Heere J. TE WATER wierdt berigt, zou het laatste mannelijk oir van dit Geslagt geweest zijn de Kapitein BENNART HERINGA, in 't begin des Jaars 1635 overleeden. Met het overlijden van zijne Zuster RIGT HERINGA, gehuwd aan ANDRIES WALTINGA, zouden, in den Jaare 1654, de goederen van dit geslagt gekoomen zijn aan BENNERT ROORDA, woonagtig te *Dronrijp*, tusschen *Franeker* en *Leeuwarden*, en den Kapitein JOHAN ROORDA. Verscheiden moedige voorstanders der Vrijheid tegen de Spaansche overheersching heeft dit geslagt voortgebragt. Aangaande de volgende vinden wij eenige bijzonderheden aangetekend.

HERINGA, (DOUWE) wierdt, om zijne ondertekening van 't Verbond der Edelen, door Hertog ALVA, in den Jaare 1568, uit 's Konings heerschappijen gebannen.

HERINGA, (EDO) onderging, in dat zelfde jaar, een diergelijk lot. Toen begaf hij zich, nevens zijne huisvrouw, ANNA ROORDA, en verder gezin, na *Embden*, de algemeene wijkplaats der Nederlandsche ballingen. Hier overleedt hij, den dertienden Augustus des jaars 1575; zijne echtgenoote overleefde hem ongeveer elf jaaren. Beide wierden te *Embden* begraaven, doch, in den Jaare 1611, hunne beenderen van daar vervoerd na *Rauwerd*, om in de Voorouderlijke begraafplaatze te worden bijgezet. Hun Zoon EELKE verzelde de Ouders in hunne ballingschap. Behalven deezen hadden zij verwekt twee Dogters: TEKEL, of FOKEL, gehuwd aan PIETER EYSINGA, Gedeputeerde Staat van *Friesland*, en, in den Jaare 1648, in den ouderdom van tachtig jaaren, overleeden; en WOMPK, gehuwd aan TJALLING VAN EYSINGA, Broeder der bovengenoemden.

HERINGA, (JOUWE) Zoon van HARING en van LISK ÆBINGA, onderging mede het lot van uitbanninge, die te *Leeuwarden* tegen hem wierdt afgekondigd.

HERINGA, (LAAS) hoewel niet met het banvonnis geslagen, wierdt,

wierdt, evenwel, door den wreeden Hertog, te *Antwerpen* gedagvaard om zich te verantwoorden.

HERINGA, (OENE) Zoon van HARING, de uitlandigheid boven een schandelijken dood kiezende, vertrok buitenslands. Nogthans vervolgde hem ALVA met deszelfs dagvaardingen, en velde, bij niet verschijning, het vonnis van den Ban.

Zie J. TE WATER, *Verbond der Edelen.*

HERMAN (CATHARINA) eene Noordhollandsche Vrouwe, hoewel van klein aanzien in de waereld, nogthans, om haare kloekmoedigheid, huwelijkstrouwe en andere deugden, waardig aan de vergeetenheid ontrukt te worden. Geduurende het Beleg van *Ostende*, in de Nederlandsche Beroerten, gelukte het den Spanjaarden, een goed aantal Hollandsche Matroozen en eenige Lootzen krijgsgevangen te neemen, welke zij voorts in ketens kluisterden. CATHARINA was de huisvrouw van eenen dier ongelukkigen. Den ramp, haaren Man overgekoomen, hadt zij niet verstaan, of haar besluit was straks gereed, om hem, ware 't mogelijk, uit zijnen Kerker te verlossen. Ten dien einde snijdt zij haar lang hoofdhair af, verkleedt zich in Mansgewaat, en begeeft zich na de vijandlijke Legerplaats voor *Ostende*. Doch hier diende haare uitmuntende lichaamsschoonheid haar tot eenen hinderpaal. Door deeze trok zij elks oogen tot zich; doch tevens haare spraak, welke haar, eerlang, voor eenen Verspieder van Prinse MAURITS deedt gehouden worden. Op vermoeden gevat, wierdt zij insgelijks in den Kerker geworpen, aan handen en voeten geboeid en zeer streng behandeld. Gelukkig nog zou zij zich gerekend hebben, indien zij, met haaren Man, eene zelfde gevangenis ter bewaarplaatze gekreegen hadde. Doch deeze troost mogt haar niet gebeuren. Tot vermeerderinge van droefheid vernam zij, op zekeren dag, dat, van de gevangene *Hollanders*, zeven met den dood gestraft, en de overige, voor altoos, in keetenen zouden geslooten blijven, 't zij om hier te Lande een zwaaren arbeid te verrigten, of om na *Spanje* vervoerd te worden.

On-

Onkundig van het lot, welk haaren echtgenoot beschooren was, en van daar in diepe droefheid gedompeld, zag de vermomde getrouwe CATHARINA eenen Vader Jesuit binnen treeden, om, naar gewoonte, de gevangenen te bezoeken. Aan deezen, welke, onder andere, ook haar de Biegt afnam, besloot zij, haar geheim te openbaaren. Met verbaasdheid getroffen over de kloekmoedigheid deezer Vrouwe, beloofde haar de eerwaardige Vader allen mogelijken bijstand. En, inderdaad, hij hieldt zijn woord. Aan den Graave VAN BUCQUOY gaf hij kennis van zijne zonderlinge ontmoetinge, en verworf, dat de doorbedroefde Vrouw wierdt overgebragt na den Kerker, in welken haar Man zat opgeslooten. Naauwlijks hadt zij deezen in 't oog gekreegen, of zij viel in onmagt neder. Met veele moeite tot zich zelve gebragt zijnde, vernam zij, aan den toestand, in welken zij zich thans bevondt, dat het tijd was, zich zelve en haar doelwit te openbaaren. Nevens de reden haarer vermomminge, verhaalde zij, al wat zij van eenige waarde bezat, verkogt te hebben, om voor den prijs daar van haars Mans vrijheid te koopen; of, indien dit haar mislukte, dan nog moeds genoeg te bezitten, om hem, in den hardsten arbeid, zelf in den wreedsten en pijnlijksten dood, te verzellen. Te vreemd was dit voorval, om het voor den Graave VAN BUCQUOY verborgen te houden. Hij liet het liefhebbend paar in zijne tegenwoordigheid verschijnen, prees CATHARINA over haare kloekmoedige huwelijksliefde, en schonk aan beiden hunne vrijheid.

Zie DE COSTE, *des Femmes Illustres.*

HERMAN VAN WOERDEN, dus genaamd, omdat hij Heer dier Stad, en in haare Nabuurschap eigenaar was van veele aanzienlijke goederen. Zeer vermaard is deeze Edelman, in 's Lands Geschiedenissen, om den tegenstand, welken hij aan de Hollanders, en vooral aan Graave FLORIS DEN V, boodt. In de geduurige vijandlijkheden, tusschen Holland en 't Sticht, hieldt hij zich op de zijde des Bisschops, en verkreeg, van Bisschop JAN VAN NASSAU, het Slot te *Montfoort* te pand, voor eene somme gelds, om alzo zijn geliefd ontwerp, de vernedering der

Hollanderen, voort te zetten. Doch hij raakte, nevens GYSBRECHT VAN AMSTEL, die 't Slot *Vreeland* in pandschap hadt, in geschil met de Stigtenaaren, die thans, voor eene wijle tijds, met Graave FLORIS in goed verstand leefden. Om den Tol, welken Heer GYSBRECHT op den Vegtstroom hadt aangeleid, tot merkelijk nadeel van die van *Utrecht*, tugtigde hem deswegen Graaf FLORIS, gelijk ook vervolgens onzen HERMAN VAN WOERDEN, omdat deeze den Heere VAN AMSTEL te hulpe was gekoomen; en tegen de Stigtenaars verscheiden vijandlijkheden gepleegd hadt. Zijne goederen en Landerijen in *Woerden* en daaromstreeks wierden niet alleen verwoest en plat geloopen, maar ook het beleg geslagen rondom zijn Kasteel te *Montfoort*. Een geheel jaar lag Graaf FLORIS voor dit Slot. HERMAN, na het verlies van hetzelve, vondt zich genoodzaakt, buitenslands de wijk te neemen. Zedert strafte hem de *Utrechtsche* Bisschop met ballingschap en verbeurdverklaaring zijner goederen. Na eenigen tijd buitenslands te hebben doorgebragt, keerde hij terug, en verzoende zich met den Bisschop van *Utrecht* en Graave FLORIS van *Holland*. Der optekeninge waardig zijn de voorwaarden diens Verdrags zo als zij geboekt zijn door den Hoogleeraar MATTHÆUS, in zijn Boek *de Nobilitate*. Hoofdzaakelijk kwamen ze hier op neder. Heer HERMAN droeg zijn goed, in de Heerlijkheid van *Woerden* of elders gelegen, op aan den Graave, en ontving het van hem wederom ter Leen. Buiten 's Graaven toestemming mogt hij zijne Dogter niet uithuwen. Het Steenhuis, welk de Graaf te *Woerden* hadt doen bouwen, moest hij altijd voor hem open houden, en aldaar, of elders in zijne Heerlijkheid, een Burgt stigten, welken hij tegen elk, behalven den Bisschop van *Utrecht*, moest verdeedigen. Buiten 's Graaven bewilliging mogt hij, eindelijk, geene Hollandsche ballingen te *Woerden* ontvangen. Van dit Verdrag, getekend op Palmzondag des Jaars 1287, hadden zich, aan 's Graaven zijde, verscheiden Edelen tot Borgen gesteld, en verbonden om gezamentlijk, tegen Heer HERMAN, indien hij 't niet naakwam, met honderdtwintig man op te trekken. Waaruit wij, in 't voorbijgaan, het aanzien en de magt, welke hij bezat, mogen afleiden. Graaf FLORIS, ten blijke zijner opregtheid, begiftigde vervolgens Heer HERMAN, nevens Heer GYSBRECHT VAN AMSTEL, met den zijnen

van

van Raaden, en gaf hun, boven andere Edelen, deel aan de Regeeringe.

Van geenen langen duur was deeze Vriendschap. Eene gedachte zamenzweering, onder de Edelen, borst eerlang uit tegen den ongelukkigen Graave FLORIS, en eindigde in zijn verderf. JAN, *Heer van Kuik*, op den Graaf verstoord, was de eerste aanleider van het stuk. Deeze lokte nog andere Edelen aan zijnen snoer, alle welken bijzondere redenen van misnoegen meenden te hebben. Heer HERMAN, wiens eenige Dogter de vermaarde GERARD VAN VELZEN in huwelijk hadt, was, onder anderen, verstoord op den Graave, omdat deeze gemelde zijne Dogter schandelijk verkragt hadt. Hem staken, daarenboven, nog in den krop, de harde voorwaarden, boven vermeld, op welke hij met den Graave zijnen Zoen gemaakt hadt. Van tijd tot tijd hielden de Edelen bijeenkomsten, om te overleggen, wat men met FLORIS zoude voorkeeren. 't Besluit viel, na lang beraad, zich van zijnen persoon te verzekeren, en hem vervolgens ten Lande uit te voeren. Vermids het Sticht als de voegzaamste oord wierdt aangezien, ter volvoeringe van het ontwerp, lokte men, onder zeker voorwendzel, den Graaf na *Utrecht*, alwaar hij een groot deel eener Geldboete betaalde, in welke Heer HERMAN verweezen was. In een vrolijken Maaltijd, welken de niets kwaads bewuste Graaf, met een aantal Edelen, hieldt, bewees hij, daarenboven, aan Heere HERMAN de eere, om tusschen hem en Heer GYSBRECHT VAN AMSTEL zijne plaats aan tafel te neemen. Dit alles, egter, maakte geene verandering in hun ontwerp. Terwijl de Graaf, naa den Maaltijd, zich een weinig ter ruste nederleide, reeden de Edelen na buiten, kwanswijze om een Vogeljagt te houden, doch, inderdaad, om Graaf FLORIS te vangen; die kort daarnaa insgelijks buiten de Stad zijnde uitgereeden, wel haast de zamengezworenen ontmoette. HERMAN VAN WOERDEN was de eerste, die het masker afligtte. Naa eene beleefde groete van den Graave te hebben ontvangen, nevens de overigen, greep hij het paerd bij den toom, en beet hem, met eene forsche stemme, deeze schrikwekkende woorden toe: „ Meester, uwe hooge sprongen hebben een einde. Gij zult ons niet langer ringelooren. Of 't u leed zij of lief, gij zijt onze gevangene." Met een straf gelaat

last en fchroomlijken vloek voegde hij 'er nevens, dat *hij Holland nooit meer zien zoude.* Straks verzekert men zich van zijn perfoon, en voert hem na zijn eigen Slot, het tegenwoordige *Huis te Muiden*, daar hij naauw opgeflooten, en, naar men wil, inzonderheid door Heer HERMAN, hem veel leeds en fmaads wierdt toegebragt. Men hadt den ongelukkigen Graaf herwaarts gebragt, om hem van daar na *Engeland* te vervoeren. Doch 't verfchijnen van eene menigte Schepen op de Zuiderzee, door 't vliegende gerugt, derwaarts gelokt, verhinderden dien toeleg. Hierom wierdt men te raade, hem over land elders heenen te brengen. Tusfchen *Muiden* en *Naarden*, op de hoogte van *Muiderburg*, wierden ze van verre eenige manfchap gewaar, waarfchijnlijk den wil hebbende om FLORIS te ontzetten. Heer GERARD VAN VELZEN, opgezet, naar men wil, door Heer HERMAN VAN WOERDEN, grijpt hierop zijn zwaard, en kwetst den ongelukkigen Graaf dermaate, dat hij 't wel baast beftorf. Elk zogt nu om een goed heen koomen. Heer HERMAN week, nevens eenige anderen, buitenslands. De Heer WAGENAAR, dit verhaalende, zegt, dat hij, voor zo veel men weet, van daar nimmer wederom is te rug gekoomen. Dit kan waarheid zijn, indien men hier door bepaaldelijk de Provincie *Holland* verftaa. Anders verhaalt hij zelve, op het leeven van Graave JAN DEN II, dat HERMAN VAN WOERDEN tegenwoordig was bij het ongeval, den Heere VAN RENESSE overgekoomen, in het overvaaren van de Lek, tegenover *Kuilenborg*, alwaar deeze Edelman, door 't omflaan van de Schouwe, het leeven liet. Heer HERMAN kan hier insgelijks het leeven gelaaten hebben. Zeker is het, dat men, zedert, zijnen naam niet vermeld vindt.

Zie J. WAGENAAR, *Vad. Hift.*

HERMELEN; zie HARMELEN.

L'HEREMITE, (JAQUES) Admiraal van *Holland*, wierdt, in den Jaare 1623, met eene Vloot van elf Schepen, uitgezonden, met oogmerk om den Spanjaarden, in de Westindien, afbreuk te doen. Hij was de eerfte, die, met zulk eene Vloot, door de

Straat

Straat *le Maire* stevende, gelegen ten Zuiden van de Magelhaansche Straat, en dus genaamd naar LE MAIRE, welke, voor weinige jaaren, dezelve hadt ontdekt. De Vloot zeilde den aardkloot rond; doch L'HEREMITE bragt haar niet te rug in 't Vaderland, als zijnde hij op de reize overleeden.

HERRNHUTTERS, een godsdienstige Aanhang, dus genaamd naar de plaats *Herrnhut*, in 't Landschap *Lausnitz*, alwaar zij, door hunnen voornaamsten Stigter, den Graaf VAN ZINZENDORFF, gevestigd wierden. Volgens hunne eigen opgave, zijn deeze lieden afstammelingen van de *Boheemsche* en *Moravische* Broederen. Meer overeenkomstig met de waarheid, egter, meenen sommigen, dat zij beter *navolgers* dan regelrechte afstammelingen dier Broederen genaamd worden. In hunne Leerbegrippen schijnen zij de meeste overeenkomst te hebben met de *Lutherschen*, doch verschillen van dezelven wijd en breed ten aanzien van de Godsdienstige Tugt en Kerkelijke Instellingen; ten deezen aanzien hellen ze voornaamelijk over tot de *Boheemsche Broederen*. Van grondbeginzelen, welke eenigzins na het dweepagtige hellen, kunnen veelen onder hen niet worden vrijgesproken. Ook heeft men opgemerkt, dat lieden van allerlei Gezinten, der gemelde denkwyze toegedaan, zich onder hen vervoegen. Zints hunne eerste vestiging te *Herrnhut*, hebben zij zich wijd en zijd verspreid, met het loflijk oogmerk om de Christlijke Leere, zo als zij dezelve begrijpen, voort te planten. Veelen hunner zag men moeite noch gevaaren schroomen, om in de wijdst afgelegene Gewesten den Heiland te verkondigen. Bekend zijn de stigtingen, welke zij, te *Nieuwied*, *Zeist* en elders hebben opgericht. Dat deeze luiden, in geregeldheid van gedrag, met het gros van 't Christendom, wel vloot kunnen houden, getuigen allen, die met hun eenigen omgang hebben. Vreemd mag het, uit dien hoofde, schijnen, dat de Heer MACLAINE, in zijne Aantekeningen op MOSHEIM's *Kerklijke Geschiedenis*, hen dus scherp gegispt heeft. Eenige harde, of liever onbezonnene uitdrukkingen van den Graave, verdienen zekerlijk te worden afgekeurd. Ook wenschten wij, ter eere deezer Gezinte, dat eene verhitte en ongeregelde verbeeldingskragt de

Opstellers hunner Liederen niet vervoerd hadde tot uitdrukkingen, welke aanstoot verwekken. Doch het gedrag der hedendaagsche *Herrnhutters* is eenstemmig met onzen wensch. Men ontmoet niet meer, in hunne openbaare Godsdienstoeffeningen, dat ergerlijke, 't welk hunnen voorzaaten eenen niet gantsch onverdienden blaam heeft aangewreeven. Zo wel te *Zeist*, als te *Amsterdam*, kunnen hunne openbaare zamenkomsten, door godvrugtige Christenen, met stigting worden bijgewoond.

Zie MOSHEIM, *Kerkl. Geschiedenis.*

HERTOG of HERTOGHE (JOHAN DE) Heer van *Valkenburg*, Zoon van WILLEM DE HERTOGHE, gesprooten uit een bekend en niet onaanzienlijk Nederlandsch Geslagt. Hij wierdt aan het Hof van Prinse MAURITS opgevoed, en door denzelven met eene Kompagnie voetknegten begiftigd. In den Jaare 1629, deede hij, met Prinse FREDERIK HENRIK en EMANUEL *van Portugal*, eene reize na *Oranje*. CRONSET, die thans aldaar het bewind voerde, alzo hij, met *Spanje*, heimelijk verstand hieldt, wierdt van zijne bediening verlaaten, en dezelve aan den *Portugeeschen* Prinse opgedraagen. Nogthans voerde hij 'er alleen den tijtel van; misschien omdat hij tot de Gezinte der Roomschgezinden behoord, of omdat men, wegens zijne jeugd en onervarenheid, een zo gewigtig ampt hem niet vertrouwde: zeker is het, dat DE HERTOGHE alles uitvoerde. Behalven de verzorging der vestingwerken in het Prinsdom, maakte hij, ginds en elders, nog verscheiden andere zeer heilzaame schikkingen.

Omtrent deezen tijd was het Bevelhebberschap over de Stad *Nieuwmegen* en eene plaats in den Krijgsraad open gevallen. Na beiden stondt DE HERTOGHE. Het een en ander wierdt hem geweigerd. Hier uit, wil men, vatte hij een zo hevig misnoegen op, dat hij het oor leende aan eenige *Fransche* Staatsdienaaren, die bij hem aanzoek deeden, om met hunnen Meester zamen te spannen, in deszelfs ontwerp ter onderdrukkinge van de Hervormden. Wijders werdt aan DE HERTOGHE ten laste geleid, dat hij de kwistzucht van den Prinse van *Portugal* voedde, door denzelven telkens van penningen te voorzien. Hij bereikte hier mede

mede zijn oogmerk, dat, naamelijk, de Prins opontbooden, en de Landvoogdij aan hem alleen wierdt opgedraagen. Eenigen tijd daar na deedt hij eenen keer na *Holland*, om van Prinse MAURITS bevestiging in zijn aanzien en bedieuing te verwerven. JAKOB DE LA PISE, een der oudste Staatsbedienden in het Prinsdom *Oranje*, volgde hem, en gaf den Prinse opening van alle geheimen. Evenwel wierdt DE HERTOGHE in zijnen staat bevestigd, voor den tijd van drie jaaren, en zedert, na het overlijden van zijne Hoogheid, door FREDERIK HENRIK. Veelen, zo hier te Lande als elders, verwonderden zich daar over, vermids, door het Parlement van *Oranje*, zwaare klagten wierden ingebragt, over de willekeurige handelingen van zekeren Aanhang, aan welks hoofd DE HERTOGHE zich bevondt. Men zondt wel, van 's Prinsen wegen, eenige Afgevaardigden na *Oranje*, tot het doen van onderzoek; doch hij weigerde dezelve op het Slot toe te haaten. Wijders maakte hij zich derwijze gehaat, in zijne Landvoogdij, door overdaadige praal en wellust, en door het voeden en stijven der binnenlandsche onlusten, dat de Landzaaten, hun misnoegen niet kunnende verbergen, aan Prinse FREDERIK HENRIK verzekerde berigten deeden toekoomen, dat DE HERTOGHE, bij de Kroone van *Engeland* en *Spanje*, ja zelfs bij den Pauslijken Nuncius en elders, bescherming hadt gezogt, en, 't geen nog verder ging, dat hij, met *Frankrijk*, in onderhandelinge was, over de overgifte van 't Kasteel van *Oranje*, voor eene somme van honderdduizend Rijksdaalders, met behoud van de Slotvoogdijschap voor hem zelven, en erflijk in zijn geslagt. Met dit alles onttrok Prins FREDERIK HENRIK hem zijne gunst niet, maar vermaande hem alleenlijk, in herhaalde brieven, tot getrouwheid.

't Zij uit grond van eenigen agterdogt, of uit andere beweegoorzaaken, zijne Hoogheid, om het bestuur uit DE HERTOGHE's handen te brengen, ontboodt hem herwaarts, met aanbieding van het Stadhouderschap over *Noordholland*. Doch dit bereikte geen doel. DE HERTOGHE weigerde voluit, den Stadhouder, hem, van 's Prinsen wegen, toegezonden, te ontvangen, begon zeer kwalik van zijne Hoogheid te spreeken, en wanneer, ter gelegenheid der veroveringe van 's *Hertogenbosch*

in magt en gezag, dat zij den Opperheeren verdagt wierden. KAREL DE GROOTE schafte ze hierom af, en stelde Graven in hunne plaatze. Elders, egter, wisten zij zich onafhanklijk, althans erflijk, te maaken. De oudste van deeze, nog in weezen, zijn de volgende: *Saxen*, *Brunswijk*, *Meklenburg*, *Wurtemberg*, *Holstein*, *Savoye* en *Lotharingen*. Nog verscheide andere, welke voormaals bloeiden, zijn, zedert, uitgestorven: onder andere *Gulik*, *Kleef*, *Bergen*, *Braband*, *Gelder* en *Limburg*.

Zie HINCMARUS, EGINHARDUS, *Vita Caroli M.* COCCEJUS, *Prud. Juris Pub.* en andere.

'S HERTOGENBOSCH, de hoofdstad der *Meiertje*, of *Majortje*, zo veel als Hoofdschoutambagt, van dien naam, legt op de uiterste grenzen van *Brabant*, ter plaatze der vereeniginge of zamenvloeijinge van twee kleine riviertjes, de *Dommel* en de *Aa*, wier wateren eene groote menigte Gragten binnen de Stad vullen. Geene Plaats, naar gelange van haare grootte, heeft zo veele overgangen over 't water, als *'s Hertogenbosch*. Behalven na genoeg vijftig Steenen, telt men 'er ruim dertig Houten Bruggen, om niet te spreeken van bijkans tachtig kleinere Bruggen, die na bijzondere Huizen en Wooningen loopen.

De Stad ontleent haaren naam van een *Bosch*, 't welk weleer wierdt gevonden, niet ter plaatze, alwaar thans de Stad legt, maar in haare nabuurschap, op het hooge Land, alwaar Hertog GODEFRID DE III, in en om den Jaare 1184, zich met de Jagt plagt te verlustigen, en waar bij hij eerst een Jagthuis zal gebouwd hebben, 't welk, naderhand, tot eene Stad is aangegroeid. Niet zeldzaam zijn de voorbeelden van de opkomste van aanzienlijke Steden uit zulke toevallige kleine beginzelen. Hier bij kwam nog de zamenvloed van Bijenhouders, welke hier, in merkelijken getale, plagten te verzamelen, om hunne Bijen na elders te vervoeren. Naar men wil zouden de drie Brabantsche Hoofdsteden, *Leuven*, *Brussel* en *Antwerpen*, zich de zaak aangetrokken, en door het bouwen van Poorten, eene voor iedere rekeninge, aan de Plaats de

eerste

eerste gedaante eener Stad gegeeven hebben. Zints de herhaalde uitleggingen, zijn de twee eerste Poorten binnen de Stad getrokken, en nog in weezen; de laatste is verdweenen.

Voormaals bestondt de voornaamste *Sterkte* der Stad in haare ligging, midden in laage Weiden, die, bij een hoogen vloed der Maaze, de Plaats ongenaakbaar maakten. Door verloop van tijd, egter, de grond meer ondiep en hard geworden zijnde, heeft men de kunst moeten te baate neemen. Behalven eene diepe en wijde Gragt, acht groote Bolwerken, verscheiden Halve - Maanen en eene Kontrescharp, vindt men 'er een sterk Kasteel, *de Paapenbril* genaamd. Het getal der Huizen, de minst aanzienlijke, van hout gebouwd, daar niet onder begreepen, wordt op drieduizend, en dat der Inwooneren, buiten de Bezetting, op veertienduizend begroot.

Verscheiden maalen, zo in vroegere als laatere tijden, heeft *'s Hertogenbosch* het Oorlogslot ondergaan. In den Jaare 1566 ging hier het licht der Hervorminge in den Godsdienst op. Naadat zekere KORNELIS VAN DIEST het bestaan hadt, buiten de Stad te prediken, ondernam men zulks, wel haast, binnen de muuren. Doch men ontluisterde dien ijver door het schandelijk beeldestormen; 't welk den Hervormden op het heevig misnoegen der Hertoginne Landvoogdesse kwam te staan, en oorzaak was, dat zij de Stad verlaaten moesten, of die 'er gevonden wierden, hunne eigen of hunner Geloofsgenooten onbezonnenheid met den halze boeten. Onzeker en wankelende, nu eens gunstig, dan wederom hachelijk, was dus het lot van die der gezuiverde Leere, tot in den Jaare 1629, wanneer de Stad de Spaansche zijde, voor altoos, verliet, door de Wapenen van Prinse FREDRIK HENRIK. Zedert is zij, nevens de *Meierij*, altoos in de magt der Staaten gebleeven. Want, ondanks den voortgang der Fransche Wapenen, in den Jaare 1672, wierden dezelve, in dien rampzaligen tijd, hier gestuit.

Onder de openbaare Gebouwen munt inzonderheid uit, de Groote, of *St. Jans - Kerk*, waar van de fondamenten geleid wierden in den Jaare 1280. Het aanzienlijk gebouw, waar van het Koor honderd, en de Buik honderdvijftig voeten lang is, rust op honderdvijftig Pilaaren. Tweeëndertig jaaren verliepen 'er, eer de Kerk geheel voltooid was. De hooge houten Toren,

wel-

welke 'er op plagt te staan, wierdt, in den Jaare 1584, door 't blikemvuur, aangestoken en in de asche geleid. Doch 'er staat nog een vrij hooge Toren aan de Westzijde der Kerke. Van de vijftig Altaaren, welke men 'er eertijds telde, is het groote nog alleen in weezen. Deeze, en nog twee Kerken, worden thans gebruikt door de Hervormden, die 'er zes Predikanten hebben. In de Walsche Gemeente wordt de dienst door twee, en in de Luthersche door éénen Leeraar waargenomen. De Roomschgezinden, die de Protestanten in getal merkelijk te boven gaan, oeffenen hunnen Godsdienst in acht Kapellen. Bekend is het, dat *'s Hertogenbosch*, eertijds, een Bisschoplijke Zetel was; zij genoot die eere van den Jaare 1559 tot 1647. Gaarne stonden de Algemeene Staaten, bij 't sluiten van den Munsterschen Vrede, het Geestlijk Regtsgebied af aan den Pause, mids het Waereldlijk gebied aan hun wierdt gelaaten. Tot de Godsdienstige Gebouwen behooren wijders het Gasthuis, Weeshuis en Aalmoezeniershuis. Uit kragt der schikkingen, welke hier plaats hebben, mag *'s Hertogenbosch* gerekend worden onder de Steden, welke van een Doorluchtig School voorzien zijn. De vier oudste Predikanten bekleedden den rang en post van Hoogleeraaren in de Godgeleerdheid, Oostersche Taalen, in de Grieksche Taal en in de Uitlegkunde der Schriftuure. Daarenboven heeft men 'er nog eenen Hoogleeraar in de Geneeskunde, en eenen anderen in de Wiskunde. Onder de Waereldlijke Gebouwen munt uit het Stadhuis, van eene fraaie bouworde, in den Jaare 1670 van gehouwen steen gebouwd. Het Kasteel *de Paapenbril* legt binnen eene breede diepe Gragt en vijf Bolwerken, en is, aan de zijde der Stad, van eene Kontrescharp voorzien. Hoewel niet altoos even groot, legt, evenwel, ten allen tijde, binnen *'s Hertogenbosch*, eene aanzienlijke Bezetting. De Gouverneur der Stad, die tevens 't bevel voert over de nabuurige Forten *Crevecoeur*, *St. Antoni* en *Isabella*, is altoos een der hoogste Krijgsoversten in Staatschen dienst. Behalven de Kazernen en Barakken voor het Voetvolk, heeft men 'er zeer ruime Stallen voor de Ruiterij.

Omtrent de *Regeering* van deeze Stad tekenen wij alleen het volgende aan. De aanzienlijkste waardigheid is die van Hoog- en Laagschout, wordende veelal door éénen persoon, en wel

van

van hoogen rang, bekleed, doorgaans een Ridder of Edelman uit eene der Veréénigde Provincien. De Wethouderschap, in alles bestaande uit veertig persoonen, is verdeeld in twee Leden. Het eerste Lid, zamengesteld uit negen Schepens en zeven Gezwoorenen, zit, nevens den Hoofdschout, over burgerlijke en lijfstraffelijke zaaken. Het tweede Lid, bestaande uit vierentwintig Raaden, draagt zorge voor den welvaart der Ingezeetenen. Alle deezen worden door de Algemeene Staaten aangesteld, en doen aan dezelven den Eed van hulde en trouwe. Wijders heeft men, in *'s Hertogenbosch*, eene Leen- en Tolkamer, en onder de hooge Regeering verscheiden mindere Amptenaars. Wegens 't Fort *Crevecoeur*, zie boven, op deszelfs Artikel; De Schans *Isabella* zal ter zijner plaatse vermeld worden.

Zie OUDENHOVEN, *Beschrijving van 's Hertogenbosch.*

'sHERTOGENRAADE, (*'t Land van*) legt ingeslooten tusschen *'t Land van Valkenburg*, het Hertogdom *Gulik*, *Oostenrijksch Limburg* en het *Land van Daalhem.* In de lengte, van 't Oosten na 't Westen, beslaat het eene uitgestrektheid van *zes*, en in de breedte van 't Noorden na het Zuiden, van *twee* uuren gaans. Voorheen was het eene afzonderlijke Heerlijkheid, en ging, van tijd tot tijd, over in bijzondere handen. Zedert het Jaar 1661 wordt het bezeeten door den Koning van *Spanje* en de Algemeene Staaten, volgens eene verdeeling, daar van gemaakt, bij welke de Stad *'s Hertogenraade* den Koning van *Spanje* te beurte viel, en dus geene voegzaame plaats vindt in ons *Woordenboek.* De Dorpen, of *Banken*, in het Staatsche gedeelte gelegen, worden, op hunne bijzondere Artikelen, beschreeven. Alleenlijk tekenen wij hier het volgende aan, wegens OULPEN, waar van men verzuimd heeft, ter zijner plaatze gewag te maaken. Het ontleent zijnen naam van het riviertje *de Gulpe*, en legt tusschen de Steden *Maastricht* en *'s Hertogenraade.* Van wegen de Algemeene Staaten heeft men hier eenen Schout, zeven Schepenen, een Se-

kretaris en een Gemeensman of Geregtsbode. De Gereformeerden hebben 'er eene Kerk, en den Leeraar in gemeenschap met die van *Vijlen*. Men vindt 'er ook, gelijk allerwege in deezen oord, een goed aantal Roomschgezinden. Te *Gulpen* is veel vertier, van wegen den sterken doortogt van reizigers. Allen, die uit *Holland*, *Luik* en *Brabant* na *Aken* en hooger op na *Duitschland* willen, of van daar te rug keeren, moeten hunnen weg over *Gulpen* neemen.

Zie *Tegenw. Staat*, Deel II.

HERWEN, of HARWEN, een *Geldersch* Dorp, in de *Opper-Betuwe*, aan de rivier *de Waal*, bij *Schenkenschans*. Met *Aart* wordt het bediend door den zelfden Leeraar, die onder de Klasse van *Nieuwmegen* staat.

HERWERDEN, of HEIRWARDEN, een Dorp, in den *Bommelerwaard*, aan de rivier *de Waal*, niet verre van het Fort *St. Andries*. Volgens ALTING, zou het, in eenen Giftbrief, van den Jaare 997, te vinden bij HEDA, bij den naam van *Hero* worden aangeduid. Hertog JAN VAN BRABANT bevestigde, in den Jaare 1304, de Vrijheden, welke, van ouds, aan die van *Herwerden* waren toegestaan. Andermaal geschiedde dit door den Hertog van *Gelderland*, naadat zij onder deszelfs gebied waren overgegaan. In de Brieven, deeze bekragtiging bevattende, wordt ook gewag gemaakt van een Schependom, en van Heemraaden, welke, ten dien tijde, te *Herwerden* plagten te vergaderen.

HESHUSIUS, of HESHUIZEN, (TILEMANNUS) een Godgeleerde van de Augsburgsche Geloofsbelijdenisse, gebooren te *Wezel*, in Kleefsland, in den Jaare 1526; een man van wispeltuurigen en oproerigen aart, die zich zelven en anderen veel onaangenaams verwekte. Hij was nog jong, toen hem, te *Heidelberg*, twee aanzienlijke posten wierden opgedraagen, die van Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Leeraar in de H. Geestkerk. Beide posten aanvaardde hij, doch bekleedde ze onder het aan-

tig-

tigten van merkelijke opschuddingen, inzonderheid ter gelegenheid van zijne geschillen met WILHELMUS CLEBITIUS, over het H. Avondmaal. In den waan, dat de uitspraak van den vermaarden MELANCTHON van veel gewigts zijn zoude, ter vereffeninge van deezen twist, verzogt FREDERIK DE III, Keurvorst van den *Paltz*, dat deeze zich met de zaak wilde bemoeien. Doch in plaats van bevrediging uit te werken, deedt MELANCTHONS berigt HESHUSIUS nog meer in toorn ontsteeken, die zich verbeeldde, daar in eenige onbestaarbaanheid te vinden met de Leere van LUTHERUS, van welke hij betuigde, geen hairbreedte te willen afwijken. Ligt voorzag men, zo lang de driftige Hoogleeraar te *Heidelberg* vertoefde, dat 'er geen einde zijn zoude aan het redentwisten en schelden: hierom ontving hij, van hooger hand, bevel, zijnen zetel, en met een de Stad te ruimen. Hij begaf zich na *Saxen*, en gaf 'er eenige schriften in 't licht, die, aan de Hoogeschoole van *Jena*, merkelijken twist verwekten. Van hier wierdt hij na *Koningsbergen* beroepen, om 'er lessen te geeven in de Godgeleerdheid. Doch zijn twistzieke aart deedt ook hier zijn verblijf van korten duur zijn. Met WIGANDUS geraakte hij ook aldaar in een allerhevigst geschil, over leerstellingen van geringe aangelegenheid. In den Jaare 1577 wierdt hij ook van daar verdreeven. Eerst begaf hij zich, met zijn gantsche gezin, na *Lubek*, en van daar na *Helmstad*, alwaar het Hoogleeraarampt in de Godgeleerdheid aan hem wierdt opgedraagen. Op zijnen gewoonen trant, dat is, met veel twisten en schelden, bekleedde hij ook hier dien post, tot in den Jaare 1588, wanneer de dood, op den vijfentwintigsten September, van zijn twist- en woelziek leeven een einde maakte. Aan het hoofd der *Saxische* en *Brunswijksche* Godgeleerden, hadt hij, in eene bijeenkomst te *Quedlinburg*, in den Jaare 1583, tegen de Leere wegens de Overaltegenwoordigheid, geweldig uitgevaaren. Op zijne herhaalde verdrijving uit vier onderscheidene Steden hadt iemand dit tweeregelig vaers gemaakt.

Quæritur, Heshusi, *quarta cur pulsus ab urbe?*
In promptu causa est: seditiosus eras.

Van welke woorden de zin deeze is: „ 'Er wordt gevraagd,

„ HESHUSIUS, waarom gij uit vier Steden zijt verdreeven? De „ reden is klaarblijkelijk: gij waart een Oproermaaker." HESHUSIUS heeft eene menigte schriften door den druk gemeen gemaakt, de meesten meer met Gal dan met Inkt geschreeven.

Zie MELCHIOR ADAMI, *Vita Theologorum*.

HESSELS. (JAKOB) Van de drukkende, ziel en lijf bezwaarende geweldddaadigheden, onder welke de Landzaaten, vooral in den aanvang der Nederlandsche Beroerten zuchtten, was geenzins eene der minst bezwaarende, een zogenaamde *Raad der Beroerten*, door den onmeedogenden Hertog VAN ALVA, in de Maand September des Jaars 1567, opgericht. Alles, wat eenig deel hadt gehad aan de beweegingen, ten behoeve van godsdienstige of burgerlijke Vrijheid, en ten nadeele van *Spanje*, wierdt voor deezen Raad getrokken. Hij bestondt uit twaalf Leden. Een van deeze was JAKOB HESSELS; een man van aanzien, alzo hij in huwelijk hadt eene Zuster van den beroemden Raadsheer VIGLIUS, en het ampt van Prokureur-Generaal waarnam; 't welk hij, egter, nederleide op verzoek zijner Huisvrouwe, die, even als haar Broeder, tot gemaatigdheid geneigd, ongaarne zag, dat hij in den Raad van Beroerten zitting nam. Doch, hoewel in 't eerstgemelde, weigerde hij, nogthans, hier omtrent haar ten wille te zijn. Indien 't waarheid zij, 't geen hem wordt naagegeeven, moet hij een monster van wreedheid geweest zijn. Men verhaalt, naamelijk, dat hij, gewoon zijnde meestal in den Raad te zitten slaapen, wanneer over eenigen persoon zijne stem gevraagd wierdt, zich altoos aan een en het zelfde vonnis hieldt, en half waakende en slaapende gewoon was te zeggen: *Ad patibulum, ad patibulum*; „ na de Galg, na „ de Galg!" Doch sommigen twijfelen aan dit verhaal: inzonderheid, omdat zijn behuwd-broeder VIGLIUS, die, in zijne *Brieven*, dikmaals van hem gewag maakt, nooit hem beschrijft als iemand, die, onder 't verhandelen van zaaken van aangelegenheid, zich tot slaapen zette, maar veeleer hem aanprees, als een geschikt voorwerp om in den heimelijken Raad te zitten. Tien jaaren naa het aanvaarden van den gemelden post, viel hij

in

in handen van den Heere VAN RYHOVE, in eenen opftand, door deezen, niet zonder kennisfe van WILLEM DEN I, te *Gend* bewerkt. Hij zat aldaar tot in het volgende jaar, wanneer RYHOVE, wien HESSELS, bij zijnen grijzen baard, hadt gezwooren, dat hij hem eerlang aan den galg zou helpen, na de Gevangenis tradt, en hem, nevens eenen anderen, VISCH genaamd, insgelijks eenen wreedaart, daar uit gehaald hebbende, voor den Krijgsraad voerde. Hoewel geenzins de bevoegde Regter, velde, nogthans, deeze fpoedig het vonnis des doods; 't welk ftraks wierdt uitgevoerd, door hem te hangen aan eenen boom, niet verre van de Stad. Onder 't maaken van den toeftel ter volvoeringe van het Vonnis, fmaalde RYHOVE op HESSELS eed bij zijnen grijzen baard; 't welk deeze beantwoordde met te zeggen: *Zulke grijze hairen zult gij nimmer draage.* RYHOVE, wil men, zou dit beantwoord hebben met hem toe te graauwen: *Dat zult gij, fchelm, liegen*; hem voorts eenen lok van den kin fnijdende, en dien op zijnen hoed zettende.

Zie VIGLII *Vita*; VAN MEETEREN, HOOFT, enz.

HESSELS, (JOANNES) Priefter, Dokter en Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, en boezemvriend van den vermaarden MICHIEL BAJUS, wierdt gebooren te *Leuven*, in den Jaare 1522. Naa den gewoonen loop zijner oeffeningen, zo in de Wijsbegeerte als Godgeleerdheid, in zijne Vaderftad te hebben voleindigd, gaf hij aldaar lesfen, over de laatstgenoemde Weetenfchap, geduurende den tijd van acht jaaren. Naa verloop van dit tijdperk, beklom hij den Koninklijken Hoogleeraarftoel, al mede in zijne geboorteftad, in de plaats van MARTINUS RIETHOVIUS, die tot Bisfchop van *Iperen* was bevorderd. In den Jaare 1563 vertrok hij, met zijnen vriend MICHIEL BAJUS en den vermaarden CORNELIUS JANSENIUS, na de Kerkvergadering van *Trente*. Eene Beroerte rukte hem hier uit het leeven, op den 7 November des Jaars 1566, in den ouderdom van vierenveertig jaaren. Zijn groote *Catechismus* behelst een volledig Ontwerp van Godgeleerdheid en Zedekunde, getrokken uit Schriften der Oudvaderen,

ren, vooral die van AUGUSTINUS. Zijne overige Schriften loopen, meestal, over geschilstukken of uitlegginge der Schriftuure.

Zie VAL. ANDREAS, *Bibliotheca Belgica.*

HETTINGA, (HOMME VAN) uit het aanzienlijk Friesch Geslagt van dien naam, als zijnde hetzelve reeds bekend geweest in de Vijftiende Eeuwe, in welke gewag gemaakt wordt van eenen TIETE HETTINGA, welke eenen Zoon naliet, EPO genaamd, welke, bij AUK HEREMA VAN TZUM, behalven andere kinderen, verwekt heeft HOMME en TIETE HETTINGA. HOMME was Grietman over *Baarderadeel*, en Algemeen Ontvanger van den Omslag, gemaakt over de Floreenschatting der Landerijen, ter gelegenheid der heilzaame, maar kostbaare onderneeminge, het graaven van eenen Vaart, de *Swette* genoemd. Zijne zucht voor 's Lands algemeene Vrijheid; spoorde hem aan tot het mede ondertekenen van het Verbond en Smeekschrift der Edelen; 't welk hem eerst op de vlugt, en vervolgens op ballingschap uit zijn Vaderland te staan kwam. Doch onder deeze verdrukking groeide telkens zijn moed. Ondanks het banvonnis, tegen hem uitgesproken, keerde hij weder in *Friesland*, verzamelde 'er eenige kloeke manschap, stak daar mede in Zee, en worp zich op tot een der hoofden der Vrijbuiters, welke den Spanjaarden, die de Friesche Kusten telkens ontrustten, veel nadeels toebragten. *Den Briel* was aan zijne medewerkinge de verlossing uit de Spaansche magt verschuldigd. Hij moet reeds vóór het Jaar 1574 overleeden zijn, als waar in zijne Huisvrouw TRYN RINGE, of RINIA, als Weduwe voorkoomt. Bij deeze hadt hij verwekt POEKE en TAKE VAN HETTINGA, die van hem niets dan roem en een loflijk voorbeeld erfden, naardien hij alle zijne Vaderlijke bezittingen aan de Vrijheid hadt opgeofferd. Vlijtig traden zij ook in 's Vaders voetstappen, en dienden, ter hulpe van ORANJE, onder Graave LODEWYK VAN NASSAU. De Hertog VAN ALVA velde hierom over hun het Banvonnis; terwijl, daarenboven, het Spaanschgezinde Hof van *Friesland* hunne bezittingen, van Moederszijde hun aanbestorven, verbeurd ver-

klaar-

klaarde. Dit viel voor in den Jaare 1570. Zedert, egter, moeten zij wederom in eere en hunne goederen hersteld zijn. TAKO, althans, bekleedde, in den Jaare 1584, de waardigheid van Gedeputeerde Staat van *Friesland*, en voerde, in den Jaare 1589 als Overste-Luitenant, het bewind over dertig Vaandels Knegten. In den Jaare 1593 bemagtigde hij de Kerk te *Midwolde*, in Groningerland, en was, eindelijk, ook tegenwoordig in den vermaarden Slag bij *Nieuwpoort*.

HETTINGA, (TIETE VAN) broeder des voorgaanden van halven bedde, van eene andere Moeder, WYPKE HOITEMA genaamd, gaf hem niets toe in heldhaftige bedrijven, ten beste van het Vaderland. Om zijne ondertekening van 't Verbond der Edelen, bij ALVA in den haat gevallen, en voorts na *Antwerpen* ontbooden zijnde, vondt hij geraaden, zich eenigen tijd schuil te houden, om naderhand, bij betere gelegenheid, met te meerder nut te kunnen ten voorschijn treeden. Even als zijn broeder, stelde hij zich mede aan het hoofd der zo genaamde Watergeuzen. De Enkhuizenaars, in hunnen overgang tot ORANJE, genooten van hem merkelijken bijstand. Hoewel het aan zijn beleid en onverzaagdheid niet mangelde, mislukten hem, egter, zijne poogingen, om *Leeuwarden* en andere Friesche Steden van partij te doen wisselen. Grietman zijnde van *Wijmbritseradeel*, in de nabijheid van de Stad *Sneek* geleegen, wierdt hij aldaar tot Bevelhebber aangesteld. Hier voor de overmagt der Spaanschgezinden moetende bukken, stak hij, met zijne manschap, over na *Noordholland*. Bij het Dorp *Wormer*, getuigt men, zou hij, met slegts tweehonderd man, ruim dertienhonderd Spanjaarden en Duitschers verslagen hebben. Geen wonder, derhalven, daar hij zo vlijtig ijverde voor de Vrijheid, dat hij wierdt uitgeslooten van eene zo genaamde Algemeene Amnestie of Kwijtscheldinge, welke, in den Jaare 1574, wierdt afgekondigd. Hij schijnt, niet lang daarnaa, overleeden te zijn. Bij zijne Huisvrouwe, HYLK GALAMA, Dochter van den Edelen AUSONIUS GALAMA en KUNERA JOOSMA, liet hij kinderen naa. Niet zeer veele jaaren geleeden, is het laatste manlijk oir van dit oudadelijk geslagt overleeden. Deeze was ANTONIUS HETTINGA, gebooren 23 Januarij 1696, en gehuwd, den 16 Januarij

nuarij 1718, met WILTIANA ISABELLA FEITSMA VAN HEEMSTRA. Geruimen tijd diende hij den Staat te Lande, en overleedt, in den Jaare 1768, op *Eysinga-State*, te *Oenkerk*. In den Jaare 1779 was zijne Weduwe nog in leeven.

Zie WINSEMIUS, SCHOTANUS, VIGLII *Epistola ad Hopperum*, J. W. TE WATER, enz.

HEUKELUM, eene kleine Stad, in de Heerlijkheid van dien naam, op de uiterste grenzen der Provincie *Holland*, aan de rivier *de Linge*, welke langs haare muuren stroomt. Zij is van eene langwerpig vierkante gedaante, en van merkelijke uitgestrektheid, naar gelange van het getal der Huizen; volgens de laatste opgave bedroegen deeze slegts honderddertien. Niet vreemd is 't, derhalven, dat *Heukelum*, van 't welk eertijds Leden ter Dagvaart plagten te verschijnen, al van voor lange geene Afgevaardigden derwaarts zendt. Indien 't waarheid zij, dat het aloude *Herculim* het tegenwoordige *Heukelum* is, zou de Plaats al vóór het einde der Achtste Eeuwe in weezen moeten geweest hebben. Lang heeft de Stad nevens de Heerlijkheid behoord aan het doorluchtig Geslagt VAN ARKEL. Bij de omwentelingen van zaaken, van tijd tot tijd hier te Lande voorgevallen, is 't een en ander eindelijk aan *Holland* gekoomen. Weinig aanziens bezit tegenwoordig het Steedtje. Uit de overblijfzels van het Kasteel, pas buiten de Poorten gelegen, is af te leiden, dat het voormaals eene aanzienlijke Sterkte geweest is. Het Stadhuis is te gering, om 'er melding van te maaken. De Hervormde Gemeente, die 'er eene groote en ruime Kerk heeft, wordt door éénen Leeraar bediend. De Regeering bestaat uit den Drossaard, twee Burgemeesters en zeven Schepenen.

HEURNIUS, (JOANNES) volgens den verlatijnden, doch eigenlijk JAN VAN HEURN genaamd, wierdt gebooren te *Utrecht*, op den 25 Januarij des Jaars 1543, uit een deftig en aloud Nederlandsch Geslagt. Zij, welke nog heden, in den deftigen Burgerstand, te *Amsterdam*, dien naam voeren, zouden, meenen,

men, insgelijks Takken van dien Stam zijn. Onze HEURNIUS, wiens genegenheid zich tot de Geneeskunde bepaalde, oeffende zich in die weetenschap, eerst te *Leuven*, daarnaa te *Parijs*, en eindelijk te *Padua*; hier wierdt hij vereerd met de waardigheid van Leeraar. Niet lang naa zijne wederkomst in het Vaderland, beklom hij den agtbaaren trap van Schepen in zijne Geboorteſtad. Doch hij verwisſelde die burgerlijke waardigheid, eerlang, met een anderen post, die beter met zijne neigingen ſtrookte. Aan de nieuwlings oprigte Hoogeſchoole te *Leiden* was hij een der eerſte Hoogleeraaren. Met zo veel roems gaf hij, geduurende der tijd van twintig jaaren, onderwijs in de Geneeskunde, dat hij den nieuwe Stigtinge geen kleinen luister bijzette. Eens bekleedde hij de waardigheid van *Rector Magnificus*. Hij overleedt, op den 11 Augustus des Jaars 1601, in den ouderdom van 58 jaaren. Van 's Mans naarſtigheid en kunde getuigen de veelvuldige Schriften, door hem in 't licht gegeeven. Behalven zijne verklaaringen over HIPPOCRATES, heeft hij geſchreeven *Institutiones Medicinæ*. — *Praxis Medicinæ generalis & particularis*. — *De morbis Capitis*. — *De morbis Oculorum, aurium, nasi, dentium & oris*. — *De morbis pectoris*. — *De Febribus*. — *De Peſte*. — *De morbis Ventriculi*. — *De morbis mulierum*. In zijn huwelijk met CHRISTINA BAYERS hadt hij verwekt eenen Zoon, OTTHO HEURNIUS, gebooren in den Jaare 1577, die insgelijks, aan de Leidſche Hoogeſchoole, het Hoogleeraarampt in de Geneeskunde bekleedde. Onder andere heeft men van deezen eene Verhandeling *De barbarica Philoſophia*.

Zie MEURSIUS, *Athen. Batav.* ADAMI *Vitæ Medic. German.* VAL. ANDREAS, en andere.

HEUS, (JAKOB DE) een vermaard Nederlandsch Kunstſchilder, wierdt gebooren te *Utrecht*, in den Jaare 1657. Naa geruimen tijd het onderwijs te hebben genooten van zijnen Oom WILLEM, van welken wij in 't vervolg zullen ſpreken, dreef hem de leerlust na *Italie*, om aldaar de meeſterſtukken der aloudheid het fraaie en edele af te zien. Verſcheiden jaaren vertoefde hij,

zo te *Rome* als in andere Steden van dat kunstrijk gewest. Het voorbeeld van SALVATOR ROSA deedt hem van trant veranderen, vooral in 't schilderen van beeldtjes. Daarenboven hadt hij eene edele hand in 't schilderen in 't klein van Paerden, Koeijen en ander Vee. Naa zijne wederkomst van zijne uitlandsche reize, schijnt hij zich te *Amsterdam* te hebben neergezet. Althans stierf hij in die Stad, op den 9 Maij des Jaars 1701.

HEUS, (WILLEM DE) Oom des voorgenoemden, mede een *Utrechtenaar*, was een Leerling van den beroemde BOTH, en leide zich voornaamelijk toe op het schilderen van Landschappen, in de manier zijns Meesters. Zo wel als zijn Neef, onthieldt hij zich geruimen tijd te *Rome* en in andere Steden van *Italie*. Hij overleedt in zijne Geboortestad, onzeker in welk jaar, doch in hoogen ouderdom.

Zie HOUBRAKEN, Deel III.

HEUSDEN, eene Stad, in het Land van dien naam, in het Zuidoostlijkste gedeelte van *Holland*, aan eenen Arm van de rivier *de Maaze*. In haaren omtrek langs de Wallen beslaat zij ongeveer een uur gaans. Volgens de jongste opgave telde men 'er vijfhonderdzevenendertig Huizen, en dus ruim honderd minder, dan eene Eeuwe vroeger, in den Jaare 1632. *Heusden* heeft drie Landpoorten en één Waterpoort; voorts, binnen haare Muuren, eene bekwaame Haven, tot eene Legplaats voor de grootste binnenslands vaarende Schepen. De Vestingwerken, volgens de hedendaagsche Krijgsbouwkunde aangeleid, zijn zeer aanzienlijk. Langs de Wallen heeft men, tusschen twee rijen Lindeboomen, een fraaien wandelweg. Tot meerdere sterkte der Stad, kan het omleggende Land onder water gezet worden. Veel heeft deeze Stad geleeden, geduurende de Geldersche, Spaansche en andere Oorlogen; als mede door Brand, herhaalde reizen hier ontstaan: onder andere op den vierentwintigsten Julij des Jaars 1680, ter gelegenheid van een zwaar Onweder, in 't welk de Blixem in den Toren van

't

't Kasteel sloeg, onder welken het Buskruid, in diepe Kelders, bewaard wierdt, en 't welk aangestooken zijnde, het geheele Slot, met eenen schrikwekkenden slag, in de lucht deedt vliegen. 't Kon niet uitblijven, of de geheele Stad moest hier door merkelijke schade lijden.

Het Stadhuis, waar van, naa het afbranden van het voorgaande, met alle de Stadspapieren, in den Jaare 1588 de eerste grondslagen geleid wierden, is een fraai gestigt, pronkende met een sierlijken Toren, die in een achtkantigen spits eindigt. De Gereformeerde Kerk, die door drie Predikanten wordt bediend, is een oud en ruim gebouw. Onder de inwendige sieraaden munt uit, eene fraale Grafstombe, door den Baron VAN FRIESHEIM, Gouverneur der Stad, geduurende zijn leeven, voor hem zelven opgerigt. De Fransche Gemeente, die niet talrijk is, wordt door éénen Leeraar bediend. De Roomschgezinden, die hier in goeden getale zijn, hebben 'er eene Statie, in welke een Waereldlijk Priester den dienst verrigt. Voorts heeft men 'er verscheiden gestigten, zo ten dienste van behoeftige Oude Mannen, Vrouwen en Weeskinderen, als van Zieken en Gekwetsten. Het Ammunietiehuis is een uitgestrekt gebouw. Tot het Kruidmagazijn wordt gebruikt de eenige overgebleevene zwaare Toren van het gesprongene Kasteel, welks grond thans met boomen is beplant, en tot eene aangenaame Wandelplaatze verstrekt.

De Regeering van *Heusden* bestaat uit den Drossaart, die tevens Kastelein en Dijkgraaf der Stad en van den Lande van *Heusden* is: voorts uit drie Burgemeesteren, zeven Schepenen en eenen Sekretaris. Van wegen de menigte Hop, welke in den omliggenden oord geplant wordt, hadt men 'er, van ouds, verscheiden Brouwerijen, en wierdt in dat gewas veel handels gedreeven. Eindelijk merken wij nog aan, dat *Heusden*, nevens andere kleinere Hollandsche Steden, thans van dat Voorregt uitgesloten, Afgevaardigden ter Vergaderinge van Hunne Edele Groot Mogenden plagt te zenden.

Zie OUDENHOVEN, *Beschrijving van Heusden.*

HEUS-

HEUSDEN, (OUD) een groot Dorp, in de Heerlijkheid van dien naam, legt even buiten de Poorten der gemelde Stad, in eene zeer vermaaklijke landftreeke. Geduurende den Zomer, moeten de Stads-Predikanten, beurtelings, aldaar den dienst waarneemen, in de Kerk, welke in den Jaare 1724 aldaar gebouwd wierdt.

HEUSDEN, (HEEREN VAN) een zeer oud en weleer zeer aanzienlijk Nederlandsch Geflagt, doch, althans in de mannelijke Linie, reeds eeuwen geleeden, uitgeftorven. Het ontleende zijne afkomst van de Graaven van *Teifterbant* en *Kleeve*, door ROBERT, tweeden Zoon van ROBBERT VAN KLEEVE, Graave van *Teifterbant*, en van KUNIGUNDE, Dogter van den Graave *van Huy*. Des eerstgenoemden ROBERTS ouder broeder was LODEWYK, welke zijnen Vader in het Graaffchap *Teifterbant* opvolgde. Aan ROBERT viel ten deele *Heusden*, met de onderhoorige Dorpen, en wierdt daar van de eerfte Heer. ROBERT leefde van den Jaare 839 tot in het Jaar 857. Hij hadt nog een jonger broeder, DIDERIK genaamd, welke tot zijn erfdeel bekwam de Heerlijkheid *Altena*, en dus de Stamvader wierdt van dat hoogadelijk Huis.

BOUDEWYN, de tweede Heer van *Heusden*, eenen togt na *Engeland* gedaan hebbende, fchaakte de Dogter eens Konings van dat Rijk, SOPHIA genaamd, en voerde dezelve na zijn Slot te *Heusden*. Lang bleef zij hier verborgen, eer de Koning eenig narigt wist te verneemen van haar verblijf. Eindelijk wierdt zij ontdekt, door een Engelfch' Koopman, die haar te *Heusden* zag, en, bij zijne wederkomst in *Engeland*, aan den Koning daar van verflag deedt. Straks zondt de Vorst eenen Edelman derwaarts, die haar op het Huis vondt, bezig met fpinnen van purperen Zijde, op een rood Wiel. Naa onderzoek gedaan te hebben aangaande haaren toeftand, kinderen en verdere bijzonderheden, keerde hij weder na *Engeland*, en deedt daar van, aan den Vorst, naauwkeurig verflag. Thans ontboodt de Vader zijne Dogter, met Heer BOUDEWYN en kinderen, tot zich, onder belofte van eene vriendelijke behandelinge. Hij hieldt zijn woord. Naa hen allen, geruimen tijd, ten zijnen Hove getoefd te hebben, liet hij zijnen Schoonzoon,

met

met dezelfs gezin, wederom vertrekken, rijkelijk begiftigd; met dit beding, nogthans, dat BOUDEWYN, ter gedagtenisse van 's Engelschen Edelmans ontmoetinge bij SOPHIA, voor zich zelven en zijne naazaaten, in het Wapenschild, *een Rood Spinnewiel op een Gouden Veld* zoude voeren. Dit wierdt beloofd, en ook naagekoomen. Uit zijn huwelijk met de *Engelsche* Prinsesse liet Heer BOUDEWYN naa,

ROBERT, den Derden Heer van *Heusden*. Deeze stierf in den Jaare 914, en liet naa, uit zijn huwelijk met ALIDA, Dogter des Graaven van Zutfen,

EDMOND, Vierden Heer van *Heusden*. Deeze nam ter Vrouwe *Hillegond*, Dogter des Graaven van Zein, leefde tot in den Jaare 929, en was Vader van

JAN, Vijfden Heere van *Heusden*, welke in den echt tradt met de Dogter des Graaven van Loon. Zijn dood viel voor in het Jaar 956, en zijn Opvolger was

ROBERT, Zesde Heer van *Heusden*, en de echtgenoot eener Dogter des Graaven van *Spanheim*, uit welke hij, bij zijn overlijden, in den Jaare 972, Vader was van

BOUDEWYN, Zevenden Heere van *Heusden*. Hij leefde tot in den Jaare 1028, wanneer hij naaliet, bij *Alida*, Dogter des Graaven van Gennip, behalven eene Dogter *Alverade*, gehuwd aan Heere *Dirk van Brederode*,

JAN DEN H, Achtsten Heer van *Heusden*. Deeze nam ter Vrouwe *Machteld van Steenvorden*, en stierf in den Jaare 1073. Hij hadt eene Dogter, *Alida* genaamd, die de echtgenoote wierdt van Heere *Jan van Arkel*, en eenen Zoon,

ROBERT, Negenden Heer van *Heusden*. Hij hadt in huwelijk *Johanna van Arkel*, Zuster van Heere *Jan*, boven vermeld, en Dogter van Jan den II van Arkel en van Margareta van Altena. Bij zijn overlijden, in den Jaare 1092, liet hij na

BOUDEWYN, Tienden Heer van *Heusden*, gestorven in den Jaare 1110, en getrouwd met *Bertrande*, Dogter des Graaven van der Lippe, bij welke hij verwekt hadt,

JAN DEN III, Elfden Heer van *Heusden*. Zijn dood viel voor in het Jaar 1135. Bij *Christina*, Dogter des Heeren van Arensberg, in Westfalen, was hij Vader van twee Zoonen: WILLEM en ARNOUT.

WIL-

WILLEM, Twaalfde Heer van *Heusden*, getrouwd met *Elisabeth*, Dogter des Graaven van Leiningen, stierf, zonder kinderen, in den Jaare 1153.

ARNOUT, erfgenaam en Opvolger van zijnen broeder WILLEM, en Dertiende Heer van *Heusden*, overleedt in den Jaare 1168, naalaatende, bij *Maria*, Dogter des Graaven van Salm, behalven eenen Zoon *Boudewijn*, die Heer van *Heerwijk* was,

ROBERT, Vijftienden Heer van *Heusden*, gehuwd met *Philippe*, Dogter des Heeren van Diest, in Braband, en gestorven in den Jaare 1202. Een jongen broeder van hem, *Wouter* genaamd, was de Stamvader van 't Geslagt van *Spiering*, en zijn Zoon en Opvolger

JAN DE V, Zestiende Heer van *Heusden*. Hij hadt nog eenen jonger broeder, met naame *Willem*, van welken die van *Hedinkhuizen*, of *Hoinkhuizen* hunne afkomst ontleenen. Heer JAN stierf, in den Jaare 1235, en was, bij de Dogter des Graaven van Vernenburg, Vader van

JAN DEN VI, Zeventienden Heere van *Heusden*. Zijne echtgenoote was *Catharina*, Dogter van Jan, Graave van Loon, en zijn dood viel voor in 't Jaar 1279. Behalven deezen hadt JAN DE V verwekt, eenen Zoon, den Stamvader des Geslagts *van Veen*, en eene Dogter, die de huisvrouwe werdt van *Gijsbert*, Heere van Vianen, Zoone van Zweder van Kuilenburg, en van eene Dogter des Heeren van der Leede; hij stierf in den Jaare 1265. JAN DE VI liet naa:

- JAN VAN HEUSDEN, die volgt.
- *Arend van Heusden*, Heer van der Sluis, Ridder.
- *Jan van Heusden*, de Jonge, Heer van Heesbeen, die ook kinderen heeft naagelaaten.
- *N. van Heusden*, getrouwd met *Otto van Arkel*, bijgenaamd *de Sterke*.

JAN DE VII, Achttiende Heer van *Heusden*, gestorven in den Jaare 1303, hadt in zijn eerste huwelijk *Alida*, Dogter des Graaven van Wijbestein, en in zijnen tweeden echt, *Eringard*, Dogter des Graaven van Wickeler. Heer JAN was, nevens GYSBERT VAN AMSTEL, HERMAN VAN WOERDEN, GERARD VAN VELZEN en andere Edelen, in den Jaare 1296, een der medepligtigen aan het verraad en den moord, omtrent Graaf FLORIS DEN V gepleegd.

pleegd. —— De Heerlijkheid Heusden was, tot nog toe, een Leen geweest van den Graave van Kleef, tot dat DIDERIK DE VIII, Vierentwintigste Graaf van Kleef, in den Jaare 1293, of, volgens anderen, in 1290, op zekeren dag, in 's *Hage*, zich bevindende in een vrolijk gezelschap, zijn Opperregt over deeze Heerlijkheid, als mede over die van Altena, en over het Slot en de Stede van Woudrichem, opdroeg aan Graave FLORIS DEN V, zijnen Neeve. Zints dien tijd is Heusden een Leen der Hollandsche Graaven geworden, en hebben de Heeren van Heusden hetzelve van hun ter Leen ontvangen. Dit gaf aanleiding tot menigvuldige en oneenigheden oorlogen, tusschen die van Holland en Braband, naadat de Heerlijkheid, door koop, de eigendom was gewonden van JAN VAN BRABAND. Nogthans is, in 't einde, het Leen aan Holland gebleeven. Heer JAN DE VI, liet naa, bij zijne eerste Vrouw:

JAN VAN HEUSDEN, die volgt.

Jan van Drongelen, Stamvader des Geslagts van dien naame.

Uit zijnen tweeden echt waren hem gebooren:

Jan van Heusden, Heer van Elshout, uit welken de Tak van *Heusden van Elshout* is gesprooten, en

Eene Dogter N. N. die, bij Graaf FLORIS DEN V, Moeder wierdt van den Bastert *Witte*, Eersten Heere van Haamstede.

JAN DE VIII, Negentiende Heer van *Heusden*, het Land verlaaten hebbende, misschien om zijns Vaders misdaad, begaf zich in dienst des Konings van Engeland, tegen dien van Frankrijk, en stierf in den Jaare 1318. Hij was tweemaalen getrouwd geweest: eerst met *Margareta*, Dogter des Heeren van Kuik, in Braband; daarnaa met *Sophia*, Dogter des Heeren van Kranendonk. Behalven eene Dogter, waarschijnlijk uit den laatsten echt, *Sophia* genaamd, getrouw met den Graave van Saffenburg, was hem gebooren, een Zoon,

JAN DE IX, Twintigste en laatste Heer van *Heusden*. Uit zijn huwelijk, met *Cunigunda*, Dogter van Jan van Arkel en van Eringard van Voorn, wierdt hem alleenlijk gebooren eene Dogter, *Magareta van Heusden*, verloofd aan Lodewijk van Mechelen, Graave van Vlaanderen, doch vóór de huwelijksvoltrekking overleeden. Heer JAN hadt de Heerlijkheid van Heusden

ver-

verkogt aan Hertoge JAN VAN BRABAND. De Graaf van Saffenburg, behuwdbroeder van Heere Jan, en de Heer *van Drongelen*, zijn Oom, nevens deszelfs vijf Zoonen, deezen Verkoop niet laatende gelden, verzetteden zich daartegen. De Heer van Drongelen moest voor den Brabander wijken; en de andere, door goed en kwaad bescheid, niets ziende te winnen, verkogt zijn regt aan WILLEM DEN GOEDEN, Graave van Holland. Hier uit ontstondt twist, tusschen Holland en Braband, die, ten laatste, beslist wierdt ten nadeele van den Graave van Saffenburg; welke, voorts, zijnen moed zogt te koelen, door rooven en branden in Braband, en 'er, op alle andere wijzen, zeer slegt huis te houden. Ten laatsten, evenwel, kwam het, tusschen den Hertog en den Graaf, tot een Verdrag, waarbij deeze aan den anderen zijn regt op *Heusden* afstondt, voor eene Jaarlijksche somme van driehonderd gouden Kroonen, te betaalen uit de inkomsten van *'s Hertogenbosch*. Niet lang daar naa, tusschen den Hertog van Braband en den Graaf van Vlaanderen, twist ontstaan zijnde, over het bezit van Mechelen, wierdt de Graaf van Holland tot Scheidsman ingeroepen. Van deeze gelegenheid, meent men, zou de Hollander zich bediend hebben, om aan 't bezit van *Heusden* te geraaken. Want des Brabanders zijde gekoozen hebbende, besliste hij den twist met deeze woorden: *Mechelen dijn*, *Heusden mijn*. Zeker is het, dat de Heerlijkheid, van toen af, aan de Graaflijkheid gekoomen, en zedert daar aan gebleeven is.

Zie *Oude Holl. Kronijk*; PONTANUS, *Hist. Gelriæ*; S. VAN LEEUWEN, *Batav. Illustrata*; OUDENHOVEN, *Beschrijving van Heusden*.

HEUSDEN VAN ELSHOUT, een aloud Adelijk geslagt, welks Stamvader was, gelijk boven is aangemerkt, JAN VAN HEUSDEN, derde Zoon van JAN DEN VII, Achttienden Heere van *Heusden*, en van ALIDA VAN WYBESTEIN. Heer JAN VAN ELSHOUT leefde omtrent den Jaare 1320. Eene Erfdogter uit den Huize van *Elshout* bragt het Slot en de Heerlijkheid van dien naam in het

Geslagt

Geslagt van Heusden, en was dus oorzaak deezer naamsveranderinge. GERHARD, een der naazaaten van Heere JAN, wierdt, in den Jaare 1414, door de *Gelderschen*, omgebragt. De Kleinzoon diens ontijdig gestorvenen, mede GERHARD genaamd, overleedt in den Jaare 1588, en liet vier Zoonen naa:

1. KORNELIS, Heer van *Elshout*, Gouverneur van Heusden, en der onderhoorige Landen. Deeze hadt eenen Zoon, DIDERIK genaamd, Luitenant Kolonel, die, in den Jaare 1642, in den Slag bij Leipzig, sneuvelde.

2. EGIDIUS, President van de Rekenkamer in Gelderland. Hij stierf in den Jaare 1635, en liet verscheiden Zoonen naa.

3. IVO, Ontvanger Generaal, van wegen den Koning van Spanje, in Gelderland en Zutfen, gestorven in den Jaare 1620.

4. JAN, Ontvanger Generaal, van wegen dien zelfden Koning, in Zeeland. Hij overleedt in den Jaare 1661, onder andere kinderen, naalaatende eenen Zoon, met naame DIDERIK, Thesaurier te *Brussel*, vervolgens Ridder Baronet, Hoofdopziener, van wegen den Spaanschen Koning, over de Kanaalen te Brussel, en, in den Jaare 1688, tot *Baron van Heusden* verheven. Door eenige Zoonen heeft deeze zijn Geslagt voortgeplant.

Zie BUCEL, *Stemmat.* P. II. p. 113.

HEUTERUS, (PONTUS) een vermaard Nederlandsch Godgeleerde, doch niet minder bedreeven in 's Lands Geschiedenissen, wierdt gebooren te *Delft*, in den Jaare 1535. Op de kennisse der Godgeleerde en daar mede verwante weetenschappen, leide hij zich toe, eerst in zijn Vaderland, en daar naa te *Parijs*. Bij zijne terugkomst uit *Frankrijk* omhelsde hij den Geestlijken staat. Eene Kanunnikdij te *Gorichem* was het loon zijner naarstigheid en kunde. Niet lang, evenwel, hadt hij genot van deezen post; van wegen de binnenlandsche onlusten moest hij dien, en ook zijne woonstad, verlaaten. HEUTERUS week na *St. Truien*, doch wierdt vervolgens Proost van *Arnhem*. In goeden ouderdom stierf hij, in den Jaare 1611. Zijne naagelaatene Schriften getuigen van zijne Historiekennisse. De

voornaamste van deeze zijn *Rerum Burgundicarum* Libri II. *Rerum Belgicarum atque Austriacarum* Libri XV. *De Rerum; ac sui Saeculi Belgio.*

Zie VAL. ANDREAS; *Bibliorh. Belgica.*

HEYDE, (JAN VAN DER) gebooren te *Gorinchem*, in den Jaare 1637, verdient, bij de nakoomelingschap, in erkentenisse gedagt te worden, van wegen twee zijner zeer heilzaame uitvindingen, om 't Menschdom, in de ongevallen, aan welke het blootstaat, eenig redmiddel of behoeding toe te brengen. Ik heb het oog op zijne verbeteringen aan de Brandspuiten, en zijne uitvinding van Lantaarnen, om, bij nacht, te Straaten te verlichten. Te weeten, uit zijne geboortestad zich na *Amsterdam* begeeven, en 'er zich met 'er woôn hebbende nedergezet, om 'er zich in de Tekenkunde te oeffenen, waar toe hij eene overhellende neiging gevoelde, beschouwde hij, met verwondering, de gebrekkige inrigting op het brandblusschen, in eene volkrijke en digtbebouwde Stad, en hier door, meer dan eenige andere, aan brand onderhevig. Van de vroegste tijden hadt men zich hier bediend van lederen *Emmers*, die, met water gevuld, wierden opgedraagen langs zo genaamde *Brandladders*, welke tegen de brandende gebouwen wierden opgericht, om voorts in de vlammen te worden uitgestort. Daarenboven overdekte men de belendende Huizen met natte Zeilen, of haalde, om den voortgang des brands te stuiten, de aangestokene muuren of goederen tot zich, door middel van zwaare ijzerên *Brandhaaken*, aan lange stokken vastgemaakt. In laatere tijden, om het gebrekkige deezer gereedschappen te gemoete te koomen, verzon men eene soort van groote en zwaare Brandspuiten, alleenlijk voorzien van een langen krommen koperen Pijp, die aan den Spuit wierdt geschroefd, om door middel van denzelven het water tot boven op het Dak van het brandende Huis te brengen. Aan zeer groote ongemakken was alle deeze toestel onderhevig, en voldeedt geenzins aan het oogmerk. Behalven de menigte handlangers, die elkander dikmaals in den weg stonden, konden de Emmers niet den noodigen voor-

JAN VAN DER HEIDEN,
Uitvinder van de Slang-Brandſpuit.

voorraad van water uitleveren. Door de vastgeschroefde Pijpen konde men, menigmaalen, het water niet brengen ter plaatze, alwaar het inzonderheid vereischt wierdt. Dit alles ontging niet de opmerking van den schranderen VAN DER HEYDE, en deedt hem zijn vindingrijk vernuft te baate neemen, tot het verzinnen van korter en kragtdaadiger hulpmiddelen. Dit bragt hem op de gedagte, om aan den Brandspuit te voegen een lederen Pijp, welke, naar goedvinden en vereisch van zaaken, door middel van Schroeven, langer of korter gemaakt, en, door zijne buigzaamheid, door Huizen, Steegen en Sloppen, konde geleid worden, na de plaatzen, daar het water den meesten dienst konde doen. Hier uit ontstondt de benaaming van *Slang-Brandspuiten*, welke aan de nieuwe uitvinding gegeeven wierdt. Daarenboven maakte hij aan zijnen Brandspuit nog andere verbeteringen, welke dien gemaklijker en spoediger deeden werken. VAN DER HEYDE deelde zijne uitvinding mede aan de Regeering der Stad, welke, bij onderzoek en naa herhaalde proeven, dezelve van die nuttigheid bevondt, dat zij, in den Jaare 1672, onzen VAN DER HEYDE tot Algemeenen Brandmeester aanstelde, en zedert hem Oktrooi verleende, om alleen, in deeze Stad, Brandspuiten te mogen maaken en verkoopen. Zints de invoering van deeze heilzaame uitvinding, welke ook elders spoedig naavolgers vondt, zijn de voorbeelden van zwaaren veel brand zeldzaamer geweest dan in voorgaande tijden.

Niet de eenige was deeze uitvinding, door welke VAN DER HEYDE, niet slegts te *Amsterdam*, maar ook op andere plaatzen, zich verdienstelijk heeft gemaakt. Reeds te vooren hadt hij groote eere ingeleid, en merkelijk nut gedaan, met zijne voorgeslagene inrigting, om bij nacht de Stad behoorlijk te verlichten. Verscheidene middelen hadt men, al van vroege tijden, ten dien einde, in 't werk gesteld, het een gebrekkiger dan het ander, en allen aan groote gebreken onderhevig. Het oudste middel was, het branden van Kaerzen, in Lantaarnen, welke, hier en daar, in 't midden van voornaame Straaten en op Bruggen stonden. Doch vermids deeze weinig licht gaven, ontvingen de Herbergiers en Tappers bevel, om in hunne Voorhuizen, tot 's avonds een dien uure, licht te bran-

 den.

den. Naderhand wierden de inwooners der Stad, op hoogen last, verpligt, aan ieder twaalfde Huis, een Lantaarn met een brandenden Kaars te hangen. Doch deeze keure wierdt gebrekkig naagekoomen. De menigvuldige voorbeelden van in 't water vallen en verdrinken van menschen deeden den vindingrijken VAN DER HEYDE zijn vernuft spitzen, om, door het brengen van meer lichts in de Stad bij nacht, deeze en andere ongelukken te voorkoomen. Hij meende daar toe een gepast middel te hebben gevonden, in het maakzel en de schikking der Lantaarnen, welke, met eenige kleine veranderingen en verbeteringen, nog heden in gebruik zijn. Zij bestaan, naamelijk, in een Lamp, hangende in een vierkanten Lantaarn, twee voeten hoog, van boven wijder dan beneden, gedekt met een blikken snuiver, met verscheiden openingen nederwaarts uitkoomende, die, zonder eenigen togt te doen binnen koomen, den rook van het brandende Lamppit aan alle zijden uitlaaten. Deeze Lantaarn rust op een houten paal, van bijkans tien voeten hoog; behalven de zulke, welke aan een ijzeren arm, aan de Huizen van veele burgers, of op de hoeken van Straaten en Gragten, of van openbaare Gebouwen, zijn vastgemaakt. Tot nog toe, zedert het laatst van 't Jaar 1669, wanneer VAN DER HEYDE's Lantaarnen eerst wierden ingevoerd, heeft zijne inrigting stand gehouden. Terwijl wij dit schrijven (in 1788) heeft men eenen aanvang gemaakt met het plaatzen van Lantaarnen, van de zelfde soort, doch in gedaante eenigzins verschillende van de oude, en met twee Pitten voorzien, hangende aan een hoogen ijzeren Staak, boven, in de gedaante van een Zwaanenhals, geboogen, en die door middel van een touw, welk langs den Staak loopt, nedergelaaten en om hoog getrokken kunnen worden. Om nog meer lichts in de Stad te brengen, zegt men, zullen deeze Lantaarnen, indien niet elders, althans op de voornaamste Gragten der Stad geplaatst worden. Verschoon, Leezer, deezen uitstap. VAN DER HEYDE woonde en hadt zijne werkplaats in de Koestraat, aan de Nieuwemarkt. Nog heden ziet men, boven de deur van dezelve, eene zinnebeeldige vertooning op zijne uitvinding, zo van de Lantaarnen als van zijne Slang-Brandspuiten.

Behalven de boven gemelde uitvindingen, welke alleen hem een onsterflijken naam zouden verworven hebben, was VAN DER

HEYDE een kunstig Schilder en Tekenaar naar 't leeven, vooral van Kerken, Heerenhuizen en andere openbaare gebouwen. Verscheiden Tekeningen, door hem van 't Amsterdamsche Stadhuis gemaakt, heeft hij naaderhand opgeschilderd. Daarenboven is 'er van hem eene Schilderij van de Beurs dier Stad. Eindelijk hangt nog, in 't Kerkmeesters - Komptoir van de Nieuwe Kerk, van zijn penzeel eene kunstige afbeelding dier Kerke, van de Keizersgragt te zien. JAN VAN DER HEYDE overleedt, te *Amsterdam*, op den achtentwintigsten September des Jaars 1712, in den ouderdom van vijfenzeventig jaaren.

Zie VAN DER HEYDE, *Beschrijving der Slang-Brandspuiten*; HOUBRAKEN, enz.

HICHTUM, een Dorp in *Friesland*, in de Grietenij *Wonseradeel*, niet verre ten Noorden van de Stad *Bolsward* gelegen. Het Dorpje, op zich zelven van weinig aanziens, ontvangt merkelijken luister van de fraaie Lustplaatze, *Wibranda - State* genaamd, ten aanzien van Huizinge en Plantaadjen eene der grootsten en schoonsten van 't gantsche Gewest. Langen tijd diende dit Lusthuis tot een Zomerverblijf voor het doorluchtig geslagt van AILVA, en laatst, uit hetzelve, voor Jr. TJAARD VAN AILVA, Grietman van 't Distrikt. Naa hem was daar van de eigenaar Jr. WILKO, *Baron thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg*; naa wiens overlijden, nevens de Grietenij, het onlangs is gekoomen, aan deszelfs Neeve.

HIERGES (GILLES VAN BARLAIMONT, *Heer van*) Zoon van KAREL, *Baron van Barlaimont*, een moedig Krijgsman, in dienst des Konings van *Spanje*, gedurende den aanvang der Nederlandsche Beroerten, in welke hij den Aanhang des Prinsen VAN ORANJE meenig gevoeligen neep heeft toegebragt. De eerste maal, dat wij hem in 't open veld ontmoeten, is, in den Jaare 1568, in den Slag bij *Jemmingen*, daar hij 't bevel voerde over een Walsch Regiment, en medewerkte tot de zwaare nederlaag, den beminnelijken Graave LODEWYK VAN NASSAU toegebragt, waar door deeze genoodzaakt wierdt, met het rampzalig

zalig overschot zijns Legers, na Duitschland de wijk te neemen. In den Jaare 1572 bekwam hij het Stadhouderschap van *Friesland*, en kort daarop, naadat hij de voornaamste Steden van *Gelderland* den Prinse VAN ORANJE hadt onttrokken, ook van dat Gewest. Merkelijk nadeel deedt hij aan het belegerde *Haarlem*, doordien hij, den Lekdijk bezettende, daar door een gebaanden weg open hieldt voor den toevoer van leevensmiddelen na het Spaansche Leger, in 't welk men merkelijk gebrek begon te lijden. In den Jaare 1575 deedt hij eenen inval in *Westfriesland*, doch voerde 'er weinig anders uit, dan met plonderen en blaaken zijnen moed te koelen; waarnaa hij, met zijne benden, wederkeerde na de *Beverwijk*, alwaar hij zijn hoofdkwartier hieldt. Van daar, eerlang, zijnde opgebroken, sloeg hij het beleg voor de Stad *Buuren*, en maakte 'er zich meester van, naa dezelve, twee dagen lang, met vijftien stukken Geschut, heviglijk beschooten te hebben. Deeze voorspoed wekte zijnen moed om dieper in *Zuidholland* door te dringen. Eenige versterking, zo van Ruiterij als Voetvolk, bekoomen hebbende, deedt hij, in de Maand Julij, zijn Leger, in drie kolommen, optrekken na *Bommel*, *Woudrichem* en *Schoonhoven*. 't Bleek eerlang dat dit een Krijgslist was, dienende om de Staatsgezinden te misleiden, wien de waan hadt bevangen, dat 'er een toeleg op *Gouda* in til was. In allerijl deedt HIERGES zijne drie benden zamenrukken, en vervolgens optrekken na *Oudewater*, 't welk hij, op den negentienden dier Maand, berende. Niet meer dan zevenhonderd weerbaare mannen vondt men in de Stad, deels Burgers, deels Soldaaten. Een onverschoonlijken misslag begingen de belegerden, door dien zij, zo als Prins WILLEM hun vermaand hadt, om het te velde leggende hooi niet te verliezen, verzuimden, het omleggende Land onder water te zetten. Toen zij te laat hun verzuim bemerkten, wierdt hun dit onmogelijk gemaakt, doordien HIERGES zich spoedig meester maakte van de Sluis, digt bij de Stad, door middel van welke de Overstrooming moest worden uitgewerkt. Het schandelijk verlaaten van een Blokhuis, door een Duitschen Overste, stelde den Veldheer in staat, om door het stoppen van de Ysfel, en belegerden allen toevoer van leevensmiddelen af te snijden. HIERGES thans de Batterijen

op-

opgericht en met achtentwintig Stukken Geschut beplant hebbende, eischte de Stad op. Men verzogt drie dagen beraad; doch zij gunde slegts twee uuren. Deeze waren niet verloopen, of het schieten nam eenen aanvang, met zo veel hevigheids, dat op éénen dag zestienhonderd Kogels op de Stad verschooten wierden. Eindelijk waagde men eenen Storm, die wel haast van de bemagtiginge der Stad gevolgd wierdt. De gruwelen, moorderijen en plonderingen, welke hier gepleegd wierden, gaan bijkans het geloof te boven. Zie een berigt daarvan op 't Art. OUDEWATER. Van hier trok HIERGES op na *Schoonhoven*. Om 't Koorn te spaaren, hadt men ook hier verzuimd, door de bewerking eens Burgemeesters, het Land onder water te zetten. Vergeefs schikte Prins WILLEM eenige Schepen tot hulpe derwaarts. Door schieten van buiten, en door de onwilligheid veeler Burgeren tot noodigen tegenweer, wierdt de Veldheer ook deezer Stad meester, doch bij verdrag, waarbij, voor 't Krijgsvolk, de vrije uittogt wierdt bedongen. Naa deeze voordeelen liet HIERGES de gedagten gaan over de bemagtiging der Stroomen, in den oord, in welken hij zich thans bevondt. Zijn kloek beleid deedt hem hier in zo gelukkig slaagen, dat hij, binnen korten tijd, van den Ysfel, de Lek en de Merwede genoegzaam meester wierdt. Toen zondt hij den Graaf VAN MEGEN, gehuwd aan zijne Zuster, met een gedeelte zijns Legers, op *Woerden* af; welks bemagtiging, egter, hem mislukte.

Het Krijgsbedrijf was, intusschen, niet de eenige werkzaamheid, waar mede zich HIERGES onledig hieldt. Nu en dan bediende men zich ook van hem tot gewigtige Staatshandelingen. In den Jaare 1576 gebruikte hem de Raad van Staate, zittende te *Brussel*, om de Steden van *Holland* en *Zeeland*, die het met den Prinse VAN ORANJE hielden, schriftelijk voorslagen te doen tot onderwerpinge aan den Koning van *Spanje*; die, evenwel, niet wierden aangenomen. In 't volgende jaar was hij een der Gemagtigden, welke, in naame van den Landvoogd Don JAN VAN OOSTENRYK, te *Geertruidenberg* verscheenen, om de Provincien *Holland* en *Zeeland* te beweegen tot het aanneemen van het, zo genaamde, Eeuwig Gebod, onlangs door den Koning van *Spanje* afgekondigd; als mede om Prins WILLEM DEN I,

door het uitlooven van eenige bijzondere voordeelen, tot het aangaan van een Verdrag met den Landvoogd over te haalen. Men weet, dat van geen van beiden iets geworden is. Gelukkiger slaagde hij in zijn aandeel, in den verrasfenden, of liever verraaderlijken, toeleg van Don JAN, op het Kasteel van *Namen*, in den Jaare 1577. De Landvoogd, naamelijk, die zich binnen de Stad ophieldt, ter jagt zullende gaan, hadt, door HIERGES en deszelfs drie Zwagers, den Slotvoogd zijne begeerte laaten aanzeggen, om in 't voorbij rijden het Kasteel te bezigtigen. Binnen gelaaten zijnde, rukken de Heeren gezamentlijk de Pistoolen uit den Koker, roepen eenige Ruiters te hulpe, digt daar bij in eene hinderlaage verborgen, en maaken zich alzo meester van de Vestinge. Voorts zich, op 's Landvoogds bevel, van *Charlemont* verzekerd hebbende, noodzaakte hij, in 't volgende jaar, den Graaf VAN HOHENLO, die het beleg voor *Roermonde* hadt geslagen, van daar op te breeken, en met zijne Troepen elders de wijk te neemen. In den Jaare 1579 was HIERGES tegenwoordig in de belegering van *Maastricht*, door den Hertog VAN PARMA. Doch hier eindigde hij de loopbaane van zijnen Krijgsroem. Naadat zijn Vader, niet lang te vooren, overleeden was, nam hem een vijandlijke Kogel weg, tot groote droefheid van den Veldheer, die in hem een der bekwaamste Legerhoofden verloor.

Zie STRADA, WAGENAAR en andere.

HILLEGERSBERG, een Dorp en Heerlijkheid in *Schieland*, ter wederzijde van de rivier *de Rotte*, dus genaamd, meent men, naar zekere HILLEGARDIS, eene Martelaaresse, bij de Roomsche Kerk als eene Heilige geëerd, en van eenen Berg, of Zandheuvel, op welken het Dorp gebouwd is. De geleerde HADRIANUS JUNIUS, insgelijks den Dorpsnaam van eene Vrouwe, dus geheeten, afleidende, noemt haare eene *Waarzegster*, en haalt, 't welk vreemd is, met een voorkoomen van vertrouwen, van haare Voorzeggingen aan. In den Jaare 1732 wierden op de Verpondingslijsten deezer Heerlijkheid gebragt zeshonderdtwintig Huizen, een Kruidmolen en twee Koornmolens,

lens. Het Dorp *Bergsenhoek* legt mede in dit Ambagt. *Hillegersberg* is geen onaangenaam Dorp. De nette Kerk, een overoud gebouw, pronkt inzonderheid met eene menigte geschilderde glazen, door verscheiden handen aan haar geschonken. Eertijds stondt, pas buiten de muuren van het Kerkhof, een Kasteel, het Reuzenhuis genaamd, afkomstig van het beroemd Geslagt der Heeren VAN MATENES. Niets dan eenige brokken zijn 'er van in weezen.

Zie VAN HEUSSEN, SPAAN, *Beschrijving van Rotterdam.*

HILLEGOM, een vermaaklijk Dorp, in *Rhijnland*, waar van de Ambagtsheerlijkheid thans behoort aan den Heere JAN SIX, Oud-Schepen der Stad *Amsterdam*, als zijnde door eenen van deszelfs Voorzaaten, den Heer Mr. JAN SIX, in den Jaare 1722, toen reeds Heer van *Vromade*, uit de Landschaps Domeinen aangekogt, voor eene somme van achttienduizend en vijfhonderd Guldens. Zeer aangenaam is de gelegenheid deezes Dorps, aan den Heerenweg, tusschen *Haarlem* en *Leiden*, zo van wegens den menigvuldigen doortogt van Reizigers, als om de bekoorlijkheid der omringende Landstreeke, in welke het oog zich kan verlustigen op eene groote verscheidenheid van fraaie gezigten. Op het Plein in het Dorp staan Lindeboomen, die, in hoogte en ouderdom, hier te Lande weinigen hun gelijk hebben. Het tegenwoordig Kerkgebouw draagt nog kennelijke blijken van deszelfs voorgaande veel grootere uitgestrektheid. Kunstkenners beschouwen en roemen den Kerktoren, als een Meesterstuk van Bouwkunde. Veel aftrek is 'er, van wegen derzelver smaaklijkheid, in fruiten, moeskruiden en vrugten, welke hier gekweekt worden. Volgens de jongste opgaave van den Jaare 1732, stonden te *Hillegom* honderdvijfenvijftig Huizen. De Lustplaats van den Ambagtsheere, van tijd tot tijd, merkelijk verfraaid en verbeterd, verstrekt het Dorp tot geen gering sieraad. Onder hetzelve, aan de Hillegommerbeek, aan den Trekvaart van *Haarlem* op *Leiden*, staan eenige Kalkovens. Ook legt aan deeze Beek, het van ouds genaamde *Hof van Hillegom*, een oud Leen van *Holland*, reeds voor bijkans driehonderdvijftig jaaren be-

kend, en in laatere tijden, of misschien nog heden, de eigendom van het Haarlemsche Geslagt VAN SYPESTEIN.

Zie Tegenwoordige Staat van Holland.

HILVERSUM, een Dorp in *Gooiland*, omtrent twee uuren gaans van de Stad *Naarden*, zeer bekoorlijk in zijne ligging, van wegen de verscheidenheid van verschietzigten, midden in hoogten en heuvels, die meestal beplant en bezaaid worden. Indien men kan afgaan op de Verpondingslijsten van de Jaaren 1632 en 1732, moet het Dorp, in dien tusschentijd, zeer aanmerkelijk in bloei toegenomen, en 't getal der Huizen met driehonderdzeventien vermeerderd zijn. Want in 't eerstgemelde jaar telde men 'er slegts honderdzesenveertig, en in het laatste vierhonderddrieënzestig Huizen. Hoe veel het tegenwoordige getal bedraage, is ons niet gebleeken, zints den schroomlijkend brand, welke, op den vijfden Junij des Jaars 1766, bijkans het geheele Dorp in een puinhoop veranderde. Eene aandoenlijke Beschrijving van dat deerli k ongeval is te vinden in het bekende Weekschrift *de Philosoof.* Zedert, egter, is de Plaats, in bijkans ongelooflijk korten tijd, wederom in bloei gereezen. De voornaame bron daar van is, deels de Landbouw, deels de Reederij van zekere gestreepte Katoenen Stoffen, onder den naam van *Hilversummer Bont* bekend. Daarenboven wordt 'er eene menigte Gang- en Vloerkleeden bereid. 't Een en ander houdt 'er een goed getal Weefgetouwen aan den gang. De Kerk der Hervormden is een zwaar gebouw, met een hoogen Toren, die, over de Heide, op een merkelijken afstand zigtbaar is. Men vindt 'er ook zeer veele Roomschgezinden.

HINCKART, (JAN VAN) Heer van *Ohain*, *Corbaix*, *Wattingies*, een *Brabantsch* Ridder, en Lid der zamenverbondene Edelen, was de Zoon van JAN, Heere van *Ohain*, Ridder, en van CHARLOTTE D'AILLY, Vrouwe van *Wattingies* en *Cherfontaine.* Tot een weinig naa het midden der voorgaande Eeuwe bloeide dit doorluchtig Geslagt. MAXIMILIAAN VAN HINCKAART, *Heer van Berg*, het laatste mannelijk oir van hetzelve, over-

leedt

leedt in den Jaare 1657. Met veel plegtigheids wierdt het Geslagtwapenen nevens hem begraaven. Onze HINCKART, die het ampt van Postmeester Generaal en Grootjaagermeester van *Brabant* bekleedde, hoewel hij het Verbondschrift der Edelen ondertekend hadt, schijnt, in den beginne, geenen hoofdrol gespeeld te hebben. Althans vinden wij van hem, behalven zijne Naamtekening op het veelgerugtmaakende Schrift, niets bijzonders aangetekend, vóór het Jaar 1577. Doch zints dien tijd schijnt hij zich te hebben laaten gebruiken, tot de gewigtigste handelingen en onderneemingen, ter reddinge van het Vaderland; als mede, rijklijk gedeeld te hebben in het vertrouwen van Prinse WILLEM DEN I. Men weet, dat, in 't gemelde jaar, binnen *Gend*, een zeer zwaar oproer voorviel. Zijne Doorluchtigheid, veel belangs hebbende bij de wijze van den afloop dier gebeurtenisse, zondt den Heer *van Ohain* derwaarts, om agt te geeven op het geen 'er voorviel. De Heer WAGENAAR verhaalt, dat *de Heer van Dolhain* tot deeze gewigtige bezending wierdt gebruikt. Doch de Heer TE WATER is van oordeel, dat die anderzins oplettende en naauwkeurige Historieschrijver eenen anderen persoon, naamelijk ADRIAAN DE BERGES, Heer *van Olhain*, of *Dolhain*, verkeerdelijk, daar voor zal genomen hebben. Toen naderhand, in den Jaare 1580, de Onderhandelingen met den Hertog VAN ANJOU waren begonnen, over het aanvaarden van de Hooge Overheid deezer Landen, wierdt VAN HINCKART, van wegens de Staaten van *Brabant*, aan dien Prinse gezonden, om de groote zaak te sluiten. Naderhand deedt hij, nevens Doktor JOANNES JUNIUS, eenen keer na *Engeland*, om op spoed van 's Hertogs overkomste aan te dringen. Volgens den voortreffelijken Schrijver der Historie van het Verbond en de Smeekschriften der Nederlandsche Edelen, zou de Heer WAGENAAR, door gelijkheid van naamen misleid, hier, van nieuws, den boven aangeweezen misslag begaan hebben. Het laatste bedrijf, welk wij, aangaande den Heere VAN OHAIN, vermeld vinden, was zijne reize na *Frankrijk*, om, nevens andere Gezanten, uit naame der Algemeene Staaten, de bescherming en Opperheerschappij deezer Landen aan den Koning diens Rijks op te draagen. De Heer VAN OHAIN overleedt in Januarij des Jaars 1585, en wierdt

wierdt te *Antwerpen* begraaven. Bij zijne Huisvrouwe, LUCRETA RANDENRODE VAN DER AA, liet hij naa vier Dogters. De oudste van deeze, KATHARINA VAN HINCKART, wierdt de echtgenoote van den vermaarden KAREL VAN LEVIN, *Heere van Famars*, eenen der Medeondertekenaaren van het Verbond der Edelen, wakker Voorvegter der Vrijheid, en die voor de zaak des Vaderlands het leeven liet.

Zie BOR, HOOFT en TE WATER.

HINDELOPEN, de laatste, in rang, onder de elf Steden van *Friesland*, legt in het Zuidelijk gedeelte van dat Gewest, aan de Zuiderzee, tusschen *Stavoren* en *Workum*. Haaren naam, wil men, zou zij ontleend hebben van de Diergaarde, welke, van ouds, de *Friesche* Koningen, toen dezelve hun verblijf hielden te *Stavoren*, gehad hebben op den grond, op welken thans de Stad legt, en waar in, onder ander Vee, ook *Hinden* zouden bevaard zijn geworden. Van hooge Oudheid moet voorzeker deeze Stad weezen, indien 't waarheid zij, dat dezelve, naa alvoorens, verscheiden maalen, ten doel gestaan te hebben aan de uitplonderingen en brandstigtingen der alvernielende *Normannen*, in den Jaare 1255 tot eene Stad verheeven, en door den Potestaat en de Staaten van 't Gewest met verscheiden Vrijheden en Voorregten is begiftigd. Aanzienlijke Gebouwen vindt men in deeze Stad niet. Alleenlijk pronkt de Kerk der Hervormden met eenen niet ongevalligen hoogen Toren. Door twee Leeraars wordt in deeze Kerk de dienst waargenomen. Zints eene scheuring, voor ongeveer veertig jaaren onder de Doopsgezinden voorgevallen, hebben dezelve hier twee Gemeenten, ieder van welke door éénen Leeraar wordt bediend. Voorts zijn de Burgerhuizen meestal eenzelvig en van gelijke hoogte: zo dat men van buiten de Plaats naderende, daar omtrent weinig onderscheids gewaar wordt. Koophandel gaat 'er niet om, welke eenigen naam mag hebben; de meeste inwooners zijn Schippers of Bootsgezellen, welke des Zomers op de Oostzee en Noorwegen vaaren, met zekere groote Schepen, *Fluiten* genaamd, en den Winter onder hun gezin aan Land doorbrengen. 't Geen deeze Stad

der

der opmerkinge waardig maakt, is, dat de Oude Friesche Landtaal, hier en in 't nabuurig Dorp *Molquerum*, zuiverder dan elders in 't geheele Gewest, gesproken wordt: zodat de inwooners van andere Steden en Oorden van *Friesland* dikmaals moeite hebben, om de *Hindelopers*, in hunne taale onder elkander spreekende, in alles te verstaan. Bij deeze bijzonderheid koomt nog hunne Kleedij, vooral die der Vrouwen, welke, vooral het hoofddekzel, van die der overige Friezen zeer aanmerkelijk verschilt. De Regeering der Stad bestaat uit vijf Burgemeesteren, wien een Sekretaris is toegevoegd, en zeven Vroedschappen.

Hinderdam, een Schans in de rivier de *Vegt*, omtrent een uur gaans boven de Stad *Weesp*, al vroeg aldaar aangeleid, om aan den vijand, aan dien oord, eenen inval in *Holland* te beletten, en den toegang na *Amsterdam* af te snijden. Naadat de *Franschen*, in den Jaare 1672, meester zijnde van *Utrecht*, door overmagt zich daar van hadden meester gemaakt, is dezelve, naa de ontruiming, in den volgende Jaare 1673, merkelijk verbeterd.

Hinderstein, ('t *Huis*) in 't Overkwartier van 't Sticht van *Utrecht*, in de Heerlijkheid van *Over- en Nederlanghroek*, boven de Stad *Utrecht* geleegen, was reeds bekend in den Jaare 1436. Het Huis bestaat voornaamelijk uit eenen grooten vierkantigen Toren, van eene fraaie gedaante, met eene wooning daar nevens. In vroegere dagen hadt het Huis, aan den weg, een aanzienlijken Voorbrug; door ouderdom en gebrek aan onderhoud vervallen zijnde, is dezelve, al voor langen tijd, geheel weggebroken.

Hobreede, eene kleine Buurt, in *Noordholland*, ten Zuiden van het aanzienlijk Dorp *Oosthuizen*, aan de Beemster gelegen, met welk Dorp deeze Buurt voorheen plagt vereenigd te zijn. In de Kerk, welke klein is, wordt, zedert het einde der voorgaande Eeuwe, door een Proponent, of een Prediker, die geen Lid van de Klasfis is, de dienst waargenomen. Van hier dat dit Kerkje geene eigen Lidmaaten heeft,

maar

2. *Catharina van Hodenpijl.* —— Omtrent deezen tijd leefde ook, doch onzeker in welken graad van bloedverwantschap met de overigen, *N. van Hodenpijl*, de echtgenoote van Adriaan van Zwieten, Heere van Opmeer, Ridder, Zoone van Jan van Zwieten, Schout van Leiden, en van Maria van der Abeele.

JAN VAN HODENPYL, boven gemeld, wordt vermeld op het Jaar 1486, en stierf in den Jaare 1500, zonder kinderen. Met hem nam dus dit oudadelijk geslagt een einde.

Zie SCHOTANUS; *Oude Holl. Kronijk*;
S. VAN LEEUWEN, *Bat. Ill.*

HOEFNAGEL, (GEORG) een Nederlandsch Kunstschilder, gebooren te *Antwerpen*, in den Jaare 1545, gaf zich, al vroeg, over aan de beoeffeninge der Schilderkunst, tegen den zin zijner Ouderen, die een ontwerp gemaakt hadden om hem tot de Bouwkunst op te leiden. In de plondering van *Antwerpen*, nevens veelen hunner medeburgeren, van alles beroofd zijnde, verzelde de jonge HOEFNAGEL den vermaarden Aardrijkskundige ABRAHAM ORTELIUS, op deszelfs reize na Duitschland. Ter goeder uure wierdt hij hier bekend aan den Hertoge van *Beijeren*, en boodt hem eenige van zijne Tekeningen aan. HOEFNAGEL ontving daar voor een geschenk, groot genoeg, om uit hetzelve eene reize na *Italie* te bekostigen. Bij zijne wederkomst boodt hij zich, van nieuws, zijnen Weldoener aan, die hem thans, als Hofschilder, in zijnen dienst nam. Naa 's Hertogs overlijden oeffende hij, in de zelfde hoedanigheid, zijne kunst aan 't Hof van FERDINAND *van Inspruck*. Deeze stelde hem te werk aan het schilderen van een Misboek. Acht jaaren leide hij daar aan te koste. Men hieldt het voor een meesterstuk in zijne soort. Naaderhand wierdt hij Hofschilder van Keizer RUDOLF. Voor deezen schilderde hij vier Boeken met Dieren. Het eerste Boek bestondt uit viervoetige, het tweede uit kruipende Dieren, het derde uit Vogelen, het vierde uit Visschen. In de kunst van dierenschilderen bestondt zijne voornaamste sterkte. Wijders gaat hem de naam naa, dat hij tot de Dichtkunde niet ongeschikt was, en draagelijke Latijnsche en Hoogduitsche Vaerzen maakte.

Bij

Bij zijn overlijden, in den Jaare 1600, liet hij, nevens aanzienlijke goederen en een beroemden naam, door de beoeffening van zijne kunst verworven, eenen Zoon naa, JOANNES HOEFNAGEL, die, insgelijks door de behandeling van 't penzeel, een goeden naam gemaakt heeft.

Zie SANDRARD.

HODORP, (HENRIK) een Hollandsche Koopvaardijschipper, om zijn manhaftig bedrijf tegen de Turken, wel waardig om bij de naakoomelingschap gedagt te worden. In den Jaare 1693 zich met zijn Schip bevindende in de Middelandsche Zee, wierdt hij aangetast door drie Turksche Zeeroovers. Naa lang en hevig vegten, gelukte het den Turken, hem aan boord te klampen, en honderd man op zijn Schip over te zetten. HODORP begaf zich hierop na de Bak en Schans, en verweerde zich van daar zo dapper, dat als de Turken op hem zogten in te dringen, hij, door middel van Springkisten, een goed getal van dezelve deedt in de lucht vliegen. Toen deedt hij met de zijnen eenen uitval, zuiverde zijn halfdek van de vijanden, en noodzaakte dezelve, in het voorste gedeelte van het Schip, eene wijkplaats te zoeken. Vervolgens worp hij zo hevig met Handgranaaten, en schoot, langs het Schip, met zijn geschut zo geweldig, dat de Turken, ten langen laatste, genoodzaakt wierden, zijn Schip te verlaaten. Thans wendde HODORP na den Wal, met oogmerk om zijnen vijand te ontzeilen. Doch de Turken vervolgden hem derwaarts, en vielen, van nieuws, op hem aan. De moedige Kapitein was nu zeer zwaar gekwetst, en hadt, van al zijn Volk, zo aan gezonden als gekwetsten, niet meer overig dan drieëndertig man: een veel te zwak getal, om aan roovers, togtig na buit, het hoofd te kunnen bieden. Om evenwel hunnen wensch te verijdelen, wierdt HODORP nu te raade, zijn Schip in brand te steeken, en zich voorts, met al zijn Volk, in de Boot aan de genade der Golven over te geeven, in de hoop van eenig Schip of Land te zullen aantreffen. Hij voerde mede twee gevangene Turken, van de geenen, die eerst zijn Schip geënterd hadden. Naa eenig omzwerven in Zee, naderden zij de Spaansche Kust.

Hier ontmoetten zij vijf Galeien, die HODORP nevens de andere gekwetsten overnamen. Het gezond Volk vervolgde zijne reize, met de Boot, en kwam behouden in *Spanje* aan land.

Zie *Europische Mercurius*, Deel I. St. 4.

HOEKSCHEN; zie KABELJAAUWSCHEN.

HOEKSCHE-WAARD, eene uitgestrektheid gronds in *Zuid-Holland*, ten Noorden van de Oude Maaze, ten Zuiden van *Hollands* Diep gelegen, strekkende voorts tusschen de Groote Kil, die langs 't Eiland, waar op *Dordrecht* legt, loopt, en het Spui, 't welk langs het Land van *Voorne* en *Putten* stroomt. In dit Distrikt leggen de Landen van *Strijen*, *Oud* en *Nieuw-Beijerland*, *Moerkerkerland* en de Heerlijkheid *Goidschalksoord*. De geweldige Overstrooming, van den Jaare 1421, van welke men nog heden de droevige overblijfzels ziet boven *Dordrecht*, zette insgelijks alle deeze Landen onder water; waaruit, egter, dezelve zedert zijn opgekoomen, en gebragt in eenen Dijkring, om welken geheel rond te loopen, een goed Voetganger een geheelen Zomerschen dag noodig heeft. De bijzondere deelen, in deeze uitgestrektheid gelegen, worden, ieder op zijne plaats, beschreeven.

HOELTZLINUS, (JEREMIAS) gebooren te *Neuwenberg*, doch opgevoegd te *Augsburg*, en naderhand aan de Hoogeschoole te *Altorf*. Hier leide hij zich met de borst toe op de kennisse der Griekſche Taale en der Wijsbegeerte van dien tijd. In beide wierdt hij doorkundig, door het leezen der Schriften vooral van ARISTOTELES en PLATO; van de laatste in 't bijzonder was hij een groot bewonderaar. Acht jaaren hier mede hebbende doorgebragt, en naa dat hij den trap van Leeraar in de Wijsbegeerte hadt beklommen, gaf hij zich over aan het beoeffenen der Hebreeuwsche Taale en het onderzoeken van de H. Schriftuure. Wel haast vondt hij nu gelegenheid, om zijne verkreegene kundigheden ten nutte aan te wenden. Het Rektorschap van het Kollegie te *Amberg*, in den *Opper-Paltz*, wierdt hem opgedragen

ten. Doch de Oorlog noodzaakte hem van daar të vertrekken; met agterlaating van het beste gedeelte zijner goederen, nam hij de wijk na *Bremen*. Niet lang hadt hij aldaar vertoefd, of de Graaf van *Benthem* besloot, het bestuur van zijn Kollegie te *Rhede* aan hem op te draagen; doch 's Graaven overlijden verhinderde de volvoering van dit ontwerp. Toen was voor HOELTZLINUS diergelijk een bewind in de Stad *Ham* bereid; doch hij kon niet besluiten, zich bloot te geeven aan de woede van 't Keizerlijk Krijgsvolk, 't welk, in dien oord, de verstgaande buitenspoorigheden pleegde. Hierom wierdt hij te raade, elders na eene veilige schuilplaats uit te zien; deeze vondt hij in *Holland*. Hij zette zich te *Leiden* neder, en gaf 'er eene Overzetting der Psalmen in 't licht, welke, bij des kundigen, voor zeer naauwkeurig wordt gehouden. Wel haast wierdt hij te *Middelburg* en in *den Briel* beroepen. De Bezorgers der Hoogeschoole, 's Mans waarde hebbende leeren kennen en hoogschatten, booden hem het Hoogleeraarampt aan in de Griekfche Taale, onlangs door den geleerden VOSSIUS afgestaan. Onder het waarneemen van deezen post ondernam hij de Latijnsche Vertaaling van APOLLONIUS RHODIUS, en voltooide dezelve, onder geduurige lichaamsongesteldheid, zes dagen vóór zijnen dood. Hij overleedt aan de waterzucht, en bijkans met de pen in de hand, op den 25 Januarij des Jaars 1641. 's Mans Vertaaling, nevens de aanmerkingen op dien Schrijver, kwam nog in 't zelfde jaar, bij ELZEVIER, in 't licht. Uit zijn huwelijk met de Dogter van eenen Leeraar te *Neurenberg* heeft hij geene kinderen nagelaten.

Zie BAYLE, *Dict. Crit.*

HOENKOOP, of ook wel *Honkoop* genaamd, eene Heerlijkheid op Stichtschen bodem, en aan die Provincie leenroerig, hoewel bijkans aan alle zijden van het Hollandsche grondgebied omgeeven. In haaren omvang bevat deeze Heerlijkheid zeshonderdvierentagtig Morgens Lands, en een Gehugt van omgeveer dertig Huizen, nevens een Schoolhuis. Wijlen de Heer Mr. WILLEM HUYGHENS, Hoofdofficier, naderhand Burgemeester van *Amsterdam*, was Heer deezer Heerlijkheid.

HOEUFT, een zeer oud en aanzienlijk adelijk Geflagt, oorfpronklijk uit *Walsch Vlaanderen*, en waar van zich naderhand ook eenige Takken door de Nederlanden hebben uitgefpreid. Vóór meer dan drie Eeuwen hadt dit Geflagt zich neder gezet te *Roermond*. Een ongelukkige Brand, in die Stad ontftaan, trof en befchadigde ook merkelijk de oorfpronklijke Stukken en Lijsten diens Geflagts. Genoeg, egter, wierdt 'er uit gered, tot het geeven van een aaneengefchakeld berigt der Opvolginge. Zie hier den volgreeks, welken wij daar van vermeld vinden.

Aan 't hoofd deezer Edele Heeren vinden wij vermeld,

WALGAND HOEUFT, Ridder. Hij leefde in den Jaare 1140, en hadt in huwelijk eene Dogter van den Heere van Anthoing, een doorluchtig Geflagt; en bij haar verwekt eenen Zoon,

ROELAND HOEUFT, Ridder, die in huwelijk nam eene Dogter van den Heere van Vlierden, Edelman uit het Land van Gulik. Bij haar was hij Vader van

GAUTIER, of WOUTER HOEUFT, getrouwd met de Dogter van den Heere de Sombres, uit welke gebooren wierdt

WILLEM HOEUFT, die wederom de Vader was, bij N. N. van

WOUTER HOEUFT, Baanderridder, gelijk blijkt uit de befchrijving van een Worftelfpel, in den Jaare 1298, te Rijsfel aangerigt, 't welk van den Graave van Vlaanderen en andere Nederlandfche Edelen wierdt bijgewoond. Hij trouwde met Vrouwe *Geertrui* van *Hofftad*, en verwekte bij dezelve

JOHAN HOEUFT, Schildknaap. Hij was een der eerfte Schepenen van *Iperen*, in de Jaaren 1308, 1311 en 1314, en ftierf in den Jaare 1315, hebbende in huwelijk gehad *Sophia Leenbosch*, en verwekte bij dezelve,

1. ARNOUD, die volgt.
2. WOUTER.
3. *Daniel.*
4. *Maria*, Abtdis van Perk.
5. *Alix*, gehuwd, in den Jaare 1342, met Samfon van Zweningen, Schildknaap.

ARNOUD liet twee Zoonen naa:

Libert den jongften, die uit twee huwelijken geene kinderen naaliet, en

TASSARD. Deeze nam ter Vrouwe *Beatrix van Borsfele*, en ver-

verwekte bij dezelve verscheiden kinderen. Zijn naageslagt heeft, tot diep in de Vijftiende Eeuwe, stand gehouden, en vermaagschapte zich, door huwelijk, aan verscheiden der aanzienlijke Nederlandsche Huizen. Doch de bovengemelde Brand is oorzaak, dat verscheiden bijzonderheden, hetzelve betreffende, voor de naakoomelingschap onbekend zijn gebleeven.

WOUTER, boven gemeld, als tweede Zoon van Heere JOHAN, verzelde, nevens zijne twee broeders *Arnoud* en *Daniel*, de Hertogen van Bourgondie in de Fransche Oorlogen. In de oude Handvesten van de Abtdij van Marchienne, worden zij *Adelijke Ridders* genoemd. Hij stierf in den Jaare 1340, en wierdt, nevens zijne Gemaalinne *Johanna Dedeken te Poperingen*, in de Parochiekerk in St. Michiels begraaven. Uit een Grafschrift, nog heden aan eenen der muuren van die Kerk te leezen, kan dit blijken. Hij liet vier kinderen naa:

1. *Mattheus*, ongehuwd gestorven.
2. JAN, die volgt.
3. *Izabella*, getrouwd met Boudewijn van Hauten, Schildknaap.
4. *Anna*, ongehuwd.

JAN nam ter Vrouwe *N. van Delffe*, gezegd *Enxerwers*, en won bij haar twee Zoonen: *Jan* en *Pieter*, Ridders, in dienst des Hertogs van Braband, en, onder het opperbevel van den Burggraave van Lemburg, tegenwoordig in den Veldslag van Bascrilze, in Gulikerland. Dit blijkt, uit een bevel des Hertogs van Bourgondie en Braband, van den Jaare 1368, aan *Jan* gezonden, waarin hij vermaand wordt Krijgsvolk aan te voeren, en de goede voorbeelden zijner Voorouderen naa te volgen, als die, ten allen tijde, hunne Vorsten getrouwelijk gediend hadden. In 't Opschrift des bevels wordt Jan genoemd *Ridder*, *Raad* en *Kamerheer*. Pieter stierf zonder kinderen.

JAN nam ter Vrouwe *Maria Crummel*. Deeze verkoos, tot zijn vast verblijf, de Stad Roermond, hoofdstad van Spaansch Gelder; 't welk veelen heeft doen gelooven, dat het Geslagt van HOEUFT uit dat Gewest afkomstig was. Het wierdt aldaar tot den Adelstand verheven en tot de Regeering bevorderd, en vertoefde op tot in de Staatsomwenteling van den

Jaare 1586, wanneer het van daar vertrok. JAN liet eenen Zoon naa,

DIDERIK HOEUFT; hij was Burgemeester van Roermond, en tradt in huwelijk met Agnes van Baarle van Kriekenberg, bij welke hij verwekte,

ARNOUD HOEUFT, Schildknaap, Schepen van Roermond, en getrouwd met *Agnes Hoeuft*, zijne Nigt. Hij overleedt, in den Jaare 1431, en wierdt begraaven in het Koor der Karthuizers, binnen gemelde Stad. Nog zeer langen tijd daar naa, wierden, ten zijnen behoeve, weeklijks, vier Zielmisfen gedaan, in de Kapel van Bethlehem, op het Altaar van St. Margareta, in gemelde Klooster, en aan tien armen, alle weeken, eenig Koorn en Bier uitgedeeld: alles, uit kragt van zekere maakinge aan de Vaders Karthuizers. ARNOUD liet eenen Zoon naa,

DIDERIK genaamd. Hij was insgelijks Lid der Regeeringe te Roermond. In den Jaare 1460 voegde hij eene weeklijksche Misfe en een jaarlijksche Lijkdienst bij zijns Vaders Stigtinge. Bij zijn overlijden, voorgevallen in den Jaare 1472, bleeven van hem over, uit zijn huwelijk met *Hillegonde van der Grinde*, twee Zoonen:

Diderik, die ongehuwd ftierf, en

ARNOUD, welke in den echt tradt met *Isabella Hueren van Horne*. Met deeze verkreeg hij verfcheiden Land- en Leengoederen, leenroerig aan het Graaffchap Horne, welke, tot heden toe, de eigendom der afftammelingen van Heere ARNOUD gebleeven zijn. Hij hadt zes kinderen:

1. *Jan*, Karthuizer Monnik.

2. *Christoffel*, gehuwd met Catharina Cremer, bij welke hij eene Dogter won, die de huisvrouw wierdt van Diderik Pugdink.

3. *Godaard*, getrouwd met Catharina van Hel, en bij dezelve Vader van twee Dogters, van welke de oudfte de echtgenoote wierdt van Diderik Spiegel; de jongfte hadt, naa elkander, drie Mannen: Christoffel Cremer, N. Lom en N. Salm.

4. DIDERIK, die volgt.

5. *Maria*, Nonne.

6. *Anna*,

6. *Anna*, die, in een eerste huwelijk, hadt Adolf Roijen, en voor haaren tweeden Man, Meindert van Nederhove.

DIDERIK verkoos tot echtgenoote *Catharina Verken*, en wierdt, bij haar, Vader van vier kinderen:

1. *Diderik*, getrouwd met Geertruid van Crughten, bij welke hij drie kinderen teelde, allen zonder naakomelingen gestorven. Een der Zoonen hadt in huwelijk gehad Anna van Steijne.

2. *Arnoud*, gehuwd met Izabelle Sixte, bij welke hij verwekte drie Zoonen en twee Dogters. Eene van deeze stierf ongehuwd; de andere trouwde met Theobald Erlewijn. Een der drie Zoonen stierf in zijne jeugd; de tweede, *Arnoud* genaamd, trouwde met Maria Mack, en verwekte eenen Zoon, Daniel geheeten, doch die, uit zijn huwelijk met Catharina Dussel, geen kroost naliet. De derde Zoon, met naame *Diderik*, wierdt, bij Sibijlle Beek, Vader van eene Dogter, insgelijks Sibijlle genoemd, die de huisvrouw wierdt van Gerard Pugtlink.

3. *Elizabetta*, getrouwd met Diderik van Crughten.

4. JAN HOEUFT, gehuwd aan Catharina van Wessem, en Lid der Regeeringe van Roermond, tot in den Jaare 1586, wanneer hij, dewijl hij den Protestantschen Godsdienst was toegedaan, zich genoodzaakt vondt, zijne woonstede te verlaaten. Eerst trok hij, met zijn gezin, na Aken, voorts na Luik, en eindelijk na Hinsbergen, alwaar hij, in den Jaare 1621, in het vijfentachtigste jaar zijns ouderdoms, overleedt. Zommigen van zijn gezin bleeven in dat Land; anderen begaven zich na Frankrijk en Holland. Hij liet zeven kinderen naa: vier Dogters, die allen in 't huwelijk traden, en eene van welke, de huisvrouw van *P. Fabricius*, van Gresseningh, na Frankrijk trok. Zo deedt ook *Jan Hoeuft*, een zijner Zoonen, en wierdt 'er Raad en Sekretaris des Konings, en Kommissaris der Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden. Hij stierf, ongehuwd, in den Jaare 1651. De twee andere Zoonen waren:

1. *Christoffel Hoeuft*, die zich te *Utrecht* nederzette, en aldaar eene echtverbintenis aanging met *Agnes van Beek*. Hij stierf aldaar, en wierdt in de Kerk van *St. Catharina* begraaven.

ven, gelijk blijkt uit zijne Adelijke Kwartieren, boven zijne Grafstede, in het Koor der gemelde Kerke, nog heden te zien. Hij liet naa vijf kinderen

1. *Anna*, getrouwd met L. Oosterwijk.
2. *Margaretha*, de huisvrouw van D. de la Croix.
3. *Catharina*, echtgenoote van Octavio de Strada, Vrijheere van Aubiere en van Cournon.
4. *Jan*, gehuwd met Louise Regnon van Chaligni,
5. *Godefroi*, getrouwd met Maria de Mandat. Beide deezen zetteden zich in Frankrijk neder.

2. DIDERIK HOEUFT nam zijn vast verblijf te *Dordrecht*, en verwekte, bij zijne huisvrouwe *Anna Luls*, tien kinderen: drie Zoonen en zeven Dogters. Van zijne Dogters bleeven drie ongehuwd. Eene van de vier overige trouwde met Gabriel de Paulmier, Heere van St. Andries, Veldmaarschalk van Frankrijk; de tweede, met Andries Mammouchet, Heere van Houdringe; de derde, met Thomas Cletscher, Burgemeester van Amersfoort; en de vierde, met Jan de Vallé, Raad der Stad Dordrecht. De drie Zoonen waren: A. JAN; B. MATTHÆUS; C. DIDERIK.

A. JAN HOEUFT woonde te Utrecht, en tradt 'er in den echt met *Izabelle Deuts*, bij welke hij negen kinderen won: vier Zoonen en vijf Dogters.

I. *Arnoud*, ongehuwd gestorven.

II. *Jan Hieronijmus*, Domheer te Utrecht, nam ter vrouwe Maria de Malapert, doch stierf kinderloos.

III. *Gideon*, Eerste Lid der Staaten 's Lands van Utrecht, in den Jaare 1686, Afgevaardigde ter Admiraliteit in den Jaare 1695, en, in den Jaare 1708, ter Vergaderinge der Algemeene Staaten. Hij was tweemaal getrouwd geweest, eerst met Sara Fannius, daarna met Catharina Copal, doch verwekte bij geene van beiden kinderen.

IV. *Joseph*, Heer van Lunenburg, Raad in de Vroedschap der Stad Utrecht, en Afgevaardigde ter Admiraliteit. Bij zijne huisvrouwe Constantia van Thol liet hij eene Dogter naa.

V. *Anna Catharina*, ongehuwd.

VI. *Elizabeth*, insgelijks nooit getrouwd.

VII. Iza-

VII. *Isabelle*, gehuwd met Hendrik van Uittenhoven, Heere van Ameliswaardt, Prefident van de Ridderfchap des Lands van Utrecht, Luitenant-Generaal van het Voetvolk in dienst van den Staat en Kommandant van 's Hertogenbosch.

VIII. *Anna Maria*, de echtgenoote van Jan Bodaan Courten, Heere van St. Laurens en Pappensburg, Raad der Stad Middelburg en Bewindhebber der Oostindifche Maatfchappije.

IX. *Conftantia*, de huisvrouw van *Jan Loote*, Burgemeester der Stad Wijk bij Duurftede, en Afgevaardigde ter Vergaderinge van de Staaten 's Lands van Utrecht.

B. MATTHÆUS HOEUFT, was Heer van *Buttingen*, en nam ter echtgenoote *Maria Zweets van Landas*. Bij haar wierdt hij Vader van vier Zoonen en drie Dogteren:

1. JAN DIDERIK, Heer van Buttingen, gehuwd met *Agneta Pauw van Heemftede*, overleedt in den Jaare 1712, naalaatende twee Zoonen en ééne Dogte. Behalven deeze hadt hij nog drie Zoonen gehad; twee van dezelve waren jong geftorven. De derde, *Jan Diderik* genaamd, Kapitein onder de Ruiterij, in Staatfchen dienst, fneuvelde, nog vóór zijns Vaders dood, in eene ontmoeting, buiten Bergen in Henegouwen, alwaar hij begraaven wierdt. De tegenwoordige Heer van de Heerlijkheid Heemftede, en Oud-Burgemeester te *Haarlem*, is, van Moeders wege, van den eerstgemelden Heere JAN DIDERIK voortgefprooten.

2. *Matthæus*, Heer van Oijen en Onfenoort in den Jaare 1674, was Kapitein in den Jaare 1677, Majoor in den Jaare 1683, als Kolonel, in den Jaare 1689, in den Veldflag van Boine, in Ierland, tegenwoordig, vervolgens Brigadier, en in den Jaare 1704 Luitenant-Generaal van de Ruiterij, in dienst van de Algemeene Staaten. Hij nam in huwelijk *Conftantia Theodore Doublet van St. Anneland*, en verwekte bij haar dertien kinderen: zes Zoonen en zeven Dogters, van welke een Zoon, *Gabriel* genaamd, en twee Dogters jong geftorven zijn.

3. *Gabriel*; verder niet gemeld, en, waarfchijnlijk, zonder kinderen geftorven.

4. *Leendert*, Kapitein onder de Ruiterij en Aide de Camp, van den Prinfe van Nasfau-Saarbrugge, fneuvelde in den Veldflag bij Mont-Casfel.

5. *Anna Constantia*, getrouwd met Adriaan Buseroo, Heere van Geenhoven.

6. *Maria*, jong gestorven.

7. *Maria*, echtgenoote van Herman Schaap, Heere van den Dou en Beersen, Edelman van de Kamer van de Prinsesse, en Majoor onder de Ruiterij.

C. Diderik, Heer van Fontaine Peureuze, Domheer van Utrecht, tradt, in den Jaare 1641, in den echt met *Maria de Wit*. Hij was Lid in de Regeering van Dordrecht, en verscheen, wegens dezelve, in de Vergadering van Hun Ed. Gr. Mogende de Staaten van Holland en Westfriesland. In de Jaaren 1658, 1659 en 1660 hadt hij zitting in de Admiraliteit op de Maaze, in de Jaaren 1665, 1666 en 1667 in de Generaliteits Rekenkamer, en, andermaal, in de Jaaren 1670, 1671 en 1672, in de Admiraliteit. Hij overleedt, in den Jaare 1688, naalaatende, behalven eene Dogter, die ongehuwd stierf, twee Zoonen: I. diderik en II. jakob.

I. Diderik, Heer van Fontaine Peureuze, Domheer van Utrecht in den Jaare 1669, Aide de Camp van den Heere van Heumen, Luitenant-Generaal onder de Ruiterij in den Jaare 1672, Kommandant van de Krijgsbezetting binnen Gouda in den Jaare 1673, Kapitein onder de Ruiterij in den Jaare 1676, Afgevaardigde aan den Hertog van Vilhermosa. In den Jaare 1680 trouwde hij met *Izabelle Deuts*, en zette zich met 'er woon te Utrecht neder. Hier hadt hij zitting onder de Gedeputeerde Staaten dier Provincie, en was Bewindhebber der Oostindische Maatschappije ter Kamer Amsterdam, in den Jaare 1707 en eenige volgende jaaren. Hij hadt drie Zoonen en vijf Dogters; van welke alle de Zoonen en ééne Dogter jong gestorven zijn. De vier overige Dogters waren:

1. *Maria Catharina*, getrouwd met Vincent Maximiliaan van Lokhorst, Heere van Termeer, van wegens de Ridderschap Afgevaardigde in de Vergadering der Staaten 's Lands van Utrecht, als mede ter Admiraliteit te Amsterdam.

2. *Izabelle Agnes*, de echtgenoote van Reinoud Gerrit van Thuijl van Serooskerke, Heere van Zuilen, Westbroek, enz. van wegens het Lid der Geëligeerden 's Lands van Utrecht Afgevaardigde ter Staatsvergaderinge van dat Gewest, Ridder

van

van de Duitsche Order, en Afgevaardigde ter Vergaderinge der Algemeene Staaten.

3. *Anna Jacoba*, en

4. *Agnes*, beiden ongehuwd.

II. JACOB, insgelijks Domheer te Utrecht, in den Jaare 1691 Raad der Stad Dordrecht, in den Jaare 1700 Burgemeester, Drost van Zuidholland, enz. tradt in huwelijk met Sophia van Evenwijze, en verwekte bij dezelve veertien kinderen: negen Zoonen, vijf van welke jong gestorven zijn, en vijf Dogters.

In den tegenwoordigen Heere van Heemstede, alleen, zo veel ons bewust is, is de naam van HOEUFT nog overgebleeven. Tot slot van dit Artikel merken wij nog aan, dat de aloude Adeldom van dit Geslagt, in den Jaare 1692, bij opene Brieven, onder het Groot Zegel van Keizer LEOPOLD, is bekragtigd.

HOEVE, (*'t Slot*) weleer gelegen in den Dijkpolder, een kwartier uurs ten Westen van *Maasland*, doch nu zedert lang verdweenen, wordt hier alleenlijk door ons vermeld, als zijnde geweest het Stamhuis van Jonkheere MATTHYS VAN DER HOUVE, Schrijver van het vermaarde *Handvest-Kronijk*. Volgens 's Mans eigen aantekening, waren, in den Jaare 1636, daar van nog eenige muuren overig. Nu ziet men 'er niets meer van dan de fondamenten, met een Boomgaart en Bouwhuis.

Zie VAN DER HOUVE, *Handv. Kron.* bl. 124 en 186.

HOEVELAKEN, eene zo genaamde dagelijksche Heerlijkheid, een uur gaans in 't Oosten van *Amersfoort* gelegen, reeds bekend in den Jaare 1122. Het Dorp is klein, en heeft weinig of geen aanzien. Het Adelijk Huis van dien naam, digt daar bij, is een nieuwerwetsch gebouw, met fraaie plantaadjen, hebbende van agteren eene Laan, ter lengte van een half uur gaans, eindigende aan den Nieuwkerkschen weg.

HOEY, (ABRAHAM VAN) meer dan twintig agtereen volgende jaaren Gezant van Hunne Hoogmogenden aan het Fransche Hof,

Hof, gedurende eenen tijd, in welken zeer veele gewigtige zaaken in Europa voorvielen. Zijner uitlandigheid en geduurigen Staatsarbeids moede, verkreeg hij, op zijn verzoek, ontslag van zijn langdurig Gezantschap, en keerde, hier te Lande, te rug in 't begin van het Jaar 1749.

Hoffer, (adriaan en rochus) Vader en Zoon, beiden gebooren in *Zeeland*, te *Zierikzee*, en aldaar met de Burgemeesterlijke waardigheid bekleed; zijnde de eerstgemelde, daarenboven, geweest Rentmeester-Generaal der Graaflijke Domeinen van *Zeeland* Bewester-Schelde. Beiden bekleedden eene aanzienlijke plaats onder de Geleerde Mannen hunner Eeuwe. Inzonderheid bezaten ze eene bovendrijvende neiging tot de Dichtkunde. Een bondel Latijnsche en Nederduitsche Dichtstukken, door hen gemaakt en in 't licht gegeeven, kan hier van ten bewijze dienen. Wijders was adriaan hoffer een vlijtig beoeffenaar der Vaderlandsche Oudheden en Geschiedenisfen. 't Geen hij deswegen verzameld of in geschrifte hadt gesteld, deelde hij mede aan den Heere boxhorn, welke, vervolgens, met groot nut, daar van gebruik maakte in het opstellen van zijne Zeeuwsche Kronijk.

Zie p. de la rue, *Gelett. Zeeland.*

Hofman, (melchior) hoewel een Uitlander, verdient, nogthans, hier vermeld te worden, deels om de uitspoorigheid zijner begrippen, deels ook omdat dezelve hier te Lande, 't eenigen tijde, voorstanders gevonden hebben. Hij was gebooren in *Lijfland*, en, hoewel ongeoeffend en slegts een gemeen handwerksman, beving hem, egter, de zucht tot prediken. In den Jaare 1527 vertrok hij uit *Saxen* na *Holstein*, en wierdt 'er, door den Koning van *Deenemarke*, tot Leeraar te *Kiel* aangesteld. Twee jaaren oeffende hij aldaar dat Ampt, zeer tegen den zin van lutherus, wien het mishaagde, dat iemand zich het prediken verstoutte, zonder, alvoorens, wettiglijk daartoe bekwaam verklaard te zijn. Hij predikte eene Leere, welke, aan de eene zijde, aan de gevoelens der *Zwingliaanen*, aan de andere zijde aan die der Geestdrijveren grensde. Doorgaans onder-

derhieldt hij zijne Toehoorders over het maakzel en de deelen des Tabernakels van MOZES, over de Openbaaring aan JOANNES en foortgelijke duisterheden. Beftondt iemand, hem daar over te onderhouden, hij mogt ftaat maaken op een kloekmoedig en vinnig antwoord. Om de gefchillen, tusfchen hem en anderen ontftaan, te vereffenen, deedt de Deenfche Koning, in den Jaare 1529, te *Flensburg*, eene Bijeenkomst beleggen, in welke HOFMAN in 't ongelijk gefteld wierdt. Nogthans hieldt hij niet af van het openlijk verfpreiden van zijne begrippen; weshalven hem het verblijf in *Holftein* wierdt opgezeid.

HOFMAN begaf zich hierop na *Straatsburg*. Hier gaf hij in 't licht een verhaal van de *Flensburgfche Bijeenkomfte*, in 't welk hij ftaande hieldt, POMERANUS, eenen zijner tegenftreevers, den mond geftopt te hebben, en dat de Geheimfchrijvers der Vergaderinge bedriegers en meineedigen waren. Ter zijner wederlegginge gaf POMERANUS de Akten der Vergaderinge in 't licht, en voegde daar nevens de wederlegging van HOFMANS Gefchrift.

Niet lang fchijnt HOFMAN zich te *Straatsburg* te hebben onthouden, maar van daar te zijn vertrokken na *Embden*, verzeld van een talrijken aanhang. Meer openlijk begon hij hier zijne bijzondere begrippen te verfpreiden, en zo openlijk en met dien ijver en opgang, dat hij, bij veelen, voor den hoofdaanleider der Nederlandfche Herdoopers wordt aangezien. Zo duizelhoofdig en harsfenkrank maakte hij zijne aanhangers, dat ze hem aanzagen voor den ELIAS, die, vóór den Oordeeldag, in de waereld zou verfchijnen.

Geduurende zijn verblijf te *Embden*, was hem, door zekeren grijzaart uit *Friesland*, eene voorfpelling gedaan, welke zijne eerzucht grootlijks ftreelde. In de hoope van de vervulling der voorzegging binnen *Straatsburg* te zullen beleeven, keerde zij weder na die Stad. Hier predikte hij openlijk de gevoelens, die op rekeninge der Herdoopers gemeenlijk gefteld worden, en veroorzaakte daar door geene kleine opfchuddingen. Te dier oorzaake, wierdt, in de gemelde Stad, in de Maand Junij des Jaars 1632, eene Sijnode beroepen, en hem vrijheid gegeeven, om met de Leeraars te mogen redetwisten. Ondanks de bewijzen, kragtig genoeg, meende men,

om hem tot zwijgen te brenge, welke tegen hem wierden aangevoerd, ging hij, nogthans, voort met prediken. Weshalven men, eindelijk, te raade wierdt, hem in bewaaringe te neemen. Men meende daar toe voldoende redenen te hebben, en was voor gevaarlijke opschuddinge bedugt, vermids zijne Aanhangers van zich lieten gaan, dat *Straatsburg* het *Nieuw Jeruzalem* zou weezen, alwaar het nieuwe Koninkrijk van CHRISTUS zou worden opgerigt; als mede, dat gelijk HOFMAN de ELIAS was, welke moest koomen, zekere POLTERMAN hem tot eenen ENOCH zou dienen, om hem te helpen. Toen HOFMANS vrienden deszelfs gevangenis vernamen, verzekerden zij, dat hij uit dezelve zou te voorschijn koomen, met honderdvierenveertig getekenden, die de waereld zouden vervloeken, en alle de hinderpaalen, die hun in den weg zouden geleid worden, te boven koomen. ELIAS en ENOCH, dat is, HOFMAN en POLTERMAN, zeiden ze, waren de twee Olijfboomen en de twee Kandelaars uit het Boek der Openbaaringe, welke niemand zoude kunnen hinderen; of, indien iemand hetzelve zoude durven bestaan, zou 'er vuur uit derzelven mond koomen, en hunne vijanden verslinden.

Geene kleine verslagenheid, intusschen, beving HOFMANS vrienden, toen zij, op eenen tijd, door zekere Profeeten bepaald, hem niet uit zijne Gevangenisse zagen ten voorschijn treeden. Om hunnen moed op te beuren, deedt hij hun boodschappen, dat hij en zijn medgezel POLTERMAN twee jaaren zouden rusten, naar 't voorbeeld van EZRA en HAGGIA, die insgelijks genoodzaakt geweest waren, den Tempelbouw zo veel tijds te staaken. Doch HOFMAN bleek een valsch Propheet te zijn. Hij beleefde den afloop dier twee rustjaaren niet, maar stierf, in den Jaare 1533, in de Gevangenisse, en verijdelde aldus de hoop en verwagting zijner aanhangeren.

De voornaamste en meest onderscheidende Leerbegrippen, welke aan HOFMAN worden te laste geleid, waren de vier volgende: I. Dat het *Woord* zich niet hadt vereenigd met een Vleeschelijk Lichaam, genomen van dat der H. Maagd, om reden, zeide hij, dat alle menschelijk Vleesch door de zonde bestaat, en, diensvolgens, vervloekt was. II. Dat CHRISTUS niet meer dan ééne Natuure hadt. III. Dat de verkrijging der Zaligheid van

de

de menschen zelve afhangt, en dat zij zalig of verdoemd worden, naar gelange van het gebruik, welk zij van hunnen Vrijen Wille maaken. IV. Dat de Doop der kinderen meer van den Vijand Gods en der menschen, dan van God afkomstig is.

Zie FR. SPANHEMIUS, *de Orig. & Progr. Anabapt.* J. H. OTTIUS, *Hist. Anabapt.* HOORNBEEK, *Summa Controverf.*

HOFVAART. Eene zonderlinge gewoonte hadt 'er, eertijds, plaats, ten opzigte van den Schepensbank van *Zutfen*, uit welke, in 't voorbijgaan, kan worden afgeleid, de uitgestrektheid van deszelfs regtsgebied, en 't vertrouwen, welk men in zijne uitspraaken stelde. De gewoonte, welke wij bedoelen, was hier in gelegen. Wanneer in eenige Steden of Vlekken, in welke de Zutfensche Regten gevolgd wierden, eenige zaaken van groote aangelegenheid voorvielen, welke eene Regterlijke uitspraak vorderden, of geschillen ontstonden, omtrent welke men het niet konde eens worden, nam men de toevlugt tot den Schepensbank van *Zutfen*, met volkomene onderwerpinge aan deszelfs uitspraake. Dit noemde men *ter Hofvaart gaan.* De Zutfensche Regters, de zaak onderzogt hebbende, en daar over uitspraak zullende doen, stelden, vóór hun schriftelijk oordeel, deeze Inleiding: *Indien deeze zaak hier ware voorgevallen, zouden wij erkennen en oordeelen als volgt.*

Zie *Stadregt van Zutfen*, Tit. XVI. Art. XIV.

HOFWEGEN, (JOSUA VAN ALVERINGEN, *Heer van*) eene Heerlijkheid in den *Alblasserwaard*, eertijds een gedeelte der uitgebreide bezittingen van het Edel Geslagt der Heeren VAN BREDERODE. Hij was de Zoon van ZEGER, Rekenmeester in *'s Graavenhage.* JOSUA maakte zich zeer beroemd, onder de zulken zijner Landgenooten, die het Spaansche Dwangjuk van den halze wenschten te schudden, door het tekenen van het Verbond

bond der Edelen, in den Jaare 1565. Daarenboven verscheen hij, in 't volgende jaar, op de Vergadering te *St. Truijen*, alwaar middelen beraamd wierden, om weerstand te bieden aan den Koning van *Spanje*, en ten dien einde de noodige magt te verzamelen. Op last van het Hoofd der zamen verbondene Edelen, Heere HENRIK VAN BREDERODE, zou hij, meent men, zo in '*s Hage* als elders, ook andere Edelen hebben aangespoord, om door ondertekening deel te neemen aan het Verbond en Smeekschrift, aan de Landvoogdesse overgeleverd. Als twijfelagtig, intusschen, wordt het, bij zommigen, aangezien, dat hij zoude aangebooden hebben, zeshonderd Edellieden te willen op de been brengen, om door dezelve de Beeldestormers in '*s Hage* te ondersteunen en beschermen. Hoe 't hier mede zij, zwaar genoeg woogen zijne overige bedrijven, naar 't oordeel des Hertogs VAN ALVA, om, met verbeurdverklaaring van zijne goederen, het Banvonnis tegen hem te doen uitgaan. Dit geschiedde op den zeventienden Mai des Jaars 1568. Voorheen, te weeten in den Jaare 1566, hadt de Heer VAN HOFWEGEN, voor eene somme van vijfhonderd Kroonen, mede deel genomen, in een Verzoekschrift aan den Koning, van de Kalvinisten te *Antwerpen* en verscheiden Onroomsche Edelen, waar bij zij eene somme van dertig Tonnen Gouds aanbooden, indien men hun Vrijheid van Godsdienstoeffeninge wilde vergunnen.

Hoewel ten Lande uit gebannen, eenen gunstigen keer, nogthans, namen eerlang de zaaken voor den Heere VAN HOFWEGEN. Want toen, in den Jaare 1572, nevens andere Noordhollandsche Steden, *Hoorn* den Koning af en den Prinse VAN ORANJE toeviel, keerde hij te rug in het Land, en wierdt, door gunst en voorspraak van SONOY, tot Bevelhebber dier Stad aangesteld. In den Jaare 1574 onthieldt hij zich heimelijk te *Antwerpen*, ten huize van den Griffier MARTINI, ter bevorderinge van eenen aanslag des Prinsen VAN ORANJE op die Stad. Terwijl hij zich hier bevondt, kwam hij in een dreigend leevensgevaar, waar uit hij op eene bijkans wonderdaadige wijze wierdt gered. In 't gegrond vermoeden, dat te *Antwerpen* zich Onroomschen heimelijk onthielden, gaf de Landvoogd last tot het doen van eene algemeene huiszoeking, om dezelven op te spooren. Amptshalven bekwam MARTINI hier van onder de eersten kennis. Zijnen

nen gast niet ongenegen, en bewust van 't gevaar, welk hem boven 't hoofd hing, te meer, vermits met het doorzoeken van de huizen van de Leden der Wet een aanvang zou gemaakt worden, spoedde hij zich na huis, en deedt 'er opening van aan zijne echtgenoote. Deeze, eene vrouw van mannenmoed en vindingrijk vernuft, verstopt terstond den Heer VAN HOFWEGEN, nevens den befaamden NIKLAAS RUIHHAVER, die ook bij haar thuis lag, in eene Tafelkas. Niet lang hadden ze hier gezeeten, of de huiszoekers koomen binnen; doch niet vindende, 't geen ze zogten, ontworpen ze op de zelfde tafel een Geschrift, waar bij eenige honderden guldens, nevens straffeloosheid voor den aanbrenger, gesteld wierden op de lijven der twee opgeslootenen. „ Men peinze nu, (schrijft „ HOOFT) hoe hun te moede moght zijn, dien 't minste ge- „ wagh van reppen, kuchen ofte niezen, een' doodtsnik was?" Naa 't vertrek der bezoekers verlieten ze hunnen Kerker, en kort daar naa, zo spoedig doenlijk was, de Stad *Antwerpen*. HOFWEGEN begaf zich na *Hoorn*, alwaar hij, in den Jaare 1576, overleedt, zonder kinderen.

HOFWEGEN, (SAMUEL VAN ALVERINGE, *Heer van*) broeder des voorgaanden, en erfgenaam dier Heerlijkheid, was daarenboven Schout van *Mechelen*, alwaar hem, gelijk ook te *Antwerpen*, om zijne Staatsgezindheid, in den Jaare 1579, verscheiden onaangenaamheden wedervoeren. Hij hadt in huwelijk MARIA VAN DER AA. Hij heeft kinderen naagelaaten, van welke een Zoon, in den Jaare 1615, zich onthieldt te *Axel*, alwaar hij gehuwd was, en hem eene dochter wierdt gebooren, over welke, onder andere, als Doopgetuige stondt Jonkheer JOHAN VAN REIGERSBERG, Rentmeester van *Zeeland*.

Zie, van deeze beiden, BOR, HOOFT en TE WATER.

HOGERBEETS, (ROMBOUT) gebooren te *Hoorn*, den 24 Junij, 1561; een Staatsman, zeer vermaard in 's Lands Geschiedenissen, zo van wegen de gewigtige posten, door hem bekleed, als om de moeilijkheden, in welke hij,

door de ongunst der tijden en de hitte der verdeeldheden, wierdt ingewikkeld. Naa zich op de beoeffening der Regtsgeleerdheid, met allen vlijt, te hebben toegeleid, bekleedde hij, eene wijle tijds, den post van Pleitbezorger. De Regeering van *Leiden*, 's Mans kunde hebbende leeren kennen, verkoos hem tot Penſionaris van haare Stad. In de maand November des Jaars 1590 aanvaardde hij dien post, en bekleedde hem bijkans zes jaaren, te weeten tot in Junij des Jaars 1596. Thans wierdt hem de aanzienlijke waardigheid van Raadsheer in den Hoogen Raad opgedraagen. Van de wijze, op welke hij zich in dien ſtand kweet, kunnen getuigenis draagen verſcheiden posten van vertrouwen en aangelegenheid, welke hem, van tijd tot tijd, wierden aanbevolen. Aldus wierdt hij, verzeld van zijnen Amptgenoot LEONARD DE VOOGD, en van NIKOLAAS CROMHOUT, Raad in den Hove van *Holland*, in den Jaare 1608, gezonden na *Amſterdam*, om die Stad over te haalen ter bewilliginge in het Beſtand met *Spanje*; waar in zij ook gelukkig ſlaagden. Ter gelegenheid van de Beroerten, in 't volgende jaar, te *Alkmaar* ontſtaan, vertrok hij, als Gemagtigde van Prinſe MAURITS en van Gekommitteerde Raaden, nevens de Heeren REINOUD VAN BREDERODE, den ſtraks genoemden LEONARD DE VOOGD, en STEVEN VAN DER DOES, *Heer van Noordwijk*, na die Stad, om 'er de gemoederen tot rust te brengen. Ondoenlijk bleek deeze pooging te zijn, zonder eene buitengewoone verandering der Regeeringe. Op last der Staaten ontſloegen zij de Wethouders en Vroedſchappen van hunne posten. Van nog meer gewigts was de bezending, tot welke HOGERBEETS, in den Jaare 1611, gebruikt wierdt. De Oorlog, tusſchen *Deenemarke* en *Zweeden* uitgebroken, deedt de Algemeene Staaten te raade worden, een Gezantſchap te zenden na het Noorden, om, ware 't mogelijk, een Verdrag tusſchen de beide Hoven te bemiddelen. Benevens den Heer JAKOB VAN WASSENAAR, *Heer van Obdam*, en Dokter DIRK BAS, Burgemeester van *Amſterdam*, viel, ten dien einde, de keuze op onzen HOGERBEETS. In de Maand Julij des gemelden jaars namen ze de reize aan; doch keerden eerlang te rug, zonder hun doel bereikt te hebben.

Zijne

Zints het Jaar 1617 begon de Heer HOGERBEETS ingewikkeld te worden in de binnenlandsche onlusten. Aanleiding daar toe gaf zeker voorval te *Haarlem*, waar bij twee Burgers, door de Wethouderschap uit de Stad gebannen, en, van wegens het wederkeeren binnenstijds, geboetstraft, zich vervolgens beroepen hadden op den Hoogen Raad, die deeze beroeping aannam. Ondanks het schrijven van Gekommitteerde Raaden, dat de Raad zich hadt te wagten voor regtspleegingen, strijdig met het oogmerk der Staaten; en de uitdrukkelijke verklaaring Hunner Ed. Gr. Mogenden, dat de Stukken hun moesten overgeleverd worden, voer de Hooge Raad voort met de regtspleeginge, en stelde de Haarlemsche Regenten in 't ongelijk; die, egter, gedekt met het gezag der Staaten, het Vonnis voor nietig en van onwaarde verklaarden. Intusschen hadt de Heer HOGERBEETS, nevens nog zes Mede-Raaden, in het besluit van den Hoogen Raad niet bewilligd. Om den Man, in zijne gevoelens en gedraagingen, nader te doen kennen, agte ik het wel der moeite waardig, van het beloop deezer zaake nader verslag te doen. Gelegenheid daar toe verschaft een geschrift, ten dienste zijner kinderen, door hem zelven, twee jaaren laater, opgesteld, waar in hij reden geeft van zijn vertrek uit den Hoogen Raad, en het aanvaarden van het Pensionarisschap van *Leiden*.

De eerste aanleiding van dit vertrek, zegt hij, was, omdat hij, door het meerendeel zijner Amptgenooten, dagelijks, smaadelijk wierdt bejegend, dewijl hij zich bij hen niet wilde voegen tegen de Besluiten der Staaten van Holland, maar verstondt, dat zij, als Dienaars, gehouden waren, dezelve te gehoorzaamen, of, indien zij daar in iet ondienstigs voor de Ingezeetenen meenden te bespeuren, hetzelve met allen eerbied moesten vertoonen, en ingevalle ook dit niet baatte, zij zich daar tegen niet verder mogten verzetten; doch, zo hun gemoed zich bezwaard vondt, in het naakoomen, zij den dienst mogten verlaaten. Naa veelvuldige woordentwisten, hier over gevallen, gebeurde het, dat de Staaten van Holland, in hunne Vergadering, een Besluit namen, en vervolgens, op den 4 Augustus 1617, aan den Hoogen Raad toezonden, beveelende, dat de Raaden geene voorzieningen zouden verleenen, noch kennis

neemen over 't geen Burgemeesters en Regeerders der Steden van Holland, tot haare verzekeringe, zonden doen of gebieden, maar, ingevalle iemand zich daar over mogt beklaagen, 't zelve doen zou alleen aan de Staaten, met vernietiging van 't geen bij de Hoven van Justitie daar tegen zou mogen gedaan worden. Hier op gebeurde, in September diens Jaars, dat *Amsterdam* en nog drie Steden, in de beide Raaden, verklaarden, in dit Besluit niet bewilligd te hebben, naardien zij verstonden, dat hier door den Ingezeetenen het middel van beroep op de gewoone Justitie was benomen. Eenige Raadsheeren, dit verstaan hebbende, waren nu van oordeel, dat het gemelde Besluit, als niet met eenpaarigheid genomen, niet voor goed mogt aangenomen worden. Ondertusschen bleef HOGERBEETS met eenige weinigen in een ander begrip. Zij verstonden, dat bij de Staaten altijd bij meerderheid van stemmen wierdt besloten, uitgezonderd alleen de gevallen van Belastingen en Veranderinge van Regeeringe; dat het de zaak niet was der Kollegiën van Justitie, zorge te draagen dat de Privilegiën wierden naagekoomen, alzo hun niets anders was belast, dan regt te doen tusschen twee Mannen dingtaalen, maar dat het alleen aan de Staaten behoorde, voor 's Lands en der Ingezeetenen Geregtigheid te waaken, hebbende ook magt om de Instructien en Commissien der Raaden, naar goedvinden, te veranderen; dat eindelijk het gemelde Besluit alleen liep over zaaken, 's Lands en der Steden veiligheid raakende, waar in de Regenten, van ouds, dikwijls, bij forme van Correctie, hebben geprocedeerd, waar van nooit eenige beroepen op de Hoven van Justitie, maar wel op de Staaten, zijn toegelaaten. De Raaden, die van den Heere HOGERBEETS in gevoelen verschilden, aan dien kant tot zwijgen gebragt, sloegen een anderen weg in. Zonder hem te kennen, bragten ze te wege, dat zijne Hoogheid Prins MAURITS, nevens den Provincialen Raad, in den Hoogen Raad verscheen, om aldaar het meer gemelde Staatsbesluit te onderzoeken, en daar tegen een ander Besluit te neemen. HOGERBEETS, zich hier over bezwaard vindende, verklaarde thans aan den Prinse „ Dat hij met geen „ goed geweeten konde tegenwoordig zijn, daar men zoude „ twisten over de magt en het gezag der Heeren Staaten van „ Holland, welke hij hieldt voor zijne Hooge Overigheid, en

„ en

„ aan welke hij alle gehoorzaamheid en onderdaanigheid bij „ eede hadt beloofd." Prins MAURITS antwoordde daarop, *Dat hij de Heeren Staaten daar ook voor erkende, doch dat men daarom elkander wel mogt hooren*; begeerende voorts, dat HOGERBEETS, nevens den Prefident VERNHUIZEN, als mede de Heeren RUIKHAVER, ROZENDAAL, SCHOTERBOSCH, BERKHOUT en BREDERODE, die, om de zelfde redenen, zich gereed maakten om te vertrekken, hunne plaatzen wilden behouden. Zij lieten zich gezeggen. Hevig wierdt 'er vervolgens uitgevaaren tegen het boven gemelde gedrag der Heeren van *Haarlem*, en het Staatsbefluit breedfpraakig beredeneerd. HOGERBEETS, na zijn gevoelen gevraagd zijnde, gaf tot befcheid, *niets gehoord te hebben, 't welk hem konde wederhouden van gehoorzaamheid aan de herhaalde bevelen der Staaten*; *dat het hem genoeg was, om een Befluit na te koomen, dat het Staatswijze was gezonden aan den Raad, met last om zich daar naar te gedraagen.* In eene volgende Vergadering van den Raad, in welke flegts zes Raadsheeren tegenwoordig waren, hoewel, volgens de Inftructie, geen Befluit mogt genomen worden dan ten overftaan van ten minfte zeven Leden, wierdt, nogthans, befloten, den Gekommitteerde Raaden aan te fchrijven, dat men het Staatsbefluit van den 4 Augustus niet konde agtervolgen, en, diensvolgens, met de regtsgedingen, tegen *Haarlem*, zoude voortgaan. Thans begreep HOGERBEETS, dat hem geduurige onmin met verfcheiden zijner Amptgenooten boven 't hoofd hing. Ernftig nam hij hierom in beraad, om zijnen post neder te leggen, en zijne dagen in rust en vrede te eindigen. Geduurende dit overleg, ontving hij, in de maand October des zelfden Jaars 1617, een bezoek, in *'s Hage*, van den Heere VRANK VAN TORENVLIET, Burgemeester van *Leiden*. Door het overlijden van den Heere Mr. NIKLAAS ZEIST, was het Penfionarisampt, in die Stad, opengevallen. Ernftig verzogt hem, diensvolgens, de gemelde Burgemeester, diens plaats te vervullen, en, van nieuws, aan *Leiden* zijnen dienst te betoonen. Van wegen 't geen hij heimelijk overleide, kon zulk een voorflag hem niet onaangenaam weezen. HOGERBEETS, de zaak, eenigen tijd, in beraad genomen hebbende, begaf zich in dienst der gemelde Stad, op voorwaarde

van, naa verloop van negen jaaren, daar van te kunnen ontslagen worden.

Niet terstond verliet hierop de HOGERBEETS den Hoogen Raad, maar behieldt, nog eenigen tijd, zijne wooning in *'s Hage*. Op den negentienden van October des Jaars 1617 hadt hij zijne nieuwe bediening aangenomen. Volgens een aloud gebruik hielden de Wethouders van *Leiden*, op den 26 November, een, zo genaamd, *Heerenmaal*. Tot deeze zamenkomst wierdt HOGERBEETS, door de Heeren, genodigd, en, met een, om, in die zelfde week, aan de groote Vroedschapsvergaderinge, zijnen raad en dienst te betoonen, in het voordraagen van de punten van Beschrijvinge, en de Besluiten, welke daar op zouden genomen worden, in geschrift te stellen. HOGERBEETS kwam, ten bestemden dage, te *Leiden*. In den volgenden nacht wierdt hij, omtrent middernacht, door eenen Stadsbode, uit den slaap gewekt, en bij Burgemeesteren op het Stadhuis ontbooden. Aldaar koomende, vondt hij de Heeren zeer ontsteld. De oorzaak was, eene tijding, zo men méent, door 's Lands Advokaat, hun toegezonden, dat Prins MAURITS, in dien zelfden nacht, zo als gezegd wierdt, na *Leiden* zou vertrekken. De Heeren vreesden, dat de Prins ten oogmerke hadt, heimelijk eenige nieuwe Bezetting binnen de Stad te brengen, of de nieuw aangenomene Soldaaten afdanken; waar uit, ligtelijk, onaangenaamheden ontstaan konden. Hierom vonden ze dienstig, de Schutterij, in alle stilte, op te roepen, den klok op te houden en de Poorten niet vroeg te openen. Hoewel de Heer HOGERBEETS tot nog toe niet in den Eed der Stad was genomen, wierdt dit, egter, in zijne tegenwoordigheid besllooten. Doch de Stad kwam vrij met den schrik, vermids Prins MAURITS zijne reize op *Delft*, *Schiedam* en verder Zuidwaarts nam.

Op den dertigsten November des meergenoemden jaars deédt de Heer HOGERBEETS den Eed, als Poorter en Pensionaris der Stad *Leiden*, en woonde, 's anderendaags, de Vergadering der Vroedschap bij. Met de punten, aldaar beraamd, vertrok hij, vervolgens, nevens vier andere Afgevaardigden der Stad, ter Dagvaart. Eer hij in dezelve verscheen, gaven zijne Medeafgevaardigden kennis, aan 's Lands Advokaat VAN OLDENBARNE-

VELT,

VELT, van de verkiezing van den Heere HOGERBEETS tot Penſionaris hunner Stad, en met een van de aanſtellinge voor negen jaaren; met nevensgevoegd verzoek, dat hij, geduurende dien tijd, van zijne Raadsheersplaats mogt ontſlagen worden; en in gevalle hij, naa dien tijd, den dienst van *Leiden* mogt verlaaten, zijne plaats in den Hoogen Raad, van nieuws, mogt aanvaarden. Dit verzoek wierdt toegeſtaan.

Van elders is bekend, hoe veele beweegingen, in den Jaare 1618, te *Utrecht* ontſtonden, uit vreeze voor veranderinge in de Regeeringe, en hoe men aldaar een aantal gewapende Knegten, onder den naam van *Waardgelders*, hadt aangenomen, ter verzekeringe van de veiligheid der Stad. Prins MAURITS, en anderen, die in deszelfs belangen ſtonden, hadden, intusſchen, te *Utrecht* weeten te bewerken, dat men 'er op de afdanking dier Knegten begon bedagt te zijn. Zeer mishaagde dit aan zulke Staatsleden van Holland, die van den Prinſe in bedoelingen verſchilden. Om verandering te wege te brengen in het bijkans vastgeſteld *Utrechtsch* Beſluit, wierdt men te raadde, eene zamenkomst te doen houden in *'s Hage*, tusſchen eenige Hollandſche Heeren en de Afgevaardigden van 't Sticht ter Algemeene Staatsvergaderinge. De Heer HOGERBEETS was een van de eerstgemelden; de drie andere, Burgemeester DE LANGE van *Gouda*, en de Heeren DE HAAN en DE GROOT, Penſionarisſen van *Haarlem* en *Rotterdam*. De zamenkomst wierdt gehouden ten huize van eenen DANIEL TRESEL, eerſten Klerk der Algemeene Staaten; de Heer DE GROOT voerde 't woord. Kragtig drong hij aan op de noodzaaklijkheid van het in dienst houden der Waardgelders: naardien, zeide hij, door het afdanken van die Knegten, de kwaadgunſtigen aangemoedigd, de goeden, daarentegen, zeer verſlagen zouden gemaakt worden. Nevens de twee andere Penſionarisſen hieldt de Heer HOGERBEETS, andermaal, een geſprek, over het zelfde onderwerp, met den Heer LEDENBERG, Sekretaris der Staaten van *Utrecht*, ten huize van den Predikant UITENBOGARD. Uit bezef dat de zaaken niet voorwaarts gingen, en, nogthans, veel belang ſtellende in het aanhouden der Waardgelders te *Utrecht*, wierdt men, zo ter Vergaderinge van Holland, als bij de Algemeene Staaten, te raade, eene proeve te neemen van gunſtiger uitſlag, door het

doen van eene plegtige Bezendinge derwaarts. Een verhaal van het beleid, en van den vrugtloozen afloop ook diens middels, behoort niet tot mijn plan. Alleenlijk moet ik hier aantekenen, dat de Heer HOGERBEETS zich ook tot deeze Bezending liet gebruiken.

Door deeze en soortgelijke bemoeijingen, tegen de inzigten van Prinse MAURITS rechtdraads aangekant, hadt de Heer HOGERBEETS, nevens anderen, zich het misnoegen zijner Doorluchtigheid op den halze gehaald. 't Gevolg hier van was, dat hij, nevens de Heeren OLDENBARNEVELT en DE GROOT, op Zondag, den negenentwintigsten van Augustus des Jaars 1618, in hegtenisse wierdt genomen, uit last, zo als men zeide, der Algemeene Staaten. Doch HOGERBEETS verzekert, in zeker Geschrift, bij hem naagelaaten, dat dit in hegtenis neemen in de Vergadering der Algemeene Staaten nooit voorgesteld, veel min besloten, maar het werk was van eenigen, die den Prins, op eene reize na *Utrecht*, onlangs verzeld, en, eerst naa de uitvoering, het stuk ter Vergaderinge van Hun Hoog Mogenden gebragt, en aldaar hadden doen goedkeuren. Van de gevangenneeminge hadt men te *Leiden* de tijding niet ontvangen, of de Wethouders dier Stad verzogten, dat hun Pensionaris, onder borgtogt, mogt ontslagen worden. Zij gaven voor reden van dit verzoek, dat al wat de Heer HOGERBEETS gedaan hadt, geschied was op last der Stadsregenten; dat deeze zulks voor hunne rekeninge namen, en dat de gevangene, volgens de Privilegiën van *Leiden*, binnen die Stad moest worden te regt gesteld. Prins MAURITS hier op tot antwoord gegeeven hebbende, dat zulks zijn werk niet was, en zij, ten dien einde, zich moesten vervoegen bij de Algemeene Staaten, hernamen de *Leidsche* Afgevaardigden, dat zij zich bij zijne Doorluchtigheid vervoegd hadden, als Stadhouder van 't Gewest, wiens post het was, de Privilegien te handhaaven, en dat zij de Algemeene Staaten, in dit opzigt, niet kenden. Doch de Prins bleef bij zijn antwoord, en liet de Afgevaardigden daar mede vertrekken.

Terwijl het, intusschen, Blaauwboekjes, rijmpjes en liedtjes regende, de eene smaalender dan de andere, in welke HOGERBEETS nevens de andere Heeren zeer lelijk ten toon gesteld, en allerlei vuiligheden verspreid wierden, liep het aan tot in het einde van September, eer met zijne ondervraaging een aanvang wierdt gemaakt.

maakt.' Op den tweeëntwintigsten dier Maand, 's avonds ten zes unre, kwamen bij hem in zijne Kamer de Fiskaalen LAURENS SYLLA en PIETER VAN LEEUWEN, de Heeren DE VOOGD, MANMAKER, ADRIAAN PLOOS, ZWARTZENBURG en KOENDERS, Afgevaardigden ter Algemeene Vergaderinge wegens de Provincien *Gelderland*, *Zeeland*, *Utrecht*, *Friesland* en *Groningen*, nevens den Griffier HENRIK POTS. Drie deezer Afgevaardigden hadden den Prins, op deszelfs reize na *Utrecht*, verzeld. Eer men eenen aanvang maakte met vraagen, immers voor dat de Heer HOGERBEETS eenig antwoord gaf, beriep deeze zich op zijn inboorlingschap van *Holland* en op zijn Poorterschap van *Leiden*; verklaarende voorts, door zijne antwoorden voor vreemden, zijne Privilegien niet te willen te buiten gaan. Op de vraage van den Fiskaal VAN LEEUWEN, *of de Advokaat* (OLDENBARNEVELD) hem niet geraaden hadde, *het Pensionarisschap van Leiden aan te neemen?* gaf hij een ontkennend antwoord; maar erkende dat hij den Advokaat raad verzogt hebbende, deeze hem de zwaarigheden voor en tegen onder 't oog gebragt, en voorts hem zijne vrije keuze hadt gelaaten. Aangaande de *Utrechtsche Waardgelders* verklaarde hij, dat dezelve, reeds vóór dat hij Pensionaris was, waren aangenomen; doch met een, dat hij de afdanking niet hadt aangeraaden, alzo hij verstondt, dat der Stede daar mede kleine dienst zoude geschieden. Omtrent zijne onderhandelingen met de *Utrechtsche* Afgevaardigden in '*s Hage*, en 't geen hij met de Staaten binnen *Utrecht* hadt gesproken, antwoordde hij met onderscheiding. En hier mede liep de eerste ondervraaging ten einde. Een tweede onderzoek, acht dagen laater, liep inzonderheid over het voorgevallene te *Utrecht*. 't Liep aan tot in het begin van December, en dus twee volle Maanden, eer eene nieuwe ondervraaging wierdt te werk gesteld. Intusschen weigerde men hem het genoegen, van, nu en dan, een bezoek zijner Huisvrouwe te ontvangen, hoe ernstig ook daar om wierdt aangehouden. Daarenboven wierden alle zijne papieren en aantekeningen uit zijne Kamer gehaald, naardien men meende ontdekt te hebben, dat hij, van buiten, eenige berigten hadt weeten te bekoomen. Op den zesden en zevenden December geschiedde de derde ondervraaging. ANTHONIE

DUIK, Griffier van den Hove van Holland, de twee voorgemelden, als Fiskaal, toegevoegd, voerde thans het woord. Met groote scherpheid ondervraagde hij den gevangene, over zaaken, op welke hij voorheen reeds gehoord was. Als HOGERBEETS daar naa klaagde over zijn lang vasthouden, en zich beriep op het Privilegie, 't welk vorderde, „ dat wanneer „ men iemand, van wegen de Graaflijkheid, wilde beschuldi- „ gen van zijnen lijve, zulks binnen de zes weeken moest „ geschieden", gaf DUIK tot antwoord, *dat dit Privilegie niet meer in gebruik was*, en beschuldigde voorts den Pensionaris, dat hij en de zijnen met de Regeeringen gespeeld hadden naar welgevallen, en nu beweerden dat de Algemeene Staaten in de bijzondere Gewesten, met naame in *Holland*, geen gezag hadden, hoewel men 't voorheen gantsch anders hadt verstaan, toen men te *Groningen* een Kasteel wilde bouwen. HOGERBEETS verdeedigde zich hier op, met te zeggen „ dat 'er groot on- „ derscheid was tusschen *Holland* en *Groningen*; en dat, in „ allen gevalle, verschillende gevoelens, op het stuk van Re- „ geeringe, geene halszaaken waren."

Zints deezen tijd, tot in het einde van Januarij des volgenden Jaars 1619, zag men niet verder om na den gevangenen Pensionaris. Een geestige vond van den vermaarden PETRUS SCRIVERIUS hielp, intusschen, hem en den Heere DE GROOT aan eenige kundschap van 't geen hier en daar omgiug. SCRIVERIUS, woonende te *Leiden*, liet thans drukken de Latijnsche Dichtwerken van den Haagschen Digter JOANNES SECUNDUS. Onder het drukken wierp hij, uit de proefbladen, eenige regels, en vulde de ledige plaats met andere, behelzende 't geen hij de gevangenen wilde doen weeten. Voorts wierden de bladen, die 't geheim inhielden, derwijze ingenaaid, dat ze, in 't afsnijden, gesllooten bleeven, en aldus aan HOGERBEETS, gelijk ook aan DE GROOT, toegezonden. Deeze merkte spoedig den vond; doch de andere, door ouderdom minder vlug van geest, leide het Boek ter zijde, zonder het ingezien, althans den list bemerkt te hebben. Meermaalen liet men hem vraagen, of hij 't Boek geleezen hadde, en daar toe sterk aansporen. Hier uit vatte men agterdogt, vorderde HOGERBEETS het Boek af, en ontdekte, bij aandagtige leezing, den schranderen vond, eer HOGERBEETS daar uit eenig nut hadt getrokken.

Eene

Eene vierde ondervraaging, omtrent den gevangene, wierdt te werk gesteld op den 25 en 26 Januarij des Jaars 1619. Zij liep, inzonderheid, over het voorgevallene in *'s Hage*, met de *Utrechtsche* Afgevaardigden, ten huize van den Klerk TRESEL; als mede over 't gehandelde te *Leiden*, in November des Jaars 1617, ten tijde als daar de tijding was gebragt van 's Prinsen aanstaande komste binnen die Stad. Deeze was de laatste ondervraaging in zijne Kamer. Zedert, gelijk bekend is, benoemde men vierentwintig Regters. Voor deeze verscheen de Heer HOGERBEETS, op den laatsten Februarij, en den eersten en vijfden van Maart. Het aanneemen en onderhouden van Waardgelders was het onderwerp, waar over hier voornaamelijk gehandeld wierdt. Uitdrukkelijk verklaarde hij zich voor de wettigheid der aanneeminge en onderhoudinge dier gehuurde Knegten. 't Is bekend, welk Vonnis deeze Regters in de zaak van 's Lands Advokaat velden, Naa deszelfs ongelukkig einde liet men het Schavot nog eenige dagen staan. Weinig tijds daar naa vervoegden zich drie der Regteren bij HOGERBEETS, om hem te beweegen, in eigen persoon, of door zijne vrienden, vergiffenis te verzoeken. Doch hij 't een en ander kloekmoedig van de hand wijzende, verlieten hem de Regters, in 't heen gaan hem gramstoorig toeduwende: *Zo zult gij dan vaaren als Barneveld; 't Schavot staat 'er nog.* Doch dit gebeurde niet. Want op den achttienden van Mai, door den geweldigen Provoost, voor de Regters ontbooden zijnde, wierdt hij ter eeuwige Gevangenisse verweezen, met verbeurdverklaaring van zijne goederen. Onder het leezen van dit Vonnis wierdt hij zeer ontsteld, en zeide dat *zijne Sententie niet overeenkwam met hetgeen hij verklaard hadt, en hij betering daar van verzogt.* Toen men hem hier op geboodt te zwijgen, sloeg hij met zijne hand op zijnen borst, en riep, met de woorden van den Latijnschen Digter HORATIUS;

Hic murus aheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla palescere culpa,

Dat is;

„ Dit zij een Kop'ren muur, zich niets bewust te weezen,
„ En door geen misdaad te verbleeken, of te vreezen.

Naa-

Naderhand, evenwel, hadt de Heer HOGERBEETS berouw van deeze hevigheid, en verzogt deswegen om verschooning bij Hunne Hoog Mogenden. Van toen af hadden zijne bloedverwanten tot hem vrijen toegang.

HOGERBEETS bleef in 's Hage tot den vijfden Junij, wanneer hij, nevens DE GROOT, 's nachts ten elf uure, onder een geleide van vijfentwintig Soldaaten, over *Dordrecht*, na het Slot *Loevestein* gevoerd wierdt, 't welk hem tot eene bewaarplaatze moest verstrekken.

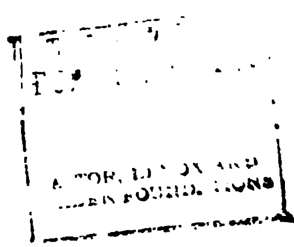
Hij zat aldaar, tot in den Jaare 1626, wanneer, met de verandering van tijden, naa den dood van Prinse MAURITS, op voorspraak van Prinse FREDRIK HENDRIK, zijne gevangenis verligt, en hij, van *Loevestein*, overgebragt wierdt op zijn eigen huis *te Weer*, bij *Wassenaar*, niet verre van *Leiden*. Niet lang, egter, hadt hij genot van deeze vrije lucht. Vijf weeken, naa zijne komst aldaar, overleedt hij, in den ouderdom van vierenzestig jaaren. Geduurende 's Mans opsluiting in den Kerker van Staat, trof hem een zwaare ramp, door 't verlies zijner Echtgenoote, die zich, nevens hem, binnen het geduchte Slot hadt laaten opsluiten. Twintig weeken hadt haare zukkeling aangehouden. Mevrouw DE GROOT, insgelijks de getrouwe medgezellinne haars gevangenen Echtgenoots, geduurende de ziekte haarer lotgenoote, meer dan eens, verzogt hebbende, om Mevrouw HOGERBEETS te mogen bezoeken en oppassen, was telkens afgeslagen, door den onvriendlijken en hardvogtigen Slotvoogd. Verscheiden blijken van kwalijkgezindheid gaf deeze, van tijd tot tijd, omtrent de gevangene Staatsmannen en de hunnen. Gebeeden zijnde om zijne hulpe, tot het behandigen van eenen Brief, aan de Algemeene Staaten, behelzende het verzoek, dat Mevrouw HOGERBEETS, oud van jaaren, en, naa een jaar zittens, der gevangenisse onmagtig, dezelve mogt verlaaten, sloeg hij dat redelijk verzoek van de hand. Zonder naderen last uit '*s Hage*, weigerde hij het Lijk van *Loevestein* te laaten vervoeren. Gunstiger oordeel velde men, over den Heere HOGERBEETS, naa deszelfs aflijvigheid. Niet lang daar naa verworven zijne kinderen de Vrijkooping zijner verbeurdverklaarde goederen; en, ruim veertig jaaren laater, velde de Hooge Raad een vonnis, waar bij de Wethouderschap van *Leiden* verweezen

wierdt

PHILIPS
Grave van Hohenlo,
Vry-Heer van Langenberg,
Luitenant-generaal over Hollant,
Zeeland en Bommelweert.

C.F. Fritsch fecit.

erdt in de betaaling, aan zijne Erfgenaamen, van de Wedde, elke die Stad aan den Heere HOOGERBEETS, als haaren geweenen Pensionaris, nog schuldig was.

Zie BRANDT, *Hist. der Reformatie*, D. II. *Regtspleeging*, enz.

HOHENLO, (PHILIPS, *Graaf van*) hoewel geen gebooren lederlander, verdient, nogthans, eene plaats in ons *Woordenboek*, naardien hij een voornaam gedeelte zijns leevens in deeze Gewesten doorgebragt, den Staat zeer gewigtige diensten etoond, en hier te Lande zijne dagen heeft geëindigd. Na zijne overkomst uit Duitschland, zijnen dienst den Prinse VAN ORANJE hebbende aangebooden, in of omtrent het Jaar 1576, wierdt hij aangenomen op eene Jaarwedde van vijfduizend Gullens. Zeer gelukkig was de intrede in zijnen dienst, dewijl hij, terstond in zijnen eerstèn veldtogt, zich meester maakte van den sterken Schans *Krimpen*, en nog twee andere in dien oord, op den eenentwintigsten Februarij des gemelden jaars. In 't volgende jaar, zich vereenigd hebbende met den Heer VAN CHAMPAGNEI, noodzaakte hij de Bezettingen der Steden *Steenbergen* en *Thoolen* de poorten te openen, en maakte zich, bij een minnelijk verdrag, meester van *'s Hertogenbosch*. Het vertrouwen, welk hij hier door won, was oorzaak, dat, ter gelegenheid eener reize van Prinse WILLEM na *Brabant*, de Ridderschap en Steden eenen voorslag deeden, om den Graaf, geduurende 's Prinsen afweezigheid, tot deszelfs Stedehouder aan te stellen, om over zaaken van Oorlog het bewind te voeren, op een Berigtschrift, welk hem zou worden ter hand gesteld. In de Maand October des Jaars 1577 verscheen de Graaf, met twaalf Vaandelen Voetvolk en honderdvijftig Ruiters, voor *Roermonde*. Vermids de Gelderschen, zo als hij klaagde, hem kwalijk bijstonden, konde hij hier niets meer verrigten, dan, met zes of zeven Blokhuizen, de Stad te benaauwen; die evenwel, meende hij, de zijne zou geworden zijn, hadde niet Don JAN den Heer VAN HIERGES en MANDRAGON derwaarts gezonden, met eenen goeden hoop geoeffend Krijgsvolk. Dit noodzaakte hem, de Stad te verlaaten, op

op den derden Januarij des Jaars 1578. Hij begaf zich toen over de Maaze, in eenen Schans, *Tolen* genaamd. Hier waagde op hem de Bezetting van *Roermonde* eenen kans, doch wierdt, met merkelijk verlies, afgeslagen. Bij eenen nieuwen aanval, egter, door eene talrijker magt, moest hij de Vesting ontruimen. Niet dan met veele moeite haalde hij toen de Steden *Gelder* en *Venlo* over, om van hem eenige Vendelen binnen te neemen; waar naa Don JAN, bij deeze Steden, voor Vijand wierdt verklaard. Geduurende de werkeloosheid van 't Staatsche Leger, welke hier op volgde, konde HOHENLO insgelijks weinig uitvoeren. Alleenlijk bemagtigde hij, in 't einde van 't jaar, terwijl het Hoofdleger de Winterkwartieren ging betrekken, de Stad en 't Slot *Weert*; doch bleef 'er niet langer meester van, dan tot in 't begin des volgenden jaars, wanneer zij, door 't volk van den Hertog VAN PARMA, wederom veroverd wierden.

Terwijl de Stad *'s Hertogenbosch*, in den Jaare 1579, eenigen tijd, in twijfel hing, welk eenen kant zij zoude kiezen, den Staatschen of dien des Hertogs VAN PARMA, wilde HOHENLO deeze gelegenheid te baate neemen, om zich van de Stad te verzekeren. Hij nodigde, ten dien einde, dezelve, door brieven, om Bezetting van hem in te neemen. Doch dit wierdt, niet zonder bitschheid, afgeweezen, en daarentegen het Volk van PARMA, in dien oord insgelijks gelegerd, 't welk groot gebrek leedt, door haar gespijsd. Geweldig stak dit den Graave in den krop, en deedt hem den voorslag doen, aan de Gemagtigden der Nadere Vereeniginge, hoe de Stad, met het doorsteeken van twee Steenwegen, en van den Maasdijk boven *Lithooijen*, merkelijk konde benaauwd worden, en daarenboven van den vijand afgesneeden. Deeze voorslag vondt ingang, en deedt vervolgens HOHENLO den Deemerschen Dijk, als mede den Maasdijk bij *Lithooijen*, doordelven. *'s Hertogenbosch* lag wel haast als in eene Zee; doch bij gebrek aan de noodige hulpmiddelen bij de Staaten, moest hij, in het slaan van een geregeld beleg om de Stad, zijn ontwerp staaken.

HOHENLO, dus lang alleen onledig geweest met het bezetten of inneemen van Steden, hadt nu het hoofd te bieden aan

eenen

eenen hoop onbesoldigde Boeren. Die van *Overijssel*, naamelijk, *Twente*, *Zalland* en *Mastenbroek*, lang geplaagd met de inlegering van onbetaalde Ruiters, hadden 't geduld verlooren, en de Wapens opgevat. Om hen te stillen, of tot reden te brengen, trok de Graaf tegen hen op. Niet zo gemaklijk, egter, viel dit, als men van diergelijken hoop verwagt hadt. De Boeren waren eenige duizenden sterk, en hadden aan 't hoofd een goed getal geoeffende Soldaaten. Zij noemden zich den *Vertwijfelden Hoop*, en voerden in hunne Vaandels een Zwaard met eenen halven Eijdop, met den uitgeloopen Dooier daar nevens. *Zij hadden*, zeiden ze, zinspeelende op deeze leuze, *tot nog toe, niet om 't Ey willen vegten, doch moesten 't nu wel om de Schaal doen.* Meerdere moeite, evenwel, was 'er vast, aan het 't onderbrengen van deezen hoop, zo van wegens 't getal, als de leidslieden en aanvoeders, dan HOHENLO verwagt hadt. Niet zonder gevaar van eigen leeven wierdt hij genoodzaakt, met zijne Troepen, de wijk te neemen tot op de grenzen van het Graafschap *Berg*. Kort daar op, nogthans, zich hersteld hebbende, zat hij hun kort op de hielen, en noodzaakte hen, de wapens neder te leggen. Thans voor *Oldenzeel* getrokken zijnde, deedt hij de inwooners zijn eigen Vaandel voor Bezetting inneemen.

Omtrent deezen tijd was te *Zwolle* eenige oproer ontstaan, ter gelegenheid dat men aldaar weigerde Staatsche Bezetting in te neemen, en eenige afgezette Regenten om den vermaarden MARTEN SCHENK, toen nog Spaansgezind, geschreeven hadden. HOHENLO, derwaarts getrokken, ontmoet SCHENK, op de Hardenberger Heide. Spoedig wierden zij hier handgemeen, op den vollen middag van den zeventienden Junij des Jaars 1580. Het was een zeer heete dag, en het Volk van HOHENLO, 't welk, bovendien, de Zon recht in het aangezigt hadt, zwaar vermoeid, door eenen moeilijken optogt over eene barre Heide, op welke verscheiden lieden van aanzien van dorst versmagt waren. 't Een en ander deedt den strijd eenen uitslag neemen ten nadeele van HOHENLO, die gezegd wordt, hier wel vijftienhonderd Man, en onder deeze verscheiden Edellieden, verlooren te hebben.

Zo

Zo ongelukkig, als in deeze ontmoeting, slaagde hij ook, kort daar naa, in zijne pooging om *Delfzyl* te ontzetten, 't welk door SCHENK en RENNENBERG belegerd wierdt gehouden. Op den eenentwintigsten Julij des bovengemelden jaars, verscheen de Graaf, op de Eems, in 't gezigt der Vestinge, met zevenhonderd Soldaaten, en weinig minder dan vijftig Schepen. Heer JOHAN VAN DUIVENVOORDE, *Heer van Warmond*, Admiraal van *Holland*, kwam hier op den derden dag bij hem. HOHENLO hadt niets mede gebragt om de belegerden te spijzigen: waarom men na *Embden* zondt, in hoope van aldaar iets te zullen opdoen; doch vrugteloos. Nu wierdt in overleg genomen, of hem eene landing geraaden ware; doch men zag 'er af, op de aankomst van RENNENBERG met nieuwe versterkinge. Naa eenige dagen nutteloos toevens, begaf zich HOHENLO heimelijk na *Dokkum* in *Friesland*, van waar hij zich eerlang meester maakte van den Schans *de Opslag*, en vervolgens ook van *Monnikezijl*. Die van *Delfzijl*, hebbende nu vierentwintig dagen 't leeven gehouden bij louter Boter en Kaas, zonder Brood, moesten zich eindelijk gewonnen geeven.

In 't begin der volgende Maand Augustus sloeg de Graaf VAN HEHENLO op weg na *Groningen*. Bij zijne komst te *Nijenroode*, dreef hij de Rennenbergschen van daar tot onder het geschut der Stad, en sloeg zich, met zijn Leger, neder in 't Dorp *Haren*, een half uur gaans van *Groningen*; 't welk hij 's anderendaags zo digt naderde, dat de Overste ZADENISKI, staande aan zijne zijde, met een stuk ijzer, geschooten uit de Stad, aan zijn been gekwetst wierdt. In 't eerst leide men in beraad om *Groningen* in te sluiten; doch dit wierdt afgekeurd, en HOHENLO te raade, om zich neder te slaan in het Dorp *Zuidlaren*. Hier lag hij tot den twaalfden der Maand, wanneer hij op weg sloeg na *Koeverden*. Hij naderde het Stedeken in den avond; en rijdende rondom hetzelve, met Graave WILLEM VAN NASSAU, wierdt deeze, met een zesponds Kogel, uit een der Bolwerken op hem gemikt, het slinker been, pas beneden de knie, in stukken geschooten. Hoewel hij 'er van geneezen wierdt, liep hij 'er, egter, altoos kreupel aan. Naa twee dagen ging de Plaats over aan HOHENLO, bij Verdrag. Daarnaa,

een gedeelte zijns Legers, hier en daar, in Bezetting gelaaten hebbende, voerde hij het overige na *Linge*, en voorts na *Wedde*; van waar hij, het oog hebbende op *Delfzyl*, derwaarts optrok. RENNENBERG; dit smaldeelen van HOHENLO's Krijgsvolk verneemende, zogt daar mede zijn voordeel te doen; en pakt den Graaf aan op de *Bourtanger Heide*. Hevig wierdt hier gevogten, met merkelijk verlies aan weerkanten, doch allermeest aan de zijde van HOHENLO; die hier meer dan duizend man liet, en zelve, met het overschot van 't Leger, de vlugt moest neemen; laatende het Geschut, welk hij voor *Wedde* hadt geplant, in den loop.

In 't volgende Jaar 1581 bevondt zich HOHENLO in *Friesland*; ter gelegenheid der komste van Prinse WILLEM in dat Gewest, derwaarts gereisd op verzoek van 's Lands Staaten. De Graaf verscheen aldaar, om zich te verdeedigen voor de Staaten, ten overstaan van zijne Doorluchtigheid, over zijn gehouden gedrag in het Gevegt op de *Bourtanger Heide*, waar omtrent, meende hij, zommigen hem in zijne eere gekwetst hadden. De Staaten hielden zich, als of hun deeze zaak niet aanging; en zij van een straatgerugt geene rekenschap schuldig waren. Doch HOHENLO bewees hun, dat zij, om kruid, lood en andere versterking van hem ernstig zijnde aangezogt, zijne behoefte niet vervuld, en alzo tot de smaldeeling zijns Legers aanleiding gegeeven hadden; en dat dit de oorzaak was der jongste Nederlaage. Gunstiger was het geluk den Graave, in 't Jaar 1582; wanneer hij, in de Maand September, het beleg geslagen hebbende om *Meegen*, in *Brabant*, zich van die Stad, en andere plaatzen, in dien oord, van mindere aangelegenheid, meester maakte. Merkelijk ongenoegen rees 'er, ten deezen tijde, tusschen den Graaf en SONOY, Stadhouder van *Noordholland*, ter gelegenheid als deeze, zonder den Graave te kennen, de Bezettingen der Steden, zo hier als elders, naar eigen goeddunken, dikmaals verwisselde; 't welk HOHENLO meende, niet dan op zijn bevel, althans niet zonder zijn medeweeten, te mogen geschieden: weshalven hij den Stadhouder met afzetting dreigde. SONOY, kennende 's Graaven heethoofdigheid, nam de toevlugt tot Prins WILLEM; door wiens tusschenspraak, vervolgens, de twist in der minne wierdt bijgeleid.

HOHENLO, wien nu 's geluk, verscheiden maalen, niet zeer voordeelig hadt toegelachen, slaagde evenwel niet altoos even ongunstig. De Spaansche Overste VERDUGO hadt het beleg geslagen voor *Lochem*, in 't Graafschap *Zutfen*. Om hem van daar te jaagen, deedt de Graaf, gesterkt met Graave WILLEM LODEWYK VAN NASSAU, op hem eenen aanval, met vijfendertighonderd Soldaaten en duizend Ruiters, doch wierden, dit maal, afgeslagen. De benaauwde toestand der Stad, binnen welke men, nu al eenigen tijd, zich met paerdevleesch hadt moeten behelpen, was eene genoegzaame drangreden voor HOHENLO, ter spoedige bijeenzamelinge van meerder magt. Deeze bekoomen hebbende, nevens vier zwaare stukken Geschut, naderde hij, van nieuws, de Plaats, en hadt het geluk, den vijand uit eene groote Sterkte, bij 't Huis *ter Wilde*, een half uur gaans van *Lochem*, verdreeven hebbende, eenen openen weg derwaarts te baanen, en de benaauwde Stedelingen van mondkost en andere noodwendigheden te verzorgen. VERDUGO, thans geenen kans ziende om de Stad te winnen, brak het beleg op, en verliet alle zijne Schanzen. Zo gelukkig als in 't ontzetten van deeze Stad, slaagde hij, in 't volgende Jaar 1583, bij *Ter Neuze*, werwaarts hij met negentien Vaandelen Knegten was getrokken, in het bouwen van eenen Schans of geweldig zwaar Blokhuis; dit moest dienen om de Schelde te beveiligen en open te houden, als mede om den vijand in *Vlaanderen* afbreuk te kunnen doen.

Veel nadeels deeden, omtrent deezen tijd, de Spaansgezinden in en om de *Veluwe*, alwaar zij nog de Stad *Zutfen* in hadden. Om hun dien euvelmoed te verleeren, verzamelde HOHENLO, in 't begin des Jaars 1584, eene Bende van omtrent tienduizend man, en verscheen met dezelve voor den sterken Schans, tegenover *Zutfen* gelegen. De Maanden April en Mai sleet hij genoegzaam geheel, zonder iet merkwaardigs verrigt te hebben. Naa veel verlooren arbeid en kosten, wierdt hij, eindelijk, te raade, eene Halvemaan, van verscheiden kleine Blokhuizen, met Schanswerk zamengevoegd, te leggen van den oever ter eener tot aan den oever ter andere zijde der vijandlijke Sterkte. In groote benaauwdheid bragt hij, met deezen vond, zo wel de Stad *Zutfen* zelve, als den Schans daar voor. Nogthans gelukte het, nu en dan, den Veldheere VERDUGO, om de Stad te spijzigen.

Het

Het ontijdig sterven van Prinse WILLEM DEN I, in dit zelfde jaar, voorgevallen, diende ter bevorderinge van HOHENLO tot hooger Krijgsbewind. In de Maand October, naamelijk, zondt de Graaf een uitvoerig Vertoog aan de Hollandsche Staaten, waar in hij, naa eene optelling van zijne diensten, den Lande beweezen, verzogt om onderrigting, onder welken naam hij, die tot nog toe, als Luitenant-Generaal, in den Eed van wijlen zijne Doorluchtigheid gestaan hadt, voortaan zoude gebieden over de Krijgsmagt, welke, volgens zijn schrijven, thans geenen anderen Eed wilde doen, dan aan Graave MAURITS en aan de Staaten van Holland. Tevens klaagde hij, in dit Vertoog, over de Algemeene Staaten, die hem, voor de honderdduizend Guldens, door zijne Vrouwe Moeder aan hem overgemaakt, en hunnenthalve door hem gespild, nooit eene redelijke voldoening hadden willen geeven. Men hadt hem, in zijne verlegenheid om gereede penningen, wel geweezen op de Stad *Roermonde* en 't Huis te *Meghen*, om 'er vierduizend Guldens te beuren, doch hij aldaar geen enkelen stuiver kunnen bekoomen. Hierom herhaalde hij zijn verzoek, om te mogen weeten, onder welken Eed voortaan het Krijgsvolk staan zoude; als mede, waar hij de penningen zoude vinden, noodig tot zijnen overtogt na *Zeeland*, werwaarts hij, omtrent deezen tijd, was ontbooden, om op den vijand een waakend oog te houden.

De Staaten van Holland, over dit schrijven, het gevoelen van den Raad van Regeeringe hebbende ingenomen, en naa behoorlijk overleg in hunne Vergaderinge, wierden voorts te raade, aan den Graave eenige Gemagtigden te zenden. Hun last hieldt in, denzelven, uit naam der Staaten, te bedanken voor de menigvuldige en getrouwe diensten, aan den Lande beweezen, met verzoek om in 't vervolg, met den zelfden ijver, daar in te volharden, en met naame, om zijne overkomst na *Zeeland* te verhaasten, ten einde om het ontzet van *Antwerpen* te bevorderen, 't welk thans, door 's Lands vijand, belegerd was. Wijders moesten de Afgevaardigden bij den Graave aanhouden, dat dezelve den last van *Algemeenen Veldoverste* geliefde te aanvaarden, van wegen de Staaten van *Holland* en *Zeeland*, en daarop den Eed af te leggen. Voor deeze waardigheid moesten zij

zij den Graave aanbieden eene maandelijksche Wedde van vijftienhonderd, of ten meeste tweeduizend Guldens. Voorts zou het Krijgsvolk den Eed van getrouwheid doen aan de Regeeringe, en dien van gehoorzaamheid aan den Graave. Alle deeze voorslagen liet HOHENLO zich welgevallen; die, voorts daar op, na *Zeeland* de reize aannam, en van daar na *Bergen op den Zoom*, met een goed deel Krijgsvolk, om die Stad te dekken tegen een verraad, waar van hij de lucht hadt gekreegen, haar gedreigd door den Overste der Stad BEERWOUD, doch die nu, door HOHENLO, in alle zijne gangen, wordende naagegaan, van zijn snood ontwerp afzag en tot den Hertog VAN PARMA overliep.

In den aanvang des Jaars 1585 deedt de Graaf VAN HOHENLO eenen aanslag op *'s Hertogenbosch*, die, in 't eerst, zich gunstig liet aanzien, doch eindelijk geheel te leur liep. De stoutheid des bedrijfs verdient dat wij 'er een beknopt verslag van geeven. De aanslag geschiedde met overleg en medewerking van eenen Hopman JULIAAN VAN KLEERHAGE, een *Brusselaar*, doch getrouwd met eene Vrouwe van goeden huize van *'s Hertogenbosch*, en dus der gelegenheid van die Stad volkomen kundig. De Graaf, thans toebereidzels maakende tot het ontzet van *Antwerpen*, hadt eene goede Krijgsmagt verzameld te *Bergen op den Zoom* en andere plaatzen in dien oord. Van deeze nam hij tot zich vierduizend Knegten, en eenig Paerdevolk, en verscheen 'er mede, in den nacht van den negentienden tot den twintigsten van de Maand Januarij, voor *'s Hertogenbosch*. Toen zondt hij zestig Soldaaten af, onder Hopman KLEERHAGE, die, gantsch stil, over de Hamei geklommen, zich verschoolen in twee ledige Dagwagthuisjes, buiten de Vuchterpoort. Bij het openen van dezelve, 's morgens ten acht uure, koomen zij uit hunne schuilplaatze ten voorschijn, overvallen de wagt, dooden 'er eenigen van, drijven andere op de vlugt, en overmeesteren aldus de Poort. Nu koomen de Soldaaten, welke HOHENLO bij zich hadt gehouden, insgelijks toeschieten. Onder de vreugdekreet *Victorie! Victorie!* streeven ze gezamentlijk ter Stad in. Eenigen maaken zich meester van het Geschut en den Kruidtoren op de Wallen; anderen rukken, tot hun ongeluk, door de Koningsstraat tot

voor

voor de Postelstraat. Hier vernamen ze eenige Ruiters, 's daags te vooren in de Stad gekoomen tot geleide van eenige Koopmanschappen, en thans, om te vertrekken, wederom opgezeeten. De Staatschen, hier van onbewust, en mids de Ruiters weerstand booden, meenden thans dat de toeleg ontdekt was, en worden van benaauwde vreeze bevangen. Intusschen kwam de Heer van HAUTEPENNE, die hier ziek hadt gelegen, en nog niet volkomen hersteld was, mede ten voorschijn, en gaf de noodige bevelen, om den Staatschen zo op de Wallen als in de Stad, te keer te gaan. Angst onder deeze, en zorgeloosheid onder de eerstgemelden, die, onkundig van 't geen hunnen makkeren wedervoer, vast aan het plonderen waren geslagen, was oorzaak dat de Boschenaars wel haast de overhand bekwamen, en veelen ter Poorte uit dreeven. HOHENLO, niets anders waanende of de Stad ware de zijne, dit vlugten ziende, meende van spijt te barsten. Vergeefs nam hij schelden, vloeken, dreigen en slaan te baate, om den vlugtenden hoop tot staan te brengen en te rug te drijven. Hier bij kwam nog, dat de Portier, bij 't verrassen der Stad gewond en gevlugt, nu wederom ten voorschijn kwam, de Valbalken der Poorte los liet, en alzo dezelve digt kreeg. KLEERHAGE, meenende dat op HOHENLO's last de Poort gesllooten was, deedt, van binnen, nog eenigen tegenweer; tot dat hij, alles verlooren agtende, van den Kruistoren in de Gragt sprong, en alzo zijn leeven bergde. Meer dan vierhonderd man, aan 's Graaven zijde, schooten 't leeven in bij deezen mislukten aanslag.

Beter gelukte aan HOHENLO, in dat zelfde jaar, de toeleg op *Liefkenshoek*. Nevens JUSTINUS VAN NASSAU, Natuurlijken Zoon van WILLEM DEN I, thans Admiraal van *Zeeland*, derwaarts gezonden, door de Staaten, verscheenen ze voor de Plaats met eenige wel bemande Hulken. In de Marzen van deeze plaatsten ze een goed aantal Musketiers, die, bij wasfend water en 't rijzen der Vaartuigen, zo hoog stonden, dat ze over de Borstweeringen konden heenen zien, en het dien van binnen zo bang maakten, dat ze spoedig van schieten aflieten. Thans eenige manschap hebbende doen aan land treeden, gaf de Bevelhebber straks de Vesting over aan HOHENLO; wien 't, kort daar naa, bij zommigen, kwalijk wierdt genomen, dat hij, zo als

de Heer VAN ALDEGONDE hem geraaden hadt, thans verzuimde, eene Sterkte op te werpen op den Dijk, aan 't gat bij *Kallo*; als zullende hij, door dit middel, merkelijk nadeel hebben kunnen toebrengen aan den befaamden Brug, door PARMA voor *Antwerpen* geslagen. Anderen, egter, spraken, hier omtrent den Graaf vrij van alle schuld. Merkelijken weer deedt, inderdaad, HOHENLO, om die Stad tot hulpe te koomen; zo aan den Kouwensteinschen Dijk, als door zich in persoon na *Antwerpen* te begeeven, om de Burgerij te vertroosten en moed in 't hart te spreeken. Hij vertoefde 'er eenigen tijd, en vermaande, bij zijn vertrek, met milde beloften, de Wethouderschap tot eene standvastige volharding. Men weet, hoe 't, kort daar op, met de Stad verging.

Toen vervolgens de Graaf VAN LEICESTER, door 's Lands Staaten, tot Algemeenen Landvoogd was aangenomen, deedt hij den Graave VAN HOHENLO het Algemeene Stadhouderschap onder hem, over de geheele Krijgsmagt der Vereenigde Gewesten, aanbieden. Doch de Graaf bedankte beleefdelijk voor deeze eere, en wees het aanbod van de hand; hij gaf voor reden, dat hij zijne schouders te zwak kende tot het draagen van zo een zwaaren last. Agter deeze voorgewende, was, meende men, als eene waare reden verborgen, dat hij, liever dan den Engelsman, tot zijne betaalsheeren hadt als de Staaten van *Holland* en *Zeeland*, welke hem voor Stedehouder huns bijzonderen Landvoogds hadden aangenomen.

Bestendig onthieldt zich nu HOHENLO in den oord, alwaar de Spanjaards hunne voornaamste kragt oeffenden. Zij hadden thans het beleg geslagen voor de Stad *Grave*, welke door den Graaf merkelijke hulp wierdt toegebragt, door zijn bevel tot het doorsteeken der Dijken; waar door hij MANSFELD verhinderde in zijn oogmerk tot het opwerpen van eenen Schans. Tevens gaf het water, welk hij, hier door, over 't Land bragt, hem gelegenheid, om met Schuiten de benauwde Stedelingen van Eerwaapen te verzorgen. Grooter, egter, was de afbreuk, welke hij, omtrent dien zelfden tijd, den vijand toebragt, door een gevegt, welk hij hieldt met eenige Spaansche Troepen, die van boven herwaarts kwamen, om de Koninklijke magt te versterken. Ruim driehonderd Koningsgezinden, en onder deeze ver-

schei-

ſcheiden Bevelhebbers, ſchooten 't leeven in bij die ontmoeting; welke, evenwel, ook op ruim honderd man van de Staatſchen op gelijken prijs te ſtaan kwam. Een gevolg deezer zege was, het winnen van de Huizen *Batenburg* en *Empel*, en het verzorgen van *Grave*, van mond- en krijgsbehoeften, met tusſchen de dertig en veertig Schuiten.

Kort naa dit voordeel, deedt HOHENLO eenen inval in *Braband*; zijn oogmerk was, zich aldaar van eenige Sterkten te verzekeren. Toen hem dit mislukte, zogt hij zijne teleurſtelling te boeten met het berooven en plonderen van de Langeſtraat. Op deezen zelfden togt leidde de Graaf eene hinderlaage bij *Breda*. Uit deeze deedt hij eenen aanval op een Spaansch Kornet, en verſloeg hetzelve, en kreeg, daarenboven, zekeren Engelſchen Hopman, WALTA genaamd, gevangen. Eertijds hadt deeze de Stad *Aalst* verkogt, was zedert tot den vijand overgeloopen, en hadt denzelven al dien tijd gediend. HOHENLO zondt den verraader aan den Graave VAN LEICESTER, in den waarſchijnlijken waan, dat deeze hem, voor zijn wanbedrijf, naar verdienſte zou doen ſtraffen. De Engelſche Landvoogd, daarentegen, ſchonk hem niet ſlegts zijne vrijheid, maar gunde hem vervolgens eene plaats onder zijne lijfwagt. Gegrond en regtmaatig was dan ook het morrend geluit, welk deswegen, bij HOHENLO en andere Nederlandſche Overſten, opging. Gereedelijk liet hij zich daarom overhaalen, op het verzoek van een goed aantal Krijgsbevelhebbers, om den Landvoogd zeker Geſchrift te overhandigen, waarin dezelve hun ongenoegen te kennen gaven, over het bevorderen tot hooger bewind van uitlandſche Krijgslieden, vooral Engelſche, ten nadeele van de inlanders.

In dit zelfde jaar keerde de Graaf wederom voor *Zutfen*, alwaar hij, ruim twee jaaren geleeden, insgelijks zijne Krijgshaftigheid betoond hadt. Thans, omtrent het midden van de Maand October, bemagtigde hij eenen der Schanzen, voor de Stad, waar in driehonderd Soldaaten lagen. In het beſtormen der Sterkte ontving HOHENLO eene wonde in 't aangezigt, die hem, vermids 'er het koudvuur in kwam, en de koorts daar toe ſloeg, den dood dreigde, doch eindelijk, zich tot geneezing ſchikkende, hem in zo verre met den ſchrik vrij liet.

Terwijl de Graaf nog aan deeze wonde zukkelde, deedt hij zich na *Delft* voeren, op de ingekoomene tijding van LEICESTERS naderende vertrek na *Engeland*, in de meening om van denzelven affcheid te neemen. Doch de Landvoogd nam zijnen weg voorbij *Delft* na *Maaslandfluis*, zonder den Graaf aan te fpreeken of te ontbieden. Deeze, hier uit eenig misnoegen bij den Engelsman op hem vermoedende, deedt, door brief en bode, zijne bereidvaardigheid betuigen, ingevalle tegen hem eenige aanklagt ware, zich deswegen te zuiveren. Veelligt zat den Landvoogd 's Graaven ftraks gemelde vrijmoedigheid nog in den krop. Althans HOHENLO bekwam geen ander befcheid, dan dat hij den Engelfchen Hopman EDUARD NORRITS veronge-lijkt hadt. 't Was, naamelijk, gebeurd, dat deeze nevens den Veldmaarfchalk PELHAM, bij den Graaf, te *Geertruidenberg* ter maaltijd genodigd zijnde, de beide Engelfchen, over tafel, in hevige woorden raakten. HOHENLO, wien deeze ftoornis der vreugde verdroot, geboodt, met eenige hevigheid, aan beiden het zwijgen. NORRITS, in ftede van gehoorzaamen, hierop bitsch befcheid geevende, worp hem de Graaf, die driftig van aart was, met het dekzel van een gouden Kop naar 't hoofd, zo dat hij er door gekwetst wierdt. Thans ontveinsde NORRITS 't geen hem in 't hart ftak. Naderhand, op eenen tijd als HOHENLO in '*s Hage* was, kwam hij aldaar, heimelijk, met eenige Muskettiers, onzeker met wat inzigt. Zeker is't, dat de Hollandfche Staaten daarop geen goed oog moeten gehad hebben, wijl zij hem, zo dra ze 'er agter kwamen, deeden vertrekken. Zedert zondt NORRITS een brief van uitdaaginge tot een tweegevegt aan den Graave, die daarop antwoordde, zo dra hij geneezen ware, hem voldoening te zullen geeven. Doch als LEICESTER hier agter kwam, om iet ergers te verhoeden, nam hij NORRITS mede na *Engeland*. Door dit voorval bleef het gefchil voortduuren, tot in de lente des volgenden jaars, wanneer het, door de tusfchenfpraak van Prinfe MAURITS en den Heere BUKKENHORST, Engelfchen Gezant, wierdt bijgeleid. Zedert heeft de Graaf, meer dan eens, aan verfcheiden perfoonen, verzekerd, dat LEICESTER een aanflag op zijn leeven hadt gefmeed. Ook zijn 'er bewijzen voor handen, dat Koningin ELIZABETH bevel hadt gegeeven om hem op te ligten; doch dat haar

Ge-

Gezant zulks afried, om de zwarigheden, daar mede gemoeid: onder andere dat de Graaf thans zo groot gezag hadt in de Nederlanden, dat men de Steden en Plaatzen, staande onder zijn bewind, bezwaarlijk van hem zoude aftrekken; als mede dat het vatten van HOHENLO den jongen MAURITS, die hem als zijnen Vader aanmerkte, ligtelijk geheel en al van *Engeland* zoude kunnen vervreemden.

LEICESTER hadt nog de reize na *Engeland* niet aangenomen, toen Prins MAURITS en HOHENLO eenen inval deeden in *Brabant*, met oogmerk om alzo den Hertog VAN PARMA te verwijderen van de Stad *Sluis*, welke hij thans belegerd hieldt. Zij verbrandden verscheiden Dorpen en gehugten, plonderden de Huizen *van Loon* en *Baxtil*, en verspreidden alzo schrik en verwoesting door 't gantsche Gewest. Zij namen den aftogt, op het naderen van HAUTEPENNE. MAURITS reisde na *Zeeland*, doch HOHENLO, blijvende in dien oord, leide een Brug over de Maaze, en sloeg 't beleg om den Schans *Engelen*. HAUTEPENNE tastte hem hier aan, en doodde hem bijkans driehonderd man, doch verloor 'er ruim zo veel, en zelve, nog dien eigen dag, het leeven, aan eene wonde, in dat gevegt bekoomen. De Schans viel kort hier na in handen van HOHENLO, die hem voorts met den naam *Crevecoeur*, dat is, Hartzeer, doopte. Thans besloot de Graaf, op *'s Hertogenbosch* eenen kans te waagen; en, meent men, zou dezelve ook gelukt zijn, indien hem genoegzaame versterking ware toegeschikt. Doch uit afgunst tegen zijne eere schijnt hem dezelve, door kwalijkgezinden, te zijn onthouden. Althans wordt verzekerd, dat Hopman KLEERHAGE, boven vermeld, zich ergens zou hebben laaten ontvallen, *dat 'er genoeg in voorzien was, om Graaf* HOHENLO *niet veel te doen uitvoeren*. Dit was alzo olij in 't vuur, staande het misverstand, zints eenigen tijd, tusschen LEICESTER en HOHENLO gereezen.

Zommigen, in aanmerking neemende het nadeel eener voortdurende verwijderinge, tusschen Mannen van zo veel aanziens en gezags, begonnen nu hunne poogingen aan te wenden om hen te zamen te bevredigen. LEICESTER was daar toe niet ongenegen, doch de andere tot zo verre afkeerig, dat hij zelf zich niet wilde laaten beweegen, om van *ter Veere* na *Middelburg*

te koomen, tot het houden van een mondgefprek. Hij gaf voor reden, geenen kans te zien tot eene oprechte verzoening, na alle de blijken van ongenegenheid, door den Landvoogd hem beweezen; doch hij voegde 'er nevens, gemerkt de onontbeerlijkheid van 's Landvoogds bewind tot dienst van het Land, voor zich zelven niets anders te begeeren, dan een eerlijken Ontflagbrief, met verlof om na *Duitschland* te mogen keeren, of na *Deenemarken*, welks Koning, gelijk hij met brieven toonde, onlangs om zijne overkomst verzogt hadt. Alleenlijk vorderde hij vooraf, dat de Steden en Sterkten, onder zijn gebied, welke hij zou moeten ruimen, gefteld wierden onder het gezag van de geenen, welke hij diende, te weeten, de Staaten van Holland en Prinfe MAURITS, met herftelling van de Vrijheden en Voorregten, bij dezelve genooten, ten tijde van Prinfe WILLEM DEN I. Te meer drong de Graaf hier op aan, alzo hij zeide, daar omtrent verfcheiden misbruiken en inbreuken te hebben vernomen, door de opsoerigheid der Ingezeetenen tegen de Overheid, als mede de heimelijke beleidingen en valfche uitftrooizels van zommige Predikanten en andere Kerkelijke perfoonen. Indien deeze misbruiken geweerd, en zekere perfoonen uit het Hof des Landvoogds gezet wierden, wilde hij zich voor de voeten van LEICESTER nederwerpen, uit eerbied voor hem, en vooral voor Koninginne ELIZABETH. De fierheid van den Duitfcher, door niet te willen afgaan van zijne aanbiedingen, en de listige heerschzucht des Engelsmans, wiens bewilliging vermindering van aanzien ten gevolge zou gehad hebben, was oorzaak dat 'er niets wierdt van de gewenschte bevrediginge.

Niet veel gedenkwaardigs fchijnt HOHENLO verrigt te hebben, zints deezen tijd tot in den Jaare 1593, wanneer wij hem, in 't Staatfche Leger onder Prins MAURITS, in 't beleg van *Geertruidenberg* ontmoeten. Een inval van HOHENLO baarde hier een zwaaren ramp voor de belegerden. Gemerkt hebbende, dat de Bevelhebbers binnen de Plaats, van den Toren der Groote Kerke, alles, wat in 't Leger omgingen, befpiedden, en, daarbenevens, weetende dat 'er, dagelijks, ontzet verwagt wierdt, maakte de Graaf een valsch Alarm, aan dien kant, van welken het ontzet moest naderen. Straks klom de

Stad-

Stadvoogd met eenige Overften op den Toren, om te verneemen wat 'er gaande ware. Thans nam HOHENLO zijnen flag waar. Eene menigte ftukken Gefchut, welke hij op den Toren gemikt hadt, doet hij, op eenmaal en te gelijk, losbranden, met dat gevolg dat het gebouw nederftortte, en den Bevelhebber nevens eenige Overften in zijnen val medefleepte. Naderhand bekwam de Graaf zelve eene wonde, in eene der fchermutzelingen, welke hij, dikmaals, te ligtzinnig waagde.

't Laatfte krijgsbedrijf van den Graave VAN HOHENLO, was de bemagtiging van *Gennep*, in den Jaare 1599. Zijne leevenswijze, voornl in 't laatfte zijner dagen, zal de reden geweest zijn, dat hij, zedert, niet veel aanmerkelijks konde verrigten. Hij hadt zich overgegeeven aan brasfen en drinken, en bekwam hier door eene ftramheid in de Leden, welke hem tot den Dienst onbekwaam maakte. Zijne dapperheid, hoewel nu en dan met roekeloosheid gepaard, wierdt algemeen geroemd. Zijn beleid, egter, was daar aan niet evenredig. En dit zal, veelligt, de oorzaak geweest zijn, dat meenig aanflag hem mislukte, en hij geene zo groote voordeelen als Prins MAURITS heeft behaald. Hij ftorf te *Tifelftein*, op den vijfden Maart des Jaars 1606.

Zie BOR, VAN METEREN en HOOFT.

HOL, (JAN) een Schoenmaakersgezel, geboortig te *Heel*, een Dorp in den *Bommelerwaard*; een eerroovend Lasteraar der Amfterdamfche Regeeringe, welke, door opftooken van anderen, of in 't vooruitzigt op eene goede belooning, dezelve in merkelijke moeite bragt; in den tijd, toen zekere lieden haar geen genegen hart toedroegen, ter zaake van het vermaarde gefchil, raakende het overzenden van de Nominatie van Schepenen van *Amfterdam* aan Prinfe WILLEM DEN III., terwijl deeze op den throon van *Engeland* zat, en aldaar zijn gewoon verblijf hieldt. 't Geval van den eerloozen JAN HOL wordt aldus verhaald.

In den aanvang des Jaars 1689 zich bevindende in den Schans *Philippine*, wierdt hij aldaar in hegtenisfe genomen. Men zag

hem

hem aan voor een Verspieder, omdat hij verzeld was van eenen vrouwspersoon, in mansgewaat verkleed, en die naderhand bleek, met hem in ongeoorlofde gemeenschap geleefd te hebben. De Ligtekooi, daar men geenen vat op hadt, liet men, na eene korte opsluiting, met eenig reisgeld, loopen. HOL, bij welken men eenige verdagte papieren hadt gevonden, wierdt eerst te *Philippine*, en vervolgens te *Sluis in Vlaanderen* ondervraagd. Doch vermids zijne bekentenis zeer verward was, en zomtijds zich zelve wedersprak, schreef de Graaf VAN HOORNE, Gouverneur der plaatze, over het geval aan de Algemeene Staaten; die, vervolgens, last gaven om den gevangene over te zenden na *'s Hage*, alwaar hij de Voorpoort tot zijnen Kerker bekwam. Door Gelastigden van den Raad van Staate, bij herhaaling, ondervraagd zijnde, kwam 's Mans bekentenis, hoofdzaakelijk, hier op neder: „ Voorzien van „ eenen Brief van voorschrijvinge van den Heere VAN WERKENDAM aan Burgemeesteren van *Amsterdam*, was hij, in „ 't laatst van 't Jaar 1688, in deeze Stad gekoomen, met „ oogmerk om den Heeren voor te slaan een middel van zijne uitvindinge, om versch water in of nabij de Stad te „ brengen. Zijn voorslag zijnde van de hand geweezen, en „ hij, diensvolgens, op zekeren avond uit de Stad willende „ vertrekken, was hem, op de Utrechtsche Straat, een Heer „ ontmoet, die hem afvraagde, of hij de persoon niet was, die „ eenen Brief aan Burgemeesteren hadt gebragt? HOL, hierop „ toestemmende geantwoord hebbende, hadt de onbekende Heer „ hem mede genomen, en in een huis gebragt, alwaar nog andere Heeren zaten. Hier wierdt hem gevraagd, of hij wel „ eenen Eed van geheimhoudinge zou willen afleggen, indien „ men hem eene zaak van gewigt toevertrouwde. Hij toonde „ zich daar toe genegen, indien het geheim iet goeds ware. „ Thans vergde men van hem, het overbrengen van eenen „ Brief aan den Gouverneur van *Rhijnberk*, welke Stad toenmaals in Fransche handen was, en eenen anderen aan den Heere DE LOUVOIS, Staatsdienaar van Koning LODEWYK DEN XIV. „ De vergaderde Heeren waren drie in getal, en een van hun „ APPELMAN genaamd. De naamen der twee overigen wist hij „ niet, maar wel dat ze langer van lichaamsgestalte waren dan

„ deeze

„ deeze Heer. Vervolgens hadden ze hem twee Brieven ter
„ hand gesteld: den eenen aan den Gouverneur, den anderen
„ aan den Koning zelven, doch onder omslag aan LOUVOIS.
„ Voor het veilig bezorgen van deeze Brieven hadt men hem
„ honderd Rijksdaalders beloofd, en de helft daar van op hand
„ gegeeven. Met een Cachet, waar op een gekroond Cijfer
„ stondt, waren de Brieven verzegeld. Op den eersten dag
„ des Jaars 1689 was hij, met de Brieven, vertrokken uit *Am-*
„ *sterdam* na *Rhijnberk*; welks Gouverneur, op het vertoo-
„ nen van den Brief, hem hadt voortgeholpen op *Urdingen*;
„ van waar hij, over *Nuits*, *Bon*, *Rijnbach*, *Montrojal*,
„ *Saarlouis*, *Mets*, *Verdun*, *Chalons* en *Parijs*, na *Versail-*
„ *les* was voortgereisd. Hier hadt hij, voor den Geheimschrij-
„ ver van den Heere DE LOUVOIS, den Brief, aan den Koning
„ gerigt, uit het Neder- in 't Hoogduitsch vertaald, waar uit,
„ vervolgens, dezelve, door den Geheimschrijver, in 't
„ Fransch was overgezet. De Brief behelsde een verzoek aan
„ den Koning, om de Amsterdamsche Heeren, tegen 't midden
„ van April, door middel van een Leger, van de dwingelandije
„ des Prinsen VAN ORANJE te koomen verlossen; ten welken
„ einde, naa dat de Steden *Nijmegen* en *Graave* waren ingeno-
„ men, de Troepen, door de *Veluwe* en over *Utrecht*, op
„ *Amsterdam* moesten aantrekken. De Brief was getekend
„ J. APESZ, HENRIK DE LAAT. HOL hadt, aan den Heere DE
„ LOUVOIS, duidelijk bemerkt, dat dezelve diergelijk schrijven
„ te gemoete zag. Eindelijk hadt men hem, met een ongete-
„ kenden Brief, en zonder opschrift, te rug gezonden, doch
„ mondeling belast, om dien Burgemeester APPELMAN in eigen
„ handen te stellen." Dus luidde de bekentenis van den eerloo-
zen JAN HOL. Den straks gemelden Brief, in 't Fransch ge-
schreeven, hadt men, inderdaad, bij hem gevonden, ten tijde
zijner gevangenneeminge. Behalven eenige schoone beloften,
las men daar in een verzoek om nader berigt van de magt, wel-
ke de gewaande Schrijvers van den Brief aan den Koning reeds
in handen hadden, tot het gelukkig doen slaagen van deszelfs on-
derneeming. Eindelijk hadt men nog bij HOL gevonden een
eigenhandigen Brief van den Heere DE LOUVOIS aan den Gouver-
neur van *Duinkerken*, behelzende een bevel om hem spoedig
voort te helpen.

De

De verhooring was geschied vóor Gelastigden van den Raad van Staate, op onderscheidene tijden. Wat de gevangene daar in bekend hadde, bleef geheim. Alleenlijk lekte 'er dit van uit, dat hij zich zelven niet gelijk bleef, maar dat hij eenige Amsterdamsche Regenten hadt beschuldigd. Bijkans tien Maanden verliepen 'er, zints HOLS laatste verhoor, dat hij van nieuws ondervraagd wierdt. Thans, 't was op den zevenentwintigsten van Louwmaand des Jaars 1690, herhaalde hij zijne voorgaande bekentenis, met bijvoeging, dat de Heeren, door welke hij was afgezonden, een heimelijk verbond hadden gesloten met den Koning van *Frankrijk*. Acht dagen laater stondt de gevangene, van nieuws, binnen. Om eene proeve te neemen van 's Mans standvastigheid in zijne bekentenisse, voerde men hem thans te gemoete, dat 'er eenige Heeren van *Amsterdam* buiten stonden, tegen welke hij zoude verhoord worden. Op dat enkel zeggen bleek zijn eerloos hart; met angst en ontroering riep hij uit: *ô God, ik kenne niemand van die Heeren. Ik heb ze nooit gezien. Zij zijn onschuldig.* Nu bragt men hem op den Pijnbank, en kreeg, eens en andermaal, vóór, onder en na de pijniging, uit hem, de bekentenis „ dat hij geene Amsterdamsche Heeren kende; en dat alles „ verdicht was; dat hij zelve de brieven aan den Gouver„ neur van *Rhijnberk* en aan den Koning van *Frankrijk* op„ gesteld, verzegeld en besteld hadt, alleen met oogmerk om „ te beproeven, of de Franschen wel zo loos waren, als men „ van hun vertelde, en met één om hun eenig geld afhandig „ te maaken." Op deeze herhaalde bekentenisse verwagtte men nu eene evenredige straffe. Doch men vondt geraaden, hem nogmaals met den Pijnbank te dreigen. Van nieuws hernam hij thans de eerste beschuldiging, met bijvoeging van eenige omstandigheden; alle 't welk hij, egter, wederom in den halze haalde, op de bedreiging van scherper onderzoek. Hoog en duur betuigde hij nu, nimmer door iemand te zijn afgezonden, en bevestigde deeze betuiging buiten pijn en banden. Bij vonnis van den Raad van Staate, wierdt de eerlooze JAN HOL, zedert, veroordeeld tot geezeling en brandmerk, voorts eene opsluiting van vijftien jaaren in het Tugthuis, en eindelijk eene altoosduurende ballingschap buiten de Veréénigde Nederlanden. In Wintermaand

des

des Jaars 1690 ontving hij zijne openbaare straffe te *'s Hertogenbosch*. Twijfelagtig is het, of de overige deelen van zijn Vonnis aan hem volvoerd zijn. Althans vindt men aangetekend, dat hij, ruim veertien Maanden laater, om eenig ander misdrijf, te *Rotterdam* met den dood gestraft is.

Zie. J. WAGENAAR, *Beschrijving van Amsterdam*.

HOLDINGA, (WILKO) een *Friesch* Edelman, en een waardig lid van het aanzienlijk Geslagt van dien naam, 't welk aan de oudste en voornaamste Huizen van het Gewest vermaagschapt was. Zijn Overgrootvader en Overgrootmoeder waren BOTTE HOLDINGA en LUIPK of LUPK BOLTA, *in*, of *te Morra*. In een tweede huwelijk hadt BOTTE ter Huisvrouwe WYTS JUWSMA, Weduwe van SJAARD JONGEMA. BOTTE, Vader van onzen WILKO, overleedt te *Embden*, in den Jaare 1577, en zijne Moeder te *Leeuwarden*, in 't Jaar 1582. Zijn Oom, MENNO HOLDINGA, was te *Munchen*, in *Beijeren*, getrouwd, en hadt aldaar kinderen verwekt, die, zedert, na *Friesland* schijnen gekeerd te zijn. Althans is 'er eenig blijk voorhanden, dat zij op *Holdinga-State*, te *Finkum*, gewoond hebben. Een ander Oom, WILKO genaamd, liet het leeven, in eenen Oproer, te *Groningen*. Wijders hadt hij twee Moeien: EMERENTIANA, gehuwd aan den vermaarden ENTES, en DODONEA, of DOED, Huisvrouw, eerst van HECTOR VAN HOXWIER, en vervolgens van JOHAN VAN BOETZELAAR VAN ASPEREN.

WILKO's Vader was BOTTE HOLDINGA, zijne Moeder HAT EYSINGA. Zucht tot Vrijheid, zo wel als tot de Weetenschappen, gaf nieuwen luister aan zijne adelijke afkomst. De zorgvuldige aankweeking der letterliefde deedt hem, eerlang, eene plaats verwerven onder de Raadsheeren van het Provinciaale Gerigtshof van *Friesland*. De eerstgemelde hoedanigheid noopte hem, zo ras het vermaarde Verbondschrift der Edelen, in het Gewest, was bekend geworden, onder hetzelve zijnen naam te schrijven, en aan de ontwerpen van den Stadhouder AREMBERG tegenstand te bieden. Deeze kloekmoedigheid kwam hem op de vlugt

vlugt uit het Vaderland te ſtaan. Hij week na *Embden*, wierdt vervolgens ingedaagd, en, bij niet verſchijnen, gebannen. Niet ledig beſteedde hij hier zijnen tijd. Door de zorge zijns Vaders, een man van letteren, aan de Hoogeſchoole te *Leuven* eene geleerde opvoeding ontvangen hebbende, bezat hij den noodigen voorraad van kundigheden, om den tijd zijner uitlandigheid althans niet onaangenaam voor hem zelven te beſteeden. Hij ſchreef verſcheiden Verhandelingen, meestal loopende over 't een of ander onderwerp der Natuurlijke Hiſtorie. De Schrijvers, welke dit verhaalen, maaken geen duidelijk gewag, of zij, door den druk, waereldkundig zijn geworden. Naa dat de woede der tijden eenigzins bedaard was, keerde hij weder in zijn Vaderland, alwaar hij, hoewel dit niet uitdrukkelijk vermeld wordt, wederom in 't een of ander bewind zal geſteld zijn. De tijd zijns overlijdens wordt niet uitdrukkelijk vermeld. Zekerlijk moet dit zijn voorgevallen, naa den dertigſten October des Jaars 1594, op welken zijn Uiterſte Wil gedagtekend was. Driemaalen is hij getrouwd geweest: eerst, met TET SJAARDA; vervolgens met N. N. ROORDA, te *Breda*, in den Jaare 1574, overleeden; en eindelijk met HELENA BUNAU, Weduwe van IDZERD DOUMA. Bij deeze drie Vrouwen hadt hij verwekt de volgende kinderen: I. FEIO, een jongeling van uitſteekenkende verwagtinge, doch, al vroeg, der waereld ontvallen; 2. GEORGIUS, overleeden in den Jaare 1578; 3. GABRIËL, in den Jaare 1573, te *Bremen* geſtorven en begraaven; 4. TET; 5. SJOUK; 6. KATHARINA; 7. HARING: alle deeze waren jong, of ongehuwd geſtorven; 8. DODONEA, of DOED, die tot haaren eerſten Man hadt KEIMPE DONIA, Grietman van Leeuwarderadeel; en voor haaren tweeden Echtgenoot G. F. Vrijheer VAN SCHWARTZENBURG. Deeze DOED was de laatſte van dit vermaard Geſlagt. Het Stamhuis van hetzelve, *Holdinga-State* genaamd, was gelegen onder het Dorp *Anjum*, in de Grietenij Oostdongeradeel; ten tijde der Spaanſche beroerten, wierdt het, tot op eene zekere hoogte boven het water, waar uit het was opgehaald, afgebrand. In meer bedaarde tijden, en, veelligt, naa de wederkomst van Heere WILKO in 't Vaderland, is het Slot, op het oude muurwerk, herbouwd. WILKO woonde, intusſchen, eerst op *Sjaarda-State*, onder *Rinsma*

mageest, in de Grietenij Dantumadeel; vervolgens op *Douma-State*, te *Britsum*, in de Grietenij Leeuwaarderadeel. Waarschijnlijk door het gemelde huwelijk van de Freule DOED, kwam *Holdinga-State* in 't geslagt van SCHWARTZENBERG, in 't welk nog heden, terwijl ik dit schrijve, de voornaam WILKO, en de toenaam HOLDINGA, bekend is. Sedert is het aloud Slot, beurtelings, gekoomen in de adelijke geslagten van AILVA, UNIA, GOSLINGA en eindelijk van BURMANIA. Als eene merkwaardige bijzonderheid, het onderwerp deezer leevensschetze raakende, moet ik hier nog melding maaken van de buitengemeene zorge, welke hij voor de plaats zijner begraafenisse droeg, en zijne uitvoerige schikkingen daar omtrent. Bij Uiterslen Wille begeerde hij, bijgezet te worden bij zijne eerste Vrouw, te *Rinsmageest*; of, indien zulks niet konde gebeuren, dan te *Britsum*, of anders te *Leeuwarden*, in de Jakobijner Kerk, in de Begraafplaats van zijn Geslagt. Indien hij buitenslands kwam te sterven, stelde hij het aan de vrienden, daar bij tegenwoordig, om hem eerlijk te doen begraaven: 't zij te *Bremen*, bij zijne tweede Echtgenoote, die aldaar, met haar Zoontje GABRIËL, ter aarde was besteld; 't zij te *Embden*, bij zijnen Vader; of anders *naar gelegenheid der plaatze, alwaar 't den Heere zou behaagen, hem op te eischen.*

Zie VIGLIUS AB AYTA, *Epist. ad Hopp.* WINSEMII *Hist.* FOPPENS, *Bibl. Belg.*
J. W. TE WATER.

HOLLAER, (MARINUS) van *Vlissingen*, in *Zeeland*, een dapper Zeeheld, die den Lande zeer gewigtige diensten heeft beweezen. In den Slag voor *Gibraltar*, welke 's Lands Admiraal JAKOB VAN HEEMSKERK het leeven kostte, was hij, in de hoedanigheid van Kapitein van een Oorlogschip, tegenwoordig. Zedert wierdt hij verheven tot Vice-Admiraal van *Zeeland*. Toen de Spanjaarden, in den Jaare 1631, met een goed aantal Schepen, onder het bevel van Graave JAN VAN NASSAU, van *Antwerpen* afzakten, om eenen aanslag op *Zeeland* te

waagen, voerde HOLLAER het bevel over de Staatſche Vloot. Spoedig wierdt hij handgemeen met 's Lands vijand, en dreef, naa een hardnekkig gevegt, denzelven op de vlugt, met verlies van veel Volks en Schepen. Een ſchielijk opkoomende Mist gaf den vlugtenden gelegenheid om binnen te loopen in de zo genaamde *Mosſelkreek.* HOLLAER, hen tot zo verre hebbende naagezet, liet voor de kreek het anker vallen. 's Anderendaags zondt onze Vice-Admiraal bevel aan ABRAHAM TUINMAN, om den vijand op te zoeken. Wel haast kreeg hij twaalf Sloepen in 't gezigt. Met behulp van de Kapiteinen JAN JAKOBSZ VLIEGER en FRANS JANSZ rigtte hij, onder het Volk, welk de Sloepen bemande, eene ſchroomlijke ſlagting aan. Inmiddels klaarde de Mist op. Straks deedt HOLLAER zein om onder Zeil te gaan. In ſlagorde liep hij voorts, met alle zijne Schepen, op de vijanden aan, en bragt dezelve dermaate in verwarring, dat verre de meesten, die, door de vlugt, zich zogten te redden, verdronken of in de handen der Staatſchen vielen. Graaf JAN VAN NASSAU, de Prins VAN BARBAÇON, en Graaf VAN BOSSU en eenige andere voornaame Bevelhebbers, naa het bieden van kloeken wederſtand, moesten insgelijks de wijk neemen, en ontkwamen het gevaar door middel van een klein Schuitje. Dus deerlijk liep deeze onderneeming te leur, over welke 's Pausſen Gezant in de Nederlanden zijnen zegen hadt uitgeſproken met de woorden: *Gaat, gij Gezegenden, en verſlaat de Vervloekten.* Het getal der gevangene Spanjaarden wierdt op vierduizend, dat der veroverde Schepen op zesenzeventig begroot. De Staaten van *Zeeland* ſchreeven een plegtigen Dankdag uit, door hun Gewest, over deeze zege, en lieten, daarenboven, een gedenkpenning ſlaan, waarop men het Jaar- en Dagtal las: XIII Sept. 1631.

Zie *Leven van Maurits* en *van Fred. Henrik*; VAN LOON, *Nederl. Historiepen.* D. II. bl. 197.

HOLLAND. (*Het* GRAAFSCHAP *van*) Niet eenerlei zijn de gevoelens der Oudheidkundigen, aangaande den tijd, op welken hetzelve zijnen aanvang heeft genomen. Volgens zommigen zou dit gebeurd zijn in den Jaare 863, in den persoon van DIRK DEN I. Zekerlijk ontving deeze, hier te Lande, eenig bewind; doch 't blijkt niet zeker, dat het Gewest, aan hem onderhoorig, den naam van *Graafschap* voerde. Ook was de benaaming van *Holland* toen nog niet bekend. De eerste maal, dat men, van 't een en ander, vindt gewag gemaakt, is, in zekeren Giftbrief van den Jaare 1064, bij welken, door Keizer HENRIK DEN IV, aan WILLEM, Bisschop van *Utrecht*, zekere Landen, aan de Utrechtsche Kerke, zo als de Giftbrief luidt, *onregtvaardiglijk ontweldigd*, worden opgedraagen. Benevens andere gewesten, wordt daar in, uitdrukkelijk en bij naame, *het Graafschap Holland* genoemd. Binnen veel naauwer bestek, intusschen, dan naaderhand, was hetzelve thans bepaald; waarschijnlijk alleen tot *Bodegrave*, en een goed gedeelte lands daaromstreeks; of, volgens anderen, tot de nabuurige landstreeke rondom *Dordrecht*.

Zeer wisselvallig, intusschen, was de eigendom en het gebied der vroegste Graaven, over de Landen, welke zij, onder dien tijtel bezaten. Dus vindt men, dat Keizer RUDOLF, in den Jaare 1276, het Graafschap van Holland, over 't welk toenmaals FLORIS DE V het bewind voerde, op eenen en den zelfden tijd, opdroeg aan JAN VAN AVENNES, Graave van *Henegouwen*, en aan HERMAN, Graave van *Hennenberg*, in gevalle gemelde FLORIS zonder wettige Erfgenaamen overleedt; wordende, tot reden daar van, 'er nevens gevoegd, dat Graaf FLORIS het Graafschap van Holland en andere goederen van den Keizer en het Rijk ter Leen bezat.

Onlanks deezen onzekeren eigendom der Graaven, schijnt, egter, het Graafschap, al vroeg, in rijkdom en aanzien te zijn geklommen. Verscheiden voorbeelden zijn daar van voorhanden. In een Grafschrift op Graave JAN DEN II, die in den Jaare 1304 overleedt, wordt Holland, reeds in dien tijd, *een zeer rijk Land* genoemd. Van hier dat de Landzaaten, in de oorlogen en oneenigheden van dien tijd, al vroeg wierden ingewikkeld. In den Jaare 1310, weigerden zij hunne hulpe aan Graave WIL-

LEM DEN III; voor reden geevende dat ze genoeg te doen hadden met het beſchermen van hunne eigen kusten, die, door Graaf ROBERT *van Vlaanderen*, met eene landing gedreigd wierden. Veele jaaren laater wierden ze ingewikkeld in eenen Oorlog tegen *Engeland*, en naderhand met de Oosterſche Steden. Over de grootte van Hollands vermogen en bevolkinge, in den aanvang der Zestiende Eeuwe, kan men, eenigermaate, oordeelen, uit eene nieuwe Belastinge, op de Huizen en Landerijen, als mede een Hoofdgeld, ten dien tijde geheven. Het getal der Landen, aan deeze Belastinge onderhevig, was tweehonderdduizendendertig Morgens, dat der Huizen, vijfenveertigduizend, en dat der ſchattingſchuldige perſoonen honderdtweeënzeventigduizend. Doch hier nevens dient in aanmerking te worden genomen, dat Holland merkelijk meer Landen, Huizen en Inwooners bevatten; zijnde al wat van den Geestlijken Stand was, of daar onder behoorde, onder deeze opneeminge niet mede begreepen.

Zie boven het *Art.* GRAAVE EN GRAAFLYKHEID.

HOLLAND, (*Hof van*) het oudſte der twee Hooge Geregtshoven in die Provincie, doch onzeker wanneer hetzelve zijnen aanvang heeft gekreegen. Volgens zommigen zoude het opgericht zijn door Koning WILLEM, Graaf van *Holland*, in den Jaare 1250; anderen, daarentegen, meenen dat de herkomst veel laater, en wel in den Jaare 1428, moet geſteld worden. Doch de tijd der oprichtinge van minder belang zijnde, dan de kennis van de zaak zelve, zullen wij daar van een beknopt verſlag mededeelen. *Het Hof van Holland*, dus bij verkorting genaamd, voert eigenlijk den naam van *Hof van Holland, Zeeland en Friesland*, dat is, *Westfriesland*, of *Noordholland*, om dat het, al van ouds, gelijk nog heden, zijn regtsgebied over deeze drie Gewesten uitſtrekte, welke te zamen door éénen Heer of Graaf geregeerd wierden. De eerſte en aanzienlijkſte waardigheid van dit Hof, die van Preſident, welke voor 't leeven wordt begeeven, wordt vervuld, bij

beur-

beurten, door de Staaten van *Holland* en *Zeeland*, in deezer-voege. De twee eerste begeevingen staan aan *Holland*, de derde aan *Zeeland*; de vierde, vijfde en zesde wederom aan *Holland*, de zevende aan *Zeeland*, en zo vervolgens. Van de *elf* Raaden heeft *Holland* de aanstelling van *acht*, *Zeeland* van de drie overigen. Van wegen de Ridderschap zitten 'er twee voor *Holland*. De *Advokaat Fiskaal* en *Prokureur-Generaal* ontvangt zijne aanstelling alleen van de Staaten van *Holland*, volgens een verdrag, in den Jaare 1734, deswegen met die van *Zeeland* aangegaan. Zijn post is inzonderheid betrekkelijk tot de handhaaving van de Hoogheid en Regten van 't Gewest, en voorts tot allerlei lijfstraffelijke Misdaaden, met welke hij, bij voorkooming van alle andere mindere Officieren en Justicieren, zich mag bemoeien. Voorts heeft dit Hof eenen Griffier en Substitut-Griffier, drie Sekretarisfen, welken een beëedigde Klerk is toegevoegd; wijders eenen Rentmeester van de Exploicten, eenen Penningmeester, eenen Eersten en negen mindere Klerken, en eindelijk tien gewoonlijke Deurwaarders.

Zeer menigvuldig en gewigtig zijn de bezigheden van dit Hof; voor 't welk nog heden ten leiddraad verstrekt het Berigtschrift, door Keizer KAREL DEN V, in den Jaare 1531, aan hetzelve verleend. Om niet alles te melden, merken wij aan, dat, in 't algemeen, tot de verrigtingen van 't Hof kunnen betrokken worden alle zaaken, geschillen of misdaaden, betreffende de Regten, Hoogheid, Vrijheid, Heerlijkheid, Leenen en Domeinen van *Holland* en *Zeeland*; hoewel het waar is, dat zommige van deeze, tegenwoordig, veelal voor Heeren Gekommitteerde Raaden betrokken worden. Zaaken van Weduwen, Weezen en diergelijke persoonen worden voor 't Hof gebragt; 't welk ook oordeelt over de klagten wegens overlast en kneevelaarij, door Baljuwen, Edellieden of andere voornaame persoonen, iemand aangedaan. Wijders doet het Hof regt, over Crimineele misdaaden, die ongestraft zijn gebleeven. Die 't onregt van eenige merkelijke misdaad is beschuldigd, kan den beschuldiger voor het Hof daagen. Het doet voorts regtspraak over Brieven van Vergiffenisse, Kwijtscheldinge, Boedelafstand, Uitstel van Betaalingen; verleent *Mandement Poenaal*, of Verbod onder bedreiging van Geldboete, in gevalle van eenig onregt, anderen aangedaan,

't welk men door geene gewoone middelen weet te voorkoomen, en evenwel niet zonder merkelijk nadeel zou kunnen hersteld worden. Burgerlijke zaaken van de mindere Regtbanken, kunnen, bij Beroeping, voor het Hof gebragt worden. Uit deeze enkele proeve blijkt genoegzaam het aanzien van dit Gerigtshof, en nog verder hier uit, dat 's Lands Staaten, bij plegtigen Eede, belooven, den Steden nimmer hinderlijk te zullen zijn, om, tegen de Hooge Overheid, den weg van Regten in te slaan.

Ten zijnen dienste heeft het Hof, in het Hofgebouw in '*s Hage*, twee aanzienlijke Vertrekken, de *Raadkamer*, de gewoone Vergaderplaats der Heeren Raaden, en de *Pleitzaal*, of *Rolle*, alwaar de Pleitgedingen, die geen diep onderzoek vereischen, met opene deuren en vrijen toegang voor eenen ieder, gehouden worden. Hier geschiedt de Afkondiging van de Plakaaten en Ordonnantien, zo van de Hooge Overheid als van het Hof zelve, als mede de uitspraak der Vonnisfen, bij het Hof geveld. De eigenlijk zo genaamde *Rolle* is een vierkant Vak, door een houten beschot van het overige der Zaale afgesneeden, voorzien van behoorlijke zitplaatzen voor de Advokaaten en Prokureurs. Zo wel in de Raadkamer als in de Pleitrolle staat een afzonderlijk Gestoelte voor den Heere Stadhouder in den tijd.

Van de wijze van Regtspleeginge, voor dit aanzienlijk Gerigtshof, zullen wij hier geene melding maaken; alleen de zulken onzer Leezeren, die in Regtzaaken ervaren zijn, zouden daar in smaak vinden; en deeze zijn deswegen genoegzaam kundig, of kunnen elders voldoend narigt bekoomen. Alleenlijk moeten wij hier nog kortlijk gewag maaken van de twee vermaarde Gevangenisfen, tot dit Hof behoorende, de *Kasteleinij* en de *Voorpoort*. De Kasteleinij, een gebouw van weinig aanziens, staande tusschen de Agter- en Binnenpoort van 't Hof, dient ter bewaaringe van de zulken, die, buiten '*s Hage* woonagtig, op bevel van 't Hof, om schulden in hegtenisse genomen worden; als mede zodanige persoonen, die, op vermoeden van eenige misdaad begaan te hebben, door den Fiskaal gevat zijn, tot dat zij ontslagen, of na eene meer verzekerde plaats worden overgebragt. Daarenboven dient de Kasteleinij ter verkoopplaatze van zodanige goederen, die, ten overstaan van Gemagtigden van 't Hof, geveild worden. — De *Voorpoort*,

of Gevangenpoort, zijnde de eerste of voorste Poort van het Hofgebouw, verstrekt tot eene bewaarplaats van misdaadigen, welke voor de Hooge Vergaderingen in '*s Hage* moeten worden te regt gesteld. Eindelijk zitten 'er ook de zulken, die, om schulden, ter naauwer verzekeringe worden overgebragt.

Zie *Groot Plakaatboek*; *Ampel Berigt voor 't Hof*; DE RIEMER, '*s Gravenhaage*, enz.

HOLLAND, in rang de tweede, doch, in alle andere opzigten, verre weg, de eerste en aanzienlijkste van de zeven Veréénigde Nederlandsche Provincien, heeft, wat aangaat den oorsprong der benaaminge, eene duistere en gantsch onzekere herkomst. Met de opgave der veelvuldige gissingen zullen wij den Leezer niet lastig vallen. Misschien is het gevoelen der zulken niet van allen grond ontbloot, die de reden der benaaminge zoeken in de *holligheid*, losheid en veenagtigheid des gronds: te meer, wanneer wij in aanmerking neemen, dat in 't Oud Saxisch laag Land den naam voerde van *Holledne*; welk woord, gelijk meermaalen gaat, door langheid van tijd, en om de gemaklijke uitspraak, ligtlijk in *Holland* kon veranderd worden.

De uitgestrektheid der geheele Provincie, van de Helder in Noordholland tot aan den Zuidlijksten Uithoek, wordt in de breedte bepaald op dertig, in de lengte, van 't Oosten na het Westen, op ongeveer negen, en in den geheelen omtrek op bijkans tachtig uuren gaans. Binnen deezen omtrek vindt men, in het Zuidlijk gedeelte of Zuidholland, behalven eenige kleine Steden, die geene Afgevaardigden ter Dagvaart zenden, en een aanzienlijk getal groote en kleine Dorpen, elf Stemmende Steden, en in Noorholland, behalven de menigvuldige Dorpen, zeven Steden, welke Stem hebben ter Hollandsche Staatsvergaderinge. Naar gelange van den meerderen of minderen bloei en welvaart des Lands, was de menigte der bebouwde Landen, als mede het getal van Huizen en Inwooneren, niet altoos even groot. Reeds vóór het midden der Zestiende

Eeuwe rekende men, in geheel Holland, driehonderdduizend driehonderdentwintig Morgens Lands, van welke schatting wierdt betaald. Indien wij nu in aanmerking neemen de landen, welke, zedert, door uitveening en andere vergraavingen in Waterplasfen veranderd, of anderzins nutteloos zijn geworden, doch voor deeze wederom in de plaats stellen de Heijvelden, Duinen en andere plekken, welke men in goed en bruikbaar Land heeft veranderd, zal het onderscheid, tusschen de tegenwoordige en voormaalige gesteldheid, in gemelden opzigte, niet zeer aanmerkelijk zijn. Bij de opneeming der Huizen, op hoogen last, in de Jaare 1732 geschied, telde men, in de Zuidhollandsche Steden, negenenzeventigduizend negenhonderd zevenenvijftig, en, zo in de Dorpen als ten platten Lande van het Zuidlijk gedeelte der Provincie, zesenveertigduizend negenhonderd tweeëndertig Huizen, te zamen honderdzesentwintigduizend achthonderd negenentachtig Huizen; in de Noordhollandsche Steden elfduizend honderdvierenvijftig, en ten platten Lande en in de Dorpen vijfëntwintigduizend vierhonderd negentien Huizen: gevolglijk, in geheel Holland, honderddrieënzestigduizend vierhonderd tweeënzestig Huizen. Volgens de opgave van den naauwkeurigen STRUYCK, zouden de Inwooners uitmaaken na genoeg negen maal honderdduizend, van welke een derde deel het platte Land, en de twee overige derde deelen de Steden zouden bewoonen. Anderen vermeerderen dit getal met omtrent tachtigduizend menschen.

Geheel anders, dan heden ten dage, was voormaals, op veele plaatzen, de uitwendige vertooning des Lands, vooral in Noordholland. Het aanzienlijk getal Meiren, van taamelijke uitgebreidheid, is, door 's menschen vlijt, aldaar in vrugtbaare Weilanden veranderd: de *Purmer*, de *Schermer*, de *Beemster*, de *Zijpe*, om thans van kleinere wateren niet te spreeken. Daar men voorheen dorre Heijvelden zag, praalen nu vrugtbaare Akkers. Schraale Duinen zijn afgezand, en vertoonen nu pragtige Lusthoven. Op andere plaatzen, daarentegen, heeft het water den bodem van eertijds droog Land bedekt. Het Haarlemmermeir heeft zeer veele Morgens gronds ingeslokt. Het *Bieschbosch* boven *Dordrecht* plagt bedekt te zijn met ruim zeventig Dorpen en Landen naar evenredigheid. Dit niettegenstaande zijn 'er de Weilanden

nog

nog menigvuldig; waar van ten getuige kan dienen, de overgroote menigte Kaas en Boter, welke binnenslands verorberd, of na buiten wordt gezonden. Alleen in 't Noorderkwartier maakt men, in een goed jaar, doorgaans ſtaat op tweehonderd maal honderdduizend ponden Kaas. De vermaarde Leidſche Kaas, welke in Rhijnland en daar omſtreeks gemaakt wordt, zal ook zeer veele duizenden beloopen; gelijk ook de beroemde Leidſche en Delſſche Boter. Intusſchen zijn deeze de voornaamſte voortbrengzels: want Koorn wordt 'er niet menigvuldig verzameld, dan alleen in het Westland, en over de Maaze, daar men zeer goede Tarwe plant en inzamelt. Behalven de beplantingen bij en om de Lusthoven, vindt men 'er geene uitgeſtrekte Bosſchen; misſchien mag het Haarlemmerhout alleen die naam draagen. Wegens de *Duinen*, welke der Provincie, op veele plaatzen, tot een natuurlijk Bolwerk tegen de Zee verſtrekken, gelieve de Leezer na te zien, 't geen wij op dat Artikel hebben aangetekend. Behalven de veelvuldige kleine wateren, van welke dit Gewest, rechts en links, wordt doorſneeden, loopen ook door een gedeelte van hetzelve vier voornaame hoofdrivieren, de *Rhijn*, de *Maaze*, de *Lek* en de *Yſſel*, van welke wij hier geene bijzondere melding maaken, maar afzonderlijk, ter geſchikte plaatzen, zullen ſpreeken. Met een woord tekenen wij hier aan, dat, naar gelange van de uitgeſtrektheid des Gewests, weinige Landen een zo ruimen waterplas in de nabuurſchap hebben, als het binnenlandsch water, welk met regt den naam draagt van Zuiderzee, die, van kleine beginzelen, van lieverlede, door verſchillende oorzaaken, tot de tegenwoordige wijdte is uitgedijd. Uitgezonderd de nadeelen, welke haar beſpoelen van de aangrenzende landen aanbrengt, is dezelve, in andere opzigten, zeer voordeelig, zo door het bevorderen van den binnenlandſchen Scheepvaart, als door de menigte van ſmaaklijken Visch, van verſchillende ſoorten, welke dezelve oplevert. Onder de veelvuldige ſoorten van grond, welke Holland bevat, is inzonderheid merkwaardig de *Veenaarde*, van welke de aangenaame brandſtoffe, onder den naam van *Turf*, bereid wordt, die, hoe gemeen en bekend ook hier te Lande, voormaals, buitenslands, in de verzamelplaatzen van Natuurlijke zeldzaamheden, als iet merkwaardigs, plagt bewaard te worden.

 Den

Den oorſprong der *Veengronden* zullen wij elders onderzoeken, en de wijze van *Turfmaaken* verhaalen.

Van ouds wierdt de Provincie *Holland* verdeeld in vijf deelen: I. *Zuidholland*, bevattende de Steden *Dordrecht*, *Gorichem*, *Woudrichem*, *Schoonhoven*, *Geertruidenberg*, *Heusden* en *Geervliet*. II. *Noordholland*, waar in lagen de Steden *Gouda*, *Delft*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Leiden*, *Oudewater* en *Woerden*; bij welke nog gevoegd wierden *Vlaardingen* en *'s Graavenhage*. III. Het *Eiland*, of het *Land van Voorne*, waar in *den Briel* lag. IV. *Kennemerland* of *Westfriesland*, en in hetzelve, als de voornaamſte Stad, *Haarlem*; voorts, *Amſterdam*, *Alkmaar*, *Hoorn*, *Enkhuizen* *Medenblik*, *Edam*, *Monnikendam* en *Purmerende*. Bij deeze voegde men nog *Vronen*, weleer eene vermaarde Stad, nevens *Beverwijk* en *Schagen*. V. *Gooiland*, bevattende de Steden *Weesp*, *Muiden* en *Naarden*. Zodanig is geweest de aloude verdeeling van dit Gewest. Gemaklijker wordt het tegenwoordig verdeeld in I. *Zuidholland*, bevattende alle de Steden van *Gorichem* of *Gorkum* af, tot *Amſterdam* toe; en II. *Noordholland*, ſtrekkende van *Amſterdam*, langs den Westlijken oever van de Zuiderzee, tot aan het Gat van Texel. Hier in liggen de zeven opgenoemde Steden, *Alkmaar* en de volgende.

Verſcheiden *Eilanden*, van meer of min aangelegenheids en uitgebreidheids, vindt men in en om Holland. Dus ontmoet men, in 't Zuiden, *Voorne*, *Overflakkee*, *Goeree*, *Sommelsdijk*, *Korendijk* en *Piershill*; in het Noorden, *Wieringen*, *Texel*, *Vlieland*, *ter Schelling*; en in het Oosten *Urk* en *Emmeloord*. In eene menigte kleinere Diſtricten wordt wijders de Provincie geſmaldeeld. Dus heeft men in *Zuidholland: Delfland*, *Schieland*, de *Alblasſerwaard*, *Krimpenerwaard*; in *Noordholland: Gooiland*, *Amſtelland*, *Rhijnland*, *Kennemerland*, *Waterland* en andere. *Westfriesland* mag eenigermaate als een Eiland, althans als een Schiereiland, worden aangemerkt, 't welk van de Noord- en Zuiderzee, en van het Ye beſpoeld wordt, en alleen bij de *Beverwijk*, met eene ſmalle ſtreek lands, van niet meer dan eene Mijl, aan Noordholland vast is.

Hoe-

Hoewel zeer klein in omtrek, bevat, nogthans, *Holland* een aanzienlijk getal Steden en Dorpen. Het getal der Steden beloopt, in alles, eenëndertig: vierentwintig in *Zuid-*, en zeven in *Noordholland*. In het eerstgenoemde Kwartier vindt men de volgende, volgens den rang, welken zij, van ouds, bekleed hebben; *Dordrecht*, *Haarlem*, *Delft*, *Leiden*, *Amsterdam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Gorichem*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Briel*, *Geertruidenberg*, *Heusden*, *Woudrichem*, *Vianen*, *Woerden*, *Oudewater*, *Tsselstein*, *Asperen*, *Heukelom*, *Leerdam*, *Naarden*, *Weesp* en *Muiden*. In *Noordholland* leggen, *Alkmaar*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam*, *Medenblik*, *Monnikendam* en *Purmerende*. In 't voorbijgaan moeten wij hier aanmerken, dat *Amsterdam* en *Haarlem*, hoewel, in 't waereldlijke, onder *Zuidholland* gerekend, in 't Kerkelijke onder *Noordholland* behooren. Behalven de boven gemelde, welke alle beslootene Steden zijn, vindt men 'er nog verscheiden opene plaatzen, insgelijks met Stads Voorregten begiftigd. De voornaamste van deeze zijn, *'s Graavenhage*, *Delfshaven*, *de Klundert*, *Beverwijk*, *Nieuwpoort*, *Vlaardingen*, *Goeree*, *'s Graavezande*, *Schagen* en *Zevenbergen*. Welke, van de bovengenoemde Steden, Stemme in Staat hebben, of Afgevaardigden ter Staatsvergaderinge zenden, zal, in 't vervolg, nader worden aangeweezen.

Het getal der Dorpen, in de beide Kwartieren, insgelijks zeer aanmerkelijk, wordt bij allen niet eveneens opgegeeven. VAN LEEUWEN, in zijn *Batavia Illustrata*, geeft daar van de volgende lijst.

Onder het Bailjuwschap van Zuidholland . .	85.
——— — Land van Arkel	14.
——— ——— van Altena	14.
——— Vianen	8.
——— Schoonhoven	16.
——— Leerdam	3.
——— het Land van Heusden	20.
——— Geertruidenberg	6.
——— de Klundert en Willemstad	7.

In

In het Land van Voorn	18.
——— ——— van Putten	21.
Onder Rhijnland	60.
——— Delfland	34.
——— Schieland	21.
——— Woerden	15.
——— Ysfelftein	6.
——— Kennemerland	87.
——— Westfriesland	53.
——— Waterland	34.
——— Amftelland	17.
——— Gooiland	10.

Zommigen, evenwel, vermoedende dat het getal van vijfhonderd negenenveertig, welk deeze Dorpen zouden uitmaaken, te hoog gefteld is, hebben gegist, dat VAN LEEUWEN de Buurten en Gehugten mede op deeze Lijst gebragt hebbe. Met GUICCIARDYN ftellen ze hierom liever het getal op vierhonderd, of daar omtrent. Niet weinigen vindt men, onder deeze Dorpen, die, in rijkdom en uitgebreidheid, naar kleine Steden gelijken, eenigen van deeze zelf daar in te boven gaan. Van dien aart zijn *Egmond*, *Valkenburg*, *Noordwijk*, *Maaslandfluis*, *Geervliet*, *Rhijnsburg*, *Rijswijk*, *Voorburg*, *Zaandam*, *Koog*, *Zaandijk*, *Rijp*, *Wormer*, en veele andere. Van hier ook, dat, van ouds, eenigen dier Dorpen, zomtijds, ter Staatsvergaderinge befchreeven wierden. De Kafteelen, welke men, eertijds, in deeze Provincie, in grooten getale vondt, zijn meestal geflegt. De voornaamfte, die nog zijn overgebleeven, zijn het Huis te *Muiden*, het Kafteel te *Medenblik*, het Slot te *Woerden* en *Loeveftein*.

Over het Karakter der Hollandfche Natie zal ik hier niet uitweiden, als geene bijzondere betrekking hebbende tot mijn Ontwerp. Genoeg zij het, in 't algemeen, te hebben aangemerkt, dat dezelve, over 't geheel genomen, in geregeldheid van gedrag, niet behoeft te wijken voor andere Natien, en veelen derzelven, in zommige opzigten, overtreft. Eene zekere ftijfheid van manieren, welke men, voormaals, haar plagt te laste te leggen, is merkelijk gelenigd, misfchien tot

haar

haar weezenlijk nadeel. Onder lieden van den aanzienlijksten rang heeft, al zints lang, eene zo genaamde beschaafdheid zo veel velds gewonnen, dat de Voorouderlijke deftigheid en ingetogenheid bij dezelven vrugteloos gezogt wordt. 't Is hier de plaats niet, alle de nadeelige gevolgen daar van aan te wijzen. Meer dient deezer Natie tot eere, dat het tegenwoordige geslagt de voetstappen der Vaderen drukt, in het beoeffenen en beschaaven van verscheiden takken van fraaie Kunsten en Weetenschappen, en, ondanks den kwijnenden staat des Koophandels, nogthans dien zenuw van den Staat niet verwaarloost, maar nog een in 't oog loopende bezef heeft van deszelfs aangelegenheid, om aan het geheele Lichaam bloei en stevigheid te geeven. Van den ijver in het aankweeken van Letterkunde en Weetenschappen zijn verscheiden uitstaande bewijzen voorhanden. *Amsterdam*, in 't bijzonder, levert thans daar van een spreekend voorbeeld op, in het pragtig gebouw, onlangs geopend, gestigt door de zeer nuttige en hoogstloffelijke Maatschappij, onbekend onder de zinspreuk FELIX MERITIS, „ Gelukkig door verdiensten", en geheellijk toegewijd aan het beoeffenen van het beschouwende gedeelte van den Koophandel, aan de edele Dicht-, Letter- en Natuurkunde, aan de bekoorlijke Teken- en Schilderkunst en aan de betoverende Muziek. Elders, misschien, zullen wij gelegenheid vinden, om van deeze voortreffelijke stigtinge uitvoeriger verslag te geeven.

Thans vordert ons Plan, eene ineengetrokkene melding van het hoofdbeloop der *Historie van Holland*. Het begin daar van stellen wij, gevoegelijkst, onder het bewind van DIRK DEN I, alzo dezelve, 't eerst, hier te Lande, eenig gezag schijnt te hebben bekoomen, 't welk naderhand tot de Graaflijke magt aanwies. Zijn regtsgebied schijnt zich inzonderheid bepaald te hebben tot de nabuurschap van Holland. De tijd en plaats zijns overlijdens zijn onzeker. DIRK DE II, zijn Zoon en Opvolger, het geërfde gezag verder zoekende uit te breiden, viel, onzeker om welke redenen, de *Friezen*, dat zijn, de *Westfriezen*, op het lijf, die hunne woningen hadden ten Noorden van de Beeke *Kinheim*, die, waarschijnlijk, op de hoogte van *Alkmaar* stroomde. Thans tot reden gebragt, vatteden zij, in 't volgende jaar, de wapens tegen hem op, en drongen door tot

Lei-

Leiden, welk zij met verwoestinge dreigden. DIRK alle zijne magt hebbende bij een gerukt, wierdt met hun handgemeen, ter plaatze, alwaar, zedert, het Nonnenklooster te *Rhijnsburg* gestigt is, bragt hun de nederlaage toe, en noodzaakte hen, zijn gezag te erkennen. Op de plaats des gevegts deedt hij, vervolgens, eene Kerk bouwen, als mede de Abtdij te *Egmond*, door de Westfriezen deerlijk verwoest, van steen optrekken. Weinigen tijd daar naa trok Graaf DIRK mede op tegen de *Hunnen*, of *Hungaaren*, ter gelegenheid dat dezelve, onder andere Gewesten, eenen inval in *Friesland* deeden. Dit schijnt voorgevallen te zijn in of omtrent het Jaar 925. Het bijwoonen van deezen togt, en zijne betoonde dapperheid, zal, misschien, de reden geweest zijn, dat hij, op een Renspel, onder de Rijksgraaven, door Koning HENRIK, wierdt genodigd. Vervolgens stak hij zich in een anderen uitheemschen twist, raakende het gebied over *Lotharingen*, waar voor hij naderhand, tot eene vergelding, ontving het volle bezit van eenige Landen, welke hij te vooren slegts ter Leen hadt gehouden. Doch hij hadt niet lang het genot van de uitbreiding zijns gebieds. Hij storf in den Jaare 989, en wierdt in de Kloosterkerk te *Egmond* begraaven.

Thans scheen het gezag der Hollandsche Graaven reeds zo hoog te zijn geklommen, dat ARNOUD, Zoon van den overleedenen, zijnen Vader opvolgde, zonder bij den Keizer daar toe verlof verzogt te hebben. Hij was naauwelijks aan 't bewind gekoomen, of hij verscheen, te *Maagdenburg*, onder de Rijksvorsten, op een Renspel. Doch gewigtiger werk deedt hem, wel haast, van daar vertrekken. De *Westfriezen* weigerden hem hulde te doen, en stonden, in den Jaare 993, openlijk tegen hem op. Met eene aanzienlijke magt viel hij, in den naazomer, in hun gewest, en sloeg zich neder, op den eenigzins hoogen grond, om en bij de plaats, daar men thans de *Schageren Nieuwdorper-Kogge* heeft, in eene vlakte, *Winkelmade* geheeten. Men verhaalt, dat 's Graaven Leger, smagtende van dorst, en gebrek hebbende aan zoet water, ARNOUD zich in het gebed begaf, en 't zelve met vuurigen ernst hebbende uitgestort, de zijnen eene plaats aanwees, alwaar zij slegts hadden te delven, om eene milde bron te vinden. De uitkomst zou aan de aanwijzinge beantwoord hebben. Kort hier op volgde een ge-

vegt,

vegt, waar in 't Graaflijk Leger op de vlugt wierdt gedreeven, en ARNOUT zelve al vlugtende omkwam. Zijn ontijdig einde wordt doorgaans gesteld op het Jaar 993. Zijne overblijfzels wierden bijgezet in het Klooster te *Egmond*, welk hij rijkelijk begiftigd hadt.

DIRK DE III was nog een kind, toen hij zijnen Vader opvolgde; waarom hij gesteld wierdt onder voogdij van zijne Vrouwe Moeder LUTGARD, Zuster der Gemaalinne van Keizer HENRIK DEN II. Van merkelijken dienst was deeze aanzienlijke maagschap, alzo de Westfriezen, hunne Onafhanklijkheid willende handhaaven, door eene Keizerlijke Vloot beteugeld wierden. Andermaal staken ze 't hoofd op, doch leiden het in den schoot, uit vreeze voor 's jongen Graaven wraake, die met een aanzienlijk Leger op hun afkwam. Graaf DIRK bedong thans van hun zeer aanzienlijke voordeelen. Een weinig laater raakte hij in geschil met den Utrechtschen Bisschop, welke zich regt aanmatigde over landerijen, volgens het oordeel van den Graave tot zijne vaderlijke erflanden behoorende. Om deeze te dekken, deedt de Graaf, omtrent het Jaar 1015, eene Sterkte opwerpen, welke, naar men wil, den eersten grond zou geleid hebben van het tegenwoordig *Dordrecht*. Hier door bleef hij meester van de Jagt en de Visscherije, die hem door de Geestlijken betwist wierden. Daarenboven leide hij hier eenen Tol aan van alle goederen, die de Rivier wierden afgevoerd. Over dit laatste ontstonden zeer zwaare klagten onder de Kooplieden; zij bragten dezelve ten Keizerlijken Hove, van waar eerlang bevel kwam, om *Dordrecht*, nu reeds eene Stad geworden, te slegten, en de Friezen, zo noemde men de inwooners, van daar te verjaagen. Het bewind daar over wierdt vertrouwd aan eenen BAVO; doch deeze moest spoedig wijken, zo wel als vervolgens de Utrechtsche Bisschop, die, in den Jaare 1018, in eenen Veldslag, door den Graaf overwonnen wierdt. Diergelijk een geluk bekroonde 's Graaven poogingen, tegen de vereenigde kragt van verscheiden Mogendheden, tegen hem zamengespannen. In een bloedig gevegt, in den Jaare 1018, niet verre van *Dordrecht* voorgevallen, hieldt hij de overhand; welke gevolgd wierdt van den Vrede, door den Utrechtschen Bisschop, zijns ondanks

danks met hem gesloten. Ook wierdt Graaf DIRK in 's Keizers gunst hersteld. Thans in het vreedzaam bezit zijns gebieds gezeeten, deedt Graaf DIRK DE III, volgens de bijgeloovige gewoonte dier tijden, eenen togt na het H. Land, om het Graf van den Zaligmaaker der Waereld te bezoeken, en bijzonderlijk ook om eene Kerk, onlangs te *Jeruzalem* gestigt, te bezien en te begiftigen. Niets bijzonders ontmoet men, zints zijne behoudene wederkomst, tot op zijn overlijden, 't welk voorviel in den Jaare 1039.

DIRK DE III liet twee Zoonen naa, DIRK en FLORIS; de eerste was zijn opvolger, onder den bijnaam van DEN VIERDEN. Wel haast kreeg deeze geschil met den Graave van *Vlaanderen*, doordien hij beweerde, eenig regt te hebben op *Zeeland Bewester-Schelde*, 't welk de Vlaamsche Graaven staande hielden, hunnen eigendom te weezen. In een gevegt, hier uit ontstaan, bekwam DIRK DE IV de nederlaage; die hem, nog van een anderen kant, nadeelig was, naardien de Utrechtsche Bisschop, waarschijnlijk, hier uit aanleiding nam, om den Graave lastig te vallen over eenige landerijen, welke de Kerkvoogd ongaarne in Hollandsche handen zag. Doch van meer belangs was de Oorlog, die hem, in den Jaare 1046, door den Keizer wierdt aangedaan. *Dordrecht* en *Vlaardingen* moesten het spoedig opgeeven. Toen vereenigde zich Graaf DIRK met den Hertog van *Lotharingen*. Deeze vernielde het Vorstelijk Paleis te *Nymegen*, door KAREL DEN GROOTEN gebouwd; de Graaf, van zijnen kant, rigtte deerlijke verwoestingen aan in de Bisdommen van *Utrecht* en *Luik*. Daarenboven behaalden ze, te scheep, op den Keizer, eene aanzienlijke overwinning, die van de heroveringe van *Dordrecht* gevolgd wierdt. Doch hier vondt hij, eerlang, zijn einde. De *Keulenaars* waren op den Graaf zeer fel gebeeten, ter oorzaake dat hij, in een Steekspel, aan den Broeder des Aardsbisschaps van *Keulen*, eene wonde hadt toegebragt, die hem, binnen kort, het leeven kostte. Over en weder deedt men elkander allerlei onaangenaamheden aan. Zelf hielden die van *Keulen* en *Luik* heimelijk verstand binnen *Dordrecht*, met oogmerk om die Stad te bemagtigen. Doch de Graaf kreeg 'er de lucht van, en verijdelde dien toeleg. 's Daags daaraan, niets kwaads vermoedende, terwijl hij met

eene

eene wandeling langs de Wallen zich verlustigde, wierdt hem, door een onbekenden Keulenaar, onverhoeds, met een vergiftigden pijl, eene zo zwaare kwetzuure in de Dije toegebragt, dat hij 't binnen kort bestorf, in den Jaare 1048 of 1049.

DIRK DE IV, ongehuwd gestorven, hadt tot opvolger zijnen broeder, onder den naam van FLORIS DEN I. Onder deezen herleefde de twist met den Utrechtschen Bisschop, die eene aanzienlijke magt tegen hem bij een verzamelde, en het Keizerlijk Hof in zijne belangen wist te brengen. In geene kleine bekommernisse bevondt zich thans de nieuwe Graaf. Hij wist dat men 't inzonderheid op *Dordrecht* hadt gemunt; doch hij kende tevens zijne magt te zwak, om het ontwerp te verijdelen. Bij mangel aan vermogen moest hij dus den list te baate neemen. Langs den weg, over welken de vijand na *Dordrecht* moest trekken, hadt hij, op verscheiden plaatzen, diepe kuilen doen graaven, en vervolgens dezelve met ligte horden en zooden doen overdekken. Het vijandelijk paerdevolk, hier van onbewust, op de Stad aanrukkende, stortte, onverhoeds, in deeze kuilen, en was dus oorzaak van merkelijke verwarringe in het Leger. Graaf FLORIS, zich hier van bedienende, deedt eenen uitval op de naderende Krijgsmagt, en behaalde eene volkomene overwinning. Het herstel van verscheiden nadeelen, welke hij geleeden hadt, volgde op deeze zege. Weinige jaaren, egter, verliepen 'er, of de Bondgenooten trokken, van nieuws, hunne magt bij een, tegen Graaf FLORIS; die, van zijnen kant, nu ook sterker gewapend en beter op zijne hoede was. De Legers wierden handgemeen, in den *Thielerwaard*, op de plaats alwaar thans *Neder-Hemert* legt. Ook hier behaalde hij de overwinning. Doch zijne zorgeloosheid kostte hem, straks naa dat de zaak beslist was, het leeven. Met eenigen van zijn gevolg, niet verre van het Slagveld, zich onder eenen boom ter ruste hebbende neergezet, en van vermoeidheid in slaap gevallen, overrompelde hem aldaar een vijandlijk Veldheer, met eenige verzamelde benden, en doodde hem, nevens een goed getal van zijn Volk. Dit gebeurde in de Maand Junij des Jaars 1061.

Behalven twee Dochters, BERTHA en MAGTELD, liet Graaf FLORIS naa eenen minderjaarige Zoon, die, onder den naam van DIRK DEN V; onder 't opzigt zijner Moeder, GEERTRUID *van Saxen*, de Graaflijke waardigheid erfde. De Bisfchop van *Utrecht*, altoos op magtvermeerderinge gefteld, oordeelde nu den kans fchoon te ftaan, ter herwinninge van eenige Landen, welke, zijns oordeels, door de Hollandfche Graaven, onregtvaardig bezeeten wierden. Van Keizer HENRIK DEN IV verkreeg hij alle de goederen, welke (dus luidt de Giftbrief) door de Graaven DIRK DEN III en DEN IV, en FLORIS DEN I, der *Utrechtfche Kerke onregtvaardiglijk ontweldigd waren*. In eenen dier Giftbrieven, gelijk wij, op het Artikel GRAAFSCHAP VAN HOLLAND, hebben aangetekend, koomt allereerst de naam van *Holland* voor. Geduurende 's Graaven minderjaarigheid kwam hier te Lande de befaamde Gelukzoeker ROBERT DE FRIES, Zoon van Graave BOUDEWYN *van Vlaanderen*. Elders zijn geluk vergeefs beproefd hebbende, zogt hij zich in Holland van de Regeeringe te verzekeren, waar toe, meende hij, de zwakheid van het Vrouwelijk bewind een gereeden weg zou baanen. Vergeefs nam hij de wapenen te baate. Beter flaagde hij in een ontwerp van huwelijk met de Graavinne-Moeder, met wier hand hij, in 1063, den tijtel van *Graave*, of, gelijk anderen willen, van *Voogd* van *Holland* verworf. Zijne bekende dapperheid was oorzaak, dat de Utrechtfche Kerkvoogd zijne eifchen, voor eene poos, liet flaapen. Door zijn huwelijk met Vrouwe GEERTRUID was ROBERT in 't bezit gekoomen van eenige Vlaamfche en Zeeuwfche Landen, die hem, wel haast, betwist wierden door zijnen Broeder BOUDEWYN *van Vlaanderen*. Hier uit ontftondt een oorlog en gevegt, waar in de laatstgemelde omkwam. Thans begon de Utrechtfche Bisfchop, van nieuws, te woelen. In den waan dat hem het Graaffchap van Holland toebehoorde, fpoorde hij GODEFRID, Hertog van *Lotharingen*, aan tot het doen van eenen inval. ROBERT was thans onledig in *Vlaanderen*. Van deeze afweezigheid bediende zich de Lotharinger, trok met een Leger in 't Land, en bemagtigde verfcheiden plaatzen. ROBERT, hier van onderrigt, fnelde, in allerijl, herwaarts, en ontmoette zijnen vijand bij *Leiden*. Bloedig wierdt hier gevogten; tot groot nadeel van Graave ROBERT,

die

die niet alleen de nederlaag bekwam, maar met Echtgenoote en Kinderen na *Vlaanderen* moest wijken. Naa de *Westfriezen* te hebben 't ondergebragt, gedroeg GODEFRID zich zedert als Graaf van Holland. Dit viel voor in den Jaare 1074; omtrent welken tijd, of wat vroeger, hij den grond van de Stad *Delft* leide. Doch 't leedt geene twee jaaren, of hij vondt hier een ontijdig einde. Op zekeren dag zijn gevoeg doende, wierdt hij, door eenen bediende van ROBERT DEN FRIES, in zijn onderlijf, met eenen dolk, zo zwaar gekwetst, dat hij 't eerlang bestorf. Nu speelde de Utrechtsche Bisschop, eenigen tijd, den meester over de Hollanders; doch deeze droegen, met ongeduld, zijn juk. ROBERT, deeze gezindheid kennende, deedt aanzoek om hulp, bij WILLEM DEN VEROVERAAR, die thans op den Engelschen throon zat, en, door huwelijk, aan hem vermaagschapt was. Van hier eenige Schepen verworven, en dezelve met zijne eigen Vloot vereenigd hebbende, zondt hij daar mede zijnen Stiefzoon DIRK DEN V op Holland af. In den mond van de *Maaze* ontmoette hij de Utrechtsche Schepen, en dreef dezelve op de vlugt. Toen ontscheepte hij zijne benden, en trok na *Ysselmonde*, 't welk, naa een zwaar beleg, zich aan hem moest overgeeven. Dit baande hem den weg tot het vreedzaam bezit van 't Graaflijk gezag. Hij wierdt kort daar op gehuldigd, en voorts in 't huwelijk bevestigd met eene Dogter des Hertogs van *Saxen*. Vijftien jaaren leefde hij in het vreedzaam geniot der Graaflijke waardigheid. Hij overleedt in den Jaare 1091. 't Verdient onze opmerking, dat hij, in eenen Giftbrief, ten behoeve der Abtdije van *Egmond*, zich zelven noemt DOOR GODS GENADE *Graaf der Hollanderen*; een tijtel, misschien, ten dien tijde, niet van die uitgebreide meeninge, welke naderhand daar aan gehegt is.

DIRKS Zoon en Opvolger was FLORIS DE II, bijgenaamd DE VETTE. Gelijk verscheiden zijner Voorzaaten, nam deeze ook, kort naa zijne intrede in 't bewind, ten huwelijk eene Dochter uit den huize van *Saxen*. Voor reden hier van geeft men, om dit in 't voorbijgaan aantemerken, om alzo de partij, welke de Saxers en Hollanders, tegen den Keizer, gelijkerhand trokken, te meer te sterken. Min vijandig, egter, dan voorgaande Graaven, schijnt deeze zich tegen den Keizer te hebben aange-

 steld.

ſteld. Althans verdroeg hij zich met HENRIK DEN V, ten aanzien van de Zeeuwſche Eilanden *Bewester-Schelde*, die lang tot eenen twistappel gediend hadden. De gemelde Eilanden wierden, bij dit Verdrag, aan den Graave gelaaten. Hij overleedt in den Jaare 1122 of 1123. Zijne berugte ontmoeting, met den *Frieſchen* Edelman GALAMA, is op dat Artikel verhaald. In den aanvang der Regeeringe van Graave FLORIS, namen de uitzinnige Kruistogten, of zo genaamde Heilige Oorlogen, in 't H. Land, een begin. Veele Hollandſche Edelen en andere Landzaaten namen deel aan die heillooze onderneemingen.

Van drie Zoonen, DIRK, FLORIS en SIMON, welke FLORIS DE II, bij Vrouwe PETRONELLA *van Saxen*, hadt verwekt, volgde hem de eerstgenoemde op, om zijne minderjaarigheid, onder opzigt zijner Moeder: eene vrouwe van mannelijken geest, die de verheffing haars Broeders LOTHARIUS op den Keizerlijken throon ten gemeenen nutte deedt gedijen. Eensklaps wierdt 'er een einde gemaakt aan den twist met de Keizers, die meer dan eene eeuw geduurd hadt. Met oogmerk om haars Zoons gezag uit te breiden, maakte zij aanſpraak op het Graafſchap van *Vlaanderen*, trok met den jongen Graave derwaarts, doch ſlaagde niet in haare onderneeminge. DIRK DE VI, in den ouderdom van achttien jaaren, het bewind meenende te aanvaarden, wierdt daar in gedwarsboomd, door zijnen Broeder FLORIS, bijgenaamd DEN ZWARTEN. Deeze, beminnelijk in 't voorkoomen, doch ſtaatzuchtig van aart, zag met leede oogen zijns Broeders verheffing. De *Westfriezen*, waarſchijnlijk ook door opſtooking van FLORIS, gedroegen zich thans oproerig. Om hen deswegen te ſtraffen, trok Graaf DIRK, hoe jong hij ook ware, met zijn heir in hun Land. Den fellen winter van den Jaare 1132 nam hij daar toe te baate, dewijl deeze hem de gelegenheid gaf, om hun, over de digt bevrozene wateren, op 't lijf te vallen. De Landzaaten toogen op de vlugt, en lieten een rijken buit in de handen des jeugdigen Krijgshelds. Hun moed was daar mede niet gefnuikt. In 't volgende jaar ſtelden zij FLORIS aan hun hoofd, en bragten den jongen Graave menig nadeel toe. Van toen af voegden zich de *Kennemers* bij de *Westfriezen*, en verbrandden of verwoestten de Sloten en Lusthuizen, door de voorige Graaven, in *Kennemerland*, en onder

ande-

andere te *Haarlem* gestigt. Twee jaaren duurde deeze Broedertwist; door bemiddeling van hunnen Oom, Keizer LOTHARIUS, wierdt dezelve bijgeleid. FLORIS storf kort daar naa. DIRK DE VI, thans van dien kant de handen ruim hebbende, keerde zijne magt tegen den Bisschop van *Utrecht*, welks heerschzucht hem diep in den krop stak. Eerst liet hij, door zijnen Zwager OTTO, broeder zijner Gemaalinne, eenen inval doen in *Drente*, aan den Bisschop onderhoorig; naa dat deeze gevangen was genomen, sloeg hij het beleg voor *Utrecht*. Waarschijnelijk ware de Stad de zijne geworden, ware het niet geweest om den geestlijken Krijgslist, te baate genomen door Bisschop HERBERT, welken wij boven, op dat Artikel, verhaald hebben. Kort naa het opbreeken van 't beleg deedt de Graaf eenen togt na 't H. Land. Op de uitreize bezogt hij *Rome*. Met kleine moeite verworf hij van den Paus, dat de Klooters van *Egmond* en *Rhijnsburg* aan den Utrechtschen Bisschop onttrokken, en onmiddelijk van den Pause afhanklijk verklaard wierden. Menigvuldig wierden zedert de voorbeelden van dusdanige onttrekkingen. Naderhand drong hij eenen Bisschop in den Utrechtschen Zetel, doch moest die stoutheid boeten met eenen opstand der *Westfriezen*, die, evenwel, spoedig gedempt wierdt. Graaf DIRK DE VI overleedt in den Jaare 1153.

FLORIS DE III, zijn oudste Zoon, was niet aan de Graaflijke waardigheid gekoomen, of hij ondervondt, meermaalen, de blijken van de Keizerlijke gunste. Op deeze zich verlaatende, hefte hij, te *Geervliet*, aan de Maaze, eenen tol van alle de voorbijvaarende Schepen, tot geen klein ongenoegen der Vlaamsche Kooplieden; die hier over, bij hunnen Graaf, klagtig gevallen zijnde, deezen deeden besluiten, om den Hollander, te water en te lande, den Oorlog aan te doen. Alles liep uit op eenen strooptogt van korten duur; die evenwel merkelijk nadeel schijnt gedaan te hebben. Althans vindt men aangetekend, dat Graaf FLORIS, om zich des te wreeken, en meerder magts te verzamelen, met de *Dregter-* en overige *Westfriezen* den peis maakte. Intusschen tradt hij in den Echt met ADA, Kleindogter van DAVID DEN I, Koning van *Schotland*. Met eene aanzienlijke Vloot wierdt de Prinsesse

afgehaald, en in den mond der *Maaze* aan land gezet. Niet lang daar naa ondersteunde Graaf FLORIS den Utrechtschen Bisschop tegen de Groningers, en ging vervolgens met hem een Verdrag aan, ten opzigte van Friesland, alwaar de Landschappen *Oostergo* en *Westergo*, voormaals aan eenen der Graaven opgedraagen, doch zedert hun ontnomen, thans aan den Bisschoplijken Stoel onderhoorig waren. Volgens dit Verdrag zouden de gemelde Landen door hen gemeenschappelijk beheerd worden. Te gader maakten zij, wijders, met de Graaven van *Gelder* en *Kleeve* eene overeenkomst, strekkende tot voorkoominge der rampen, aan welke men, hier te Lande, door de Overstrooming der Rivieren, geduurigliik onderhevig was. Bij den jongsten inval der Vlamingen, was Graave FLORIS, onder andere, het Land van *Waas* afhandig gemaakt. Diep stak hem dit verlies in den krop. Met andere hulp gesterkt, deedt hij hun, te water en te lande, den Oorlog aan. In 't eerst liep hem 't geluk mede; doch, in eenen veldslag ingewikkeld, verloor hij dien, en te gelijk zijne Vrijheid. Met vierhonderd Edelen wierdt hij na *Brugge* gevoerd. Op zeer nadeelige voorwaarden bekwam hij zijn ontslag. Geduurende 's Graaven gevangenisse hadden de *Westfriezen* het hoofd, van nieuws, opgestoken. Hij was niet op vrije voeten, of zogt zich des te wreeken. In den winter des Jaars 1168 trok hij in hun Land; doch moest, met zwaar verlies, den hertred neemen, vermids de zijnen, na buit zoekende en te wijd van een verspreid, den vijand te veel voordeels gegeeven hadden. Behalven deezen inval der Graaflijke benden, hadt *Westfriesland* thans zeer veel te lijden van de herhaalde Overstroomingen, welke dat en andere Gewesten deerlijk havenden. Van tijd tot tijd hervatte Graaf FLORIS zijne invallen in *Westfriesland*, in eenen van welke hij overstak na de Eilanden *Texel* en *Wieringen*, van welke hij zwaare brandschattingen vorderde. In den Jaare 1188 trok Graaf FLORIS na 't H. Land, en hadt zijn deel aan de overwinningen, die aldaar behaald wierden. Doch hij trok 'er luttel voordeels af. In den Jaare 1190 overviel hem, te *Antiochie*, eene zwaare ziekte, die hem uit het leeven rukte.

DIRK DE VII, zijn oudste Zoon, volgde hem op in 't Graaflijk bewind. *Vlaanderen* was, eene poos, zonder Graaf, en daar door in merkelijke verwarring. Van deeze gelegenheid zogt

Graaf

Graaf DIRK zich te bedienen, om ontheven te worden van de Leenroerigheid aan dat Gewest wegens de Zeeuwsche Eilanden *Bewester-Schelde*. Doch hij stootte het hoofd ten Keizerlijken Hove, alwaar hij, ten dien einde, aanzoek deedt. Het leed deezer teleurstellinge wierdt verzwaard, door eenen twist met zijnen jonger broeder WILLEM, die zich bij de *Westfriezen* voegde, en dezelve tegen den Graaf opstookte. Het Leger, welk deeze, om hen te beteugelen, bij een bragt, wierdt merkelijk verzwakt, naardien hij een gedeelte van hetzelve moest aanvoeren tegen de *Vlamingen*, die eenen inval hadden gedaan in *Walcheren*, uit misnoegen over 's Graaven strenge invorderinge der *Geervlietsche* Tollen. Met het eene deel des Legers trok Graaf DIRK na Zeeland, zijne Gemaalin ALEID, met het ander, na Westfriesland. Wel haast behaalde deeze moedige Vrouwe de overwinning op haars Gemaals broeder, die aan 't hoofd der muitelingen streedt, en der gevangenisse ter naauwer nood ontkwam. Even gelukkig slaagde de Graaf in zijnen togt; de *Vlamingen* wierden uit gantsch Zeeland verdreeven. Door tusschenspraak van 's Graaven Oomen verzoenden zich de broeders, buiten raad, naar 't schijnt, der *Westfriezen*, dewijl men vindt, dat de Graaf, eerlang, in hun Land, deerlijke verwoestingen aanrigtte. WILLEM wierdt, kort daar naa, tot Graaf van *Friesland*, beoosten de Zuiderzee, gehuldigd. Graaf DIRK, daarentegen, stelde zich in 't bewind over *Utrecht*, welks Bisschop overleeden was. Hier kwam hem zijn broeder WILLEM bezoeken, doch wierdt in hegtenisse gehouden; waar uit hij, eerlang, ontvlugtte, den weg inslaande na *Gelderland*, daar hij 's Graaven Dogter in huwelijk nam. Vreeze voor overmagt deedt thans Graave DIRK het oor leenen na eene verzoeninge, die, zedert, ongeschonden bleef. In de Stigtsche twisten, welke hier op volgden, hadt Graaf DIRK rijklijk de hand; zelf sloeg hij 't beleg om *Utrecht*, doch brak het spoedig op, om zijnen bondgenoot, Graaf OTTO *van Gelderland*, die in *Brabant* gevangen zat, te verlossen. Hier bemagtigde hij, met zijne Hollanders, de Stad *'s Hertogenbosch*, in den Jaare 1202, doch wierdt, kort daar op, door den Hertog van *Lotharingen* gevangen genomen. De deerlijke verwoestingen, welke in zijne af-

weezigheid, in Holland wierden aangerigt, deeden hem het oor leenen aan voorslagen van ontslag, welk hij verworf op zeer nadeelige voorwaarden. Het oudste gedeelte van *Holland*, te weeten *de Dordreechtsche Waard*, wierdt thans een Leen van *Braband*. Niet lang overleefde de Graaf deeze vernedering; eene zwaare ziekte rukte hem weg, in den Jaare 1203.

DIRK DE VII liet alleenlijk naa eene Dogter, ADA genaamd, thans slegts zeventien jaaren oud. Volgens 's Graaven plan, zou deeze, en dus ook het Graafschap, naa zijn overlijden, gesteld worden onder Voogdij van zijnen broeder WILLEM. Doch dit viel niet in den smaak der Graavinne Weduwe, die, heimelijk, Graaf LODEWYK VAN LOON ontboodt, met oogmerk om, straks naa haars Gemaals overlijden, deezen met haare Dogter in den Echt te doen treeden. Dit geschiedde, en met zo veel spoeds, dat de echtverbintenis geschiedde en de Bruiloft gehouden wierdt, te *Dordrecht*, in het zelfde huis, alwaar 's Graaven Lijk nog boven de aarde stondt. De Graaf VAN LOON voerde dien naam naar een Graafschap, in 't Rijk van *Lotharingen* gelegen. Niet naar den zin van veele Edelen was, intusschen, dit huwelijk; waarom zij Graaf WILLEM uit *Friesland* ontbooden, die zich, spoedig, na *Zierikzee* in *Zeeland* begaf, daar hij voor Graaf wierdt uitgeroepen. Thans vlugtte de ongelukkige ADA, achttien daagen na haren trouwdag, op den Burgt te *Leiden*, doch viel wel haast in handen van Graave WILLEM; die haar eerst na *Texel*, en van daar na *Engeland* deedt overvoeren. Het leed, welk deeze vervoering zijner jonge Gemaalinne den Graave VAN LOON deedt, als mede zijn verijdeld uitzigt op 't Graaflijk gezag, was oorzaak dat Graaf WILLEM, onder den naam van DEN EERSTEN bekend, hoewel door 's Lands Edelen gehuldigd, met veele moeilijkheden hadt te worstelen. Nu eens hadt deeze, dan geene de overhand; tot merkelijk nadeel der gefolterde Landzaaten. Eindelijk verdroegen zij zich, in den Jaare 1206. Graaf WILLEM hadt zedert de hand in verscheiden onlusten; eene van deeze koste hem zijne Vrijheid in *Vlaanderen*, welke hij, om groot losgeld, te rug bekwam. Naderhand deedt hij eenen togt na het Oosten, alwaar hij de befaamde Verovering van *Damiate* in *Egypte* bijwoonde. Hij storf, twee jaaren naa zijne wederkomst van dien togt, in den Jaare 1222.

Bij ALEID, dogter van den Graave van *Gelderland*, hadt WILLEM eenen Zoon verwekt; deeze volgde hem op, onder den naam van FLORIS DEN IV. In zijn eigen Graaffchap weinig om handen hebbende, nam hij, meermaalen, deel in uitlandfche oneenigheden, onder andere in den berugten Kruisvaart tegen de *Stadingers*, die voor Ketters verklaard wierden, om dat zij het Pauslijk juk zogten af te fchudden. In een gevegt bragt hij die verweezenen eene zwaare nederlaage toe. In zijne wederreize van daar den weg neemende door *Friesland*, tugtigde hij de Landzaaten, omdat zij de zijde der *Stadingers* gekoozen hadden. Zijne handigheid in het fteekfpel kostte hem, kort daar naa, het leeven. Want, van den *Stadinger* togt te rug gekeerd, en door den ouden Graaf van *Klermont* op zulk een fpel genodigd, hadt hij 't ongeluk, aan 's Graaven jeugdige Gemaalinne te veel te behaagen. Minnenijd deedt hem verraaderlijk om 't leeven brengen, in den Jaare 1234.

WILLEM DE II volgde op zijnen Vader, in den ouderdom van zes jaaren, onder voogdij van zijnen Oom OTTO DEN III, Bisfchop van *Utrecht*. Weinig naams maakte de jonge Graaf, tot op den Jaare 1247. Keizer FREDRIK DE II, door den Paus zijnde in den Ban gedaan, zag deeze uit na een voornaamen Vorst of Heer, wien hij de Roomsch-Koninklijke waardigheid mogt opdraagen. In eene eerfte keuze te leur gefteld, vestigde hij het oog op Graaf WILLEM, als fchoon van lichaam en kloek van geest. Ingenomen met de betoonde eere, aanvaardde hij dien nieuwen tijtel, en toog terftond na *Aken*; doch moest vooraf deeze Stad, gelijk ook *Werden*, gewapenderhand bemagtigen, eer hij aldaar kon gekroond worden. Lang hieldt het aan, voor dat hij zijn oogmerk bereikte: om reden dat de Hollanders, thans met eenen Kruistogt na 't H. Land onledig, hem niet van genoegzaame hulp voorzien konden. Eindelijk wierdt hij plegtig gekroond, naa alvoorens, te *Keulen*, tot Ridder te zijn geflagen. Kort daar op, in 1251, tradt hij in 't huwelijk, met eene dogter des Hertogs VAN BRUNSWYK, en keerde voorts na zijn Graaffchap te rug. Niet lang hadt hij hier vertoefd, of hij raakte in Oorlog met de *Vlamingen*, die, aangevoerd door hunne Graavin,

MARGAREET, doorgaans ZWARTE MARGRIET genaamd, eenen inval in *Walcheren* gedaan hebbende, door hem, bij het Dorp *West-Kapelle*, geslagen wierden, in den Jaare 1254. De Vrede wierdt nog in dat zelfde jaar geslooten. Thans ontboodt hem de Paus na *Italie*, om aldaar tot Keizer gekroond te worden. Eer hij die reize ondernam, deedt hij eenen keer na *Utrecht*, alwaar een steen, door eene onbekende hand hem na 't hoofd geworpen, bijkans zijn leeven hadde geëindigd. Intusschen waren de *Westfriezen* tegen hem opgestaan. Dit verhinderde zijne Italiaansche reize, en deedt hem besluiten, hen zwaar te tugtigen. Hij verkoos daar toe den winter des Jaars 1256. In 't naazetten der wederspannigen, geharnast en op een zwaar gewapend paerd over het Ys rijdende, bezweek dit, en viel hij in 's vijands handen, die hem wreed vermoordden. Dit viel voor bij het Dorp *Hoogtwoude*, alwaar het Lijk, heimelijk, in een huis begraaven wierdt. Men vondt het eerst, lang daar naa, in den Jaare 1282. Koning WILLEM hadt, aan eenige Steden, aanzienlijke Voorregten geschonken. Zommigen houden hem voor den Stigter van 't Stadhuis te *Haarlem*, doch met meer regt van het Hofgebouw in '*s Hage*.

's Konings opvolger, FLORIS DE V, was nog geene twee jaaren oud, toen hem zijn Vader dus ontijdig ontviel. Nogthans wierdt hij voor Graaf erkend, onder Voogdij van zijnen Oom FLORIS, die, wel haast, een Verdrag sloot met de Gravinne van *Vlaanderen*. Hij overleedt eerlang, en zijn dood was oorzaak van veele oneenigheden over het Voogdijschap; die een einde namen, toen FLORIS, op den ouderdom van vijftien of zestien jaaren, te weeten, in 1269 of 1270, het bewind aanvaardde. Hevige oproeren, vooral onder de *Kennemers*, schokten thans Holland. Volgens zommigen zouden zij geen minder Ontwerp gemaakt hebben, dan de Edelen ten Lande uit te jaagen, en zelve de Regeering te aanvaarden. Zij hadden aan hun hoofd den vermaarden GYSBRECHT VAN AMSTEL, en rigtten veele verwoestingen aan. Zij wierden eerlang beteugeld; doch het Land kwam hier mede niet tot rust. Hoog lag den jongen Graave de moord, aan zijnen Vader gepleegd, door de *Westfriezen*; deezen deedt hij den Oorlog aan, met eene woede, evenredig aan zijnen wraaklust. *Op*

eenen

eenen dier togten gelukte 't hem, het Lijk zijns Vaders te vinden, 't welk hij na *Middelburg* deedt voeren. Een oud Man hadt hem het huis aangeweezen, daar het diep in den grond begraaven lag. Merkelijk geschil ontstondt, ten deezen tijde, tusschen deeze Landen en *Engeland*, zonder dat men 'er de oorzaak van weet; tot groot nadeel van den Koophandel, die thans, over en weder, reeds zeer sterk wierdt gedreeven. Om den Engelschen afbreuk te doen, zonden de *Zeeuwen* verscheiden Kaapers in Zee. Met 'er tijd wierdt de twist bijgeleid, en de Vrede bevestigd, door een huwelijksverdrag tusschen 's Graaven dogter en eenen Zoon van *Engeland*, in den Jaare 1281. Doch de verloofden storven vóór de echtvoltrekking: waarom Graaf FLORIS, van nieuws, over een huwelijk deedt handelen tusschen zijnen Zoon JAN met eene Engelsche Prinsesse. Te meer ging hem dit ter harte, omdat Keizer RUDOLF bestelling hadt gemaakt over de opvolging in het Graafschap, ten behoeve der Graaven van *Henegouwen* en *Hennenberg*. In den Jaare 1284 wierdt het Huwelijksverdrag gesllooten, binnen *Haarlem*, ten overstaan van *Engelsche* Gezanten, die tevens een Bestand, voor een jaar, bewerkten, tusschen Graaf FLORIS en den Graaf van *Gelder*. In een geschil, tusschen deezen en den Hertog van *Braband*, koos de Hollandsche Graaf de zijde des laatstgenoemden. Dit bragt te wege, dat Holland van de Leenroerigheid aan Braband, wegens zekere landen bij *Dordrecht*, geheel ontheven wierdt. Omtrent deezen tijd wierdt Graaf FLORIS ingewikkeld in eenen twist, die, van verre, den grond leide van zijn ontijdig einde. De Heeren VAN AMSTEL en WOERDEN lagen thans over hoop met de Stigtenaaren, met welke de Graaf, zints eenige jaaren, zich verbonden hadt. Doch zijne hulp wierdt niet vereischt, tot dat die van *Utrecht* meenden, door de genoemde Edelen gevoelig te zijn beleedigd. Thans bragt de Graaf eenige benden op de been, en rigtte met dezelve groote verwoestingen aan. Hij bemagtigde, onder andere, *Montfoort*, en hegtte *Amstelland* aan 't Graafschap. Door tusschenspraak van Vrienden, en onder beding van aanzienlijke voordeelen, wierdt, in de Jaaren 1285 en 1287, de peis gemaakt. De aanhoudende ongezindheid der *Westfriezen*, om 't Graaflijk juk te draagen, verschafte den Graave, aan die zijde, nieuwe bezigheid,

heid. Om hen te beteugelen en voor altoos te onderwerpen, deedt hij vier Sloten of Kasteelen bouwen; een van dezelve, te *Medenblik*, is nog in weezen. Een geweldige Watervloed, welke, in den Jaare 1286, en nog eens in 1287, de Landen deerlijk hadt gehavend, deedt hem zijn voorneemen, een tijd lang, uitstellen. De onderwerping wierdt, zedert, volkomen, en het Land der *Westfriezen*, door het leggen van Dijken en Wegen, op 's Graaven bevel, in beter staat gebragt. Door deeze onderwerping was 's Graaven magt merkelijk aangegroeid, tot geen klein verdriet van verscheiden Zeeuwsche Edelen; zij spanden tegen hem zamen, en bragten te wege dat de Graaf van *Vlaanderen* eenen inval in *Walcheren* deedt, en 't beleg om de Stad *Middelburg* sloeg. FLORIS trok hier op derwaarts met een Leger, doch wierdt, onder schijn van een mondgesprek met den gemelden Graave, listig in 't net gelokt. Spoedig, egter, ontkwam hij zijner gevangenisse, en verzoende zich, eerlang, met de Zeeuwsche Edelen. Niet lang daar naa stelde zich Graaf FLORIS onder de mededingers na de *Schotsche* Kroon, op welke hij, uit hoofde zijner afkomste, meende eenig regt te hebben. De zwaarigheden, welke hij ontmoette, deeden hem dit ontwerp ter zijde stellen. Zedert leefde hij in naauwe gemeenschap met Koning EDUARD van *Engeland*, tot groot voordeel van den wederzijdschen Koophandel, tusschen dat Rijk en Holland, die, inzonderheid te *Dordrecht*; zeer sterk wierdt gedreeven. Eenige onmin met dien Vorst was oorzaak van verval van handel, en van een Verbond tusschen den Graaf en PHILIPS DEN IV van *Frankrijk*. Hier van beloofde hij zich aanzienlijke voordeelen. Doch hij hadt 'er niet lang genot van. Het misnoegen der Edelen, welk, kort daar naa, herleefde, liep uit in den wreeden moord, welks toedragt wij elders reeds verhaald hebben. Dezelve viel voor in den Jaare 1296. De stigting van het Lusthuis *Vogelenzang*, buiten *Haarlem*, wordt aan hem toegeschreeven.

Graaf FLORIS liet naa een' eenigen Zoon, JAN genaamd, die zich, ten tijde van zijns Vaders deerlijk einde, in *Engeland* bevondt. De Edelen waren hem niet ongenegen, doch zeer verdeeld over de voogdijschap van den minderjaarigen Erfgenaam.

naam. Zij wierdt opgedraagen aan JAN VAN AVENNES, Graave van *Henegouwen*, vollen Neeve van Graave JAN. Inmiddels wierden de deelgenooten aan den moord van Graave FLORIS, door de Stedelingen en Opgezeetenen van Holland en West-friesland, belegerd op het Slot *Kronenburg*; 't welk hun wel haast in handen viel. GERARD VAN VELZEN wierdt, onder anderen, een flagtoffer der volkswoede. Graaf JAN kwam, eerlang, uit Engeland te rug, en zette voet aan Land te *Veere*, in Zeeland. Zedert maakte zich WOLFERT VAN BORSELEN genoegzaam geheel meester van 's Graaven persoon, voerende hem alomme met zich, en doende hem tekenen en bezegelen, 't geen hij goed vondt. Dit ontstak den haat der Landzaaten tegen hem, en liep uit in eenen wreeden moord, die te *Delft* aan hem gepleegd wierdt. Thans aanvaardde JAN VAN AVENNES de Voogdijschap over den jongen Graave, waar van hij bijkans hadt afgezien. Terstond naa zijne overkomst hier te lande maakte hij bestelling op de Regeering, en bragt te wege, dat de *Westfriezen*, met Graave JAN, zich volkomen verzoenden. Kort daar op deedt de Voogd eene reize na Frankrijk, laatende aan jongen Graaf, te *Haarlem*, ziek aan de Koortze. Spoedig sloeg tot deeze toe de Roode Loop, die, wel haast, een einde den zijn leeven maakte, in den bloei zijner jeugd, in den Jaare 1299. Volgens 't gerugt, zou de Voogd zijnen dood verhaast hebben, door het toedienen van vergif. JAN DE I liet geene kinderen naa. In hem eindigde dus het Graaflijk Geslagt uit het aloude Hollandsche Huis.

JAN VAN AVENNES, als de naaste Erfgenaam, volgde hem op, onder den naam van JAN DEN II. Met hem kwam het Graaflijk bewind in 't Huis van *Henegouwen*. Hoewel de Graaf zich, terstond, in de Steden van Holland hadt doen huldigen, toonden, egter, verscheiden Edelen zich op hem misnoegd, en bewerkten, dat Keizer ALBRECHT eenen inval in Zeeland deedt. Met moeite wierden de Keizerlijke benden van daar verdreeven, en de Vrede niet getroffen, zonder 's Graaven bewilliging om Holland van den Keizer ter leen te zullen ontvangen. Thans begaf zich JAN VAN AVENNES na *Henegouwen*, laatende het bewind in handen van zijnen Zoone WILLEM. Deeze wierdt oneenig met de *Vlamingen*, die zich een regt op de Zeeuwsche Eilanden

den

den aanmaatigden, en zich spoedig meester maakten van alle de Steden, uitgezonderd *Zierikzee*, welk het met den Graave hieldt. De tegenstand, welken de *Vlamingen* hier ontmoeten, dwong hen tot Vrede.

JAN VAN AVENNES, of DE TWEEDE, storf, in den Jaare 1311, laatende tot Erfgenaam gemelden WILLEM, DEN DERDEN van dien naam, DEN GOEDEN gebijnaamd. In den aanvang zijns bewinds herleefde de Vlaamsche Oorlog, doch eindigde spoedig, met 's Graaven bewilliging in de Leenroerigheid der Zeeuwsche Eilanden aan den Graave van *Vlaanderen*. Zedert, egter, wierdt hij, van nieuws, in den krijg met dien landaart ingewikkeld, in gevolge zijner verbintenisse met *Frankrijk*. Geene kleine eere genoot deeze Graaf, door den tijtel van Rijks-Stedehouder, door Keizer LODEWYK hem opgedraagen. Hij verzelde dien Vorst na *Rome*, ter geleg.nheid van diens Krooninge. Het bewind van zaaken hadt hij, geduurende zijne afweezigheid, gesteld in handen van zijnen Zoone WILLEM, *met goedvinden*, zeggen onze oude Schrijvers, *der Steden* en *des platten Lands*. WILLEM DE III overleedt in den Jaare 1337.

Zijn Zoon WILLEM DE IV, reeds voorheen Graaf van *Zeeland*, wierdt het nu ook van *Henegouwen* en *Holland*. Zijn hooger bewind deedt hem aan zijnen Krijgshaftigen aart nog meer den teugel vieren, en in meenig' buitenlandschen Oorlog deel neemen. Inzonderheid hadt hij veel te doen met *Utrecht*. Naa eenen Bisschop op den Stigtschen Zetel geplaatst te hebben, wierdt hij, zedert, dermaate vertoornd op de Stedelingen, dat hij 't beleg om de Stad sloeg, en niet opbrak, dan op deeze harde voorwaarden: vierhonderd Burgers, blootshoofds en barrevoets, moesten hem om genade smeeken, op hunne bloote knieën; in den Oorlog zou men hem altoos, met vijfhonderd man, ten dienste staan; van den Stadsmuur zou men twintig Roeden afbreeken, en altoos eene Poort voor den Graave open houden. In den Jaare 1338 was Graaf WILLEM, door die van *Stavoren*, in *Friesland*, voor Heer aangenomen. De schattingen, zedert, hun opgeleid, deeden hen 't hoofd opsteeken. Om hen te beteugelen, stak de Graaf, met een Léger,

ger, na *Friesland* over. Doch hij vondt hier zijn einde, in een gevegt bij de gemelde Stad, in den Jaare 1385.

WILLEM DE IV liet geene kinderen na. In hem eindigde dus de Stam van *Henegouwen*. Zijne Zuster MARGAREET was zijne Erfgenaame, en met haar geraakten *Holland* en *Zeeland* onder het Huis van *Beijeren*, als zijnde dezelve gehuwd aan Keizer LODEWYK, gesprooten uit dat doorluchtig geslagt; die, de gemelde Gewesten aan zijne Gemaalinne hebbende opgedraagen, niet verzuimde te bewerken, dat zij alomme erkend en gehuldigd wierdt. MARGAREET hadt, onder andere, eenen Zoon, WILLEM genaamd. Aan deezen droeg zij het bewind van *Holland* op, en verliet daar na deeze Landen. Doch hij schondt de voorwaarden, op welke hij de Landvoogdij aanvaard hadt. Naa 's Keizers overlijden keerde MARGAREET herwaarts te rug, beschuldigde haaren Zoon, in tegenwoordigheid van 's Lands Edelen, ontsloeg hem van 't bewind, en hervatte in eigen persoon den teugel der Regeeringe. De onmin tusschen de Moeder en den Zoon sloeg over tot de Edelen en Landzaaten; zommigen hielden het met geene, anderen met deezen. Hier uit ontstonden de befaamde Aanhangen van *Hoekschen* en *Kabbeljaauwschen*, die, langer dan eene Eeuw, het Land in rep en roere stelden. De laatsten, die 't met WILLEM hielden, beweerden de onwettigheid eener Vrouwelijke Regeeringe over Holland. De anderen, zich voor MARGAREET verklaarende, hielden staande dat eene Vrouw wettig konde regeeren; waar toe zij het voorbeeld van Vrouwe ADA bijbragten. Het beloop van 's Lands Geschiedenissen toont, dat de Hoekschen zich als Voorstanders, de Kabbeljaauwschen als Verdrukkers der dierbaare Vrijheid gedroegen. Zo hoog liep, intusschen, de twist tusschen Moeder en Zoon, dat ze van weerkanten zich wapenden, en wel dra handgemeen wierden, in eenen Scheepsstrijd voor *ter Veere*, in welken MARGAREET de overwinning behaalde. Hertog WILLEM, zedert, een Verbond met verscheiden Edelen hebbende aangegaan, hieldt, vervolgens, een treffen met zijne Moeder, in den mond der *Maaze*, waar in deeze de nederlaag bekwam, en genoodzaakt wierdt, de wijk te neemen na *Engeland*. Derwaarts volgde haar eerlang Hertog WILLEM, en verzoende zich met zijne Moeder, op voorwaarde van af-

stand

ftand te zullen doen van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* aan haaren Zoone, en alleen *Henegouwen* voor zich zelve te behouden. Zij overleedt kort naa dien Zoen, in den Jaare 1355.

WILLEM DE V, eerfte Graaf uit het Huis van *Beijeren*, tradt nu in 't volle bewind. Dit begon hij met het beoorloogen der Stigtenaaren, uit hoofde dat derzelver Bisfchop den Hoekfchen gunftig was. Twee jaaren duurde deeze Krijg. Naa het fluiten van den Vrede, bij welken *Heusden* aan Holland kwam, deedt de Graaf eene reize na *Engeland*. Straks naa zijne wederkomst van daar, befpeurde men aan hem blijken van krankzinnigheid, waar van hem zedert de naam van *dolle Hertog* aanhing, en die dermaate toenam, dat hij eerst in *'s Hage*, en naderhand te *Quesnoi*, in *Henegouwen*, opgeflooten wierdt, tot aan zijnen dood toe, die in den Jaare 1389 voorviel.

De ongelukkige Graaf WILLEM DE V hadt eenen Broeder, ALBRECHT VAN BEYEREN genaamd. Door bewerking der Hoekfchen wierdt deeze tot *Ruwaard* des Lands verklaard. Veel nadeels leeden hier door de Kabbeljaauwfchen. *Delft*, als hunne zijde houdende, wierdt belegerd, ingenomen en ontmanteld. Kort hier op volgden, niet lang naa elkander, een Gelderfche en Stigtfche Oorlog, die den *Ruwaard* veel onrust en weinig voordeels aanbragten. Ook wierdt hij ingewikkeld in een gefchil tusfchen den Graaf van *Vlaanderen* en de *Gentenaars*, waar in hij de zijde des eerstgenoemden hieldt. Onder alle deeze bemoeijingen hadt hij, evenwel, het genoegen, dat de twisten der Hoekfchen en Kabbeljaauwfchen met minder woede dan voorheen gevoerd wierden. Alleen te *Haarlem* maakten zij merkelijke beweegingen. In den Jaare 1389 overleedt de ongelukkige WILLEM DE V; waarop ALBRECHT ftraks tot Graaf gehuldigd wierdt. Een merkelijken keer namen 's Lands zaaken, kort naa deeze verheffing. ALBRECHT was Weduwenaar, en hiedt zeer naauwe gemeenfchap met Jonkvrouwe ALEID VAN POELGEEST. Jong en bevallig, en eene dochter van een Kabbeljaauwfchen Edelman, wist zij den Graave dermaate te believen, dat de Hoekfchen, welke dus lang 's Graaven oor gehad hadden, het onderfpit begonnen te delven. Zeer ftak dit den Hoekfchen in den krop, die 's Graa-

ven

ven Zoon, WILLEM, Hertog van *Oostervant*, aan hun hoofd hadden. Het misnoegen eindigde in den dood der fchoone ALEID, die door de eedverwanten, op het Buitenhof in *'s Hage*, bij nacht, wreedelijk vermoord wierdt. De zamengefpannenen vlooden ten Lande uit, en 'er verliepen eenige jaaren, eer zij met den Graave hunnen Zoen maakten. Hertog WILLEM kwam bij zijnen Vader in gunst, door de dapperheid, welke hij betoonde in den Friefchen Oorlog, in welken Graaf ALBRECHT, ten deezen tijde, wierdt ingewikkeld. Daarenboven wiesfchen hier de Delftenaars volkomen af de fmet hunner voorgaande wederfpannigheid. De flegte ftaat van 's Graaven geldmiddelen noodzaakte hem, rekenfchap te vorderen van Heere JAN VAN ARKEL, Rentmeester der Graaflijke inkomften, welke hier in tien jaaren ten agteren was. Zijne weigering wierdt gevolgd van wederzijdfche vijandlijkheden, welke ruim drie jaren duurden, en, binnen weinig tijds, gevolgd wierden van 's Graaven overlijden, in Wintermaand des Jaars 1404. *'t Huis te Kleef*, waar van men nog de puinhoopen buiten *Haarlem* ziet, zou door hem geftigt zijn, ten behoeve van zijne tweede Gemaalinne MARGARETA VAN KLEEVE. Met zo zwaare fchulden vondt deeze, bij 's Graaven overlijden, deszelfs Boedel belaaden, dat zij dien openlijk, naar Lands gebruik, met den voet ftootte; 't welk gefchiedde, door der Lijkbaare vooruit te treeden, in geleend gewaat, en onder het wegwerpen van eenen halm. Geduurende ALBREGTs Regeering was de magt der Hollandfche Steden, ook in zaaken van openbaar bewind, merkelijk toegenomen. Ook meent men, dat de Burgemeesteren en de Kollegien der Vroedfchappen thans inzonderheid eenen aanvang hebben genomen.

Zijn oudfte Zoon en Opvolger, WILLEM DE VI, hadt eene zeer onrustige Regeering, door het geduurig woelen en wederwoelen der Hoekfchen en Kabbeljaauwfchen; waar door te *Dordrecht*, *Haarlem*, *Delft* en *Amfterdam* veele ongeregeldheden voorvielen. Veel bloeds ftroomde 'er vooral in de eerfte Stad. Ook hadt hij den Arkelfchen Oorlog om handen; die, egter, niet ongelukkig voor hem afliep, alzo hij, in 't einde, de Heerlijkheid van Arkel bekwam: hoewel hij zijn regt daar op, zedert, tegen de Gelderfchen, met de wapenen moest handhaaven. Straks daar op kreeg Graaf WILLEM te doen met

den Heer van *Egmond*; deezen belegerde hij binnen *IJsselstein*, en dwong hem, zo wel de Stad als het Slot aan hem over te geeven. De reden hier van was, om dat deeze Heer verdagt wierdt gehouden van eenen toeleg op 's Graaven leeven. In den Jaare 1415 wierdt het huwelijk voltrokken, van 's Graaven eenige dogter JAKOBA met den Hertog van *Touraine*, tweeden Zoon van KAREL DEN VI, Koning van *Frankrijk*. Niet lang naa deeze echtverbintenis beriep Graaf WILLEM eenen Dagvaart van 's Lands Edelen en de Groote Steden, om door dezelve de Erfopvolging voor zijne dogter te doen verzekeren. Gereedelijk waren dezelve hem hier in ten wille. Dit deedt, hem zijnen dood, welken hij, ter oorzaake van een gevaarlijk gezwel aan zijne Dije, vast te gemoete zag, met meer gerustheid afwagten; hij ſtorf in den Jaare 1417.

Terſtond naa 's Graaven afſlijvigheid, wierdt de vermaarde, doch ongelukkige JAKOBA VAN BEYEREN tot Graavin gehuldigd. *Dordrecht* alleen bleef weigerig. Deeze Stad was Kabbeljaauwsgezind, en JAKOBA, even als haar Vader, op de zijde der Hoekſchen. Te *Dordrecht* hadt men het oog op JAN VAN BEYEREN, Oom van Vrouwe JAKOBA, welke, ten dien einde, in Holland kwam, om als Voogd het bewind te aanvaarden. JAKOBA, hoewel ſlegts zestien jaaren oud, was reeds Weduwe van JAN VAN TOURAINE. Om hunnen aanhang te ſtijven, bewerkten de Hoekſchen voor haar een huwelijk met Hertog JAN VAN BRABANT. Vrugteloos deedt het jonge paar het beleg ſlaan om *Dordrecht*; de Graavin vondt zich genoodzaakt, *Zuidholland* en *'t Land van Voorn* aan haaren Oom te leen op te draagen, en, voor den tijd van drie jaaren, voor Stadhouder over haare Landen te erkennen. Hertog JAN, nu het gezag in handen hebbende, viel den Hoekſche Heeren zeer hard, verwoestte hunne Sloten, en noodzaakte hen, het Land te ruimen. Daarenboven drong hij den Hertoge VAN BRABAND op, om hem het Stadhouderſchap nog voor zeven jaaren op te draagen. Een zo hevig misnoegen vatte hier uit Vrouw JAKOBA tegen haaren Gemaal op, dat zij hem verliet, en eerst na *Henegouwen*, en voorts na *Engeland* te wijk nam. Hier begaf zij zich in den Echt met den Hertog VAN GLOCHESTER, naa dat haar voorgaand huwelijk, om maagſchap, te *Rome*

voor

voor onwettig was verklaard. Dit viel voor in den Jaare 1423. Bij haare overkomst vondt zij de meeste Landzaaten op de zijde van haaren Oom, of van PHILIPS, Hertog van *Bourgondie*, diens Stedehouder. Hier door kwam het Land in rep en roere, naa dat hetzelve, twee jaaren vroeger, de deerlijke ramp hadt getroffen van de Overstrooming van den *Zuidhollandschen* Waard, waar door wel tweeënzeventig Dorpen onder water gezet waren. De Hertog van *Bourgondie* wierdt voor *Ruwaard* verklaard, en JAN VAN BEYEREN tot Graaf gehuldigd. Vrouw JAKOBA, eenige hulp van haare vrienden bekoomen hebbende, behaalde wel eenig voordeel, in eenen Slag bij *Alfen*, doch bekwam de nederlaag, in een Scheepsgevegt bij *Brouwershaven*; waar door zij *Zeeland* voor genoegzaam verlooren rekende. Tweemaalen floeg zij, hierop, te vergeeft het beleg voor *Haarlem*; waar naa de Kennemers gantsch Holland afliepen, en overal de deerlijkste verwoestingen aanrigtten. Zij waren Hoeksgezind, en deeden hier mede der Graavinne groot nadeel: hoewel zij zelven insgelijks, door den Hertog van *Bourgondie*, zwaar gestraft wierden. Onder dit alles wierdt de rampspoedige JAKOBA van haaren Gemaal verlaaten, en hadt het verdriet, dat haare Vloot, onder WILLEM VAN BREDERODE, bij het Eiland *Wieringen*, op de Zuiderzee, geslagen wierdt. Van deezen staat der zaaken bediende zich Hertog PHILIPS; hij belegerde haar binnen *Gouda*, en dwong haar, om hem niet slegts voor Stadhouder, maar zelfs voor wettigen Erfgenaam te erkennen. Buiten zijne bewilliging mogt zij geen nieuw huwelijk aangaan. Het Eiland *Zuidbeveland* wierdt als een eigendom en ter wooninge aan haar afgestaan. Bij dit Verdrag werden, door Hertog PHILIPS, negen Raaden en Rekenmeesters, over *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, aangesteld, een nieuw Gerigtshof, zedert het *Hof van Holland* genaamd. Van deezen tijd af wierdt de Koophandel, hier te Lande, vooral op *Engeland*, als mede de Haringvisscherij, zeer sterk voortgezet, vooral naa de uitvinding van het kaaken en zouten, en van het groote Haringnet. Ook kwam de Vaart na het Noorden en de Oostzee thans in merkelijken bloei. Bij dit alles kwam nog de uitvinding van de Drukkunst, te *Haarlem*. Door de hooggesteegene magt van Hertog PHILIPS verdonkerde, meer en meer,

het aanzien van Vrouwe JAKOBA, die wel den tijtel van *Gravinne* nog voerde, doch bijkans niemand om zich hadt, die zijn hof bij haar maakte. Alleen FRANK VAN BORSELEN, Stadhouder van *Holland* en *Zeeland*, bewees haar eenigen bijftand, en dit op ze eene heufche wijze, dat 'er haar hart door getroffen wierdt. In 't Jaar 1433 floot zij met hem een heimelijk huwelijk; 't welk, egter, fpoedig aan PHILIPS uitlekte: die hier op Heer FRANK in hegtenisfe deedt neemen, en na 't Slot *Rupelmonde*, in Vlaanderen, voeren. Hij wierdt ontflagen, op de harde voorwaarde voor Vrouwe JAKOBA, dat aan haar eenige heerlijke goederen opgedraagen, en *Henegouwen*, *Holland* en *Zeeland* aan den Hertoge volkomen zouden worden afgeftaan. Toen wierdt het heimelijk huwelijk openlijk voltrokken, en maakte Vrouwe JAKOBA, aan haaren *lieven ende zeer gheminden ghefelle*, zo als hij haaren VAN BORSELEN noemde, eenige goederen in Zuidholland. De ongelukkige JAKOBA, door tegenfpoeden overmand, overleedt, als Houtvesterin, in den Jaare 1436, op 't Huis te *Teilingen*, in Rhijnland, in 't zesendertigfte jaar haars ouderdoms.

PHILIPS DE I bragt het Graaflijk bewind van Holland, uit het Huis van *Beijeren*, in dat van *Bourgondie* over. Terftond na Vrouwe JAKOBA's dood wikkelde hij de Landzaaten in den Oorlog tegen *Engeland*, die hun op zeer zwaare Beden, zo ze heetten, te ftaan kwam. Bij het fluiten van den Vrede, bewees hij hun evenwel de eere van daar bij tegenwoordig te zijn; 't welk den Hollanders, die zich in *Engeland* bevonden, naderhand veele geweldenaarijen op den halze haalde. Geduurende den Engelfchen Oorlog kreegen de Hollanders insgelijks te doen met de Oosterlingen, welke, uit afgunst tegen den groeienden Koophandel, onze Schepen bekommerden; 't welk van eene groote duurte der leevensmiddelen gevolgd wierdt. Om de fchade eenigzins te verhaalen, wierdt, hier te Lande, eene groote Vloot uitgerust, die, met verlof van PHILIPS, ter Kaap uitzeilende, meenig voordeel behaalde, en zelf eene talrijke Oosterfche Vloot nam. Een tienjaarig Beftand fchorste, in den Jaare 1441, deezen twist. Naa eenige jaaren tusfchenpoozens herleefden de inlandfche oneenigheden. Door een huwelijk van eene dogter van WILLEM VAN LALAING, Stadhouder van Holland,

land, met REINOUD VAN BREDERODE, hoofd der Hoekſchen, waren deeze, ginds en elders, op 't kusſen geraakt. Om Hertoge PHILIPS te believen, was, met hunne toeſtemming, de Gemeente met zwaare ſchattingen gedrukt. Daar van bedienden zich de Kabbeljaauwſchen om het Volk op te ſtooken. Hier uit ontſtonden Oproeren in verſcheiden Steden; om welke te ſtillen de Gemaalin van PHILIPS herwaarts kwam, gelijk ook, vervolgens, de Hertog zelve. Te *Amſterdam* verſtelde hij, buitenstijds, de Regeering, plaatzende, van ieder zijde, even veelen in het bewind. Het geeven van onderſcheidende benaamingen, van Hoekſchen en Kabbeljaauwſchen, wierdt ook door hem verbooden. Het Land kwam hier door, van dien kant, eenigzins in rust. In 't Kerkelijke viel 'er nog merkelijk te doen, van wegen de geldzucht der Geestelijken, die zo hoog liep, dat zij door PHILIPS moest beteugeld worden. Van hunne zijde gaven de Landzaaten, op hunne wijze, blijk van ijver voor den Godsdienst, door het deel neemen in eenen Kruistogt tegen de *Husſiten*, in *Boheme*, van Ketterije beſchuldigd. Een heirvaart tegen de *Gentenaars*, die tegen den Hertog waren opgeſtaan, wierdt beloond met aanzienlijke Voorregten; welke gunst, door de Hollanders, erkend wierdt, door de hand te leenen, met eene talrijke Vloot, tot de veroveringe van *Bourdeaux*. Het dikmaals gefolterd Holland wierdt, in den Jaare 1455, van nieuws, ontrust, ter gelegenheid der verkiezinge van GYSBREGT VAN BREDERODE tot Bisſchop van *Utrecht*. Dit mishaagde den Kabbeljaauwſchen. Uit vreeze dat de Hoekſchen, tot welke de Bisſchop behoorde, te veel gezags zouden winnen, bliezen zij Hertoge PHILIPS in 't oor, dat deeze verheffing, aan 's Bisſchops broeder, als geſprooten uit het aloud Graaflijk Huis van Holland, ligtelijk den inval zou kunnen doen krijgen, om met 's Bisſchops hulp zich in de waardigheid zijner Voorouderen te doen herſtellen. Niet onverhoord bleef deeze opſtooking. Ligt deedt zijn gezag hem bij den Paus verwerven, dat BREDERODE afgezet, en DAVID VAN BOURGONDIE, 's Hertogs Natuurlijke Zoon, in zijne plaats geſteld wierdt. Met geweld verdreef PHILIPS Bisſchop BREDERODE van zijnen Zetel, en plaatſte zijnen Bastaart in denzelven. Om zich te verzekeren van de hulp der *Kennemers* en *Westfriezen*, hadt hij vooraf dezelve herſteld in de

 Voor-

Voorregten, vóór dertig jaaren verbeurd verklaard. Zedert wierden de gemoederen der Landzaaten onderling verdeeld, door den twist tusschen Hertog PHILIPS en zijnen heerschzuchtigen Zoon KAREL, Graave *van Charolois*, die ten uiterften misnoegd was, omdat hij buiten allen bewind wierdt gehouden. Door allerlei opstookingen zogt de Graaf de harten van den Landheere te verwijderen. Zo hoog liep, op zekeren dag, de twist, dat de oude Vader zijnen Zoone gewapenderhand te lijve wilde. Naa veele aanstootelijke bedrijven, aan weerkanten, moest, eindelijk, Hertog PHILIPS bewilligen in de erkentenisse van zijnen Zoone voor Algemeenen Stedehouder over alle zijne Landen. Hertog PHILIPS overleedt, niet lang daar naa, in den Jaare 1467. Geduurende zijne Regeering was de Scheepvaart der Hollanders, vooral op de Oostzee, merkelijk toegenomen. Ook was men, geduurende dit tijdverloop, meer dan te vooren, bedagt op de verbetering der Zeeweeringen. Het inslaan van lange paalen, en het zamenvoegen van dezelve, door middel van dwarsbalken, kwam nu voornaamelijk in gebruik. Men heeft aangemerkt, dat de verbastering van Zeden, onder de Landzaaten, thans zeer hoog was geklommen. Deels was daar van de oorzaak de bloei des Koophandels, doch ook het kwaad voorbeeld van Hertoge PHILIPS, wiens Hof voor een der wellustigsten van dien tijd wierdt gehouden: in zo verre dat men 'er Badstoven hieldt, gemeen aan persoonen van beide Kunnen. Naar het toenmaalig gebruik was de kleedij, vooral der Vrouwen, ten uiterste kostbaar en pragtig.

KAREL, naar zijnen aart, de STOUTE, of de STRYDBAARE, gebijnaamd, wierdt niet tot Graaf gehuldigd vóór het Jaar 1468; waar naa hij straks zeer zwaare Beden vorderde, en vervolgens, in *Holland* en *Zeeland*, een *Graafgeding* hieldt. De geschilen, in welke de Hertog, eerlang, met *Frankrijk* en *Engeland* wierdt ingewikkeld, gaven wederom aanleiding tot zwaare geldheffingen en buitengewoone belastingen. Te *Hoorn* ontstondt hier uit een geweldige oproer, welke zommigen op 't leeven, anderen op ballingschap te staan kwam: tot merkelijk nadeel der Stad, welke hier door veel van haare neeringe verloor. In den Jaare 1474 stelde Hertog KAREL het Hooge Gerigtshof van *Mechelen* in, op 't welk men zich, uit de meeste Provincien, zou

kun-

kunnen beroepen. Zeer mishaagde dit den Hollanderen, beweerende dat zulks met hunne Voorregten ſtreedt. Om zijne uitgebreide eerzucht, die zelf na de Koninklijke waardigheid ſtreefde, te voeden, en zijne veelvuldige Oorlogen te bekostigen, bepaalde zich de Hertog niet, in het heffen van belastingen, bij de gemeene Landzaaten, maar vorderde dezelve insgelijks van de Geestelijken. Vergeefs beriepen zich deeze op den Paus: 's Lands Ontvangers vonden zich in ſtaat, om dezelve met geweld te vorderen. De oneenigheden, onder andere, met de Franſchen, en derzelven Kaaperijen, deeden veel nadeels aan de Hollandſche Kooplieden: waarom zij te raade wierden, eene gewapende Vloot tegen dezelve uit te rusten. Dit niettegenſtaande leedt *Hoorn*, ten deezen tijde, een verlies van dertig, en *Amſterdam* van een nog grooter getal Schepen. Zelf hadden de Franſchen de koenheid om in de Zuiderzee te koomen ſchuimen. Eindelijk vondt Hertog KAREL zijnen dood, in eenen Krijg tegen de Zwitzers, in den Veldſlag bij *Nancy*, in den Jaare 1477, in de maand Januarij. Drie dagen naa den Slag vondt men het Lijk, in een Waterpoel, met het hoofd in 't Ys vastgevroozen, naakt uitgeſchud en op drie plaatzen gewond.

MARIA, zijne eenige dogter, volgde hem op, in den ouderdom van twintig jaaren. Veel viel 'er te doen over het kiezen van een Gemaal; waar toe, eindelijk, het oog viel op MAXIMILIAAN, *Aardshertog van Oostenrijk.* Reeds met den aanvang haarer Regeeringe herleefden de Hoekſche en Kabbeljaauwſche oneenigheden. Hier kwamen deeze, elders geene op het kusſen. Vrouw MARIA, den Kabbeljaauwſchen meest toegedaan, hadt verſcheiden Amptenaars van dien Aanhang in het bewind herſteld of bevestigd. Eenigermaate herwon de Hertogin de genegenheid der Landzaaten, door het verleenen van het GROOT-PRIVILEGIE, waar van zedert zo veel werks gemaakt is, en welks voornaamſte Artikelen hier op neder kwamen: „ de Ampten zouden aan geene Uitlanders gegeeven, en
„ de Landzaaten niet buiten hunne Provincie te regt geſteld worden; maar goedvinden zouden de Steden Dagvaarten mogen
„ houden; 'er zouden geene Tollen geſteld worden, dan met
„ gemeen goedvinden van 's Lands Staaten; het voeren van den

„ Oorlog zou niet zonder dit gemeene goedvinden mogen ge-
„ schieden, gelijk ook niet het slaan van nieuwe Munten; de
„ Privilegien zouden niet tot benadeelinge van bijzondere Steden
„ mogen gebruikt worden." Doch dit Privilegie, nog vóór het Huwelijk van Vrouwe MARIA verleend, wierdt spoedig geschonden. Naar goedvinden zette men de Munt op en af, en vulde dus 's Vorsten buidel. Vreemdelingen zag men overal ter Regeeringe indringen. Holland wierdt zo arm, dat men met het betaalen van Los- en Lijfrenten moest ophouden. Op verscheiden plaatzen geraakten de Hoekschen van 't Kussen, en vervulden de anderen hunne plaatzen. Heer WOLFAART VAN DER VEER, Hoeksgezind, Stadhouder van Holland, moest plaats maaken voor JOOST VAN LALAING, eenen Uitlander. In den Jaare 1481 hadden de Hoekschen zich van *Leiden* meester gemaakt. Op 's Aardshertogen bevel zogt de Stadhouder hulp bij de Kabbeljaauwsche Steden; doch haare Poorters weigerden tegen *Leiden* te dienen. Hierom moest men gebruik maaken van besoldigde Knegten, die ginds en elders, tot merkelijk misnoegen der Ingezeetenen, in bezetting geleid wierden. *Leiden* onderging een zwaar beleg, doch kogt het af, met vijftigduizend Guldens aan den Aardshertoge te betaalen, en achttien Mannen aan hem en zijn goeddunken over te leveren. Te *Dordrecht* moesten een Schout en Burgemeester met den hals boeten, hunne toestemming tot het beschrijven van eenen Dagvaart, waar toe zij, uit kragt van het Groot Privilegie, geregtigd waren. *Utrecht*, vermids veele Hoeksche Heeren aldaar eene schuilplaats gezogt hadden, wierdt, door opstooking der Kabbeljaauwschen, belegerd. Niet dan door dwang der groote Steden konden de kleine, als mede de bewooners van het platte Land, bewoogen worden, om Volk derwaarts te zenden. Van langen duur was de Utrechtsche Krijg, en zo nadeelig voor 't gemeene Land, dat *Leiden*, haare Lakens buitenslands niet kunnende slijten, wel haast genoodzaakt was, uitstel van betaalinge te verzoeken, mids haare Poorters, intusschen, nergens mogten bekommerd worden. Onder dit alles overleedt Vrouw MARIA, in den Jaare 1482, aan de gevolgen van eenen val van 't paerd, in den ouderdom van vijfentwintig jaaren.

Haar

Haar Zoon en Opvolger, PHILIPS DE II, een kind van vier jaaren, bragt het Graaflijk bewind over *Holland*, uit het Huis van *Bourgondie*, in dat van *Oostenrijk*. Zijn Vader MAXIMILIAAN wierdt over hem en over den Lande tot Voogd aangesteld. Terstond in den aanvang zijner Regeeringe, ontstondt 'er eene geweldige beweeging te *Hoorn*, daar de Kabbeljaauwschen zich van 't bewind verzekerden, doch, eerlang, door de Hoekschen, voor eene korte poos, verjaagd wierden; die, wederom, op hunne beurt, het onderspit moesten delven, toen de Stadhouder VAN LALAING de Stad, stormenderhand, veroverde; waar naa alles naar den zin van 't Hof geschikt wierdt. Onder dit alles duurden de Onlusten met *Utrecht*, in welke men, in den Jaare 1482, voor de eerste reize, hier te Lande, van het gebruik van *Bomben* vindt gewag gemaakt. Van den anderen kant genoot het Land eenig voordeel, door het sluiten van eenen Vrede met *Frankrijk*, bij welken, onder andere, vrijheid van Zeevaart en Visscherije, voor de *Hollanders* en *Zeeuwen*, bedongen wierdt. Niet lang daar naa veroverde MAXIMILIAAN de Stad *Utrecht*, en deedt 'er eene zegepraalende intrede. In *Vlaanderen* waren, ten deezen tijde, merkelijke onlusten ontstaan. Verscheiden Hoeksche Edelen, ten Lande uit geweeken of verdreeven, onthielden zich in dat Gewest, wagtende op de gelegenheid, om met eere in 't Vaderland te rug te keeren. Van deeze gelegenheid zogten zij zich te bedienen, om hun doelwit te bereiken, waar in zij hoopten, te gelukkiger te zullen slaagen, om reden dat in Holland groot misnoegen heerschte, van wegen de zwaare schattingen, met welke de Landzaaten, op aanraaden, zo als zij meenden, van Heere JAN VAN EGMOND, onlangs tot Stadhouder aangesteld, bezwaard wierden; waar bij nog kwam de drukkende overlast van 't uitheemsche Krijgsvolk. Heer FRANS VAN BREDERODE, door de gebannen of gevlugte Edelen, tot hoofd verklaard zijnde, begaf zich met dezelven te scheep, in den Jaare 1488, bemagtigde *Rotterdam*, daar hij veel buits behaalde, verbrandde *Delfshaven*, en deedt, door gantsch Holland, onnoemelijke schade. Heer JAN VAN MONTFOORT leende hem hier toe vlijtig de hand, en verzekerde zich van *Woerden*. Door dit alles vondt Aardshertog MAXIMILIAAN, in

't volgende jaar, zich genoodzaakt, in perfoon in Holland te koomen. Terftond deedt hij Heirvaart befchrijven tegen *Rotterdam*, alwaar Jonkheer FRANS den Stoel des Oorlogs hadt gevestigd. De Burgers van verfcheiden Steden trokken toen, naar Lands gebruik, onder hunne bijzondere Banieren op. Lang duurde het beleg van *Rotterdam*, doch moest zich, eindelijk, overgeeven, gelijk ook *Woerden* en *Montfoort*. Daar naa rustte Jonkheer FRANS eene Vloot uit te *Sluis*, met welke hij den Stadhouder EGMOND, bij *Brouwershaven*, ontmoette, tegen welken hij voort fchutgevaarte hieldt; 't welk hem het leeven kostte. Heer JAN VAN NAALDWYK, een ander Hoekfche Edele, ontweek den ftrijd, met etlijke Schepen, na *Sluis*, van waar hij, eerlang, eenen kans op de kust van Holland waagde. Eerst landde hij te *Wijk op Zee*, en bemagtigde vervolgens de Eilanden *Texel* en *Wieringen*. Veel toeloops kreeg hij hier van veele fchamele Hollanders, die, door den overlast van vreemd Krijgsvolk en de drukkende belastingen, bijkans tot den bedelzak gebragt waren, en, vooral in Noordholland, hun misnoegen openlijk betoonden. Dit droeg den naam van het *Kaas- en Brood-Spel*. Deerlijk wierdt het Land gehavend, door de moedwilligheden, welke, te deezer gelegenheid, gepleegd wierden. De Hertog VAN SAXEN, 's Aardshertogs Algemeen Stedehouder, deedt de onlusten een einde neemen, door den Landzaaten ftraffen en boeten op te leggen, die tot verdere bemoeijingen hun allen lust geheel deeden vergaan. Naa anderhalve eeuwe duurens, mag de Hoekfche en Kabbeljaauwfche tweefpalt gezegd worden hier mede te zijn geëindigd. Verfcheiden Hoekfche Edelen en andere voornaame mannen begaven zich, zedert, met der woon, na *Frankrijk*. MAXIMILIAAN, onlangs tot Roomsch-Koning, en, door zijns Vaders overlijden, tot de Keizerlijke waardigheid verheven, ontfloeg zich, in den Jaare 1492, van de Regeering over de Nederlanden, en droeg dezelve op aan PHILIPS, thans zeventien jaaren oud: die, vervolgens, te *Geertruidenberg*, tot Graaf wierdt gehuldigd. Dit wierdt, eerlang, gevolgd van een Verbond met Engeland van *altoosduurende Vrede en Vriendfchap*, waarbij de Hollanders en Zeeuwen *vrije en veilige Visfcherij* op de Engelfche Kusten bedongen. In 't Jaar 1494 floot PHILIPS een huwelijk met JOANNA, dog-

dogter des Konings en der Koninginne van *Arragon* en *Kastilie*. 's Jaars daaraan deedt hij eene reize door de Hollandsche Steden, om 'er zich van nieuws te doen huldigen. In den Jaare 1501 vertrok hij na *Spanje*, naa alvoorens ENGELBERT VAN NASSAU, *Heer van Breda*, tot zijnen Stedehouder benoemd te hebben. Hij vertoefde 'er niet langer dan tot in 't volgende jaar. Kort naa zijne wederkomst ontstondt 'er oorlog met de Gelderschen, die, in eenen Scheepstrijd voor *Monnikendam*, van de *Hollanders* eene zwaare nederlaage bekwamen. De dood zijner Schoonmoeder, IZABELLE VAN KASTILIE, deedt hem een einde aan dien Krijg maaken, en andermaal de reize na *Spanje* aanneemen, om de Kroon van dat Rijk te aanvaarden. Holland moest, om die reize te bekostigen, groote sommen opbrengen. Hij overleedt in den Jaare 1506, slegts weinige maanden naa zijne throonsbeklimming.

KAREL DE II, onder de Hollandsche Graaven, doch DE VYFDE onder de Duitsche Keizers, was, ten tijde deezes sterfgevals, nog geene zes jaaren oud. Als oudste Zoon en Opvolger kwam hij onder Voogdij zijns Grootvaders Keizer MAXIMILIAAN, die, vervolgens, de Algemeene Landvoogdij opdroeg aan zijne dogter MARGAREET, Hertoginne Weduwe van *Savoije*. Deerlijk was thans de staat van Holland. Door de herhaalde Beden, aan Hertoge PHILIPS toegestaan, was 's Lands Kas uitgeput. De Engelschen maakten inbreuken op het Verdrag van Koophandel. Het Groot Privilegie van Vrouwe MARIA wierdt, in verscheiden opzigten, geschonden. Men hadt, bovendien, den last van eenen Oorlog met Gelderland op den halze, waar tegen de Amsterdammers zich met een Blokhuis moesten dekken. De oneenigheid met de Hanze-Steden baarde, in 't Jaar 1510, geen kleinen omslag. Nu en dan behaalde men wel eenige voordeelen op de Gelderschen; doch 't gelukte ook deezen, in den Jaare 1512, om de Voorstad van *Amsterdam* en veele Schepen in brand te steeken. In den Jaare 1515 aanvaardde Prins KAREL, dien wij voorts DEN VYFDEN zullen noemen, het bewind, en wierdt alomme gehuldigd. Het bleek wel haast, wat men van zijne Regeeringe hadt te wagten. Van den Hertoge *van Saxen* de Heerlijkheid van Friesland gekogt hebbende, voor driehonderdenvijftigduizend Guldens, moesten de Hollanders daar toe de pen-

penningen verstrekken, en, ten dien einde, dulden, dat de Huizen en Landerijen met eene nieuwe Verponding, en de gegoede Ingezeetenen, daarenboven, met een Hoofdgeld bezwaard wierden. KAREL VAN POITIERS, een Vreemdeling, geen duim gronds meester, kreeg het Opperst Opzigt over alle de Dijken, en de Dijkgraaven en Heemraaden wierden, naar goedvinden, af- en aangesteld. Tegen den Graaflijken Eed geschiedde, ginds en elders, buitengewoone verandering in de Regeeringe. Aan FLORIS OOM VAN WYNGAARDEN, Pensionaris van *Dordrecht*, deedt KAREL, in den Jaare 1518, die Stad ontzeggen, omdat hij beweerd hadt dat 's Lands Advokaat niet te gelijk Raad van den Graave zijn mogt. Nog hooger klom hem de moed, toen hij tot Koning van *Spanje*, en vervolgens tot Keizer van 't Duitsche Rijk was verheven. Niet als Graaf, aan bezworene wetten bepaald, maar als Opperheer begon hij zich zints dien tijd te gedraagen. De Landzaaten, allengskens tot onderdaanigheid gekneed, voedden die hooghartigheid, door hem te geeven de vleiendste eernaamen, aanduidende dat men den smaak van het zoet der Vrijheid reeds vergeeten hadt. Vooral betoonde ook de Keizer zijne overheersching, ter gelegenheid der Kerkhervorminge, die ook hier te Lande merkelijken opgang maakte. Buiten kennis der Staaten deedt hij Plakaaten tegen de zo genaamde Ketters afkondigen, en duldde dat menig een, als hun toegedaan, aan lijve en leeven wierdt gestraft. Niet zo diep, egter, was de Vrijheidsliefde der Landzaaten gedaald, of zij betoonden deswegen hun ongenoegen; zij verklaarden, dat den Geestlijken hier door meer magts en gezags wierdt gegeeven, dan betaamelijk was. Boven al viel het den In- en Opgezeetenen zeer drukkende, dat zij hunnen Landheere moesten ten dienste staan, in het voeren van Oorlogen, welke niet ten hunnen voordeele of veiligheid, maar alleen om 's Vorsten bijzondere belangen, ondernomen wierden. Inwendig lag, hier door, menigmaalen, het Land bloot voor geweldige aanvallen, bij mangel aan genoegzaame bescherminge. Ten voorbeelde hier van dient, onder andere, de euvelmoed van den Gelderschen Maarschalk, MARTEN VAN ROSSUM, die, met zijne verwoestingen en plonderingen, heel tot in *'s Graavenhage* doordrong. Vroeger hadden de Gelderschen *Texel* gebrandschat,

en

en eene geheele Oosterſche Vloot weggenomen. Niet zelden wierdt de openbaare rust geſtoord, door het verhoogen van Excijnzen of andere belastingen, hoewel ze reeds zwaarder waren, dan men in ſtaat was te kunnen draagen. In den Jaare 1528 moesten de Steden in eene Bede van honderdtachtigduizend Ponden van veertig Grooten bewilligen, tot geſchenken aan de zulken, welke Keizer KAREL behulpzaam geweest waren in de bemagtiging van *Utrecht*. Nog geen einde hadt dit knevelen, in 't volgende jaar. Ter gelegenheid der geboorte van eenen Zoon, en van zijne reize na *Italie*, vorderde nu de Keizer, onder andere, van Holland honderdduizend Kroonen. Alleen de Edelen, nevens de Steden *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amſterdam*, hadden 'er ooren na; de overige Staatsleden toonden zich ongezind. Evenwel moest men, in 't einde, bewilligen. KAREL DE V bekostigde, met Hollandsch geld, zijne Krooning door den Paus tot Keizer. Naderhand verzon men, ten Hove, de kunstgreep, om de Hollanders, voor 's Keizers rekening, geld te doen opneemen, met belofte van afloſſinge; doch de gedrukte Landzaaten, toen het op betaalen aankwam, bleeven voor de Renten zo wel als voor de Hoofdſomme zitten. In den Jaare 1535 hadt de Keizer den uitvoer van Koorn doen verbieden. Vreeze voor verloop van handel deedt den ſtouten ſtap waagen, om de afkondiging van het Plakaat te weigeren. Door veel geld uitdeelens onder 's Keizers Raaden verworf men, dat het Verbod wierdt ingetrokken. Nog ſterker middelen deedt het aanhoudend geldgebrek, in den Jaare 1543, den Keizer te werk ſtellen. Hij vorderde den tienden penning van alle vaste goederen, en van de winſten der Kooplieden. Ook hier in moest men bewilligen. Om de Landzaaten te beter onder den duim te houden, bedagt men, wijders, om ook in tijd van Vrede, eenige Ruiterbenden op den been te houden. Of het niet genoeg ware, dus aan den lijve geteisterd te worden, moest ook de Ziel gevoel hebben van 's Keizers overheerſchinge. Het Kettermoorden nam hand over hand toe, en wierdt bijkans dagelijksch werk. Eindelijk deedt Keizer KAREL afſtand van de Regeeringe, doch dompelde, met één, de jammerlijk geplaagde Landzaaten nog dieper, bij derzelver overgang van het prangend tot

onder

onder het bijkans verstikkend juk van den wreeden PHILIPS, DEN DERDEN van dien naam onder de Hollandsche Graaven, doch meest bekend als DE TWEEDE van *Spanje*. De onmenschelijke wreedheden, door dien Vorst of op zijnen last gepleegd, vooral door het Monster, den Hertog VAN ALBA; de openbaare schending van trouwe en Eed, den Lande gezworen: dit alles hadt, eindelijk, ten gevolge, de volkomene afzweering van het Graaflijk gezag over *Holland* en *Zeeland*, onder het geleide van Prinse WILLEM DEN I en andere grondleggers van eenen zagter Regeeringsform; waar van, egter, het gebouw niet volkomen voltooid wierdt, dan naa tachtig jaaren vegtens van eene kleine Republiek tegen den magtigsten Monarch van Europa. *Holland*, reeds voorheen met *Zeeland* verbonden, tradt, in den Jaare 1579, met deeze en de vijf Provinciën, *Gelderland*, *Utrecht*, *Friesland*, *Overysel* en *Groningen*, in eene naauwe Vereeniging, of Unie, naar de Stad, in welke zij wierdt aangegaan, zedert de *Utrechtsche* genaamd. Zints dien tijd is de Staatkundige Historie van Holland zo naauw verknogt geworden met die der andere Gewesten, dat een afzonderlijk verhaal van dezelve onmogelijk is geworden. Om den draad van ons Kort Begrip niet plotzeling af te snijden, en evenwel dien niet te lang uit te haalen, zullen wij nog, met weinige woorden, eenige der voornaamste binnenlandsche Gebeurtenissen aanwijzen.

Om de veelvuldige diensten, door Prins WILLEM DEN I, den Lande beweezen, wierdt men, in Holland, te raade, zijne Doorlugtigheid tot *Graaf* te verheffen. Niets haperde hier aan, dan de daadelijke inhuldiging, toen een verraaderlijke Kogel, op den Prins geschooten, dit werk verijdelde. Aan eenen Raad van Regeeringe, aan welks hoofd men Prins MAURITS, WILLEMS Zoon, plaatste, wierdt toen het bewind van zaaken opgedraagen, en MAURITS, wel haast, tot Stadhouder verheven. Het Twaalfjaarig Bestand, in 1609 met *Spanje* gesloten, bezorgde, aan die zijde, wel eenige rust aan 't Gewest; doch het wierdt, aan den anderen kant, deerlijk geschokt en beroerd door inwendige oneenigheden. De berugte Kerktwisten, tusschen de *Remonstranten* en *Contraremonstranten*, of de aanhangers van ARMINIUS en GOMARUS; het Nationaale Sijnode te *Dordrecht*; de onmin tusschen Prins MAURITS en 's Lands Ad-

vokaat JOHAN VAN OLDENBARNEVELT, gevolgd van het onthalzen van deezen op het Schavot; het verwijzen van DE GROOT en HOGERBEETS, Pensionarisſen van *Rotterdam* en *Leiden*, ter eeuwige gevangenisſe, vielen in dit tijdvak. Naa 't overlijden van MAURITS, wierdt eerst deszelfs Broeder FREDRIK HENRIK, en naderhand diens Zoon, onder den naam van WILLEM DEN II, Stadhouder ook van dit Gewest. Zijn bewind, dat kort was, en geduurende 't welk de Vrede met *Spanje* wierdt geſlooten, is inzonderheid merkwaardig, door het zenden van eenige Hollandſche Staatsleden na *Loeveſtein*, en het onderneemen van het beleg van *Amſterdam*. Naa zijnen dood, die kort daar naa voorviel, wierdt het Stadhouderſchap, aan zijnen Zoone, die kort naa 's Prinſen overlijden ter waereld kwam, niet begeeven. Integendeel nam men, in Holland, een beſluit, *het Eeuwig Edict* genaamd, om nimmer eenen Stadhouder aan te ſtellen. Doch, hoewel ſlegts in het Jaar 1667 vastgeſteld, wierdt dit *Edict* reeds in den Jaare 1672 vernietigd. De Oorlog tegen de Franſchen, die zelf tot in 't hart van het Gewest waren doorgedrongen, deedt de Gemeente, in veele Steden, om een aanzienlijk Legerhoofd roepen. WILLEM DE III wierdt voor Stadhouder verklaard, en deeze waardigheid erfelijk in de mannelijke linie aan hem opgedraagen. Straks daar op vielen de broeders JAN en CORNELIS DE WITT in handen van het graauw, en wierden wreedaartig, in *'s Hage*, vermoord. 't Volk was op hen verbitterd, omdat het hen aanzag voor de voornaamſte tegenſtanders van 's Prinſen verheffinge. Naderhand leende Holland, en vooral ook *Amſterdam*, inzonderheid, den Prinſe de hand tot den vermaarden overtogt na *Engeland*, en de beklimming van den throon van dat Rijk. Prins WILLEM behieldt, nogthans, de Stadhouderlijke waardigheid, en bekleedde die tot op zijnen dood, die in den Jaare 1702 voorviel. Hij liet geene kinderen naa. Hierom bleef het Stadhouderſchap onbegeeven, tot in den Jaare 1747, wanneer, wederom ter gelegenheid van den aantogt der *Franſchen*, het Gemeen, eerst in *Zeeland*, en ſtraks daar op in *Holland*, om eenen Stadhouder begon te roepen. Als meest geregtigd daar toe wierdt geoordeeld zijne Hoogheid WILLEM KAREL HENRIK FRISO, Stadhouder van *Friesland* en *Groningen*, Zoon van JOHAN WILLEM FRISO, af-

afkomstig van eenen broeder van Prinse WILLEM DEN I, en welken Koning WILLEM tot zijnen voornaamsten Erfgenaam hadt aangesteld. Met uitgebreider magt en gezag, dan ooit eenig Stadhouder, hier te Lande, hadt genooten, wierdt thans het Stadhouderschap erflijk verklaard, zo in de mannelijke als vrouwelijke linie. Niet langer dan tot in den Jaare 1751 bekleedde Prins WILLEM DE IV deeze waardigheid. Door 's Vorsten overlijden kwam dezelve op zijnen eenigen Zoon, WILLEM DEN V, verwekt bij ANNA, Kroonprinsesse van *Engeland*, welke, als Gouvernante, de Gewesten bestierde tot in Lentemaand des Jaars 1766, wanneer zijne Hoogheid voor meerderjaarig wierdt verklaard, en het bewind aanvaardde. De Oorlog met *Engeland*, in 't einde van 1779 uitgebroken; de gedreigde Oorlog van Keizer JOZEFUS DEN II, en de schroomlijke burgergeschillen, die daar op volgden, vooral in den Jaare 1787, zijn de voornaamste gebeurtenissen, geduurende 's Prinsen bewind voorgevallen. Doch de bijzonderheden daar van kunnen wij, in dit Kort Begrip, niet verhaalen.

In de Provincie van *Holland* berust de OPPERSTE MAGT, of de HOOGE REGEERING, bij de Ridderschap of Edelen en de Steden, welker Vergadering den tijtel voert van *de Edele Groot Mogende Heeren Staaten van Holland en Westfriesland*. Van deeze en van eenige andere Vergaderingen, moeten wij nu, in gevolge van ons Plan, eenig berigt geeven.

Wij beginnen met de Ridderschap of Edelen, als het *Eerste* Lid van Staat. Weinig of geheel niet bekend, was, in de vroegste tijden, de onderscheiding tusschen *Edelen* en *Steden*. Meestal waren de Steden van klein aanzien, of de eigendommen van bijzondere Edelen; hierom wierden deeze als de eenige vertegenwoordigers van de Steden en het platte Land aangemerkt, en als zodanig op de Dagvaarten beschreeven. Van hier dat derzelver getal, bij ouds, zeer aanmerkelijk was; 't geen, van tijd tot tijd, gedund is, deels door het verjaagen van verscheiden deelgenooten aan den moord van Graave FLORIS DEN V, deels door de Hoeksche en Kabbeljaauwsche oneenigheden, in welke verscheiden voormaals aanzienlijke geslagten verarmd zijn, of in den Burgerstand verdweenen. Tegenwoordig zijn de beschreevene Edelen niet meer dan zeven; van welk klein getal voor reden

wordt

wordt gegeeven, opdat hun aanzien en gezag dies te grooter zijn zoude. Om in het Lid der Ridderschap te kunnen beschreeven worden, wierdt, al van ouds, en nog heden, als eene hoofdvereischte, gevorderd „ Dat iemand bezitte een „ adelijk Stamhuis of Ridderlijke Hofstede, uit hoofde van „ welke de bezitters voorheen beschreeven zijn geweest; of „ eene Hooge Heerlijkheid; of ten minste eene Ambagtsheer„ lijkheid, binnen den Lande van Holland en Westfriesland „ gelegen, en van niemand, dan onmiddelijk van den Staat, „ ter Leen gehouden wordende." Met deeze gaan gepaard eenige andere bepaalingen van minder aangelegenheid. In gevalle van aflijvigheid eens Ridders, wordt deszelfs plaats uit de Edelen van den Lande aangevuld, welke deeze bevoegdheid bezitten; met in agt neeminge, egter, der vermijdinge van zekere graaden van bloedverwantschap.

Zeer aanzienlijke Voorregten genieten deeze beschreevene Edelen. Zij vertegenwoordigen het geheele platte Land van Holland, en zijn, als zodanig, hun geheele leeven lang, altoos aanblijvende Leden der Hooge Staatsvergaderinge. Hoewel het doen van gemeene Neeringen, op verbeurte van hunnen Adeldom, is verbooden, is het, egter, twijfelagtig, of zij, zonder hunnen Adeldom te verliezen, zwaaren Koophandel te Zee of te Lande mogen drijven. Van ouds waren ze vrij van Schot en Lot, doch moeten thans, even als alle de overige Landzaaten, van hunne Huizen en Landgoederen, de gewoonlijke lasten betaalen. Volgens openbaare Plakaaten genieten de Heeren van de Ridderschap de vrije Jagt, in eene uitgestrektheid van tweehonderd en vijftig Roeden in het rond, getrokken uit het middelpunt hunner Riddermaatige Hofsteden. Zonder hunne uitdrukkelijke bewilliging mag niemand binnen deezen omtrek jaagen. Indien de Heeren Ridders deezen vrijdom niet verlangen, hebben ze, bij vervanging daar van, het regt, om, in persoon, met het Roer te mogen schieten, door de gantsche uitgestrektheid van hun bijzonder Regtsgebied, ondanks het verbod, deswegen gedaan. De Edelen, in den *Hage* woonagtig, staan, in de eerste plaatze, voor het Hof van Holland te regt, voor 't welk zij, als uitmaakende een eigenlijk Lid van de Hooge Staatsvergaderinge, niet dan met be-

beslootene Brieven mogen gedagvaard worden. In gevolge van herhaalde Staatsbesluiten mag het Lid der Ridderschap, zo min aan de Gemagtigden der Algemeene of van bijzondere Staaten, als aan de Gezanten van uitlandsche Mogendheden of Steden, geen afzonderlijk gehoor verleenen. Behalven 't geen aan de Heeren Ridderen, voor het bijwoonen der hooge Staatsvergaderingen, is toegeleid, genieten zij, daarenboven, de inkomsten van verscheiden voormaals Geestlijke Goederen, doch die, zints de verandering van Regeering, aan de Graaflijkheid zijn vervallen. De oudste Heer van het Lid der Ridderschap voert den tijtel van *Raad en Rentmeester Generaal der Abtdygoederen van Rijnsburg*, *Boskoop*, *Akkersdijk en Vrouwen-Venne*. De tweede Ridder in rang wordt genaamd *Raad en Rentmeester Generaal der Abtdygoederen van Leeuwenhorst*. De inkomsten deezer goederen, om dit, in 't voorbijgaan, aan te merken, dienden, van ouds, tot onderhoud van verarmde Edellieden. De vier volgende Ridders in rang zijn Superintendenten, of Hoofdbestuurders, der gemelde Abtdijgoederen. Uit de inkomsten van deeze genieten de Raaden en Rentmeesters, jaarlijks, tweeduizend, en de Superintendenten ieder vijfhonderd guldens. Wijders bekleedt de Ridderschap verscheiden hooge Ampten in de Provincie van Holland, met naame in de Heemraadschappen en Houtvesterij. Daarenboven heeft het Lid der Edelen het regt, om aan de Hollandsche Staatsvergaderinge voor te slaan eenen Heer uit de Orde, om afgevaardigd te worden in de Vergadering der Algemeene Staaten, éénen in den Raad van Staate, éénen, op humne beurt, in de Generaliteits Rekenkamer, éénen in de Gekommitteerde Raaden, twee in de Kollegiën ter Admiraliteit op de Maaze en te *Amsterdam*, twee onder de Bewindhebbers der Oostindische Maatschappije ter Kamer *Delft* of *Rotterdam*, en *Hoorn* of *Enkhuizen*. Ook benoemen de Edelen twee Raadsheeren in het Hof van Holland, één Heer in de Kamer ter Auditie van de Gemeene-Lands Rekeningen in Holland. Voorts is het Opperopzigt over de Noordhollandsche en Westfriesche Dijken, door 's Lands Staaten, meermaalen aan eenen Heer uit de Ridderschap, benevens de Gekommitteerde Raaden van Westfriesland en 't Noorderkwartier, opgedraagen. De Edelen, eens in de Orde beschreeven

zijn

zijnde, blijven daar in tot op hunnen dood. Doch, naa dat ze daar in beschreeven zijn geworden, mogen ze geene Leden zijn van de Regeeringe in eenige Stad. De Heeren van de Ridderschap houden hunne bijzondere bijeenkomsten op het Hof, in *'s Hage*, in een Vertrek, nevens de Vergaderplaats van Gekommitteerde Raaden van Holland. Gemeenlijk koomt de Ridderschap bij een, vóór de gewoonlijke Vergaderingen van Holland, om over Staatszaaken te spreeken. Doch over zaaken, de Abtdijgoederen betreffende, houden ze, jaarlijks, vier vaste bijeenkomsten, ten huize van hunnen Kommis in *'s Hage*. De Raadpensionaris van Holland woont insgelijks deeze Vergaderingen bij; hij zit aan 't laager einde der Tafel. Insgelijks verschijnt aldaar de Sekretaris der Staaten van Holland. Beiden worden, in hunne hoedanigheid, door de Edelen, afzonderlijk verkoozen.

Nevens de Edelen, bestaat de Hooge Staatsvergadering van Holland uit de STEDEN, of wel derzelver Afgevaardigden. Voorheen merkten wij aan, dat dezelve, in de vroegste tijden, niet plagten beschreeven te worden. Van geen zeer langen duur was, evenwel, deeze uitsluiting. Reeds op het Jaar 1296 ontmoeten wij daar van een voorbeeld, indien men, met zommigen, niet wil opklimmen tot het Jaar 1061. Zeer gering was, in 't eerst, het getal der beschreevene Steden. Zedert groeide het, van tijd tot tijd. Niet alleen kleine Steden, welke thans daar van zijn uitgeslooten, maar ook aanzienlijke Dorpen zonden, bij wijlen, Afgevaardigden ter Dagvaart, onder andere *Beeverwijk*, *Grootebroek*, en, waarschijnlijk, nog andere Waterlandsche Dorpen. Op eenen Dagvaart, gehouden te *Dordrecht*, op den vijftienden Julij des Jaars 1572, verscheenen, behalven twee Edelen, de Afgevaardigden van *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leiden*, *Gouda*, *Gorinchem*, *Alkmaar*, *Oudewater*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Medenblik*, *Edam* en *Monnikendam*. Men maakte in deeze Vergadering het eerste ontwerp van het aanstaande Gemeenebest; de kleinste Steden *hadden daar in zo veel zeggens* als de grootste. Op een anderen Dagvaart, gehouden in den Jaare 1573, wierden de volgende Steden beschreeven: *Dordrecht*, *Delft*, *Leiden*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Gorinchem*, *Schoonhoven*, *Oudewater* en *Woerden*.

Men nam hier, onder andere, deeze besluiten: „ De gemelde „ Steden zouden gehouden zijn, op alle Dagvaarten Gemagtig- „ den te zenden, op verbeurte van verlies van haare stemmen. „ Alle andere kleine Steden zouden, tot het aandienen van haa- „ re bijzondere zaaken, vrijen toegang hebben in de Vergadering „ der Staaten, en ook gehouden zijn, op bijzonder aanschrij- „ ven, Gemagtigden in dezelve te zenden." Om thans van andere Dagvaarten te zwijgen, melden wij nog, dat, ter gelegenheid der ontworpene Opdragt der Graaflijkheid aan Prinse WILLEM DEN I, alle groote en kleine Hollandsche Steden beschreeven wierden, ten getale van drieëntwintig. Nog grooter was het getal, tweeëndertig namelijk, die Afgevaardigden zonden op eene Staatsvergaderinge, die gehouden wierdt in de maand Julij des Jaars 1584, om te raadpleegen over de zaaken, het gemeene Land betreffende, naa dat gemelde Prins WILLEM DE I, door de verraaderlijke hand van BALTHAZAR GERARDSZ, was gesneuveld. Volgens ALKEMADE, in zijne *Beschrijving van den Briel*, staan de Wapens dier Steden, in den volgenden rang, geschilderd in de Glasvensters van 't Hof in '*s Graavenhage:*

1. *Dordrecht.*
2. *Haarlem.*
3. *Delft.*
4. *Leiden.*
5. *Gouda.*
6. *Amsterdam.*
7. *Rotterdam.*
8. *Gorinchem.*
9. *Schiedam.*
10. *Schoonhoven.*
11. *Briel.*
12. *Alkmaar.*
13. *Hoorn.*
14. *Enkhuizen.*

15.

15. *Edam.*
16. *Monnikendam.*
17. *Medenblik.*
18. *Purmerend.*
19. *Woerden.*
20. *Oudewater.*
21. *Geertruidenberg.*
22. *Heusden.*
23. *Naarden.*
24. *Weesp.*
25. *Muiden.*
26. *Vianen.*
27. *Asperen.*
28. *Woudrichem.*
29. *Heukelom.*
30. *Leerdam.*
31. *Ysselstein.*
32. *Goederede.*

Zints de ſtraks genoemde, was eene andere Staatsvergadering van den Jaare 1608 de laatſte, op welke de veertien laatstgemelde Steden, immers eenige derzelven, Afgevaardigden gezonden hebben.

Naar de reden van 't wegblijven deezer Steden wordt, onderſcheidenlijk, gegist. Misſchien hielden zij haare Afgevaardigden thuis, omdat de kosten haar te hoog liepen; of ook kunnen haar de grootere Steden van te klein belang hebben gerekend, om nevens haar gelijkelijk te deelen in zaaken van Regeeringe; mogelijk kunnen hier van redenen van Staat geweest zijn, welke men niet heeft verkoozen openbaar te maaken. Hoe 't zij, dit is zeker, dat zedert het Jaar 1608, van de opgenoemde Steden, geene ter Dagvaart is beſchreeven.

De Steden, welke tegenwoordig Stem in Staat hebben, en Afgevaardigden ter Dagvaart zenden, zijn *achttien* in getal, en volgen elkander in deeze Orde; omtrent welke wij, vooraf,

Yy 3 moe-

moeten aanmerken, dat thans de Stad *Amsterdam* den voorrang heeft van *Gouda*; daar zij, eertijds, naa dezelve plagt te volgen.

Uit het Zuider-Kwartier:

1. Dordrecht.

2. Haarlem.

3. Delft.

4. Leiden.

5. Amsterdam.

6. Gouda.

7. Rotterdam.

8. Gorichem.

9. Schiedam.

10. Schoonhoven.

11. Briel.

Uit het Noorder-Kwartier:

12. Alkmaar.

13. Hoorn.

14. Enkhuizen.

15. Edam.

16. Monnikendam.

17. Medenblik.

18. Purmerende.

Van alle deeze Steden worden Afgevaardigden ter Staatsvergaderinge beschreeven, door het Kollegie van Gekommitteerde Raa-

Raaden, waar van wij, vervolgens, nader zullen spreeken. Dit Kollegie zendt aan elken Edele, in de Ridderschap beschreeven, en aan elke Stad, eenen brief, behelzende de punten van Beschrijvinge. Zints zeer langen tijd is *'s Graavenhage* de zetel deezer Hooge Vergaderinge. Hier houdt dezelve, jaarlijks, vier gewoonlijke Bijeenkomsten, in de Maanden Maart, Julij, September en November; doch ook, meermaalen, op andere tijden, wanneer het gewigt van voorkoomende zaaken, of het belang van den Lande geoordeeld wordt zulks te vorderen. De plaats der zamenkomsten is een der grootste en aanzienlijkste Vertrekken van het Hof der aloude Hollandsche Graaven, zesenzestig voeten lang en vierenvijftig en een halven voet breed. Voor alle de Leden, welke gewoonlijk of zomtijds de Vergadering bijwoonen, zijn, in deeze Zaale, vaste zitplaatzen. Het getal der Afgevaardigden der Steden is niet bepaald. Doorgaans wordt 'er een regeerend Burgemeester, nevens twee of drie Heeren uit de Vroedschap toe benoemd, verzeld van eenen Pensionaris, die, in hunnen naame, het woord voert. Niemand mag ter Vergaderinge van *Holland* verschijnen dan de beschreevene Edelen, en de Afgevaardigden der stemmende Steden, met derzelver Pensionarissen, de Raadpensionaris en de twee Sekretarissen. Die voor de eerste maal in de Vergadering verschijnen, moeten zweeren, 's Lands Voorregten en loffelijke Gewoonten te zullen helpen handhaaven, voor zo verre dezelve met de Voorregten hunner bijzondere Steden niet strijdig bevonden worden; voorts te zullen stemmen volgens den last hunner Principaalen. Ook moeten zij onder eede belooven, aan niemand, behalven hunne Principaalen, de zaaken, in de Vergadering verhandeld en beslooten, te zullen openbaar maaken, in gevalle, naamelijk, de geheimhouding, Staatswijze, besllooten is. De Raadpensionaris, in naame van het Lid der Edelen, neemt deezen Eed af.

Overeenkomstig met den luister deezer Vergaderinge, is het gewigt der zaaken, welke hier verhandeld worden. In 't algemeen zijn ze van dien aart, als alleen door de Opperste magt kunnen worden afgedaan. Aldus wordt 'er gehandeld, over het inwilligen van de Petitien of Beden des Raads van Staate, tot het goedmaaken der Oorlogslasten, en voorts alle andere Belas-

tingen of Ontheffingen, 's Lands Ingezeetenen over 't algemeen betreffende; over veranderingen in 's Lands Regeering; het aangaan van Verbonden met uitlandsche Mogendheden; het maaken en affchaffen van Lands Wetten en Gewoonten; het verleenen van Privilegien aan Steden en Dorpen; verandering in den loop der Munte; het betaalen van 's Lands schulden, en meer soortgelijke onderwerpen.

Elke Vergadering wordt geopend met een Gebed, 't welk door den Eersten Sekretaris van Stad geleezen wordt. Het Lid der Edelen zit altijd voor, en stemt eerst, gemeenlijk door den mond van den Raadpensionaris. Hoe veelen of weinigen der Edelen ter Vergaderinge verschijnen, hun Lid heeft niet meer dan ééne Stem; gelijk ook ieder Stad, 't zij 'er één of meer Afgevaardigden tegenwoordig zijn. Het getal der Stemmen bedraagt dus, in 't geheel, negentien. Elk mag hier vrijelijk stemmen, overeenkomstig met zijnen last. Indien hem deswegen eenige hoon of beleediging wedervaare, wordt dezelve aangemerkt als eene misdaad, tegen den Staat zelven begaan. Alle zaaken, het gemeene Landbestuur betreffende, mogen bij de meerderheid of Overstemming worden afgedaan, uitgezonderd de drie volgende: De Consenten of inwilligingen van Onderstandgelden, en het uitvinden van middelen tot het vervullen van Staatslasten; Belastingen van Steden, Persoonen of Goederen; Handelingen van Bestand, Vrede en Oorlog, of verandering in de Regeering. Tot deeze wordt Eenpaarigheid vereischt. Voorts plagt, in Stadhouderlooze tijden, aan de Vergaderinge van Holland te staan, zo wel de benoeming, als verkiezing en aanstelling tot de meeste Krijgsampten en tot de Kommissien in de Generaliteits Kollegien. Doch zedert de vervulling der Stadhouderlijke waardigheid, in het doorluchtig Huis van *Oranje*, in den Jaare 1747, is hier omtrent eenige verandering voorgevallen. Op het Artikel STADHOUDERSCHAP zullen wij daar van gewag maaken.

Hoewel geen eigenlijk Lid der Hooge Regeeringe, maar veel eer een dienaar van dezelve, verdient, nogthans, het Ampt van den Raadpensionaris, van wegen de naauwe betrekking tot de Staatsvergadering, dat wij, te deezer plaatze, daar van gewag maaken. De persoon, welke dit Ampt bekleedt, voerde, eertijds,

tijds, den tijtel van *Advokaat van Holland.* Zints den ontijdigen dood van den Heer JOHAN VAN OLDENBARNEVELD is dezelve veranderd in dien van *Raadpensionaris*, door den Ridder HOOFT *Loontrekkend Raadsman* vertolkt. Al van vroege herkomste is dit ampt. Men ontmoet het, allereerst, op het Jaar 1510, in den persoon van Mr. ALBRECHT VAN LOO. Zints dien tijd heeft men 'er eene onafgebrokene volkreeks van, tot op deezen dag. De Raadpensionaris wordt verkooren, bij meerderheid van Stemmen, door de Edelen en Steden. Zijne aanstelling geschiedt voor den tijd van vijf jaaren, doch wordt veelal verlengd, naadat die tijd verstreeken is.

Lastiger, gewigtiger en gevaarlijker Ampt is 'er niet, in het gantsche Land, dan dat van Raadpensionaris. Met regt getuigt daar van de Ridder JAKOB KATS, die bij eigen ondervinding kon spreeken, in zijn *Tweeëntagtigjaarig Leven:*

„ Een ampt van desen aart is vol gestâge sorgen,
„ Vol aanspraaks, vol gewoels, ook in den vroegen morgen:
„ Dit vond ik aldermeest, wanneer men aan den Staat
„ Al wat tot vrede dient moest brengen in beraat.

„ Wat vond ik daar een swier van ongebaande wegen,
„ Waar door men stont te gaan, al was het ongelegen?
„ Hier was een driftig zant, en daar een harde klip,
„ En dickmaal rees 'er storm, te midden in het Schip.

——— ——— ——— ——— ——— ———

„ Mijn God heeft mij behoed wanneer het qualik ging
„ En als schier aan een draat mijn staat en wesen hing.

——— ——— ——— ——— ——— ———

„ Wie heeft voor mijnen tijd, wie heeft 'er vast gegaan,
„ Op soo een krookig ijs, en soo een gladden baan?"

Om van de aangelegenheid en veelvuldige bezigheden van het Ampt van den Raadpensionaris een gepast denkbeeld te geeven, oordeelen wij niet ongeraaden, hier in te lasschen de voornaamste Artikelen der Instructie, op welke hij wordt aangesteld. De

Raadpenſionaris moet ter goeder naame en faame ſtaan, van den Hervormden Godsdienst, en, behalven de Nederduitſche, althans in de Latijnſche en Franſche taale ervaren zijn. Behalven het Raadpenſionarisſchap mag hij geene Ampten bedienen, 't en zij ze hem door de Staaten zelve worden opgedraagen. Hij moet zorge draagen dat 's Lands Voorregten en Gewoonten, en de Oppermagt der Staaten van Holland gehandhaafd worden. Krijgt hij kennis dat 'er iets tegen ondernomen worde, moet hij 'er terſtond den Staaten kennis van geeven. In alle zaaken, die eenige Streeken, Steden, Dorpen of Kollegiën van Holland of andere Provincien betreffen, en ter Vergaderinge van Holland overwoogen worden, is hij verpligt, eene volkomene onzijdigheid te bewaaren. De Dagvaarten der Staaten moet hij, met de tegenwoordig zijnde Leden, ten dage der Beſchrijvinge waarneemen, en op den derden dag van elke gewoone Vergaderinge, de openſtaande Ampten in omvraage brengen. Het Kollegie der Gekommitteerde Raaden en der Algemeene Staaten moet door hem, buiten merkelijk belet, worden bijgewoond. Indien ter Algemeene Vergaderinge iets voorvalle, waar op, zijns oordeels, de Staaten van Holland behooren beſchreeven te worden, moet hij 'er kennis van geeven aan Gekommitteerde Raaden. Hij moet, des morgens en middags, eenen aanvang van de Staaten Vergaderingen maaken, ook bij tijds verſchijnen in de overige Vergaderingen. Zijne voorſlagen moet hij derwijze beleiden, dat de zaaken in elke zitting ten beſluite gebragt worden. Naa het opneemen der Stemmen, moet hij 't gevoelen der Meerderheid verklaaren, en met dezelve beſluiten, daar Overſtemming plaats heeft. Aan niemand, behalven afgevaardigde Leden, mag hij verklaaren, welke bijzondere gevoelens en redenen in de Vergadering zijn voorgeſteld. De Raadpenſionaris moet een Register van alle Reſolutien houden, en in 't uitbreiden derzelven kort en klaar zijn. Voorts moet hij zelve alle gewigtige Staatshandelingen uitbreiden, of zulks laaten doen door zijnen Kommis. Hij moet zorge draagen, dat alle morgens de Reſolutien van den voorgaanden dag herzien worden. De Reſolutien van gewigt, op den laatſten dag van elke Vergaderinge genomen, moeten door hem kortelijk op het papier geſteld, en der Vergaderinge voorgeleezen worden. Alle Boeken, Stukken,

ken, Brieven en Papieren, het gemeene Land betreffende, moeten door hem op een net Register gebragt worden. Voorts moet hij de Stukken, op welke geene verdere Reſolutie ſtaan te vallen, jaarlijks ter Charterkamer van Holland overbrengen. Zo lang 'er geene Vergadering der Staaten is, moet hij de Vergadering van Gekommitteerde Raaden bijwoonen; als mede, nevens een Lid dier Vergaderinge, zich des morgens ter Algemeene Vergaderingen laaten vinden. Van 't geen in deeze beide Vergaderinge is voorgevallen, zints het ſcheiden van den Dagvaart, moet hij in elke nieuwe bijeenkomst verſlag doen. Ook moet hij briefwisſeling houden met de buitenlandſche Dienaars van den Staat, en dezelve tot het uitwerken van het oogmerk der Regeeringe in ſtaat ſtellen. Doch in gevalle hij over tedere punten te handelen heeft, moet hij den Staaten, of derzelver Gekommitteerde Raaden daar van kennis geeven. Bij gelegenheid moet hij aan de Vreemde Staatsdienaaren opening doen van al wat hij oordeelt, hun aangenaam te zijn, mids dat het zonder ondienst van den Staat kan geſchieden. Van 't gewigtige, welk hij van hun verneemt, moet hij verſlag doen aan de Staaten. Van tijd tot tijd moet hij ook onderzoek doen op den ſtaat der geldmiddelen van Holland, om deswegen, bij den aanvang van elke Vergaderinge, verſlag te kunnen doen; doch met het beſtieren en uitgeeven der geldmiddelen moet hij de Gekommitteerde Raaden geheel laaten geworden; welken hij alleenlijk, daar toe verzogt zijnde, of wanneer de ſtaat der Geldmiddelen zulks vordert, gehouden is van zijnen raad te dienen. Voorts is hem op den Eed verbooden, zich met het verkiezen van Amptenaaren of Regeeringsperſoonen te bemoeien; zelf mag hij niemand den Staaten of derzelven Afgevaardigden ter Generaliteit, openlijk of bedektelijk, tot bekooming van eenig Ampt aanbeveelen, zijne naaste Vrienden, tot Broeders en Zusters kinderen ingeſlooten, alleenlijk uitgezondert. Over alle anderen, welke, tot bekooming van eenig Ampt, voorgeſlagen worden, ſtaat het hem, egter, vrij, des verzogt zijnde, of wanneer hij denkt dat 's Lands dienst zulks vereischt, zijn gevoelen te uiten. De Kommisſien en Reizen, den Raadpenſionaris, door de Staaten opgeleid, moeten van hem getrouwelijk

welijk agtervolgd en volbragt worden. Hij moet zijne vaste woonplaats in *'s Graavenhage* houden, en mag, zonder verlof van Gekommitteerde Raaden, daar buiten niet vernachten, en niet buiten de Veréénigde Nederlanden, dan met verlof van Hun Edele Groot Mogenden. Alle de gemelde punten moeten door den Raadpenfionaris bezworen worden; die ook onder Eede belooven moet, van niemand eenige Giften, bij befchreevene Regten verbooden, te zullen aanneemen, zelf geene geoorlofde gefchenken, hoe gering ook, wanneer hij weet dat de zender iets bij de Staaten of derzelver Gekommitteerde Raaden te verrigten heeft. Van zijne naaste Vrienden alleen mag hij eenige kleinigheden van vrugt of vangst, die terftond gebruikt worden, ten gefchenke aanneemen, doch niet wanneer zij iets bij de hooge Kollegiën te verrigten hebben. Ook moet hij zorge draagen, dat zijn Kommis en Klerken geene giften, zelf geene fpijze of drank, aanneemen. Wij voegen hier nog nevens, dat de Raadpenfionaris, geduurende zijnen dienst, den rang heeft naa de bijzondere Leden der Staaten en naa de Gekommitteerde Raaden. Indien hij zijn Ampt niet blijve bedienen, mag hij, zonder verlof der Staaten van Holland, zich niet begeeven in den dienst van eenige andere Staaten buiten de Provincie. Ten zijnen dienfte heeft de Raadpenfionaris onder zich eenen Kommis en verfcheiden Klerken.

De jaarlijkfche Wedde van den Raadpenfionaris, waar van de Ridder KATS zegt,

„ Het loon daar toe geftelt en was niet al te breet."

moet, zedert, merkelijk verhoogd zijn. Bij de Inftructie van den Jaare 1737 wierdt dezelve bepaald op zesduizend Guldens, waar bij, naderhand, nog zesduizend Guldens gevoegd zijn. Mr. AERT VAN DER GOES, die, in den Jaare 1525, Advokaat van Holland wierdt, trok niet meer dan vierhonderd *Rinsguldens*.

Behalven den Raadpenfionaris, zijn 'er nog twee aanzienlijke Amptenaars, welke de Vergaderingen van Holland en die der Gekommitteerde Raaden telkens bijwoonen. Ik bedoele de twee Sekretarisfen van Staat: gewigtige posten, als op welke,

ke, onder andere, rust, het houden van aantekeningen en Registers van alle de Besluiten en Handelingen, welke in de bijzondere Vergaderingen genomen worden of voorvallen.

Op de Vergadering van 's Lands Staaten, volgt, in rang, het *Kollegie van Gekommitteerde Raaden.* Dewijl de Hooge Staatsvergadering niet altoos zat, maar alleen, van tijd tot tijd, beschreeven wierdt, en, egter, intusschen, zomwijlen zaaken voorvielen, die geen uitstel leeden, wierdt men te raade, eenige Gelastigden aan te stellen, om eene altijd zittende Vergadering uit te maaken, en de voorvallende zaaken waar te neemen. Het besluit hier toe wierdt genomen in den Jaare 1584, en, in het begin des Jaars 1590, het Kollegie gebragt op den voet, op welken het nog heden staat.

De eigenlijke en volle tijtel deezer Vergaderinge is het *Kollegie der Gekommitteerde Raaden van de Staaten van Holland en Westfriesland in 't Zuider-Kwartier*, in onderscheiding van eene soortgelijke Vergaderinge, in *Noordholland*, waar van straks nader. Het Kollegie, waar van wij thans spreeken, bestaat uit *tien* Leden. Deeze zijn, het Oudste Lid van de Ridderschap, welk voor zijn leeven zit; voorts Afgevaardigden van de acht Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Delft*, *Leiden*, *Amsterdam*, *Gouda*, *Rotterdam* en *Gorichem*, die meestal om de drie jaaren veranderen, en eindelijk het tiende lid uit de Steden *Schiedam*, *Schoonhoven* en *Briel*, bij beurten, welk gewoonlijk twee jaaren zitting heeft.

Zeer uitgebreid en menigvuldig zijn de bezigheden en verrigtingen der Heeren Gekommitteerde Raaden. Dewijl de kennis van deeze verrigtingen een aanmerkelijk licht verspreidt over, en den Leezer kan in staat stellen tot het vormen van een naauwkeurig denkbeeld van het gewoone algemeene Landbestuur der Provincie van Holland, oordeelen wij het niet ondienstig, hier omtrent eenigzins uit te weiden.

In 't algemeen bestaat het werk van Gekommitteerde Raaden, in het uitvoeren of doen uitvoeren der Staatsbesluiten, het opzigt over de zaaken van Oorlog, de Provincie betreffende, en over de Provinciaale Geldmiddelen. Ten aanzien van alle deeze takken van bestuur, is het werk verdeeld onder Kommissarissen, die de zaaken, over welke zij gesteld zijn, zo veel mogelijk,

in

in orde brengen, en voorts verslag doen aan het Kollegie. Behalven het Komptoir Generaal van 's Lands Middelen in *'s Hage*, zijn 'er negen Komptoiren in Zuidholland: te *Dordrecht*, *Haarlem*, *Delft*, *Leiden*, *Amsterdam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Gorichem* en *Briel*. Het opzigt over deeze Komptoiren staat altoos aan Leden van de zelfde Steden. De Gekommitteerde Raaden wegens de Ridderschap en *Dordrecht* hebben opzigt over de Komptoiren te *Haarlem* en *Amsterdam*, onder welk laatste behooren *Naarden*, *Muiden* en *Weesp*: die van *Haarlem* en *Leiden*, over *Gorichem*, met *Heusden* en *Woudrichem*, en over *den Briel* met *Geervliet* en *Heenvliet*; die van *Delft* en *Rotterdam*, over *Leiden* en *Gouda*, met *Schoonhoven*, *Woerden*, *Oudewater* en *Nieuwpoort*; die van *Amsterdam* en *Gorichem*, over *Dordrecht* met *Geertruidenberg*, de *Klundert* en *Zevenbergen*; die van *Gouda* en *Schiedam*, *Schoonhoven* of *Briele*, bij beurten, over *Delft* met *'s Graavenhage*, en over *Rotterdam* met *Schiedam*. Daarenboven staat het opzigt over 's Lands Domeinen en Rentmeesterschappen aan bijzondere vaste Kommissarissen van dit Kollegie.

De zorge, welke Gekommitteerde Raaden over 's Lands Geldmiddelen hebben, betreft de invordering der ingewilligde Staatslasten; het houden van nette aantekeningen van 's Lands Schulden en Goederen; het beslissen van geschillen over 's Lands Gemeene Middelen, en het behoorlijk besteeden van 's Lands penningen. Alles, wat, in eenigen opzigte, tot deeze onderscheidene bijzonderheden betrekking heeft, valt onder hun bestuur; 't welk wij, diensvolgens, onnoodig oordeelen stukswijze op te noemen.

Even eens is 't ook gelegen met het opzigt, welk Gekommitteerde Raaden over de zaaken van Oorlog hebben. Hetzelve betreft de Vestingswerken der Provincie; de Monstering van het Krijgsvolk; het verzorgen van 's Lands Magazijnen en Vestingen van Mondbehoeften en Krijgsnoodwendigheden. De Vestingswerken te *Naarden*, *Heusden*, *Geertruidenberg*, *Klundert*, *Hellevoetsluis*, *den Briel*, *Loevestein*, *Woerden*, en op andere plaatzen, worden, doorgaans, jaarlijks, door eenigen van Gekommitteerde Raaden bezigtigd, en voorts de noodige maatregelen ten uitvoer gebragt, ten beste van den Lande.

Ein-

Eindelijk verschijnen 'er altoos twee van Gekommitteerde Raaden ter Algemeene Staatsvergaderinge, om zorge te dragen, dat aldaar niets besloten worde, strijdig met de Staatsbesluiten van Holland, of met de Hoogheid der Provincie; als zijnde zij gehouden, 's Lands Geregtigheden, Vrijheden, Voorregten, Gewoonten en Verbonden voor te staan en te handhaaven.

Voorts doen de Gekommitteerde Raaden de gewoone beschrijvingen der Hollandsche Staatsvergaderingen, met vermelding der punten, welke aldaar moeten verhandeld worden. Wanneer 's Lands belang het vordert, mogen zij ook buitengewoone Vergaderingen beleggen. Zij vergaderen alle dagen, de Zon- en Feestdagen alleen uitgezonderd, doch alleen des voormiddags, behalven bij buitengewoone gelegenheden. De Wedde van den Gekommitteerden Raad uit de Edelen is zeventienhonderd, en van die uit de Steden twaalfhonderd Guldens, en daarenboven, voor allen, driehonderd Guldens voor Huishuur.

't Is hier eene voegzaame plaats tot eene beknopt berigt, wegens soortgelijk een Kollegie, als wij nu beschreeven hebben, in het Noordlijk gedeelte van *Holland*, 't welk den tijtel voert van *Kollegie der Gekommitteerde Raaden van de Staaten van Holland en Westfriesland in Westfriesland en 't Noorderkwartier*. Het nam zijnen oorsprong uit den raad van Prinse WILLEM DEN I, en een Besluit, in Junij des Jaars 1573, bij de Steden daar op genomen, waar bij wierdt vastgesteld, om uit elke Vroedschap der zeven Noordhollandsche Steden, één Lid na *Hoorn* te zenden, die aldaar een vast verblijf zouden houden, ter waarneeminge van de dagelijksch voorvallende zaaken, den Oorlog betreffende. Tien jaaren later wierdt deeze Vergadering nader bekragtigd, door eene belofte van gemelden Prinse van handhaavinge tegen die van Zuidholland, alzo de Heeren van het Noorderkwartier zich verbeeldden, dat de eerstgemelden hun Kollegie zogten te vernietigen. Zints dien tijd is het Kollegie van Gekommitteerde Raaden altoosduurende geweest.

De *Instructie*, of Lastbrief, voor dit Kollegie opgesteld, komt, na genoeg, over een met die van het Zuiden. Het

voor-

voornaamste verschil bestaat in het onderscheid van aanzien. Dus, bij voorbeeld, bedraagt de Wedde der Raaden in het Noorderkwartier, volgens de Instructie, slegts twee Guldens 's daags. Buiten kennis van 's Lands Staaten, mogen zij niet meer dan zesduizend Guldens opneemen, terwijl die in *'s Hage* tot dertigduizend Guldens mogen gaan. De Sekretaris van Gekommitteerde Raaden wordt niet door hen, maar door alle de Steden, buitengewoon daar toe beschreeven, verkooren. Van hier dat hij, bij 't aanvaarden van zijn Ampt, den Eed doet aan de Magistraaten der Steden van Westfriesland en 't Noorderkwartier, representeerende de Staaten van denzelven Lande en aan de Gekommitteerde Raaden. Eindelijk vergaderen deeze niet dagelijks, maar doorgaans om de twee, drie, vier of vijf weeken, naar gelange het gewigt van voorvallende zaaken medebrengt. Ieder Bijeenkomst duurt gemeenlijk drie dagen.

Behalven de reeds gemelde, heeft men nog, in *'s Hage*, verscheiden Kollegiën, alle welken, ieder op zich zelve, een zeker bewind oeffenen, doch allen te zamen aan de Hooge Regeeringen onderworpen zijn. Ter voorkoominge van te groote uitvoerigheid, zullen wij, van elk derzelven, een beknopt verslag doen.

De *Kamer ter Auditie van de Gemeene Lands Rekeningen*, dus genaamd, omdat zij alle de Rekeningen, het Gemeene Land deezer Provincie betreffende, of die der Ontvangeren, van de Gemeene Lands Middelen onderzoekt en sluit. Diergelijk eene Kamer heeft men zo wel in het Noorder- als in het Zuiderkwartier van Holland.

De *Leen- en Registerkamer van Holland*, houdt de Registers van de Leenen, die bij versterf, koop of andere gelegenheden, voor Stadhouder en Leenmannen verlijd, of door belastingen verbonden, of ten onderpand gegeeven worden. De Stadhouder van de Leenen is, doorgaans, het oudste Lid der Ridderschap; deezen zijn drie Leenmannen toegevoegd.

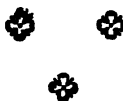
Het *Kollegie van Houtvesters en Meesterknaapen van Holland en Westfriesland*, heeft regtsgebied over alle zaaken, die de Jagt en de Wildernissen betreffen. De Prins Erfstadhouder bekleedt de waardigheid van Opperhoutvester, en heeft on-

onder zich eenen Luitenant - Houtvester, zijnde doorgaans een Lid der Ridderschap, welke vrije wooning heeft op het Huis te *Teilingen*, in Rhijnland. De Meesterknaapen zijn insgelijks de Edelen of van de aanzienlijksten van den Landen, en doorgaans acht in getal.

De *Hooge Raad*, het eerste of Opperste Geregtshof, is gemeen aan de twee Provincien *Holland* en *Zeeland*. Het bestaat uit eenen President of Voorzitter, en negen Raadsheeren, zes wegens Holland, en drie van Zeeland. De Hooge Raad neemt kennis van alle zaaken, die, bij Beroep of Appél van de Vonnissen van 't Hof van Holland, voor denzelven gebragt worden. Wanneer hier Vonnis is gevallen, valt 'er geen hooger beroep, maar kan alleen de zaak in herziening of revisie getrokken worden. Hier toe benoemt men, veelal, eenige Raadsheeren uit den Hoogen Raad, nevens etlijke Pensionarissen der Steden. Dit Kollegie heeft eenen Griffier, Substituut-Griffier, een Rentmeester van de Exploicten en verscheiden andere mindere bedienden. Onzer opmerkinge is het niet onwaardig, dat de Hooge Raad in de eerste plaats, zo wel in lijfstraffelijke als burgerlijke zaaken, Regtsgebied heeft over alle zijne Leden, van den President af, tot aan de Schoonmaaksters der Vertrekken en den gewoonlijken Vuurstooker. Alle geregtelijke Aanspraaken en beschuldigingen van deeze persoonen of derzelver huisgezinnen moeten voor den Hoogen Raad geschieden; zonder dat evenwel deeze beweert, over alle deeze persoonen eenig regt van Magistratuure, of burgerlijke beheeringe, te mogen oeffenen.

Van 't *Hof van Holland* hebben wij reeds boven, onder een afzonderlijk Artikel, uitvoerig gesproken.

Ook is het *Kollegie der Societeit in 's Gravenhage*, op het Artikel deezer Hofplaatze, breedvoerig beschreeven.

REGISTER

DER

HOOFDZAAKEN.

LETTER H—HOL.

DEEL XIX EN XX.

Haadeleria bl. 1
Haarackerus ib.
Haaften, een Dorp ib.
Haaften (Dirk van) ib.
——— (Frans van) 2
——— (Jan van) ib.
——— (Walraven van) 3
——— (Joris van) ib.
——— Benedictus van) ib.
Haag (den); zie 's Gravenhage.
Haag-Ambagt 4
't Haagje ib.
Haage Wezenbold) ib.
Haagpoort ib.
Haagendoorn (Goytje) ib.
Haagsche Bosch ib.
Haak (Mr. Herman) ib.
——— (Pieter) 5
——— (Fort de) ib.
Haaks (de Zuider) ib.
Haaksbergen 6
Haair ib.
Haalen (Gosten van) 8
Haamrode (Cornelius) 9
Haamstede, een Dorp en Heerlijkheid ib.
——— (Witte van Holland van) 12
——— (Jan van) 14
Haamstede, (Floris van) bl. 14
——— (Adolf van) ib.
——— (Adrianus Corneliz.) ib.
Haar (de) Adelijk Huis 16
——— (Cornelis Janszoon de) ib.
——— (Matthijs de) 18
——— (Johan de) 21
——— (David de) 22
Haandel ib.
Haanenpoel ib.
Haanwijk ib.
Haaps ib.
Haar (ter) 23
——— (op de) ib.
——— (de) ib.
——— (de, of ter) ib.
——— (ter) 24
——— (Franciscus van der) ib.
——— (Johannes van der) ib.
Haarda 25
Haaren, Dorp in de Meijerij ib.
——— Dorp in Braband ib.
——— Dorp in Gelderland ib.
——— Edele State, in Friesland ib.
——— (Berg- of Burg) ib.
——— (Op-) 26

Haa-

Haaren, (Huis te) bl. 26
——— (van) Oud Geslagt *ib.*
——— (Adriaan van) *ib.*
——— (Willem van) 27
——— (Ernst van) *ib.*
——— (Willem van) *ib.*
——— (. . . . . .) 29
——— (Adam Ernst van) *ib.*
——— (Duco van) *ib.*
——— (Willem van) *ib.*
——— (Onno Zwier van) 30
Haarlem (Oud) *ib.*
——— ('t Geslacht van) 31
——— (Stad) Oudheid, Gelegenheid, Grootte en Sterkte 32
——— Naamsoorspronk, Kerklijke en Waereldlijke Gebouwen 33
Haarlem, Regeering bl. 34
——— Vroedschappen 35
——— Schout 36
——— Burgemeesteren 37
——— Schepenen 39
——— Pensionarisfen en Secretarisfen 41
——— Voorrechten 44
——— Handel, Gilden en Schutterij 45
——— Rechtsgebied en Kerkbestier 47
——— Vermaarde Mannen en Wapens 48
——— Geschiedenisfen 49

DEEL XX.

Haarlem (Heeren van) bl. 385
——— (Oud) *ib.*
Haarlemmerliede 386
Haarlemmermeir *ib.*
Haarsolte (Geslagt van) 388
——— (Zweder van) 387
——— (Rutgert van) *ib.*
Haasje Klaasdogter 392
Haastrecht *ib.*
——— ——— (Geslagt van) 394
——— ——— (Albrecht van) *ib.*
——— ——— (Herbaren en Willem van) *ib.*
——— ——— (Paulus van) *ib.*
——— ——— (Rudolf van) *ib.*
——— ——— (Jan van) *ib.*
——— ——— (Willemina van) 395
——— ——— (Paulus van) *ib.*
——— ——— (Dirk van) *ib.*
——— ——— (Maria van) 396
——— ——— (Adriaan van) *ib.*
——— ——— (Goeijert van) 397
Haaze (Adriaan de) bl. 398
Haazenpolder *ib.*
Haeften (Dirk van) *ib.*
——— (Frans van) 399
——— (Jan van) *ib.*
Haga (Kornelis) *ib.*
Hagen (Steven van der) 400
Hagestein 402
Hakkius (Petrus) 403
Hakvoort 404
Hal *ib.*
Halewijn (Geslagt van) *ib.*
——— (Simon van) 405
——— (François Terestein van) 409
——— (Kornelis Terestein van) *ib.*
Hallingh 411
Hallum 412
Hals (Frans) *ib.*
Hals-af 413
Halsteren 414

Ham, een Dorp in Overyssel bl. 414
—— in Groningerland ib.
—— (den) ib.
—— (Meinard van) 415
Hambroek (Anthonius) 417
Hameland 418
Hamer (Henrik) ib.
—— (Petrus) 419
Hamersveld 420
Hammes (Nikolaas de) ib.
Hannekop (Kornelis) 421
Hania (Gale) 423
Hans Hanszoon 424
Hanze-Steden 425
Hapert 427
Haps 428
Haræus (Franciscus) ib.
Hardegarijp 429
Hardenberg ib.
Hardenbroek 430
Harderwijk 431
Hardinksveld 433
Haren een Dorp 434
—— (van) ib.
—— (Adam van) ib.
—— (Willem van) 435
—— (Willem en Onno Zwier van) 436
Hargen ib.
Haring (Jan) 437
Haringhuizen ib.
Haringkarspel, Dorp, ib.
—— —— (Dirk van) ib.
Harius (Johannes) 439
Harinxma ib.
Harkinge 440
Harkstede 441
Haringvisscherij ib.
Harlingen 444
Harmokar 449
Harmonie (Ontwerp van) ib.
Harmelen 450
Hart; ('t Huis ter) zie Zwaanenburg.
Hartjesdag bl. 450
Hartfinck 452
Hartzoeker (Nikolaas) ib.
Haskerdijk 455
Haskerhorne ib.
Haskerland ib.
Hasselaar (Kenau Simons) 456
—— (Pieter Dirksz.) 457
—— —— (Nikolaas) 461
—— —— (Pieter Pietersz.) 462
—— —— (Gerard) 463
—— —— (——) 464
—— —— (Gerard Arnoud) 467
Hasselt 468
Hattem ib.
Hattemisten 469
Hautain (Philips de Zoete, Heer van) 471
—— (Willem de Zoete, gezegd) 473
Hauwert 476
Hazarswoude 477
Heda (Wihelmus) 478
Heeg 479
Heel, of Hedel ib.
Heem (Jan de) ib.
Heemskerk, Dorp 480
—— —— (Heeren van) 481
—— —— ('t Huis te); zie Marquette.
—— —— (Jakob van) 483
—— —— (Koenraad van) 486
—— —— (Marten van) 488
Heemstede, Dorp 489
—— —— Heerlijkheid ib.
—— —— (Heeren van) 490
Heenvliet, Heerlijkheid 494
—— —— (Geslagt van) ib.
's Heer-Abtskerke 497
's Heer-Arentskerke ib.
Heerde 498
's Heerenberg ib.
's Heerendijk ('t Huis) 499
's Heeren-Henriks-Kinderen-Kerk ib.

Heerenveen bl. 500
's Heerenzandvaart 502
Heer-Jans-dam ib.
's Heer-Jansland 503
Heermaale (Floris van) ib.
Heesbeen 504
Hegius (Alexander) ib.
Heidanus (Kasper) 505
——— (Abraham) 507
Heidelbergsche Katechismus 510
Heilige-Stede 511
Heiloo ib.
Heim (Jan van der) 512
Hein (Pieter Piterszoon) 513
Heinsius (Daniel) 515
——— (Nikolaas) 516
——— (Antoni) 517
Heirvaart 519
Hekerens en Bronkhorsten; zie Bronckhorsten.
Heldet (de) 521
Helium 522
Hellevoetsluis ib.
Helling (Herman) 523
Helmond 526
Helmpooting ib.
Helsdingen (Henrik van) ib.
Helst (Bartolomeus van der) 527
Hem 528
Hemelaar (Jan) ib.
Hemelum 530
Hemelummer-Oldevaart ib.
Hemert (Neder) ib.
——— (Op) 531
——— (Johan van) ib.
Hemmius (Franciscus) ib.
Hempens ib.
Hendenesse 532
Hendrik-Ide-Ambagt ib.
Hengel ib.
Hengelo ib.
Hengist en Horsa 533
Hennaard ib.
Hennaarderadeel ib.
Henrik, 533
Henrik de II, Keizer, bl. 534
——— de III ——— ib.
——— de IV ——— 535
——— de V ——— 536
——— de III, Koning van Frankrijk ib.
——— de IV ——— 539
——— van Nassau 545
——— Kasimir 546
——— ——— de II 547
——— Dirkszoon (Mr.) 550
——— Niklaas 553
Henbroek 555
Heraugiere (Karel van) 556
Herbajum 558
Herbert, Bisschop ib.
Herberts (Herman) 560
Herdoopers; zie Wederdoopers.
Herema (Otto) 562
Heringa (Geslagt van) 563
——— (Douwe) ib.
——— (Ede) ib.
——— (Jouwe) ib.
——— (Laas) ib.
——— (Oene) 564
Herman (Catharina) ib.
——— van Woerden 365
Hermelen; zie Harmelen.
l'Heremite (Jaques) 568
Herrnhutters 569
Hertog (Johan de) 570
Hertogen 572
's Hertogenbosch 574
's Hertogenraade ('t Land van) 577
Herwen 578
Herwerden ib.
Heshusius (Tilemannus) ib.
Hessels (Jakob) 580
——— (Joannes) 581
Hettinga (Homme van) 582
——— (Tiete van) 583
Heukelum 584
Heurnius (Joannes) ib.

Heus (Jakob de) bl. 585
—— (Willem de) 586
Heusden ib.
—— (Oud) 588
—— (Heeren van) ib.
—— van Elshout, Geflagt, 592
Heuterus (Pontus) 593
Heyde (Jan van der) 594
Hichtum 597
Hierges (Gilles van Barlaimont, Heer van) ib.
Hillegersberg 600
Hillegom 601
Hilverfum 602
Hinckart (Jan van) ib.
Hindelopen 604
Hinderdam 605
Hinderftein ('t Huis) ib.
Hobreede ib.
Hodenpijl, Heerlijkheid 606
—— (Heeren van) ib.
Hoefnagel (Georg) 608
Hodorp (Henrik) 609
Hoekfchen; zie Kabbeljaauwfchen.
Hoekfche-Waard 610
Hoekzlinus (Jeremias) ib.
Hoenkoop 611
Hoenft, Geflagt bl. 612
Hoeve ('t Slot) 619
Hoevelaken ib.
Hoeij (Abraham van) ib.
Hoffer (Adriaan en Rochus) 620
Hofman (Melchior) ib.
Hofvaart 623
Hofwegen (Jofua van Alveringen, Heer van) ib.
—— (Samuel van Alveringen, Heer van) 625
Hogerbeets (Rombout) ib.
Hohenlo (Philips, Graaf van) 637
Hol (Jan) 651
Holdinga (Wilko) 655
Hollaer (Marinus) 657
Holland, Graaffchap 659
—— (Hof van) 660
—— (Provincie) 663
—— Naamsreden ib.
—— Grootte ib.
—— Aloude ftaat 664
—— Koophandel en Voortbrengzels 665
—— Getal van Dorpen 667
—— Karakter der Natie 668
—— Hiftorie 669
—— Regeering. 704

